

1756

INVALIDIYHDISTYSTEN LIIKUNTATOIMINNAN NYKYTILANNE JA
KEHITTÄMINEN

- Lisää potkua invalidiyhdistysten liikuntatoimintaan

Mari Heikkilä

Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon pro gradu -tutkielma

Kevät 1999

Liikunnan sosiaalitieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Heikkilä, Mari (1999) Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan nykytilanne ja kehittäminen. Lisää potkua invalidiyhdistysten liikuntatoimintaan. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Tutkimuksessa selvitettiin Suomen Invalidien Urheiluliiton (SIU) invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa, johon ovat osallistuneet vain vanhemmat henkilöt ja liikuntatoiminta on ollut passiivista. Tutkimuksessa haluttiin tutkia miksi liikuntatoiminta on passiivista ja miten sitä voitaisiin kehittää. Tutkimus suoritettiin teemahaastatteluina ja haastateltavina oli 16 henkilöä keskusjärjestö- paikallis- ja harrastajantasolla. Haastateltavina oli kuusi naista ja kymmenen miestä iältään 16-75-vuotiaita. Haastattelut suoritettiin 20.3-24.4.1998 välisenä aikana. Aineiston analysointi tapahtui nauhoitettujen haastattelujen pohjalta.

Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan passiivisuuden syitä olivat iäkäs jäsenistö, jäsenistön vammojen erilaisuus, työkiireet, sairaudet, liikunnan kiinnostamattomuus tai aikaisempi harrastamattomuus, huonot kulkuyhteydet liikuntapaikoille sekä taloudelliset tekijät. Invalidiyhdistyksistä puuttui liikuntavastaava ja -suunnitelma, liikunnanohjaajia, liikuntatiloja ja -tietoutta. Liikunta ei ole invalidiyhdistysten päätoimintatarkoitus. Invalidiyhdistysten jäseneksi pääsy edellyttää kymmenen prosenttia vamma-astetta. Se on aika lievä eikä edellytä liikunnan harrastamiselle erityisryhmiä. Invalidiyhdistysten sotaveteraaniperinne ei houkuttele nuoria ja naisia liikuntatoimintaan. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan aktivoimiseksi tarvitaan liikuntavastaava ja aluevastaava hänen tuekseen sekä liikuntasuunnitelma. Liikuntatoimintaa voivat aktivoida uusi laji ja ohjaaja, keskittyminen esim. nuorisoliikuntaan, liikuntatiedotus ja -koulutus. Nuoria ja naisia saataisiin mukaan järjestemällä heitä kiinnostavia lajeja ja ottamalla heidät mukaan liikunnan päätöksentekoon. Liikuntayhteistyötä voidaan tehdä kunnan, liikuntaseurojen, SLU:n alueorganisaation, toisten vammaisjärjestöjen ja invalidiyhdistysten kanssa.

Tutkimuksen pohjalta nousi esiin kahdeksan vaiheinen invalidiyhdistysten liikunnan kehittämisen malli, jossa korostuvat yhteistyö, koulutus ja tiedotus. Mallia voidaan soveltaa osittain toisten vammaisjärjestöjen liikunnan kehittämiseen, koska invalidiyhdistysten ja vammaisjärjestöjen liikuntatoiminnassa on samoja piirteitä.

Avainsanat: erityisliikunta, paikalliset invalidiyhdistykset, Suomen Invalidien Urheiluliitto

ESIPUHE

Kiitän liikuntatieteiden lisensiaatti Anu Oittista ja professori Pauli Vuolletta hyvästä ja kannustavasta työohjauksesta. Tämän tutkimuksen haastattelut suoritettiin Suomen Invalidien Urheiluliiton avustuksella. Haluan kiittää Suomen Invalidien Urheiluliiton lajipäällikkö Tarja Kolkkaa monista saamistani neuvoista ja kommenteista tämän prosessin aikana. Lämmin kiitos myös kaikille haastatelluille, joiden avulla tutkimuksen toteuttaminen oli mahdollista.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ESIPUHE

JOHDANTO	8
I TUTKIMUKSEN TAUSTA	9
1 ERITYISLIIKUNTA	9
1.1 Erityisliikunnan historiaa	10
1.1.1 Erityisliikunta Euroopassa	10
1.1.2 Erityisliikunta Suomessa	11
1.1.3 Suomen Invalidien Urheiluliiton perustaminen	12
1.1.4 Erityisliikunnan kehitys kunnissa	13
1.2 Erityisliikunnan kohderyhmät	15
1.3 Erityisliikunnan toiminta-alueet ja tavoitteet	17
1.4 Erityisliikuntaa järjestävät organisaatiot	19
1.4.1 Kunta erityisliikuntapalveluiden tuottajana	19
1.4.2 Invalidiyhdistysten liikuntatarjonta	21
1.4.3 Kansanterveys- ja eläkeläisjärjestöjen liikuntatoiminta	23
1.5 Erityisliikuntapalveluiden taloudelliset hyödyt	24
1.6 Erityisliikunnan käsite tässä tutkimuksessa	25
2 ERITYISLIIKUNNAN TUTKIMUSPERINNE	26
2.1 Erityisliikunnan tutkimussuuntaukset	27
2.1.1 Strukturalismi-funktionalismi ja vammaisuuden lääketieteellinen malli	27
2.1.2 Symbolinen interaktionismi	28
2.1.3 Konfliktiteoria	29
2.1.4 Vammaisuuden sosiaalinen teoria	30
2.2 Erityisliikuntaan osallistumista rajoittavat tekijät	32
2.3 Erityisliikuntaan sosiaalistavat tekijät	37
2.4 Erityisliikuntatutkimus Suomessa	41
2.4.1 Kuntien erityisliikuntakokeilut	41

2.4.2 Vammaisjärjestöjen toimintaa ja jäsenistön liikuntaan osallistumista tarkastelevat tutkimukset	43
2.4.3 Erityisliikunnan tutkimus Jyväskylän yliopistossa	49
3 ERITYISLIIKUNNAN ORGANISAATIO SUOMESSA	54
3.1 Suomen Liikunta ja Urheilu	54
3.2 Suomen Invalidien Urheiluliitto	55
3.2.1 SIU:n organisaatio	56
3.2.2 SIU:n läheisimmät järjestösuhteet	57
3.2.3 SIU:n toiminnan painopistealueet vuonna 1998	58
3.2.4 SIU:n visio ja toimintastrategia	60
3.3 Liikuntaseuran ja vammaisyhdistyksen elinkaaren yhteneväisyydet	61
4 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS	62
II TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT	64
III TUTKIMUSMENETELMÄT	65
1 TUTKIMUSJOUKON VALINTA, AINEISTON KERUU JA ANALYYSI	65
1.1 Tutkimusjoukko	65
1.2 Teemahaastattelu	66
1.3 Aineiston käsittely ja analyysi	67
1.4 Tutkimuksen luotettavuus	68
IV TULOKSET	69
1 TUTKIMUSJOUKON KUVAUS	69
2 SUOMEN INVALIDIEN URHEILULIITTO	70
2.1 SIU:n ja SLU:n välinen yhteistyö	70
2.2 SIU:n suhde paikallisiin invalidiyhdistyksiin ja jäsenistöön	72
2.2.1 Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan järjestämisen ongelmat	73
2.2.2 Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan tulevaisuus	76

2.3 Paikallisten invalidiyhdistysten ja kuntien liikuntatoimen erityisliikuntapalvelut tällä hetkellä	77
2.3.1 Kuntien liikuntatoimen ja invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan yhteistyö	77
2.3.2 Kuntien erityisliikuntapalveluiden ongelmat ja mahdollisuudet ratkaista ongelmia	78
2.3.3 Erityisliikunnan tulevaisuus kunnissa ja invalidiyhdistyksissä	78
3 PASSIIVISET INVALIDIYHDISTYKSET	79
3.1 Perustietoa passiivisista invalidiyhdistyksistä	80
3.2 Passiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminta	81
3.2.1 Passiivinen invalidiyhdistys A	81
3.2.2 Passiivinen invalidiyhdistys B	83
3.3 Passiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välinen yhteistyö	86
3.4 Passiivisten invalidiyhdistysten jäsenistö	88
3.5 Passiivisten invalidiyhdistysten ja kaupunkien järjestämän erityisliikunnan yhteistyö	93
4 AKTIIVISET INVALIDIYHDISTYKSET	95
4.1 Perustietoa aktiivisista invalidiyhdistyksistä	95
4.2 Aktiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminta	96
4.2.1 Aktiivinen invalidiyhdistys C	96
4.2.2 Aktiivinen invalidiyhdistys D	98
4.3 Aktiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välinen yhteistyö	101
4.4 Aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenistö	105
4.5 Aktiivisten invalidiyhdistysten ja kaupungin järjestämän erityisliikunnan yhteistyö	109
5 PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JÄSENET	110
5.1 Haastateltujen jäsenten mielipiteet passiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta	110
5.2 Syyt jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista	111
5.3 SIU:n tehtävät jäsenten mielestä	115
5.4 Kunta erityisliikuntapalveluiden järjestäjänä	117

6 AKTIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JÄSENET	117
6.1 Haastateltujen jäsenten mielipiteet aktiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta	118
6.2 Syyt jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista	120
6.3 SIU:n tehtävät jäsenten mielestä	124
6.4 Kunta erityisliikuntapalveluiden järjestäjänä	126
7 YHTEENVETO TULOXSISTA	127
7.1 SIU:n ja SLU:n välinen liikuntayhteistyö	127
7.2 SIU:n ja invalidiyhdistysten liikuntayhteistyö	127
7.3 Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavat tekijät ja keinoja aktivoida liikuntatoimintaa	128
7.4 Invalidiyhdistysten jäsenistön liikuntaan osallistumista vaikeuttavat tekijät ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista	129
7.5 Invalidiyhdistysten ja kuntien liikuntatoimen välinen yhteistyö	132
V POHDINTA	133
1 TUTKIMUSONGELMIEN JA –MENETELMIEN ARVIOINTIA	133
1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	133
1.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	138
1.3 Aineiston koko, edustavuus ja tulosten yleistettävyyys	138
1.4 Yhteenveto tutkimuksen viitekehyksestä	139
2 MITEN INVALIDIYHDISTYSTEN LIIKUNTATOIMINTAA VOITAISIN KEHITTÄÄ	140
3 TUTKIMUKSEN MERKITYS	143
LÄHTEET	145
LIITTEET	153

1 JOHDANTO

Työn tarkoituksena oli selvittää Suomen Invalidien Urheiluliiton (SIU) paikallisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan ongelmina ovat olleet passiiviset jäsenet ja se, että vain vanhemmat ikäluokat ovat osallistuneet toimintaan. Tutkimuksen avulla pyrittiin löytämään keinoja, joilla invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa saataisiin aktiivisemmaksi ja, joilla nuoria ja naisia saataisiin mukaan toimintaan. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös invalidiyhdistysten ja kuntien yhteistyötä erityisliikunnassa. Kunnat ovat pääasiassa huolehtineet erityisliikunnan järjestämisestä, mutta niiden resurssit laajalla liikunnan kentällä ovat rajalliset. Kunnat tarvitsevat invalidiyhdistysten apua erityisliikunnan järjestämiseen, jotta kaikilla kuntalaisilla olisi mahdollisuus osallistua liikuntapalvelujen käyttöön.

SIU on tuki- ja liikuntaelinvammaisten ihmisten valtakunnallinen liikunta- ja urheilujärjestö. SIU:n perusjärjestöinä ovat Invalidiliiton jäsenyhdistykset. Tämä tarkoittaa sitä, että molemmat järjestöt toimivat itsenäisinä organisaatioina, mutta ne tekevät hyvin läheistä yhteistyötä keskenään mm. järjestö-, koulutus- ja tiedotustoiminnassa. Paikallisia invalidiyhdistyksiä SIU:ssa oli 155 vuoden 1998 alussa. Henkilöjäsenten määrä oli noin 35 000, joista erityisliikuntaan osallistui noin 10 000. Naisia jäseninä oli noin 18 000 ja miehiä noin 17 000.

Tutkimuksessa selvitettiin syitä invalidiyhdistysten jäsenistön passiivisuuteen ja siihen, miksi vain vanhemmat ikäluokat osallistuvat toimintaan. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat tuki- ja liikuntaelinvammaiset, koska SIU:n toiminta on keskittynyt tähän ryhmään. Tutkimus suoritettiin teemahaastatteluina ja haastateltavana oli 16 henkilöä. Haastatteluissa tarkasteltiin SIU:n paikallisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa kolmella eri tasolla: keskusjärjestö-, paikallis- ja harrastajatasolla. Kolme eri tarkastelutasoa valittiin sen takia, että saataisiin mahdollisimman tarkasti selville miten SIU:n keskusorganisaation liikuntatarjonta ja invalidiyhdistysten liikuntakysyntä kohtaavat. Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää mm. miksi paikallisten invalidiyhdistysten toiminta on painottunut vanhempaan ikäluokkaan, miksi nuoret ja naiset eivät osallistu toimintaan, miten toimintaa voitaisiin elvyttää, millaisesta toiminnasta jäsenet ovat kiinnostuneita, millaista toimintaa SIU vammaisliikunnan keskusorganisaationa järjestää tällä hetkellä sekä miten kuntien ja invalidiyhdistysten yhteistyö erityisliikunnan järjestämisessä toimii.

SIU valittiin tutkimuksen kohteeksi, koska työn tekijän kiinnostus kohdistui ensin vammattomien liikuntaseuroista tehtyihin tutkimuksiin ja jäsenistön asemaan niissä. Työn tekijä halusi tietoa invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta, niiden jäsenistöstä ja siitä kuinka paljon vammattomien liikuntaseuran ja invalidiyhdistyksen toiminta eroavat toisistaan. Paikallisen invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnan tarkastelu valittiin tutkimuksen kohteeksi, koska sen merkitys erityisliikunnan kehittäjänä ja järjestäjänä on erittäin tärkeä. Invalidiyhdistyksellä on suorat kontaktit ja yhteystiedot jäseniinsä. Tämän lisäksi vammaisilla saattaa olla matalampi kynnyksen osallistua invalidiyhdistysten järjestämään toimintaan kuin esim. vammattomien liikuntaseurojen toimintaan.

Tällä hetkellä invalidiyhdistykset palvelevat vanhempia ikäluokkia ja nuoremmille liikkujille ei ole tarjolla kovin monipuolista ja käytännön tasolla tapahtuvaa toimintaa. (Koivumäki 1994a, 66.) Vammaisurheilijoiden keski-ikä on suhteellisen korkea verrattuna muihin urheilijoihin ja junioriurheilijoista on pula. (Hytönen 1998, 1.) Liikuntakulttuurin tasa-arvon kannalta erityisryhmien liikunta on tärkeä kysymys, siksi että vammais- ja erityisliikunnassa esiintyy sellaisia avustaja-, kuljetus- ja apuvälinekuluja, joita muun liikunnan piirissä ei ole. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 24, 111.) Vammaisurheilijoiden näkyvyys on lisääntynyt tiedotusvälineissä ja mainoksissa viime vuosina, joten se on osaltaan lisännyt vammaisliikunnan tunnettavuutta. Paljon työtä on kuitenkin vielä tehtävä, jotta erityisliikunta olisi osa yleistä liikuntakulttuuria. (DePauw & Gavron 1995, 12, 152.)

I TUTKIMUKSEN TAUSTA

1 ERITYISLIIKUNTA

Erityisryhmistä ryhdyttiin Suomen liikuntakulttuurissa puhumaan 1960-luvun lopulla. Yleiseen kielenkäyttöön erityisryhmien liikunta vakiintui liikunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoaloilla 1970-luvulla. Erityisryhmien liikunnan käsitteeseen kuuluu liikunnan soveltaminen tai muuntaminen sellaiseksi, että harrastajan vamma tai sairaus otetaan ohjauksessa huomioon. Käytännössä erityisryhmien käsitteen alueeseen kuuluvat vammaisurheilu, koulujen erityisliikuntakasvatus tai vammaisten ja pitkäaikaissairaiden oppilaiden soveltava liikunnanopetus, erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden kunto-, terveys- ja virkistysliikunta sekä liikunnallinen kuntoutus. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 7-8.)

Euroopassa on viime vuosina päädytty käyttämään erityistarpeita tai -järjestelyjä vaativasta liikunnasta käsitettä erityisliikunta tai soveltava liikunta. Näitä molempia käsitteitä käytetään hyvin lähekkäin tarkoittaen samaa asiaa. Tässä tutkimuksessa käytetään erityisliikunta tai erityisryhmien liikunta käsitteitä tarkoittaen samaa asiaa. Toiminta-alue on erittäin laaja, ja Koivumäen (1994a, 63) mukaan erityisryhmiin lasketaan kuuluvan neljännes väestöstä eli suurin osa eläkeläisistä sekä pitkäaikaissairaista ja eri lailla vammaiset. Kun poistetaan päällekkäisyydet havaitaan, että kysymyksessä on toista miljoonaa kansalaista, joiden liikuntaharrastus vaatii erityishuomiota ja- osaamista ohjaustoiminnassa.

1.1. Erityisliikunnan historiaa

1.1.1 Erityisliikunta Euroopassa

Saksassa perustettiin 1888 ensimmäinen vammaisten urheiluseura, jonka jäsenet olivat kuuroja. Kiinnostus liikuntaa kohtaan lisääntyi, mutta vammaisliikunta sai varsinaisesti alkunsa Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen. Tuolloin suuri joukko sodassa vammautuneita tarvitsi kuntoutusta. Aktiivisimmat maat kuntoutuksessa olivat Iso-Britannia, Saksa ja Euroopan ulkopuolella Yhdysvallat. (Guttmann 1976, 117-118.)

Kansainvälisen vammaisurheiluliikkeen perustajana voidaan pitää Saksasta Isoon-Britanniaan siirtynyttä neurologia, Sir Ludvig Guttmannia. Hän toimi Isossa-Britanniassa, Stoke Mandevillessa, selkäydinvammaisten kuntoutuskeskuksen johtajana. Kuntoutuskeskuksessa havaittiin, miten laajat mahdollisuudet liikunnalla on sodassa vaikeasti vammautuneiden hoidossa ja kuntoutuksessa. (Kämäräinen 1996, 5.) Stoke Mandevillessa Guttmann kehitteli muun hoitohenkilökunnan kanssa vammaisille sopivia liikuntamuotoja. Lajivalikoima lisääntyi vähitellen ja 1940-luvulla suosituimmat lajit olivat pyörätuolikoripallo, jousiammunta ja pöytätennis. Guttmann uskoi, että urheilu voisi integroida vammaisia Isossa-Britanniassa, koska urheilulla oli ollut siellä pitkään arvostettu asema. (Myllykoski & Vasara 1989, 31.)

Lontoossa järjestettiin vuonna 1948 vammattomien olympialaiset. Samaan aikaan järjestettiin Stoke Mandevillessa selkäydinvammaisten ensimmäiset urheilukilpailut. Osallistujia oli vain muutama. Kuusi vuotta myöhemmin kilpailuihin osallistui hollantilaisia selkäydinvammaisia. Näissä kilpailuissa perustettiin kansainvälinen Stoke Mandevillen kilpailujen komitea, jonka tehtävänä oli hoitaa vuosittain pidettävien kilpailujen järjestelyt. Olympiavuosina selkäydinvammaisten kilpailut pyrittiin järjestämään samoissa paikoissa kuin vammattomien olympialaiset. Vuonna 1960

Roomassa selkädinvammaisten kilpailut järjestettiin ensimmäisen kerran samaan aikaan vammattomien olympialaisten kanssa. Saksan liittotasavallassa vaikeavammaisten liikunta alkoi samaan aikaan kuin Isossa-Britanniassa. Vuonna 1951 sotavammaisurheilu organisoitui ja maan kahdesta miljoonasta sotavammaisesta arvioitiin noin 150 000:n urheilevan. Ruotsissa vammaisurheilua alettiin järjestää 1954 ja kolme vuotta myöhemmin pelattiin jo pyörätuolikoripalloa. (Myllykoski ym. 1989, 31-32.)

1.1.2 Erityisliikunta Suomessa

Vaikka urheilulla on ollut Suomessa hyvin vahva asema vuosikymmenien ajan, liikuntakulttuuri ei ole kuitenkaan tavoittanut kaikkia. Monet vammaiset elivät köyhäinavun varassa. Toisten elätettäväksi jääminen merkitsi yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä ja oletettiin, että vapaa-aika ja harrastukset kuuluivat aktiivisten ja työssäkäyvien elämään. (Myllykoski ym. 1989, 3.)

Ennen toista maailmansotaa vammaiset harrastivat hyvin vähän urheilua, lukuunottamatta kuulovammaisia. He perustivat urheiluseuroja jo 1800-luvulla. Liikuntavammaisten urheilu sai alkunsa toden teolla toisen maailmansodan jälkeen veteraanien kuntoutustoiminnasta. Urheiluharrastus ei jäänyt pelkästään tähän, vaan sitä jatkettiin oman mielenkiinnon ja harrastuksen vuoksi. Invalidien ammattioppilaitosten tehtävänä oli palauttaa vammaisia työelämään. Näissä oppilaitoksissa harrastettiin innokkaasti urheilua ja suosituimmat lajit olivat hiihto ja uinti. Sotainvalidit kilpailivat ulkomailla siviili-invalidia aiemmin. Siviili-invalidien urheiluharrastus oli kotimaassa vähäistä. Syynä olivat pitkälti asenteet, sillä osa vammaisista ei pitänyt urheilua itselleen sopivana harrastuksena. Tavoitteena oli koulutus ja työelämään pääsy. Urheiluharrastuksen ei katsottu niitä edistävän. (Myllykoski ym. 1989, 3, 63.)

Suomen Siviili- ja Asevelvollisuusinvalidien liitto (SSAL) perustettiin 1938. Sen tarkoituksena oli vahvistaa vammaisten omaa tietoisuutta ja herättää muussa väestössä myönteistä mielenkiintoa. SSAL piti koulutusta tärkeänä. Sen avulla pyrittiin vähentämään vamman aiheuttamaa haittaa. (Myllykoski ym. 1989, 6.) Invalidiyhdistysten musiikki- ja näytelmäperinne alkoi vähentyä yhteiskunnan rakennemuutoksen mukana. Urheilun harrastus sen sijaan lisääntyi. Ratkaiseva syy vammaisten urheiluliittojen perustamiseen oli mahdollisuus saada yhteiskunnallista tukea. Sitä myönnettiin yhä enemmän myös kuntourheilulle, koska sen katsottiin koituvan koko yhteiskunnan hyväksi. (Myllykoski ym. 1989, 15.)

1.1.3 Suomen Invalidien Urheiluliiton perustaminen

Invalidit perustivat viimeisenä suurena vammaisryhmänä oman urheiluliiton alkuvuodesta 1964. Liiton nimeksi tuli Suomen Invalidien Urheiluliitto (SIU). Sen toiminnan päätarkoituksena oli tarjota jäsenilleen liikunnan harrastusmahdollisuuksia. SIU yhdenmukaisti kilpailusäännöt, rupesi kouluttamaan urheiluohjaajia invalidiyhdistyksiin ja laajensi lajivalikoimaa yleisurheiluun ja lentopalloon. Vähitellen syntyivät ensimmäiset yhteydet ulkomaille Pohjoismaihin ja Saksaan. Urheilua olivat harrastaneet lievemmin vammaiset, mutta pyörätuolilla liikkuvien urheiluharrastusmahdollisuudet paranivat vähitellen. Liikenneonnettomuudet lisäsivät selkäydinvammaisten määrää, mutta samalla lääketiede pystyi pelastamaan yhä useamman potilaan hengen. Yhteiskunnassa tapahtunut muutos antoi näille vammaisille mahdollisuuksia harrastaa ja näkyä julkisilla paikoilla. Vammaisten asema parani huomattavasti aikaisempiin vuosikymmeniin nähden ja niinpä SIU otti vammaisten tarpeet huomioon toiminnassaan. (Myllykoski ym. 1989, 63.)

"Invalidi" nimitys on saanut alkunsa sodassa vammautuneista. Eri puolilla maata toimivat jäsenyhdistykset ovat edelleen nimeltään invalidiyhdistyksiä. Tänä päivänä invalideista käytetään myös "vammainen, liikuntavammainen tai liikuntarajoitteinen" termiä. "Vammainen on henkilö, joka fyysisten tai henkisten ominaisuuksiensa, synnäisten tai muun puutteellisuuden vuoksi on täysin tai osittain kykenemätön tyydyttämään normaaliin yksilölliseen ja/tai sosiaaliseen elämään liittyviä tarpeita" (Jarva 1992, 6-7). Invalidiyhdistyksiin kuuluvilla jäsenillä on yleensä liikuntavamma eli heidän fyysisen toimintakykynsä on alentunut. Tähän ryhmään kuuluvilla henkilöillä on hyvin erilaisia ja eriasteisia vammoja. Invalidiyhdistyksen jäseneksi pääsee, kun on 10 prosentin invaliditeetti jossain kehon osassa. (Eklund 1984, 4, 9.)

Englannissa järjestetyt Stoke Mandevillen kilpailut ja vammaisolympialaiset (vuodesta 1960) olivat selkäydinvammaisten urheilun kansainvälisiä esikuvia. Selkäydinvammaisten urheilu auttoi SIU:a liittymisessä kansainväliseen vammaisurheiluun. Uusia urheilulajeja alkoi vähitellen tulla Suomeen. Vammaisurheilu sai yhä näkyvämmän osan maamme julkisissa tiedotusvälineissä ja 1970-luvulla vammaisurheilijat pääsivät jo valtakunnallisten lehtien urheilusivuille ja joskus jopa televisioon. Kansainvälistymisen johdosta harrastajien määrä kasvoi, mutta samalla alettiin keskustella kilpa- ja kuntourheilun suhteesta. Ei haluttu maksaa pienen kilpailijajoukon matkakustannuksia vaan käyttää raha kaikkien hyödyksi. Kilpaurheilu säilytti asemansa, sillä sitä puolustettiin pr-arvolla ja harrastusmotivaation lisäämisellä.

Liikuntalaki säädettiin vuonna 1980 ja sen jälkeen vammaisurheilun valtiontuki kasvoi merkittävästi. (Myllykoski ym. 1989,63-64.)

Opetusministeriöön perustettiin erityisryhmien liikuntatoimikunta. Sen seurauksena saatiin aikaan laaja mietintö erityisryhmien liikunnan kehittämistä ja vuonna 1984 alettiin kuntiin perustaa erityisryhmien liikunnanohjaajien virkoja. Heitä on tällä hetkellä noin 80 maamme eri kunnissa. Paikalliset erityisliikunnan ohjaajat suunnittelevat ja organisoivat alueensa vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja eläkeläisten liikuntatoimintaa. Työ tapahtuu yhteistyössä alueen järjestöjen, laitosten, yhteisöjen ja kunnan eri hallinnonalojen kanssa. (Kämäräinen 1996, 5-6.)

Erytisliikunnan kehitys on alkanut vammaisten auttamisesta 1930-luvulla. Vähitellen heillä on ollut mahdollisuus osallistua tasa-arvoisina harrastajina liikuntaan. Aina 1960-luvulle lopulle asioita suunniteltiin vammaisen yksilön tarpeita kuuntelematta. Vähitellen ryhdyttiin suunnittelemaan palveluita vammaisten kanssa yhteistyössä. Haluttiin, että päätöksenteko olisi lähempänä palvelujen käyttäjiä. Tällä vuosikymmenellä pyritään tilanteeseen, jossa vammaiset itse voisivat päättää millaisia palveluja he haluavat ja miten niitä kehitetään. (Kämäräinen 1996, 6.)

1.1.4 Erytisliikunnan kehitys kunnissa

Vuonna 1980 voimaan tullut liikuntalaki edellyttää, että kaikille kuntalaisille on turvattava tasavertaiset mahdollisuudet osallistua liikuntapalveluiden käyttöön. Tämän lisäksi vuoden 1981 erityisryhmien liikuntatoimikunta esitti kuntien liikuntatoimelle perusvastuuta erityisryhmille järjestettävän liikunnan kokonaisorganisoinnissa ja -koordinoinnissa. Kuntien erityisliikuntapalvelut käynnistyivät toden teolla 1980-luvulla, kun kuntiin palkattiin erityisliikunnanohjaajia. Vuonna 1984 kunnissa työskenteli 20 erityisliikunnan ohjaajaa ja vuonna 1991 heitä oli 82. (Erytisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 39.) Monissa kunnissa erityisryhmien liikuntatoiminnan kehittyminen loppui tämän vuosikymmenen alun lamaan ja valtionosuusuudistukseen, joka toi kunnille lisää harkintavaltaa liikuntamarkoista päättämiseen (Ponsi 1998, 18.)

Vuonna 1983 liikuntalakiin tehtiin muutos, joka mahdollisti valtionosuuspohjaisen erityisryhmien liikunnanohjaajan viran perustamisen kuntiin, joiden väkiluku oli yli 10 000 asukasta. Samalla alle 10 000 asukkaan kunnat saattoivat palkata yhteisen viranhaltijan toisen kunnan kanssa yhteistyössä. Vuoden 1993 alusta liikuntalakiin tehtiin muutos, joka liittyi laajempaan kuntien valtionosuusuudistukseen. Tämä lakiuudistus lisäsi kuntien harkinta- ja päätösvaltaa liikunta-alan-, opetus- ja kulttuuritoimen työssä.

Tästä johtuen kunnille ei ole erikseen selvennetty, miten liikuntalakea tulee soveltaa erityisryhmien liikunnan osalta. Samalla opetusministeriöllä on ollut lakiuudistuksen jälkeen vähemmän mahdollisuuksia seurata kuinka kuntien liikuntatoimen valtionosuuksia nykyisin käytetään. Näin ollen erityisryhmien liikunnan kehittämis seuranta on jäänyt vähäiseksi. Liikuntalain kokonaisuudistus on vielä kesken. Liikuntalakiin tarvitaan selkeämpi muotoilu, joka osoittaa kunnille veloitteen huolehtia erityisryhmien liikuntapalvelujen toteuttamisesta. Vastaavasti opetusministeriön tulee selventää menetelmää, jolla kuntien liikuntatoimen kehitystä voidaan seurata ja tukea. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 104-106; Toivonen 1993, 18; Tuuli-projektin työryhmä 1995, 2.)

Kunnissa on toteutettu kolmen erityisliikunnan kokeiluprojektia, joiden tavoitteena on ollut selvittää erityisliikunnan järjestämistä eri kokoisten kaupunkien ja kuntien alueella ja löytää uusia toimintatapoja erityisliikuntaan. Kokeiluprojektit ovat olleet vuosina 1976-79, 1984-86 ja 1989-90. Kokeiluprojektit ovat antaneet arvokasta tietoa kuntien erityisliikuntapalveluista ja toimineet pohjana erityisliikunnan kehittämiseksi kunnissa. Suurimmat ongelmat kuntien erityisliikuntatoiminnassa ovat olleet: määrärahojen väheneminen taloustaantumana vuoksi, kuljetus-, ohjaaja-, tila- ja avustajapula sekä eri hallinnonalojen vähäinen yhteistyö. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 40; Koivumäki & Vilhu 1987, 6-8.)

Kannelsuon (1991, 27) mukaan erityisliikunta on kehittynyt ja vakiintunut niissä kunnissa, joissa on päätoimiset erityisliikuntaa järjestävät ja ohjaavat työntekijät. Kuntien aktiivisimmat yhteistyökumppanit erityisliikunnan järjestämisessä ovat olleet sosiaali- ja liikuntatoimi ja ennen kaikkea vammaisyhdistykset. Yhteistyö vammaisyhdistysten kanssa kuvastaa Kannelsuon mukaan järjestötoiminnan arvostusta. Erityisliikuntaa on pystytty lähentämään muuhun liikuntakenttään ja tätä voidaan pitää myönteisenä asiana. Huonoina puolina voidaan mainita, että liikuntatilojen rakentamiseen liittyvissä asioissa kehitys ei ole ollut riittävää. (Kannelsuo 1991, 26-27.)

Syksyllä 1997 käynnistyi valtakunnallinen Erityisliikuntaa kuntiin -projekti, jossa on mukana 30 yli 10 000 asukkaan kuntaa eri puolilla Suomea. Projekti kestää kaksi vuotta ja sen tavoitteena on lisätä erityisryhmille tarkoitettua liikuntaa projektissa mukana olevissa kunnissa ja kehittää liikuntakulttuurin tasa-arvoa sekä saada uusia erityisryhmien liikunnanohjaajan toimia kuntiin. Projektin toteuttamisessa ovat mukana opetusministeriön liikuntayksikkö, valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto, sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto ja tutkimuksen taustaorganisaatio Liikuntatieteellinen seura. (Ponsi 1998, 17-18.)

1.2 Erityisliikunnan kohderyhmät

Erityisliikuntaan kuuluvat suurimpina ryhminä (taulukko 1., sivu 16) ikääntyneet, pitkäaikaissairaat, kehitysvammaiset, aistivammaiset sekä tuki- ja liikuntaelinsairaat. Ikääntyminen on hyvin yksilöllinen prosessi ja tämän vuoksi sen alkamisiän määrittely on vaikeaa. Suomessa vanhuus on liitetty kalenteri-ikään ja näin määritelty alkavaksi eläkeiän yhteydessä eli 65-vuotiaana. Normaaliin ikääntymiseen kuuluvat mm. aistitoimintojen ja fyysisen suorituskyvyn heikkeneminen, mutta nämäkin ovat hyvin yksilöllisiä prosesseja. (Suominen 1993, 231-234.)

Eläkeikäisistä noin 600.000:lla on korkean iän ohella jokin vamma tai pitkäaikaissairaus. Tämän vuoksi liikunta on heille tärkeä toimintakykyisyyden ylläpitäjä. Yli 90 prosenttia vanhuksista haluaa asua kotonaan mahdollisimman pitkään. Kalliin laitoshoidon minimoimiseksi liikunnan avulla tapahtuva omatoimisuuden säilyttäminen mahdollisimman kauan on kansantaloudellisesti merkittävää. (Koivumäki 1994a, 65.)

Jyväskylän yliopistossa on tehty vanhenemiseen liittyvää tutkimusta 1960-luvun alusta lähtien. Vuonna 1986 yliopistoon perustettiin gerontologian tutkimusyksikkö edistämään vanhenemisen ja vanhuuden monitieteistä tutkimusta ja opetusta. Tutkimus ja opetustoiminnan laajenemisen myötä tutkimusyksikön nimi muutettiin vuonna 1994 Suomen Gerontologian Tutkimuskeskukseksi. Keskuksen toiminnassa korostuvat poikkitieteellisyys ja yliopiston eri laitosten yhteistyö. Esimerkkinä laajoista tutkimushankkeista mainittakoon Ikivihreät-projekti lukuisine paikallisine ja pohjoismaisine poikittais- ja pitkittäisaineistoinen. Keskuksella on runsaasti kontakteja kotimaisiin ja ulkomaisiin yliopistoihin, jotka tekevät vanhenemiseen liittyvää tutkimusta. (Suutama 1997, 85.)

TAULUKKO 1. Liikunnallisten erityisryhmien määrät (Koivumäki 1994a, 63.)

Eläkeläiset	1.100.000	Psyykkisesti sairaat	150.000
* Erityisryhmiin kuuluvia noin	600.000	Diabeetikot	120.000
Sydän- ja verisuonisairaudet	400.000	Tule-sairaat	100.000
Reumasairaat	400.000	Epilepsiaa sairastavat	40.000
Kuulovammaiset	300.000	Kehitysvammaiset	30.000
* joista kuuroja	8.000	Näkövammaiset	30.000
Keuhko- ja hengityselinsairaat	200.000	Muut (mm. CP, MS, Polio)	30.000

Pitkäaikaissairaisiin kuuluvat mm. keuhko- ja hengityselinsairaat, sydän- ja verenkiertoelinsairaat sekä diabeetikot. Pitkäaikaissairaalla tarkoitetaan henkilöä, jonka normaalia päivittäistä elämää on pitkään haitannut ja vaikeuttanut sairaus. Pitkäaikaissairaita arvioidaan olevan maassamme noin miljoona. (Mälkiä 1993, 16-17.) Kehitysvammaisen on yleensä monivammaisen. Hänen fyysinen kehityksensä ja henkinen toimintansa on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Lisävammoina voivat olla epilepsia, puhekuulovamma tai sydänvika. (Palo 1994, 204; Vilhu 1989, 28.)

Aistivammaisella tarkoitetaan näkö-, kuulo- ja kuulonäkövammaisia. Näkövammaisten näkökyky on alentunut niin, että se haittaa huomattavasti hänen päivittäisiä toimintojaan. Näkövammaisen eri asteet vaihtelevat paljon heikkonäköisyydestä aina täydelliseen sokeuteen asti. (Vilhu 1989, 18-19.) Kuulovammaisuus on synnynnäinen tai myöhemmin sairauden, melun tai tapaturman seurauksena aiheutunut vamma. Huonokuuloisten kommunikointi tapahtuu puhumalla tai kuurojen viittomakielellä. (Nissinen 1993, 116-126.) Kuulonäkövammaisen on henkilö, jolla on vaikea näkö- ja kuulovammayhdistelmä. Hänen on vaikea kommunikoida ympäristönsä kanssa, ja hänellä saattaa olla vääristynyt kuva ympäröivästä maailmasta ja itsestään puuttuvien aistiensa vuoksi. Kommunikointi tapahtuu viittomalla kuurosokean käteen. (Lehtonen 1993, 127-130.)

Pätiälän (1990, 46) mukaan sairaudet, vaivat ja tilat, jotka johtuvat luuston, nivelten, lihasten, jänteiden, nivelsiteiden ja limapussien normaalista tilasta kuuluvat tuki- ja liikuntaelinsairauksiin eli tule-sairauksiin. Ne muodostavat laajan ryhmän eri syistä johtuvia tauteja, joiden tyypillisimpiä oireita ovat erilaiset kivut, toiminnanvajavuudet ja tulehdukset. Suurimmat sairausryhmät ovat selkäsairaudet, nivelrikot ja reumaattiset niveltulehdukset.

Tule-sairauksien määrä ja yleisyys tulevat lisääntymään tulevaisuudessa. Tähän vaikuttavat työn fyysinen ja psyykinen kuormittavuus, aikaisemmat tapaturmat, liikapaino, tupakointi, väestön vanheneminen ja sairauksien varhainen diagnosointi. (Heliövaara ym. 1993, 167-173.) Tule-sairaudet ovat Suomen väestön yleisimmin kipua aiheuttava ja eniten työstä poissaoloon johtava pitkäaikaissairauksien ryhmä (Heliövaara ym. 1993, 179.) Väestön ikärakenteen muutosten takia tule-sairauksien määrä on kasvussa ja ne tulevat olemaan kansanterveydellinen ongelma tulevaisuudessa. (Heliövaara ym. 1993, 172-179.)

Yli miljoonalla suomalaisella on jokin pitkäaikainen tule-sairaus ja heistä lähes 600 000:lle se aiheuttaa toiminnallista haittaa. Tule-potilaiden hoidon ja kuntoutuksen järjestäminen mahdollisimman tehokkaasti on tärkeää, sillä merkittävä osa tule-sairauksista on aiheuttanut työ- ja toimintakyvyn heikkenemistä. Sairastavuusluvut ovat niin suuret, että pelkkä hoito/kuntoutus tai niiden kehittäminen ei enää riitä. Tarvitaan ennaltaehkäisyä ennen sairastumista. Tule-sairauksien ennaltaehkäisy edellyttää uusia tietoja niiden syistä ja mahdollisuuksia vaikuttaa näihin syihin. (Heliövaara ym. 1993, 172-173.)

1.3 Erityisliikunnan toiminta-alueet ja tavoitteet

Erityisliikunnan lähtökohtana on se, että siihen osallistuvat voivat harrastaa liikuntaa samoin edellytyksin kuin muutkin kansalaiset. Euroopan neuvoston ministerikomitean päätöslauselmassa (Liikuntaa kaikille) erityisliikunnan toimintatasot voidaan jakaa neljään eri tasoon vapaa-ajan liikunnasta kilpaurheiluun. Ensimmäinen on huipputason kilpaurheilu, jossa urheilijat edustavat maataan Paralympialaisissa eli vammaisten olympialaisissa. Toiseksi kilpaurheilua voi harrastaa kansallisella tasolla säännöllisesti kuulumalla johonkin vammaisyhdistykseen tai liikuntaseuraan. Kolmantena on vapaa-ajalla tapahtuva liikunnanharrastus, joka on liikuntaa omaksi iloksi esim. perheen parissa. Neljäntenä on terveydenhoitoon tai kuntoutukseen liittyvä terapia, joka voi olla esim. fysio- tai toimintaterapiaa, jolloin tavoitteena on edistää henkilön selviytymistä päivittäisistä askareista. (Erityisryhmien liikunnan eurooppalainen peruskirja 1987, 13.)

Vuonna 1980 voimaan tullut liikuntalaki edellyttää, että kaikille kuntalaisille tulee iästä, terveydentilasta, sosiaalisesta asemasta tai asuinpaikasta riippumatta turvata tasavertaiset mahdollisuudet osallistua liikuntapalvelujen käyttöön. (Aarnio & Pekkanen 1981, 15-24.) Erityisliikunnan järjestämisestä ovat pääasiassa huolehtineet kunnat. Niiden paineet toiminnan huolehtimisesta ovat kasvaneet taloudellisten ongelmien ja vapaa-ajan lisääntyessä. Tämän vuoksi kunnat tarvitsevat apua mm. erityisliikunnan järjestämiseen vammaisjärjestöjen paikallistasolla toimivilta vammaisyhdistyksiltä, liikuntaseuroilta, järjestöiltä ja eri hallinnonaloilta. (Tuuli-projektin työryhmä 1995, 3; Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 13.) Tässä tutkimuksessa kunnan roolia erityisliikunnan järjestäjänä tarkastellaan SIU:n keskusjärjestön, paikallisen invalidiyhdistyksen ja harrastajan tasolla esittämällä haastateltaville kysymyksiä kunnan erityisliikuntatoiminnasta.

Erityisryhmien kannalta liikunnalla on sekä fyysistä, psyykkistä että sosiaalista merkitystä. Fyysisesti liikunnalla voidaan ehkäistä vamman tai sairauden syntyä, parantaa selviytymiskykyä päivittäisistä toimista sekä kompensoida vamman tai sairauden aiheuttamia toimintakyvyn rajoituksia. Liikunnalla voidaan edistää kunkin henkilön optimaalisen fyysisen kunnan säilyttämistä toimivissa ruumiinosissa. Psyykkisesti liikunnalla voidaan tukea virkistystä, kehittää itseluottamusta ja auttaa henkilöä viettämään mahdollisimman täysipainoista elämää rajoituksista huolimatta. Sosiaalisesti liikunnalla voidaan luoda uusia sosiaalisia kontakteja, laajentaa omatoimisuutta ja harrastuskenttää. (Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö 1981, 21-28.)

Nuorena aloitettu liikuntakasvatus antaa liikuntavirikkeitä aikuisiän erityisliikuntaan osallistumiselle ja motivoi ihmisiä liikkumaan läpi elämän. Vammaisjärjestöjen merkitys erityisliikunnan kehittäjänä ja järjestäjänä on erittäin tärkeä, koska niillä on suorat kontaktit ja yhteystiedot jäseniinsä. Vammaisilla saattaa olla matalampi kynnyksen osallistua vammaisjärjestön kuin liikuntaseurojen järjestämään toimintaan. Tällä hetkellä vammaisjärjestöjen paikallistasot palvelevat vanhempia ikäluokkia ja nuoremmille liikkujille ei ole tarjolla kovin monipuolisia ja käytännön tasolla tapahtuvaa toimintaa. Vammaisjärjestöjen tulisi tarkastella kriittisesti oman toimintansa tavoitteita ja niiden toteutumista käytännön tasolla. (Blom 1971, 9-11; Koivumäki 1994a, 66; Määttä 1981, 222; Portimo 1989, 25-26; Toivonen 1996, 5-6.)

1.4 Erityisliikuntaa järjestävät organisaatiot

1.4.1 Kunta erityisliikuntapalveluiden tuottajana

Erityisliikunnan merkittävimmät järjestäjäorganisaatiot maassamme ovat kuntien liikuntatoimi, vammais-, kansanterveys- ja eläkeläisjärjestöt sekä sosiaali- ja terveydenhuollon laitokset. Erityisliikuntaan liittyvä tieto keskittyy kunnissa liikuntatoimistoon. Kunnan liikuntatoimistossa on tiedot vammais-, kansanterveys- ja eläkeläisjärjestöjen liikuntaryhmistä sekä kunnan alueella olevien laitosten liikunnasta ja liikuntatiloista. Vammaisia henkilöitä on Suomessa Valtakunnallisen vammaisneuvoston antaman tiedon mukaan noin puoli miljoonaa. Kuntien ja järjestöjen toteuttaman liikuntatoiminnan piirissä on nykyisin yhteensä noin 200 000 liikunnanharrastajaa ja laitoksissa järjestetään erityisliikuntaa noin 40 000 tuhannelle henkilölle (taulukko 2., sivu 20). Eri organisaatioiden järjestämän liikuntatoiminnan välillä on jonkin verran päällekkäisyyksiä, koska samoja henkilöitä saattaa osallistua usean eri organisaation liikuntatoimintaan. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 10, 13-14; Koivumäki 1993, 252.)

TAULUKKO 2. Erityisryhmien liikuntaan osallistuvien kokonaismäärät 1990-luvun puolivälissä (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 16.)

1. KUNTIEN LIIKUNTATOIMI	50.000
2. ERITYISRYHMIEN LIIKUNTA TOTEUTTAVAT JÄRJESTÖT	60.000
- Suomen Invalidien Urheiluliitto	10.000
- Keuhkovammaliitto	10.000
- Sydäntautiliitto	8.000
- Näkövammaisten Keskusliitto	5.000
- Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu	4.000
- Sotainvalidien Urheiluliitto	4.000
- Reumaliitto	4.000
- Mielenterveysjärjestöt	2.000
- Kuurojen Urheiluliitto	1.000
- Transplantaatioliikunnan Liitto	1.000
- CP-liitto	1.000
- Diabetesliitto	1.000
- Allergia- ja astmaliitto	1.000
- Muut järjestöt	8.000
3. ELÄKELÄISJÄRJESTÖT	20.000
4. ST-HUOLLON LAITOKSET	40.000
- Vanhainkodit	10.000
- Kuntoutuslaitokset	10.000
- Terveyskeskukset ja sairaalat	10.000
- Psykiatriset sairaalat	5.000
- Kehitysvammalaitokset	3.000
- Päihdehuolto ja muut laitokset	2.000
5. KANSALAIS- JA TYÖVÄENOPISTOT	10.000
6. ERITYISKOULUT- JA OPISTOT	10.000

Noin 200.000 osanottajaa

Kunnissa erityisliikunnan ohjaajat ja tuntiohjaajat ovat huolehtineet erityisliikunnan ohjauksesta ja suunnittelusta. Liikuntaryhmiä on järjestetty eläkeläisille, liikuntavammaisille, kehitysvammaisille, aistivammaisille sekä eräille pitkäaikaissairaille

"diagnoosipohjaisina" ryhminä. Erityisliikunnan ohjaajien tarve on suuri ja heitä tarvitaan lisää, jotta osanottajien tarpeet voidaan huomioida paremmin. Kunnissa, joissa ei ole erityisliikunnan ohjaajaa on terveystoimen fysioterapiaosastojen fysioterapeutit ja kuntohoitajat sekä muutamat erityisryhmien liikunta- ja eläkeläisjärjestöt huolehtineet erityisryhmille soveltuvan liikuntatoiminnan järjestämisestä. (Koivumäki 1993, 254-257; Ponsi 1998, 18.)

Kunnan liikuntatoimi voi luoda edellytyksiä erityisliikunnalle järjestöavustuksilla, liikuntapaikkojen peruskorjauksilla, välinehankinnoilla, kuljetusmäärärahoilla, kilpailuilla, koulutuksella ja tiedotuksella. Kunta voi myös edistää paikallisten vammaisyhdistysten liikuntatoimintaa tukemalla niiden toimintaa tai organisoimalla erityisliikuntaryhmiä kunnan liikuntatoimen kautta. Useimmilla paikkakunnilla molemmat vaihtoehdot ovat tarpeen, sillä vammaisyhdistykset eivät tavoita kaikkia vammaisia ja joidenkin vammaisyhdistysten toiminta painottuu ainoastaan kilpailuun. (Koivumäki 1993, 254-257.)

Vammaiset tarvitsevat säännöllistä liikuntatoimintaa, joka olisi osittain eriytetty ikäryhmittäin ja liikuntalajeittain. Kunnat voivat järjestää erilaisia liikuntaryhmiä, joihin eri tavoin vammautuneet voivat yhdessä osallistua. Tulevaisuudessa erityisliikunnan kehittämisen tärkeä edellytys on, että kunnan liikuntatoimi jatkaa ja kehittää työtään erityisliikunnan edellytysten luomisessa ja järjestämisessä. Toiminnan onnistuminen vaatii kunnan liikuntatoimen tekevän yhteistyötä terveys-, sosiaali- ja koulutoimen sekä eri järjestöjen kanssa. Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunta asettaa tavoitteeksi, että erityisliikuntaan osallistuisi noin 10 prosenttia erityisryhmiin kuuluvista kuntalaisista ja, että osa (mm. vammaisten lasten ohjattu liikunta) toiminnasta voitaisiin säilyttää maksuttomana. Tämän lisäksi kuntien liikunnasta vastaaviin lautakuntiin suositellaan erityisliikunnan asiantuntijaa, korostetaan kuntakohtaisen erityisliikunnan kehittämissuunnitelman tekoa ja järjestetään erityisliikuntaa pienissä kunnissa yhteistyössä naapurikuntien kanssa. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 75-76; Koivumäki 1993, 254-257.)

1.4.2 Invalidiyhdistysten liikuntatarjonta

Tämän tutkimuksen tarkastelun kohteena ovat Suomen Invalidien Urheiluliiton paikalliset invalidiyhdistykset. SIU:n toimintasuunnitelmaan vuodelle 1998 ja tulevaisuuden strategiaan on kirjattu, että invalidiyhdistysten paikallinen kunto- ja harrasteliikunta keskittyy palvelemaan jäsenistöä ja sen tarpeita. SIU:n liikuntalajit ovat: alppihiihto, boccia, golf, hiihto, istumalentopallo, jousiammunta, kelkkajääkiekko, purjehdus,

pyörätuolikoripallo, pyörätuolirugby, pyörätuolitanssi, pyörätuolitennis, pöytätennis, uinti, urheiluammunta, voimanosto ja yleisurheilu. Nämä lajit vaihtelevat invalidiyhdistyksissä, mutta suosituimmat lajit ovat olleet boccia, uinti, ammunta, hiihto ja yleisurheilu. Invalidiyhdistysten liikunta-aktiivisuus on vaihtelevaa. Aktiivisimmilla yhdistyksillä on lajivalikoimassaan useita eri lajeja, säännöllisesti kokoontuvia ryhmiä, monia harrastajia ja liikunnanohjaajia. Passiivisimmilla ei ole mitään liikuntatoimintaa eikä ohjaajia. Aktiivisia yhdistyksiä toimii sekä pienillä että suurilla paikkakunnilla. Sama on havaittavissa passiivisista yhdistyksistä. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1997c.)

SIU:n Naisliikunta-projekti sai vuonna 1998 neljännen kerran myönnetyn Piikkarit-palkinnon (15.000 mk ja kunniakirjan) sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä urheilussa. Projektissa SIU järjesti vammaisten naisten itsensä suunnitteleman liikunta- ja hemmottelupäivän vammaisille naisille. Tapahtumalla haluttiin houkutella vammaisia naisia kokeilemaan eri liikuntamuotoja, tapaamaan toisiaan sekä kouluttaa liikunnan ja terveydenhuollon opiskelijoita vastaavan tapahtuman järjestämiseen. (Nieminen 1998, 30; Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998, 3-6.)

Invalidiyhdistysten liikuntavastaaville järjestetään koulutusta yhdessä Suomen Liikunnan ja Urheilun alueellisten liikuntajärjestöjen kanssa, jonka tavoitteena on edistää paikallista liikuntatoimintaa. Vuonna 1996 käynnistyi seuratoimintakoulutus, jonka tavoitteena oli edistää SIU:n paikallisten invalidiyhdistysten ja muiden paikkakunnalla toimivien järjestöjen (urheiluseurat, oppilaitokset, liikunta- ja vapaa-aikatoimi, SLU:n aluejärjestöt) yhteistyötä. Seuratoimintakoulutuksen aikana haluttiin tehdä tutuksi SLU:n aluejärjestöjä, kertoa niiden liikuntapalveluista, yhdistää liikunnan alalla toimivien voimavaroja, järjestää vammaisliikunnan peruskursseja, kuntoliikunnan ohjaajakoulutusta ja futurikerhoja lapsille. Vammaisliikunnan peruskurssien järjestämiseen päädyttiin, koska invalidiyhdistyksillä on suppea lajivalikoima, tiedonpuutetta vammaisille soveltuvista liikuntamuodoista, vetäjäpula sekä lasten ja nuorten jääminen sivuun toiminnasta. Kokeiluun valittiin aluksi 11 SIU:n invalidiyhdistystä Itä- ja Kaakkois Suomen alueelta. Vuonna 1997 kokeiluun otettiin mukaan Keski-Suomen alue. Keski-Suomen alueella toimii tällä hetkellä aluevastaava, joka tekee yhteistyötä invalidiyhdistysten ja alueen kuntien liikuntatoimien sekä Keski-Suomen Liikunnan kanssa. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998, 5-6; Suomen Invalidien Urheiluliitto 1996.)

Vuonna 1998 sai 13 valtakunnallista erityisliikuntajärjestöä valtionapua noin 6.7 miljoonaa markkaa. Nämä järjestöt ovat Suomen Invalidien Urheiluliitto, Näkövammaisten Keskusliitto, Suomen Kuurojen Urheiluliitto, Sotainvalidien

Urheiluliitto, Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu, Keuhkovammaliitto, Mielenterveyden Keskusliitto, Finlands Svenska Synskadade, Suomen Reumaliitto, Suomen MS-liitto, Transplantaatioliikunnan liitto, Suomen Paralympiayhdistys ja Suomen Erityisryhmien Liikunta. Muutama järjestö saa erillistä kehittämisavustusta projekteihinsa, joten vuonna 1998 erityisliikuntajärjestöjen valtionapu on yhteensä 7.2 miljoonaa markkaa. Tällä hetkellä valtioneuvosto hyväksyy opetusministeriön valmistelun perusteella valtakunnallisina liikuntajärjestöinä tuettavat järjestöt. (Erityisliikunnan ja sen rahoituksen kehittäminen 1992, 3-7; Koivumäki 1998.)

Vammaisten kansalaisten järjestömuotoinen liikunta on siis nykyisin pääosin valtakunnallisen tuen piirissä ja noin 40 000 vammaista henkilöä osallistuu liikuntaan omien järjestöjensä kautta. Keskeinen ongelma erityisryhmien omien liikuntajärjestöjen piirissä on ollut suhtautuminen integraatioon eli kysymys, siitä rohkaistaanko jäsenistöä osallistumaan yleisesti tarjolla olevaan urheiluseura- ja kuntoliikuntatoimintaan. Vammaisyhdistysten paikallistasolla tekemä työ erityisliikunnan eteen on ollut tärkeää, sillä vammaisyhdistyksillä on suorat kontaktit ja yhteystiedot jäseniinsä. Tämän lisäksi vammaisilla saattaa olla matalampi kynnys osallistua vammaisyhdistyksen järjestämään toimintaan kuin vammattomien liikuntaan. Vammaisyhdistykset toimivat paikkakunnilla jäsenistön edunvalvojina, jäsenistön välisten kontaktien ylläpitäjinä ja keskinäisen avun yhteisöinä. Vammaisjärjestöjen paikallisilla vammaisyhdistyksillä on usein alansa lääketieteellinen asiantuntemus, jolloin ne toimivat jäsentensä tärkeinä tiedonvälityskanavina. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 43.)

1.4.3 Kansanterveys- ja eläkeläisjärjestöjen liikuntatoiminta

Kansanterveysjärjestöt tekevät työtä pitkäaikaissairauksien ehkäisemiseksi, sairauksien hoidon ja kuntoutuksen edistämiseksi. Kansanterveysjärjestöistä noin kymmenellä on liikuntatoimintaa ja niiden liikuntatoimintaan osallistuu arviolta 20 000 henkilöä. Kansanterveysjärjestöt ovat saaneet tukea valtion liikuntamäärärahoista pitkäaikaissairaiden henkilöiden liikuntaan vasta 1990-luvun puolivälissä. Kansanterveysjärjestöjen toiminnan avustukset tulevat pääosin raha-automaattivaroista sosiaali- ja terveyssektorin kautta. Osa varoista kohdentuu myös niiden järjestämään liikuntatoimintaan. Kansanterveysjärjestöt jatkavat liikuntatoimintaa paikallisyhdistyksissään osana muuta toimintaa, mutta toivovat, että kuntien liikuntatoimet tulisivat aktiivisemmin mukaan liikunnan järjestämiseen. Paikkakunnilla, joissa ei ole erityisryhmille soveltuvaa liikuntaa ovat kansanterveysjärjestöt huolehtineet erityisliikunnasta. (Erityisryhmien liikunnan ja sen rahoituksen kehittäminen 1992, 7-8; Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 42-43.)

Eläkeläisjärjestöjen piirissä järjestetään ohjattua liikuntaa noin 20 000:lle eläkeläiselle. Kyseessä on varsin pieni osuus, kun eläkeläisjärjestöissä on noin 300 000 jäsentä. Eläkeläisten liikuntatoiminta on hajaantunut varsin moneen eri organisaatioon. Erityisryhmien liikunnan piiriin voidaan laskea kuuluviksi ne eläkeikäiset, joilla on korkean iän ohella joku vamma, pitkäaikaissairaus tai yleinen toimintakyvyn heikkeneminen (Erityisryhmien liikunnan ja sen rahoituksen kehittäminen 1992, 8-9.) Eläkeläisjärjestöjen piirissä tapahtuva liikuntatoiminta ei ole liikunnan järjestötuen piirissä (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö, 43.)

1.5 Erityisliikuntapalveluiden taloudelliset hyödyt

Erityisliikuntatoiminta saa valtionapua tällä hetkellä noin 20 miljoonaa markkaa. Avustusta myönnetään niille valtakunnallisille vammais- ja kansanterveysjärjestöille, jotka on hyväksytty valtionavun saajiksi liikuntajärjestöinä. Avustuksen määrä on pieni verrattaessa siihen liikuntaharrastajien määrään, jota järjestöille suunnattu avustus koskee. Paikalliset vammais- ja kansanterveysjärjestöt voivat anoa liikunta-avustusta kunnan liikuntatoimelta. Kuntien vammais- kansanterveysjärjestöille myöntämä avustus on ollut vähäistä, koko maassa noin 1 miljoona markkaa. Liikuntatoimen vammaisjärjestöille myöntämä avustuksen määrä vaihtelee kunnittain. Varsinaisen raha-avustuksen lisäksi järjestöt voivat saada kunnalta huomattavaa avustusta liikuntatilojen käyttöönsaannissa, ohjauksessa, kuljetuksessa jne. (Toivonen 1996, 42-43.)

Reinikka ja Anttila (1997, 105-107) tutkivat erityisliikuntapalveluiden taloudellisia hyötyjä neljässä eri kaupungissa ja totesivat, että elämänlaatu ja toimintakyky olivat paremmat liikuntaa harrastavilla kuin liikuntaa harrastamattomilla. Liikuntaa harrastavat kokivat myös terveydentilansa paremmaksi kuin liikuntaa harrastamattomat. Viikottainen avuntarve päivittäisten askareiden hoitamisessa oli liikuntaa harrastavilla pienempi. Tämä ilmeni tutkimuksessa siten, että suurempi osuus liikuntaa harrastavista ilmoitti, ettei tarvitse apua lainkaan. Liikuntaa harrastavat käyttivät hieman vähemmän hoitohenkilöstön ja eri sairaaloiden terveystalouksia kuin liikuntaa harrastamattomat. Liikuntaa harrastavien osalta käytettyjen terveystalouksien keskimääräiset kustannukset olivat alhaisemmat kuin liikuntaa harrastamattomilla.

Tutkijat ehdottavat, että kustannuksia voitaisiin alentaa seuraavilla toimenpiteillä. Terveystoimen lääkinnällisen kuntoutuksen ja erityisliikunnan välisiä yhteistyömahdollisuuksia kannattaisi kartoittaa ja parantaa jokaisessa kunnassa. Kustannuksia voitaisiin alentaa toimintaa tehostamalla, siten että samalla resurssimäärällä pyritään lisäämään mahdollisuuksia osallistua erityisliikuntaan tai pienemmällä

resursseilla järjestetään nykyinen määrä erityisliikuntapalveluita. Toinen malli liittyy yhteistyöhön eri hallintokuntien ja yhteisöjen välillä. Palveluita voidaan kohdentaa niitä eniten tarvitseville. Erityisliikuntapalveluja tarjotaan niille, jotka eivät pysty harrastamaan liikuntaa ilman erityistoimia. Palvelutarjonta koordinoidaan siten, että palvelut tuotetaan siellä, missä se on edullisinta ja ihmiset ohjataan käyttämään juuri hänelle sopivaa, kustannus-vaikuttavuus suhteeltaan parasta palvelua. (Reinikka & Anttila 1997, 105-107.)

1.6 Erityisliikunnan käsite tässä tutkimuksessa

SIU on tuki- ja liikuntaelinvammaisten ihmisten valtakunnallinen liikunta- ja urheilujärjestö. Erityisliikunnalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitä liikuntatoimintaa, jota paikalliset invalidiyhdistykset tarjoavat jäsenilleen. Invalidiyhdistysten liikuntaan osallistuvat selkäydinvammaiset, amputoidut, cp-vammaiset, lyhytkasvuiset, henkilöt joilla on lihassairaus sekä kaikki ne henkilöt joiden tuki- ja liikuntaelinvamma tai sairaus vaikuttaa liikkumiseen. SIU valittiin tutkimuksen kohteeksi, koska sen järjestämässä liikunnassa on eniten osallistujia (taulukko 2., sivu 20) tarkasteltaessa erityisryhmien liikuntaa järjestäviä vammaisjärjestöjä. Tarkasteltaessa jäsenistön liikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syitä on huomioitava missä vaiheessa henkilön elämänkaarta vammautuminen on tapahtunut. Osalla jäsenistöstä vamma tai sairaus on ollut heidän syntymästään asti ja osa on vammautunut jossakin elämänkaarensa aikana.

Paikallistasolla toimivilla invalidiyhdistyksillä on tarkat tiedot ja yhteydet jäseniinsä. Tämän vuoksi ne voivat osaltaan aktivoida jäseniään liikkumaan ja antaa konkreettisia ohjeita liikunnan aloittamisesta. Invalidiyhdistyksillä on asiantuntemus ja tieto erityisliikunnasta ja muista vammaisia koskettavista asioista. Tämän vuoksi invalidiyhdistyksiä tulisi hyödyntää yhä enemmän erityisliikunnan alalla. Vammaisjärjestöt ovat kunnan liikuntatoimen ohella tärkeimmät erityisliikunnan järjestäjät Suomessa. Kunnissa, joissa ei ole erityisryhmille soveltuvaa liikuntatoimintaa, ovat vammaisjärjestöt olleet yhtenä tärkeänä erityisliikunnan toteuttajana.

Tule-sairauksien määrä ja yleisyys tulevat lisääntymään tulevaisuudessa. Tähän vaikuttavat työn fyysinen ja psyykinen kuormittavuus, aikaisemmat tapaturmat, liikapaino, tupakointi, väestön vanheneminen ja sairauksien varhainen diagnosointi. (Heliövaara ym. 1993, 167-173.) Tule-sairaudet ovat Suomen väestön yleisimmin kipua aiheuttava ja eniten työstä poissaoloon johtava pitkäaikaissairauksien ryhmä (Heliövaara 1993, 179.) Väestön ikärakenteen muutosten takia tule-sairauksien määrä on kasvussa ja ne tulevat olemaan kansanterveydellinen ongelma tulevaisuudessa. (Heliövaara ym. 1993,

172-179.) Sairastavuusluvut ovat niin suuret, että pelkkä kuntoutus/hoito tai niiden kehittäminen ei enää riitä. Tarvitaan ennaltaehkäisyä ja ihmisten aktivointia omatoimiseen liikuntaan. (Heliövaara ym. 1993, 172-173.) Näiden seikkojen pohjalta valittiin tutkimuksen kohteeksi erityisliikuntaa toteuttavan SIU:n invalidiyhdistykset ja jäsenet, jotta heidän liikuntaan osallistumistaan ja osallistumattomuuttaan voitaisiin tarkastella paikallistasolla jäsenten omista tarpeista.

Yhteenvedona voidaan todeta, että tuki- ja liikuntaelinsairaudet ovat tulevaisuudessa kansanterveydellinen ongelma. Erityisliikunnalla voidaan osaltaan vaikuttaa pitkäaikaissairauksien hoitoon, kuntoutukseen, ennaltaehkäisyyn, vähentää lääke- ja laitoshoidon tarvetta sekä lisätä liikuntakulttuurin tasa-arvoa (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 23.)

2 ERITYISLIIKUNNAN TUTKIMUSPERINNE

Erityisliikunnan tutkimusperinne on Pohjois-Amerikasta. Tutkimus on kohdistunut pääasiassa erityisryhmien liikuntakasvatukseen ja kuntoutukseen. Aina 1970-luvulle asti erityisliikunnan tutkimus oli kuvailevaa ja se kohdistui liikunnan ja harjoittelun vaikutuksiin vammaisilla henkilöillä. Nykyinen tutkimus on keskittynyt mm. vammaisten kilpa- ja kuntourheiluun, liikuntakasvatukseen, kuntoutukseen ja vammaisuuden tarkasteluun osana yhteiskuntaa. Tutkimuksissa on tuotu hyvin laajasti esiin liikunnan fyysiset, psyykkiset, henkiset, sosiaaliset ja toiminnalliset hyödyt vammaisille. (DePauw 1986, 292-297.)

Suomessa erityisryhmien liikuntatutkimus käynnistyi 1960- ja 1970-luvuilla, mutta laajamittaiseen tutkimustyöhön päästiin 1980-luvulla. Vuonna 1983 valmistui opetusministeriössä erillinen erityisryhmien liikunnan kehittämisohjelma, jossa esitettiin erityisliikunnan tutkimuksen painoalueiksi vaikeavammaisten liikunnan tutkimus, vammaisten lasten liikuntakasvatuksen tutkimus ja erityisliikunnan yhteiskunnallisten esteiden poistaminen. Viisi vuotta myöhemmin laaditussa arviossa todetaan, että erityisliikunnan tutkimus liikuntapedagogiikan ja terveystieteen alueilla on käynnistynyt verrattain hyvin, mutta liikunnan sosiaalitieteiden ja valmennuksen tutkimus on lapsen kengissä. Vuosina 1988-1995 liikuntatieteellisessä tiedekunnassa on valmistunut erityisryhmien liikunnan alueelta 50 pro gradu-tutkielmaa, joista 31 liikuntakasvatuksen, 16 terveystieteen, 2 liikunnan sosiaalitieteiden ja 1 liikuntabiologian alueelta. Alueelta väitelleitä liikuntatieteen tohtoreita on 5. (Koivumäki 1994b; Erityisryhmien liikunta 2000- toimikunnan mietintö 1996, 50.)

2.1 Erityisliikunnan tutkimussuuntaukset

DePauw (1986, 295) tuo esiin erityisliikunnan sosiologisen tarkastelun tarpeen ja ehdottaa, että tutkimuksissa voitaisiin pohtia mitkä ovat erityisliikuntaan osallistumisen syyt, mikä on erityisliikunnan alullepaneva voima ja mitkä ovat erityisliikunnan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset harrastajalle. Williamsin (1993, 10-11) mielestä DePauwn edellä esittämät erityisliikunnan sosiologisen tarkastelun kohteet ovat liian pinnallisia. Williams ehdottaa, että erityisliikunnan sosiologinen tutkimus keskittyisi selventämään erityisliikunnan yhteiskunnallista alkuperää, erityisliikunnan mahdollisuuksia muuttaa yhteiskunnassa vammaisia kohtaan vallitsevia ennakkokäsityksiä ja -luuloja, luomaan vammaisille liikuntamahdollisuuksia heidän omista lähtökohdistaan ja kohdistamaan liikunnassa tarvittavat resurssit juuri vammaisille. Erityisliikunnan sosiologisen tutkimuksen on katsottu antavan uutta tarkastelutapaa erityisliikuntaan. Sen avulla on voitu selvittää yhteiskunnassa vallitsevia mielipiteitä ja asenteita vammaisia kohtaan sekä antaa vammaisista uutta tietoa sosiaalisena ryhmänä osana muuta yhteiskuntaa. Erityisliikunnan sosiologista tarkastelua on tehty eniten strukturalismi-funktionalismi ja symbolisen interaktionismi tutkimussuuntausten sekä konfliktiteorian avulla, joita käsitellään tutkimuksessa seuraavaksi.

2.1.1 Strukturalismi-funktionalismi ja vammaisuuden lääketieteellinen malli

Strukturalismi-funktionalismi pyrkii erityisliikunnassa määrittelemään vammaisia sen mukaan, mikä tehtävä tai merkitys heillä on kokonaisuuden, tässä tapauksessa yhteiskunnan osina. Samalle se pyrkii selittämään ja kuvaamaan yhteiskunnan rakennetta ja sisäisiä säännönmukaisuuksia, mutta ei ole kovin kiinnostunut yhteiskunnan ulkopuolisista vaikutuksista. Yhteiskunnan eri osat ovat riippuvaisia toisistaan siten, että muutos jossakin tavassa tai sosiaalisessa systeemissä aiheuttaa muutoksia koko yhteiskunnan järjestelmässä. Kaikilla yhteiskunnan osilla on oma tehtävänsä ja ne ovat välttämättömiä. Jos jokin osa ei täytä tehtäviään, tapahtuu yhteiskunnan perusteissa muutoksia, jollei jokin toinen yhteiskunnan osa pysty korvaamaan aikaisempaa. Strukturalismi-funktionalismi näkee, että sosiaalistuminen ja mukautuminen yhteisöön on edellytys yhteisön säilymiselle. Jokaisen yhteisössä elävän sukupolven on opittava mm. vammaisuuteen liittyvät säännöt ja normit, jotta he voivat elää yhteisössä. (Honkala 1997, 51; Vaarnas 1974, 852; Williams 1993, 15; Williams 1994a, 14-31; Williams 1994b, 14-24.)

Erityisliikunta on toimivaa, jos se myötävaikuttaa yhteiskuntaan eli opettaa ihmisille yhteiskunnan normeja ja sääntöjä. Tällöin vammattomat ja vammaiset voivat elää yhdessä eivätkä yhteiskunnan normit ja säännöt ole vaarassa. Erityisliikunta liittyy tällöin kuntoutukseen ja strukturalismi-funktionalismin avulla voidaan tarkastella yksilön kuntoutusprosessia. Strukturalismi-funktionalismin avulla on erityisliikunnassa selvitetty niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat vammaisten liikuntaan osallistumiseen tai osallistumattomuuteen. Hopper (1982, 1876) havaitsi tutkiessaan pyörätuolilla liikkuvia henkilöitä, että tärkeimmät liikuntaan sosiaalistavat henkilöt olivat kaverit ja ikätoverit. Tulokset vaihtelevat eri vammairyhmillä, mutta tärkeimmät liikuntaan sosiaalistajat vammaisilla ovat olleet kaverit, perhe ja eri yhteisöt. Vammaisten liikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syitä tarkastellaan tässä työssä myöhemmin. (Honkala 1997, 51; Vaarnas 1974, 852; Williams 1993, 15; Williams 1994a, 14-31; Williams 1994b, 14-24.)

Erityisliikunnan sosiologisessa tarkastelussa käytetty strukturalismi-funktionalismi liittyy läheisesti vammaisuuden lääketieteelliseen malliin. Sen mukaan vammaisuus on ollut, lähinnä länsimaisessa yhteiskunnassa, henkilökohtainen tragedia, jonka aiheuttajana on ollut synnynnäinen vamma, onnettomuus tai etenevä sairaus. Henkilökohtainen tragedia on ollut syy vammaisten psyykkiseen ja fyysiseen traumaan, joka on aiheuttanut eristäytymistä muista ihmisistä. Vammattomat asettavat vammaisille sääntöjä, joita heidän pitää noudattaa. Sääntöjen avulla pyritään säilyttämään järjestys yhteiskunnassa, jota vammaiset erilaisuudellaan voisivat horjuttaa. Strukturalismi-funktionalismi kiinnittää huomiota sosiaaliseen järjestykseen, kontrolliin ja siihen miten sosiaalinen rakenne määrittelee ihmisten käytöstä. Tämän vuoksi vammaisten kuntoutus on sallittua, koska se tasapainottaa vammaisia ja säilyttää järjestyksen yhteiskunnassa. Vammais- tai erityisliikunta sen sijaan horjuttaa yhteiskunnan tasapainoa eikä sen katsota sopivan vammaisille. Strukturalismi-funktionalismin heikkoutena on se, että se ei erota yksilön ja joukon tarpeita toisistaan. Yksilöllisyys katoaa, kun strukturalismi-funktionalismi olettaa että kaikilla on samat tarpeet. Lisäksi strukturalismi-funktionalismi näkee erityisliikunnan oman toimintansa tuloksena, johon vammaiset eivät ole omalla panoksellaan vaikuttaneet. Strukturalismi-funktionalismi kertoo enemmän mitä vammaisen ei osaa tehdä kuin mitä hän osaa. (Williams 1994a, 14-31; Williams 1994b 14-24.)

2.1.2 Symbolinen interaktionismi

Erityisliikunnan sosiologista tarkastelua voidaan tehdä myös symbolisen interaktionismin avulla. Se pyrkii kuvaamaan vammaisten omia kokemuksia erityisliikuntaan sosiaalistumisessa eri elämän vaiheissa. Zoerink (1992) kertoo, että hän tutki vuonna

1986 aikuisten liikuntavammaisten miesten liikunta kokemuksia lapsuudessa. Osalla tutkittavista oli synnynnäinen liikuntavamma, osa oli vammautunut aikuisiällä ja osa oli vammattomia. Tutkimuksesta selvisi, että synnynnäisesti liikuntavammaiset miehet olivat liikkuneet ja leikkineet kavereiden kanssa yhtä paljon tai jopa enemmän kuin vanhemmalla iällä vammautuneet tai vammattomat miehet. Tämän katsotaan johtuvan siitä, että kun lapset leikkivät kotona suurin osa leikki- ja liikkumisajasta vietetään juuri kavereiden kanssa. (Zoerink 1992, 38-44.)

Symbolisen interaktionismin käyttämissä kuvauksissa pääpaino on vammaisten elämäkerroissa ja minuudessa. Kuvausten avulla pyritään selvittämään, miten henkilön minuuksia on perustettu, vahvistettu ja siirretty, jolloin tuloksena on toisten kanssa vuorovaikutuksessa toimiva yksilö. Symbolinen interaktionismi pyrkii pääsemään sisälle vammaisten kokemuksiin liikuntatilanteissa ja kuvaamaan eri tunteita. Yksilön elämäkerran kuvaaminen kertoo samalla yksilön historian, johon liittyy vuorovaikutus toisiin ihmisiin. Symbolinen interaktionismi eroaa strukturalismi-funktionalismista mm. siten, että symbolisen interaktionismin avulla kuvatulla yksilöllä on tarkka kuva itsestään vammaisena ja vammaisliikkujana, aktiivisena ja yksilöllisenä toimijana. Vuorovaikutus ja yhteistyö muiden ihmisten kanssa on olennainen osa vammaisten elämää ja liikuntaa. Vammaisliikkujan yksilöllisyys on monimutkainen tapahtuma, johon vaikuttaa elämän eri vaiheet. Symbolinen interaktionismi antaa syvällisempää ja selittävämpää tietoa vammaisten erityisliikuntaan sosiaalistumisprosessista kuin strukturalismi-funktionalismi. Symbolisen interaktionismin heikkoutena on se, että se ei anna tutkimuksen kohteesta niin systemaattista tietoa kuin strukturalismi-funktionalismi, koska se pyrkii kuvailemaan tutkimuksen kohdetta. Tutkijat huomauttavat, että molemmilla tutkimussuuntauksilla on hyvät ja huonot puolet, mutta ne tukevat toisiaan ja antavat vammaisten erityisliikuntaan sosiaalistumisesta tärkeää tietoa. (Williams 1994a, 14-31.)

2.1.3 Konfliktiteoria

Konfliktiteorian (Williams 1993, 15-16) mukaan yhteiskunta pakottaa ja manipuloi ihmisiä. Erityisliikunta on osa alistamista, riistämistä ja rasismia. Tällaisessa yhteiskunnassa vahvempi, vammattomien, ryhmä hallitsee ja eristää heikompaan vammaisten ryhmää. Konfliktiteorian mukaan vammattomat hallitsevat yhteiskuntaa, jolloin vammaisten liikuntaharrastuksille ei jää tilaa. Vammaiset eivät voi osallistua liikuntaan eivätkä toteuttaa liikunnallisia harrastuksiaan. Toinen ääripää on se, että vammaisille annetaan mahdollisuus osallistua erityisliikuntaan, mutta kielletään heidän integroitumisensa yleiseen liikuntakulttuuriin. Tästä on seurauksena se, että erityisliikunnan katsotaan riittävän vammaisille eikä heitä tarvitse integroida

vammattomien liikuntaan. Williamsin (1993,15) mukaan konfliktiteoriasta tarvitaan tarkempaa, täsmällisempää ja systemaattisempaa tietoa, jotta sen avulla voitaisiin selittää erityisliikunnan sosiologiaan liittyviä asioita.

2.1.4 Vammaisuuden sosiaalinen teoria

Vammaisuuden sosiaalinen teoria on kehittynyt viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Tukijoiden mielestä tuli kehittää teoria, joka antaa tietoa vammaisten kokemuksista yhteiskunnassa ja selittää vammaisten asemaa ympäröivässä yhteisössä. Vammaisuuden lääketieteellinen malli on ollut hallitsevassa asemassa monta vuotta. Sen mukaan vammaisuus on henkilökohtainen tragedia, joka rajoittaa vammaisen elämää yhteiskunnassa huomattavasti. Vammaisuuden sosiaalinen teoria ei näe vammaisuutta yksilön elämän tragediana niinkuin lääketieteellinen malli. Vammaisuuden sosiaalisen teorian mukaan yhteiskunta asettaa vammaisille erilaisia rajoitteita ja nämä ovat suurin syy vammaisten osallistumattomuuteen ja syrjäytymiseen. (Finkelstein 1993, 9-16; Oliver 1986, 6-17; Oliver 1990, 62.)

Vammaisuuden sosiaalinen teoria on kehittynyt vammaisuuden käsitteen ja yhteiskunnan talouskasvun mukana. Vuosisadan alussa vammaiset nähtiin kömpelönä alaluokkana. Laitosten määrä kasvoi, koska vammaisia piti säilyttää jossain. Vammaiset eivät pystyneet taloudellisesti tuottavaan työhön, jolloin huolena oli miten heidät saataisiin osaksi yhteiskunnan tuotantoprosessia. He eivät voineet vaihtaa työpanostaan palkaksi tehtaissa, koska he eivät pystyneet siihen. Yhteiskunnan piti kontrolloida epäjärjestyttä ja hajaannusta aiheuttavaa ryhmää, tässä tapuksessa vammaisia. Heille ei löydetty sopivia roolimalleja yhteiskunnassa elämiselle ja valta-asemassa olevat vammattomat eivät tienneet, miten vammaisiin tuli suhtautua. Vammaiset olivat outo ilmiö ympäristölle, koska he eivät käyttäytyneet ympäristön edellyttämällä tavalla. (Abberley 1987, 16; Oliver 1986, 6-17; Oliver 1990, 62.)

Lloydyn (1992, 208) mukaan yhteiskunta näillä toimillaan aiheuttaa vammaisuutta, koska vammattomuus on yleisesti hyväksytty normi. Vammaisuus on sosiaalisesti luotu ja vammaisuuden kokeminen on sosiaalisen painostuksen tulosta. Tästä painostuksesta hyötyy sosiaalinen järjestelmä eli tämä yhteiskunta jossa elämme, koska se ei rohkaise vammaisia käyttämään oikeuksiaan. Vammaisia luokitellaan ja asetetaan passiiviseen rooliin yhteiskunnassa yhä tänä päivänä. Vammattomat määrittelevät yhteiskunnan pelisäännöt ja vammaisten aseman siinä. Esimerkkinä tästä voisi olla se, että vammaista puhutellaan hänen vammansa mukaan reumaatikoksi tai paraplegikoksi, vaikka he ovat aivan samanlaisia ihmisiä kuin vammattomat. Heillä on liikuntaelimistön vamma, joka

rajoittaa heidän liikkumistaan tai selviytymistään päivittäisistä askareista hieman eri tavalla kuin vammattomia ihmisiä. (Abberley 1987, 5-17; Lloyd 1992, 207-221; Williams 1994b, 21.)

Nygård (1998, 11-12) tutki vammaisten ja muiden marginaaliryhmien historiaa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa Suomessa. Hän totesi, että poikkeavien ja ns. normaalien yhteiskuntaryhmien välillä on aina ollut jonkinlainen konfliktitilanne, jonka poistamiseen normaalien johtama yhteiskunta on pyrkinyt. Erilaisryhmä on poikennut muusta yhteiskunnasta, niin että sen olemassolo on tavallaan ollut ongelma. Yhteiskunta on toimillaan yrittänyt eristää, sopeuttaa tai tuhota tällaiset ryhmät. Keinot ovat vaihdelleet heitteillejätöstä kuntoutukseen. Yhteiskunnan kannalta vammaisuus on ollut ei-toivottua erilaisuutta, koska siihen on kytkeytynyt avuttomuutta, riippuvuutta, köyhyyttä ja työkyvyttömyyttä. Nygårdin mukaan pääkysymys on ollut se, että miksi yhteisö on halunnut tehdä erilaisista tavallisia. Nygård jatkaa, että erilaisuuden leimaaminen vahingolliseksi on perustunut siihen, että kyseisen ajan ihmiset eivät ole kyenneet mielessään käsittämään erilaisten ihmisten ongelmia. Asenteet ovat pitkäkestoisia ja aikaan sidottuja. (Nygård 1998, 11-12, 18, 211-212.)

Vammaiset ovat perustaneet omia organisaatioitaan ja pyrkineet itse määrittelemään mitä vammaisuus on. Vammaisuuden sosiaalinen teoria kuvaa vammaisten aseman eri vaiheita yhteiskunnassa. Heidän asemansa on kohentunut paljon ja vammaiset ovat itse ryhtyneet huolehtimaan omista eduistaan. Tutkijoiden näkemys vammaisten asemasta voi olla mustavalkoinen ja siihen tulee suhtautua kriittisesti. Vammaisuuden sosiaalinen teoria on kuitenkin yksi tapa tarkastella vammaisten aseman kehitystä ja heidän nykyistä asemaansa yhteiskunnassa. Samalla se laajentaa ymmärtämystä vammaisten ja erityisliikuntaan osallistuvien henkilöiden liikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syistä. Sekä antaa lukijalle laajemman näkökulman erityisliikunnan sosiologisesta tarkastelusta kuin mitä lääketieteellinen malli tai strukturalismi-funktionalismi yksin antaisi. (Oliver 1986, 15; Williams 1993, 1-19.) Taulukkoon 3., sivu 32 on koottu esitetyt tutkimussuuntaukset ja niiden pääperiaatteet. Taulukossa on lisäksi tutkimussuuntausten positiiviset ja negatiiviset sisällöt erityisliikunnan kannalta. Yhteenveto on tehty, jotta olisi helpompi saada kuva esitetyistä tutkimussuuntauksista, joita on käytetty erityisliikunnan sosiologisessa tarkastelussa.

TAULUKKO 3. Yhteenveto erityisliikunnan sosiologisista tutkimussuuntauksista.

TUTKIMUS-SUUNTAUS	PÄÄPERIAATTEET	TUTKIMUSSUUNTAUKSEN POSITIIVISET SISÄLLÖT	TUTKIMUSSUUNTAUKSEN NEGATIIVISET SISÄLLÖT
Strukturalismi-funktionalismi	Selittää, määrittelee ja kuvailee vammaisia sen mukaan mikä tehtävä heillä on yhteiskunnan jäsenenä. Erityisliikunta ja vammaisuus osa yhteiskuntaa. Selittänyt vammaisten liikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syitä	* Antaa systemaattista tietoa vammaisten erityisliikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syistä. * Erityisliikunnalla tärkeä oma tehtävänsä yhteiskunnassa vammaisille.	* Korostaa vammaisten puutteita. * Vammaiset eivät omilla toimillaan vaikuta erityisliikuntaan. * Yhteys vammaisuuden lääketieteelliseen malliin, jonka mukaan vammaisuus on henkilökohtainen tragedia. * Vammaisille riittää kuntoutus, eivät tarvitse erityisliikuntaa.
Symbolinen interaktionismi	Kuvailee vammaisten elämäkertoja ja minuutta. Selvittää, miten yksilöiden vuorovaikutus on syntynyt. Pyrkii kuvailemaan vammaisten kokemuksia ja tunteita liikuntatilanteissa.	* Vammaisliikujalla on tarkka kuva itsestään. * Vammainen on aktiivinen yksilö. * Vammainen on vuorovaikutuksessa toisten kanssa. * Antaa syvällistä tietoa vammaisliikujista.	* Kuvailu menetelmänä ei aina anna riittävän tarkkaa tietoa vammaisista kuin selitys tai määrittely.
Konfliktiteoria	Yhteiskunnassa vammattomat hallitsevat vammaisia.	* Huomioinut yhteiskunnassa vallitsevan epäsuhtan vammaisten ja vammattomien välillä.	* Vammaisten liikuntaharrastuksille ei ole tilaa yhteiskunnassa. * Vammaiset voivat osallistua erityisliikuntaan, mutta integroituminen yleiseen liikuntakulttuuriin ei ole sallittua.
Vammaisuuden sosiaalinen teoria	Sosiaalinen painostus eri yhteiskunnan asettamien rajoitteiden muodossa on suurin syy vammaisten osallistumattomuuteen ja syrjäytymiseen. Yhteiskunta aiheuttaa toimillaan vammaisuutta, koska vammaatomuus on yleisesti hyväksytty normi.	* Vammaisten oma aktiivisuus on lisääntynyt. * Kuvaa vammaisten aseman eri vaiheita ja nykytilaa yhteiskunnassa huomioimalla yhteiskunnan muutokset. * Laajentaa ymmärtämystä vammaisten erityisliikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syistä.	* Voi nähdä jaon vammaisten ja vammattomien välillä liian mustavalkoisena.

2.2 Erityisliikuntaan osallistumista rajoittavat tekijät

Ferrara, Dattilo ja Dattilo (1994, 32-42) tutkivat Amerikassa kansallisen tason vammaisurheilijoiden osallistumista vammaisliikuntaan ja sitä rajoittavia tekijöitä. Tutkimuksessa olivat mukana pyörätuoliturheilijat, sokeat urheilijat ja CP-urheilijat. Tutkittavilta selvitettiin ikä, sukupuoli, vammautumisasankohta, vamman laatu, työllisyystilanne, vamman luokittelu omassa lajissa, päälaji sekä liikunta organisaatio, johon tutkittava kuului. Haastattelussa selvitettiin tekijöitä, jotka tutkittavien mielestä olivat vaikeuttaneet heidän osallistumistaan liikuntaan tai olivat estäneet sen kokonaan.

Tulokset jaettiin kahteen osaan. Ensimmäisinä osallistumiseen vaikuttavina tekijöinä olivat ei-lääketieteelliset tekijät ja toisena lääketieteelliset tekijät. Ensiksi mainittuun ryhmään kuuluivat kuljetusongelmat, välineiden puute ja sopimattomuus sekä avustajien ja ohjaajien puute. Lääketieteellisinä tekijöinä olivat yleiset terveyteen liittyvät ongelmat, näköongelmat, painehaavaumat ja ihon rikkoutuminen sekä erilaiset kohtaukset. Tämä tutkimus kohdistui kansallisen tason vammaisurheilijoihin, mutta kirjoittajien mielestä saatuja tuloksia voidaan soveltaa vammaisten kuntoliikuntaan. Tutkijoiden mielestä ohjaajien ja valmentajien tulisi huomioida urheilijoiden ja liikkujien yksilölliset tarpeet. Tällöin mahdollisimman moni osallistuisi liikuntaan ja saisi tietoa itselleen sopivista liikuntamuodoista. Pätevien ohjaajien ja hyvin suunniteltujen harjoitusten avulla vältettäisiin vammoja ja luotaisiin edellytykset toimivalle liikunnan harrastamiselle. (Ferrara, Dattilo & Dattilo 1994, 32-42.)

DePauw ja Gavron (1995) totevat, että yleisimmät esteet liikuntaan osallistumiseen ovat olleet syrjäinen asuinsijainti, pelot epäonnistumisesta, tietojen, välineiden, rahan, harjoitustilojen ja taitojen puute, pitkät etäisyydet varsinkin maaseudulla sekä kuljetuspalveluiden puute. Tutkijoiden mielestä ohjaajien, valmennuksen tai kannustuksen puute rajoittaa vammaisten osallistumista liikuntaan. He ehdottavat, että paikallisten asiantuntijoiden tulisi paremmin ohjata vammaisia omalla paikkakunnalla harrastusmahdollisuuksien pariin. Vammaisurheilijoiden näkyvyys on lisääntynyt tiedotusvälineissä ja mainoksissa viime vuosina, joten se on osaltaan lisännyt vammaisliikunnan tunnettavuutta. (DePauw ym. 1995, 12, 152.)

Yhteiskunnassa on edelleen ennakkokäsityksiä ja asenteita vammaisia kohtaan. Nämä voivat vaikuttaa kielteisesti vammaisten halukkuuteen harrastaa liikuntaa. Kuntoliikuntaan osallistuminen on vähitellen hyväksyttävämpää, mutta vammaisten kilpaurheiluun suhtaudutaan vieroksuen. Nuoruusiässä liikuntaa harrastaneet ovat osallistuneet siihen myös aikuisena. Vanhemmat, koulu ja ikätoverit toimivat esimerkkeinä ja luovat vammaiselle lapselle asenteita liikuntaa kohtaan. Tämän vuoksi lapsella tulisi olla mahdollisuus monipuolisiin virikkeisiin. (DePauw ym. 1995, 10-11.)

Grimes ja French (1987) toteavat, että vammaisten naisten liikuntaan osallistumisen esteitä ovat olleet harjoituksen puute jo lapsesta lähtien, harrastusmahdollisuuksien vähyys koulun ulkopuolella, kiinnostuksen, välineiden, ohjaajien tai valmennuksen puute, rahan vähyys ja kuljetusongelmat sekä sopivien roolimallien puute. He jatkavat, että vammattomien tyttöjen on ollut vaikea osallistua liikuntaan, koska heitä ei ole kannustettu siihen. Tilanne on kuitenkin vielä vaikeampi vammaisilla tytöillä. Vammaiset tuntevat itsensä roolittomiksi, koska he eivät tiedä miten heihin suhtaudutaan. Tästä

johtuu epäonnistumisen pelko tai alemmuudentunne vammattomien seurassa. Perheen ja ystävien tuki on tärkeä, varsinkin liikuntaa aloittevilla tytöillä ja naisilla. Vammaisten naisten joukkuelajien urheilijoilla on ollut ongelmia saada toiminnalleen tukijoita. Tämän seurauksena kilpailumatkat ovat vaikeutuneet sekä asianmukaisten tuomareiden ja valmentajien palkkioita ei ole voitu maksaa. (Grimes & French 1987, 24-27.)

Longmuir ja Bar-Or (1994, 168-177) tuovat esiin, että vammaisten tyttöjen jääminen liikunnallisesti passiiviseksi on kolme kertaa todennäköisempää kuin vammattomien samanikäisten tyttöjen keskimäärin ja, että liikunnan harrastaminen vähenee rajusti aikuisiässä. Yhdysvalloissa ollaan käynnistämässä tutkimusta, jossa tutkitaan vammaisten naisten terveyttä. Tutkimuksen painoalueet ovat vammaisten naisten liikuntamallit (liikuntaan osallistumisen syyt ja esteet, liikuntaohjelmiin sosiaalistumien), harjoitteluun liittyvät biologiset vasteet ja sopeutuminen liikuntaan, erityiskysymykset liikunnan yhteydessä (luukato, ravinto), vammojen ehkäisy ja hoito sekä toimintaohjelmat ja strategiat.

Watkinson ja Calzonetti (1989, 21-26) tutkivat Kanadassa vammaisten naisten liikuntatapoja. Tutkimuksesta selvisi, että vammaisten naisten liikuntaan osallistuminen on vähäisempää kuin vammattomilla. Vammaiset naiset halusivat osallistua mahdollisimman usein järjestettyyn harrasteliikuntaan ja kilpailla nykyistä korkeammalla tasolla. Tutkimukseen osallistuneet naiset etsivät liikunnasta ensisijaisesti rentoutumista, stressin vähentämistä, kunnon ylläpitoa ja kohottamista sekä iloa. Terapeuttisista tai lääkinällisistä syistä liikuntaan ei osallistuttu. Ensisijaiset syyt liikuntaan osallistumiselle olivat samat kuin vammattomilla naisilla. Liikuntaan osallistumisen esteitä olivat liikuntaohjelmien ajoitus, ohjelman luonne, liikuntapaikkojen saavutettavuus, kuljetus, osaavien ohjaajien puute ja saatavilla olevan tiedon puute. Kaikki nämä esteet ovat kuitenkin poistettavissa. (DePauw 1997, 14-17.)

Thierfeld ja Gibbons (1986) tutkivat vammaisten naisten osallistumista pyörätuoli urheiluun kilpailutasolla. Vuonna 1985 osallistujia oli 1600, joista naisia oli 560 (35 prosenttia) ja miehiä 1040 (65 prosenttia). Tarkasteltaessa kilpaurheilua paikallisella tasolla havaittiin, että naiset joutuivat usein kilpailemaan miesten kanssa, koska heille ei ollut naisvastustajia. Naisosallistujien vähyden vuoksi naisille ei myöskään järjestetty omia kilpailuja. Naiset ovat vähemmistönä liikuntaan osallistumisessa sekä organisaatio toiminnassa. Tutkijoiden mukaan naisten liikuntaharrastus on painottunut kuntoliikuntaan. Heitä ei ole perinteisesti aktivoitu liikuntaan samalla tavalla kuin miehiä ja vammaisuus on asettanut omat rajansa osallistumiselle. Ympäröivän yhteisön asenteet vammaisten naisten liikuntaharratukselle ovat olleet kielteisiä ja se on vähentänyt naisten

osallistumista. Liikuntaa harrastava vammainen nainen voi toisaalta toimia mallina muille naisille. (Thierfeld & Gibbons 1986, 21-23.)

Hanna ja Rogovsky (1991) toteavat, että vammaiset naiset ovat verrattain eristäytyneitä sosiaalisessa systeemistä. Tämä suhteista vetäytyminen voi johtua muiden ihmisten asenteista tai vammaisten itseluottamuksen puutteesta. He eivät tiedosta, miten sosiaalisissa tilanteissa tulisi toimia, jos vastapuolikin käyttäytyy epävarmasti. Ympäröivän yhteisön kielteiset asenteet ovat eräs syy vammaisten liikuntaan osallistumattomuudelle. On kuitenkin huomioitava, että vammaiset itse luovat osan näistä osallistumisen esteistä. Vammaisella voi olla vaikea luoda uusia ystävyysuhteita esim. liikuntaharrastuksissa ja tämän vuoksi hän voi tuntea itsensä epävarmaksi uudessa tilanteessa. (Hanna & Rogovsky 1991, 49-61.) Thierfeld ym. (1986, 21-23) jatkavat, että pahimmassa tapauksessa asenteet voivat muodostua osallistumista estäväksi tekijäksi enemmän kuin puutteelliset välineet. Taulukkoon 4., sivu 36 on koottu yhteen tutkimuksia, jotka käsittelevät vammaisten erityisliikuntaan osallistumista rajoittavia tekijöitä ja ratkaisuja, joilla ongelmia on pyritty ratkaisemaan.

TAULUKKO 4. Erityisliikuntaan osallistumista rajoittavat tekijät.

TUTKIMUS	ERITYISLIIKUNTAAN OSALLISTUMISTA RAJOITTAVAT TEKIJÄT	ONGELMAN RATKAISU
Ferrara, Dattilo & Dattilo 1994	<p>Ei-lääketieteelliset tekijät:</p> <ul style="list-style-type: none"> * kuljetusongelmat, välineiden sopimattomuus ja puute * avustajien ja ohjaajien puute <p>Lääketieteelliset tekijät:</p> <ul style="list-style-type: none"> * terveyteen liittyvät tekijät * näköongelmat, painehaavaukset ja kohtaukset 	Ohjaajien ja valmentajien koulutus, harjoitusten suunnittelu etukäteen ja liikkujien yksilöllinen huomiointi.
DePauw & Gavron 1995	Syrjäinen asuinsijainti ja pitkät etäisyydet. Epäonnistumisen pelko, yhteiskunnan kielteiset asenteet varsinkin vammaisten kilpaurheilua kohtaan. Taitojen, tietojen, välineiden, rahan, harjoitustilojen, kuljetuspalveluiden, ohjaajien ja kannustuksen puute.	Paikallisten asiantuntijoiden tulisi ohjata vammaisia harrastusten pariin. Vammaisliikunnan näkyvyyden parantaminen tiedotusvälineissä. Kannustaminen ja liikuntamallien antaminen -> elinikäinen harrastus. Vanhempien, koulun ja tovereiden esimerkki.
Grimes & French 1987	Vammaisten naisten osallistumista rajoittaa:	Perheen ja ystävien tuki.
	<ul style="list-style-type: none"> * harjoituksen puute lapsuudesta * harrastusmahdollisuuksien ja rahan vähyys * kiinnostuksen, välineiden, ohjaajien, valmennuksen, roolimallien ja kannustuksen puute * epäonnistumisen pelko ja alemmuudentunne 	
Longmuir & Bar-Or 1994; Watkinson & Calzonetti 1989	Vammaisten naisten osallistumista rajoittaa:	Kansallisten tutkimushankkeiden käynnistäminen koskien vammaisten naisten terveyttä ja liikuntaharrastusta.
	<ul style="list-style-type: none"> * liikuntapaikkojen saavutettavuus, ohjelman sisällöt, osaavien ohjaajien ja tiedon puute * vammaiset naiset harrastavat vähemmän liikuntaa kuin vammattomat naiset 	
Thierfeld & Gibbons 1986	Vammaisten naisten osallistumista pyörätuoliturheiluun rajoittaa:	Naisten aktiivointi liikuntatoimintaan, jolloin aktiiviset naiset toimivat mallina.
	<ul style="list-style-type: none"> * aktiivoinnin ja tiedon puute, naiset vähemmistönä liikuntaan osallistumisessa ja organisaatio toiminnassa * naisilla ei ole omia kilpailusarjoja 	
Hanna & Rogovsky 1991	Muiden kielteiset asenteet, vammaisten itseluottamuksen puute, vammaiset voivat itse luoda osallistumisen esteitä.	Kannustus ja itseluottamuksen vahvistaminen.

2.3 Erityisliikuntaan sosiaalistavat tekijät

Tullakseen yhteisön jäseneksi yksilö omaksuu sosiaalisen identiteetin, oppii erilaisia käyttäytymistapoja ja mukautuu muiden yhteisöön kuuluvien jäsenten asettamiin odotuksiin. Prosessia kutsutaan sosiaalistumiseksi, jolloin yksilö sisäistää yhteiskunnassa olevia normeja eli yleisesti hyväksytyjä käyttäytymissääntöjä. On huomioitava, että yksilö toimii aktiivisesti koko prosessin ajan eikä ole pelkästään passiivinen toiminnan kohde. Ympäröivä yhteiskunta on tärkeässä roolissa yksilön sosiaalistuessa liikuntaan, koska yksilö ja ympäristö ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Tutkimuksessa käsitellään seuraavaksi tekijöitä, jotka vaikuttavat vammaisten erityisliikuntaan osallistumiseen. (Iso-Ahola & Hatfield 1986, 51-68; Loy & Ingham 1973, 257-302; Sulkunen 1987, 122-123.)

Hopper (1982, 1876) tutki kansallisen tason pyörätuoliurheilijoita ja heidän urheiluun osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä. Kaverit, ikätoverit ja yhteiskunnalliset tukijärjestelmät, kuten kuntoutuslaitos olivat tärkein syy urheiluharrastuksen aloittamiseen. Vammaiset harrastavat huomattavasti vähemmän liikuntaa kuin vammattomat. Tutkimuksessa oli vertailtu saman sukupuolen, iän ja sosiaaliluokan vaikutusta liikunnan harrastamiseen, mutta silti ero liikunnan harrastamisessa oli suuri vammaisten ja vammattomien välillä. Wang ja DePauw (1995) tutkivat kiinalaisia vammaisurheilijoita (mm. uinti, yleisurheilu, päytätennis, kori- ja sulkapallo) ja henkilöitä, jotka olivat eniten motivoineet vammaisia urheiluun. Vammaisurheilijoiden vanhemmat eivät harrastaneet liikuntaa merkittävästi, mutta kannustivat lapsiaan osallistumaan. Vanhemmat toivoivat lapsilleen menestystä kilpailuissa, koska se samalla takasi sosiaalista arvostusta. Liikunnanopettajat, oma aktiivisuus ja perhe olivat tärkein tekijä, joka sai vammaiset osallistumaan urheiluun. (Wang & DePauw 1995, 41-46.)

Sherrill ja Rainbolt (1986) tutkivat CP-vammaisia urheilijoita ja totesivat, että cp-vammaisten tärkeimmät liikuntaan sosiaalistavat tekijät olivat ikätoverit ja perhe. Vammattomilla taasen perhe ja koulu. Perheen ja koulun merkitys liikuntaan aktivoijana oli vammaisilla vähäisempi kuin vammattomilla. Liikunnan aloittamiseen olivat vaikuttaneet vamman laatu ja sukupuoli. Williams (1994a, 18) oli samaa mieltä. Sherrill ym. (1986) totesi, että cp-vammaiset saivat ensimmäisen kerran liikuntaneuvontaa paljon vanhempina kuin vammattomat. Liikuntaneuvontaa oli laiminlyöty cp-vammaisilla jo heidän lapsuudessaan. Kilpailutoimintaan cp-vammaiset tulivat mukaan 6-49-vuotiaina. Vammattomat aloittivat kilpailun 6-10-vuotiaina riippuen liikuntalajista. Tutkijat jatkavat, että vammattomat saavat liikuntakokemuksia jo lapsuudessa jokapäiväisessä elämässään, jota vahvistetaan heidän siirtyessään kouluun. Vammaiset eivät osallistu

liikuntaan ellei ohjeita ja kilpailuja ole suunnattu heitä varten. Sherrill, Rainbolt, Montelione & Pope (1984) tutkivat CP-vammaisia ja näkövammaisia. Tutkijoiden mukaan vammaisten ystävien tärkeä asema liikuntaan aktivoijana johtuu siitä, että he ovat myös vammaisia ja viettävät paljon aikaa yhdessä. (Sherrill & Rainbolt 1986, 21-26; Sherrill, Rainbolt, Montelione & Pope 1986, 189-194, Williams 1994a, 14-31.)

Zoerink (1992) tutki onko liikuntaan sosiaalistumisen ympäristössä eroja synnynnäisesti vammautuneiden ja myöhemmällä iällä vammautuneiden liikuntavammaisten kesken. Tutkittava oli 50 miestä ja 11 naista, jotka käyttivät pyörätuolia ja osallistuivat pyörätuoliliikuntaan. Tutkitut muuttajat olivat sukupuoli, henkilö joka oli innostanut liikuntavammaisia liikuntaan, liikuntavammaisuus ennen 13-ikävuotta, liikuntaaktiivisuus 13-18-ikävuoden välillä, liikuntavammaisten asenteet kilpaurheilua kohtaan ja perheen liikuntaympäristö. Synnäisesti vammautuneiden ja myöhemmällä iällä vammautuneiden liikuntavammaisten liikuntaan sosiaalistumisessa ei ollut eroja sukupuolten välillä. Tärkeimmät synnäisesti liikuntavammaisia liikuntaan aktivoineet henkilöt olivat perheen jäsenet, vammaisurheilijat ja fysioterapeutit. Myöhemmällä iällä vammautuneiden liikuntavammaisten tärkein liikuntaan aktivoija olivat he itse.

Synnäisesti vammautuneet osallistuivat ennen 13-ikävuotta kilpaurheiluun huomattavasti vähemmän kuin myöhemmällä iällä vammautuneet. Synnäisesti vammautuneet osallistuivat 13-18-ikävuoden välillä vähemmän kilpaurheiluun ja kuntoliikuntaan kuin myöhemmällä iällä vammautuneet. Asenteet kilpaurheilua kohtaan olivat myönteisemmät myöhemmällä iällä vammautuneilla kuin synnäisesti vammautuneilla. Perheiden liikuntaympäristöissä ei ollut eroja tutkittujen ryhmien välillä. Tutkimuksessa korostetaan, että liikunnan ammattilaisten tulisi tukea liikuntavammaisten lasten vanhempia ja kertoa, että heille liikunnan harrastusmahdollisuuksista. Tätä kautta vanhemmat osaisivat kannustaa liikuntavammaisia lapsiaan, erityisesti niitä joilla on ollut liikuntavamma syntymästään saakka, liikunnan pariin ja lapsilla olisi mahdollisuus tutustua liikuntaan. (Zoerink 1992, 38-44.)

Kolkka ja Williams (1997, 17-18) selvittivät Isossa-Britanniassa kuinka sosiaalinen sukupuoli vaikuttaa liikunnan harrastamiseen nais- ja miespyörätuolikoripalloilijoilla. Tutkimuksessa tutkittiin keitä ovat ne henkilöt, jotka harrastavat pyörätuolikoripalloa, miten he ovat mahdollisesti harrastaneet liikuntaa ennen vammautumistaan ja kuinka he ovat tulleet pyörätuolikoripallon pariin. Tutkimustulokset näyttävät, että pyörätuolieurheilu on miesten hallitsema laji, johon naiset kuuluvat vain murto-osan verran. Useimmilla lajia harrastavilla miehillä oli hankittu vamma ja naisilla synnynnäinen vamma. Omaa fyysistä kuntoaan ja toimintakykyään arvioidessaan naiset

kertoivat olevansa aktiivisia liikkujia, mutta he eivät pitäneet itseään fyysisesti hyväkuntoisina. Pelaava ystävä tai vertainen oli yleensä se henkilö, jonka avulla naiset aloittivat lajin harrastuksen. Muita lajiin innostajia olivat opettaja tai fysioterapeutti. Lajiin tutustuttiin menemällä pyörätuolikoripalloseuran järjestämään tapahtumaan tai laji tuli tutuksi jossakin vammaisurheiluseurassa tai sairaalassa. Tärkeimmät harrastamisen syyt olivat kilpailuhenkisyys, hauskuus ja sosiaalinen kanssakäyminen. Vähiten merkitystä oli lajin kuntouttavalla puolella.

Osallistumismotiiveja on tarkasteltu psykologian näkökulmasta. Brasile (1988, 25) tutki pyörätuolikoripallon pelaajia, jolloin kunto, terveys ja tehtävään liittyvät tekijät olivat tärkein syy osallistumiseen. Samassa tutkimuksessa sosiaaliset kannustimet (tuntee itsensä tarpeelliseksi) ja välineisiin liittyvät kannustimet (mahdollisuus käyttää hyviä välineitä) olivat vähiten tärkeitä. Brasile ja Hedrick (1991, 44) tutkivat aikuisia ja juniori pyörätuolikoripalloilijoita ja havaitsivat, että kunnan ylläpitämiseen ja tehtäviin (kilpailu itseä vastaan, yksilö valitsee tehtäviä joista hän on yksin vastuussa) liittyvät kannustimet olivat tärkein osallistumismotiivi aikuisilla. Junioreiden mielestä tärkeimmät motiivi tekijät olivat minuuteen ja (kilpailu toisia vastaan ja menestyminen) tehtäviin liittyvät kannustimet. Samassa tutkimuksessa sosiaalinen integraatio oli aikuisilla alhaisin kannustin osallistumiseen ja junioreilla kunnan ylläpitämiseen liittyvät tekijät. Taulukkoon 5., sivu 40 on koottu tutkimuksia, jotka käsittelevät erityisliikuntaan sosiaalistavia- ja erityisliikunnan aloittamiseen vaikuttavia tekijöitä.

TAULUKKO 5. Erityisliikuntaan sosiaalistavat tekijät.

TUTKIMUS	ERITYISLIIKUNTAAN SOSIAALIS- TAVAT TEKIJÄT	ERITYISLIIKUNNAN ALOITTAMISEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT
Hopper 1982	Pyörätuoliturheilijat: * kaverit, ikätoverit ja yhteiskunnan tukijärjestelmät	Vammautumissajakohda vaikuttaa liikunnan aloittamiseen. Vammaiset harrastavat vammattomia vähemmän liikuntaa.
Wang & DePauw 1995	Kiinalaiset vammaisurheilijat: * liikunnanopettaja * oma perhe * oma aktiivisuus	Menestyminen takasi sosiaalista arvostusta ympäristöltä.
Sherrill & Rainbolt 1986	CP-vammaiset urheilijat: * kaverit, ikätoverit, puoliso * koulu	Vamman laatu ja sukupuoli vaikuttaneet liikunnan aloittamiseen. Cp-vammaiset aloittaneet liikuntaharrastuksen myöhemmin kuin vammattomat.
Sherrill, Rainbolt, Montelione & Pope 1984	CP- ja näkövammaiset liikujat: * vammaiset ystävät	Vammaisten ystävien tärkeys johtuu siitä, että he viettävät paljon aikaa yhdessä.
Zoerink 1992	Synnynäisesti liikuntavammaiset: * perhe, fysioterapeutti, muut liikuntavammaiset Myöhemmällä iällä liikuntavammautuneet: * he itse	Synnynäisesti liikuntavammaisilla paljon vähemmän liikuntakokemuksia kuin myöhemmällä iällä vammautuneilla.
Kolkka & Williams 1997	Pyörätuolikoripalloilija naiset: * pelaava ystävä * opettaja, fysioterapeutti	Kilpailuhenkisyys, hauskuus ja sosiaalinen kanssakäyminen.
Brasile 1988	Pyörätuolikoripalloilijat	Terveys ja kunnon ylläpito olivat tärkeimmät liikunnan aloittamiseen vaikuttaneet tekijät.
Brasile & Hedrick 1991	Aikuis- ja junioripyörätuolikoripalloilijat	Aikuis pyörätuolikoripalloilijoilla kunnon ylläpito ja terveys olivat tärkeimmät syyt liikunnan aloittamiseen. Junioripyörätuolikoripalloilijoilla taasen kilpailu toisia vastaan ja menestyminen

2.4 Erityisliikuntatutkimus Suomessa

2.4.1 Kuntien erityisliikuntakokeilut

Suomessa on toteutettu kolme erityisliikunnan kokeiluprojektia, joiden tavoitteena on ollut selvittää erityisliikunnan järjestämistä eri kokoisten kaupunkien ja kuntien alueella sekä löytää uusia toimintatapoja erityisliikuntaan. Vuosina 1976-79 toteutettiin ensimmäinen erityisliikuntakokeilu kolmen kunnan alueella (Hyvinkää, Jyväskylä ja Mäntsälä) ja sen tavoitteena oli tutkia mahdollisuuksia parantaa vammais- ja erityisryhmien liikuntaharrastuksen edellytyksiä yhteistyössä eri sektoreiden kanssa. Kokeilututkimus oli samalla alkusysäys kunnan erityisliikunnan tarkastelulle, koska siinä haluttiin saada valtio, kunnat ja pienemmät yhteisöt yhteistyöhön. (Koivumäki & Palosuo 1980.)

Tutkimuksessa ei ehditty paneutua harvaanasutun seudun liikuntaongelmiin. Tiedotustoimintaa ei pystytty hoitamaan suunnitellulla tavalla ja kokonaisuakataulu oli liian kireä. Kokeilututkimuksen aikana käynnistyi liikuntalain säädösprosessi, jota seurattiin aktiivisesti koko tutkimuksen ajan. Tutkimus osoitti, että eri hallinnonalojen yhteistyö oli kehittynyt kokeilun aikana kunnissa ja erityisryhmille tarkoitetut liikuntaryhmät jatkoivat toimintaansa aktiivisesti. Tutkijat toteavat, että vammaisjärjestöjen ei ole järkevää aloittaa omaa liikuntatoimintaa heti vaan niiden kannattaa toimia yhteistyössä kunnan kanssa. Tällöin liikuntatoimintaa voidaan toteuttaa tehokkaammin. (Koivumäki ym. 1980.)

Toinen erityisliikuntakokeilu toteutettiin vuosina 1984-86 (Pori, Kotka, Hämeenlinna). Sen tavoitteena oli löytää käytännönläheisiä toteuttamisratkaisuja ja toimintamalleja vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja iäkkäiden henkilöiden liikuntaharrastuksen aktivoimiseen ja kehittämiseen kuntatasolla. Kokeilun toiminnallisiksi alueiksi valittiin liikuntaryhmien toiminta, kuljetus- ja avustajapalvelut, ohjaajakoulutus, tilakorjaukset, yhteistyön kehittäminen ja taloudellinen seuranta. Valtaosa kokeilun aikana perustetuista liikuntaryhmistä jäi pysyviksi ja osanottajamäärät olivat korkeita, mutta samalla huomattiin, että erityisryhmien liikunta-asioita ei hoideta tasavertaisesti muun liikuntatoiminnan kanssa. (Koivumäki & Vilhu 1987, 5-6.)

Tutkimuksesta selvisi, että erityisliikunnan tulee olla säännöllistä, tavoitteellista ja siinä on huomioitava osallistujien tasoerot. Osalle vammaisista kuljetus- ja avustajapalvelut ovat perusedellytys liikuntatoimintaan osallistumiselle. Tämän vuoksi liikunta- ja sosiaalitoimen tulisi pyrkiä sopimaan työn- ja vastuunjaosta, jotta vammaisten liikuntaan

osallistuminen ei vaarantuisi määräraha ongelmien vuoksi. Erityisliikuntaan tarvitaan ammattitaitoisia ohjaajia ja vammaisille soveltuvia liikuntatiloja. Tutkimuksessa havaittiin, että yhteistyön kehittäminen varsinkin erityisliikuntaa järjestävien kesken on tärkeää. Kaiken toiminnan edellytyksenä on taloudellinen tuki ja tämän vuoksi kunnille suositellaan keskipitkien taloussuunnitelmien laatimista erityisliikunnan osalta. (Koivumäki ym. 1987, 5-6.)

Kolmas kokeilututkimus toteutettiin 1989-90 (Kuhmoinen, Pedersöre ja Puolanka) ja siinä oli tavoitteena selvittää asukasmäärältään pienten kuntien erityisliikuntaa ja kehittää toimintamalli, jonka mukaan kunnat voisivat edetä. Kokeilun tuloksena havaittiin, että pienten kuntien erityisliikunnan kehittämistä haittaavat mm. pitkät etäisyydet, huonot kulkuyhteydet, ohjaajapula ja vähäinen erityisliikunnan asiantuntemus. Yhteistyö eri osapuolten kesken oli erittäin vähäistä eikä tehtävänjakoa oltu määritelty. Tutkimuksessa havaittiin, että erityisliikuntaa voidaan järjestää pienten kuntien oloissa pienin investoinnein. Yhteistyö, koulutus ja tiedotus todettiin tärkeiksi toimintavälineiksi. Laadittu toimintamalli osoittaa, että erityisliikunnassa edetään valmistavan alkutason toimenpiteistä integraatioon. Tämä tarkoittaa sitä, että alkutasolla kartoitetaan kunnan liikuntatarjontaa ja tiedotetaan tulevista asioista. Yhteistyön edistämisen tasolla määritetään yhteistyötahot, joiden kanssa liikuntatoiminta aloitetaan ja nimetään yhdyshenkilöt. Sopeuttamis- ja yhdistämisvaiheen tasolla tehdään yhteistyötä eri järjestöjen kanssa ja motivoidaan ihmisiä toimintaan. Integraation tasolla pyritään luomaan liikunnan harrastus mahdollisuudet kaikille. Viimeinen vaihe toteutuu vasta, kun erityisliikunta on omana alueenaan löytänyt paikkansa muiden liikuntapalvelujen joukossa. (Toivonen 1993.) Taulukossa 6., sivu 43 on yhteenveto Suomessa tehdyistä kuntien erityisliikuntakokeiluista, kokeilun tavoitteista ja tuloksista.

TAULUKKO 6. Erityisliikuntakokeilut Suomessa.

TUTKIMUS	KOKEILUN TAVOITE	KOKEILUN TULOS
Koivumäki & Palosuo 1980	Alkusysäys kunnan erityisliikunnan tarkastelulle. Erityisliikuntaa järjestävien tahojen yhteistyön parantaminen.	Perustetut ryhmät jatkoivat toimintansa aktiivisesti. Kunnan ja vammaisjärjestön yhteistyössä toteuttama erityisliikunta on tehokkainta.
Koivumäki & Vilhu 1987	Käytännöllisten toteuttamisratkaisujen löytäminen vammaisten henkilöiden liikuntaan aktivoimiseen ja kehittämiseen kuntatasolla.	Valtaosa perustetuista liikuntaryhmistä jatkoi toimintaansa. Erityisliikuntaa ei hoideta tasavertaisesti muun liikuntatoiminnan kanssa. Erityisliikunnassa huomioitava mm.: * säännöllisyys, tavoitteellisuus, ammattitaitoiset ohjaajat ja tarkoituksenmukaiset tilat. Toimintaehdotukset kunnille: * yhteistyö ja tiedotus erityisliikuntaa järjestävien tahojen kesken * keskipitkien taloussuunnitelmien teko erityisliikunnan osalta.
Toivonen 1996	Selvittää alle 10 000 asukkaan kuntien erityisliikuntaa ja kehittää toimintamalli kunnille erityisliikunnan osalta.	Pienten kuntien erityisliikunta ongelmat: * pitkät etäisyydet, huonot kulkuyhteydet, ohjaajapula, vähäinen erityisliikunnan asiantuntemus ja tehtäväjaon määrittelemättömyys. Erityisliikunnan toimintamallin sisältö: 1. Valmistava alkutaso 2. Yhteistyöntaso 3. Sopeuttamistaso 4. Integraatiotaso

2.4.2 Vammaisjärjestöjen toimintaa ja jäsenistön liikuntaan osallistumista tarkastelevat tutkimukset

Eklund (1986, 1) tutki vammaisjärjestöjen vammaispoliittista toimintaa ja vammaisjärjestöjen roolia Suomessa. Tutkitut vammaisjärjestöt olivat Invalidiliitto, MS-liitto, CP-liitto, Lihastautiliitto ja Kynnys ry. Vammaisjärjestöjen tehtävänä on mm. jäsenistön edunvalvonta, tiedotus, yhteistyö kunnan kanssa ja virkistyspalveluiden hoito. Vammaisjärjestöjen valtakunnallista yhteistoimintaa yleisempää on vammaisyhdistysten harjoittama paikallinen yhteistoiminta. Osaksi tämä tapahtuu yhteistyössä kunnan kanssa. Vammaisyhdistysten yhteistoiminnan tarvetta voidaan perustella toiminnan koordinoimisella ja päällekkäistoimintojen välttämällä. Vammaisjärjestöt toimivat diagnosoikeskeisesti eli, että tietyllä tavalla vammautuneet ovat järjestäytyneet omiksi

järjestöikseen. Eri vammaisryhmien kokemat ongelmat ja haitat ovat poikenneet toisistaan ja on koettu, että on helpompi tulla mukaan toimintaan samanlaisista ongelmista kärsivien kanssa. Osalla järjestöistä on alallaan paras mahdollinen lääketieteellinen asiantuntemus, joten he voivat antaa jäsenilleen parasta tietoa sairauden tai vamman osalta. (Eklund 1986, 63-64, 89.)

Blom (1971, 5-6, 10) tutki yhteiskunnallisen aseman ja erityyppisiin yhdistyksiin osallistumisen suhteita. Tutkimuksessa tarkasteltiin vammaisyhdistyksiä ja ne olivat yleiseen ruumiinvammaan tai aistivammaisuuteen liittyvät vammat mm. sokeainyhdistykset. Blom havaitsi, että varsinkin vammaisyhdistyksen toimintaan osallistujat olivat keski-ikäisiä ja vanhoja, etenkin miehiä, pikemmin kuin nuoria. Vammaisyhdistyksen toimintaan osallistuminen tyydytti sosiaalisia tarpeita ja tärkeimmät syyt osallistumiseen olivat yhtenäisyyden kokeminen, sosiaalinen tunnustus muilta ja itsearvostus, hyväksyntä. Yhdistystoiminnan havaittiin olevan vaikutuskanava ja sosiaalisten tarpeiden tyydyttämiskanava. (Blom 1971, 25-26.)

Vuonna 1974 Jyväskylässä tehdyssä tutkimuksessa tutkittiin 12 vammaisjärjestön jäseniä ja kartoitettiin täyden osallistumisen esteitä. Tutkimuksen tarkoituksena oli pohjustaa kuntatason palvelujen suunnittelua. Tutkittavat palvelusektorit olivat asuminen, koulutus, työ, sosiaaliturva, kuntoutus, vapaa-aika ja virkistystoiminta. Tässä yhteydessä käsitellään tutkimuksen tuloksia liikunnan osalta, lähinnä vapaa-ajan ja kuntoutuksen palvelusektorin avulla. Vammaisten liikuntaan osallistumisessa havaittiin, että on vaikea sanoa harrastavtko vammaiset liikuntaa enemmän tai vähemmän kuin vammattomat. Vapaa-ajan toiminta on monen vammaisryhmän kohdalla osa kuntoutusta ja näin ollen erityisen tärkeää. Sotainvalidit olivat monipuolisimmin liikuntaa harrastava ryhmä. Noin puolet reumaatikoista, sydän- ja keuhkosairaista sekä noin kolmannes diabeetikoista ei Jyväskylän vammaistutkimuksen mukaan harrastanut edes kävelyä vapaa-aikanaan. Liikunnan vähäisyys monien kroonisten sairausryhmien kohdalla kertonee sen, että omakohtaisen aktiivisen ja jatkuvan liikkumisen merkitystä osana kuntoutusta ei riittävästi oivalleta. Sairastuminen johtaa helposti yleiseen passiivisuuteen. Vanhat tiedot saattavat luoda käsityksen, että liikunta on vammautumisen tai sairastumisen jälkeen mahdotonta. (Määttä 1974; Määttä 1981, 106, 192.)

Vapaa-ajan harrastusten esteitä varsinkin nuorilla olivat tilojen-, kuljetus- ja avustajapalveluiden puuttuminen sekä se, että vammaisen nuori kokee olevansa erilainen. Vammaisjärjestöjen jäsenet edustavat vanhempaa ikäluokkaa, jota voisi selittää sillä, että osa vammauttavista sairauksista puhkeaa keski-ikässä ja työelämässä olevat eivät halua leimautua liittymällä vammaisjärjestöihin. Järjestäytyneisyyteen vaikuttaa, miten tieto

järjestön toiminnasta menee vammaisille. Vammaisjärjestöt ovat tärkeä tiedottaja vammaisten asemaan liittyvissä uudistuksissa ja sosiaaliturvan muutoksissa. (Määttä 1974, 70-73; Määttä 1981, 200-201.)

Yleinen havainto on, että lukumääräisesti suurten vammaisryhmien kohdalla järjestäytyneisyys on alhainen. Järjestäytymättömyyden syitä ovat mm. vamman vakavuus, liikunnalliset esteet, muut harrastukset, taloudelliset vaikeudet, leimautumisen pelko, halu olla vain vammattomien parissa, ajan puute, jäsenistön korkea ikä ja halu vetäytyä toisten seurasta. Nuoret ja lapset jäävät helposti myös toiminnan ulkopuolelle. Liikuntaan osallistumisen esteiksi mainittiin tilojen, ohjaajien, kuljetuspalveluiden ja välineiden puutteet sekä palveluiden sisältöjen vaihtelevuus. Ongelmien ratkaisun alkuna voidaan pitää tasa-arvoisuuden syvällistä hyväksyntää. Vammaisille ihmisille on taattava mahdollisuus itsenäiseen elämään. Jokapäiväisessä elämässä on lähdetty liikkeelle siitä, että toimintoihin osallistuvat ovat hyvin liikkuvia, näkeviä ja kuulevia. (Määttä 1974, 138,140,148; Määttä 1981, 206, 221-222.)

Hinkkanen ja Tiikkainen (1982, 56-64) tutkivat Tampereen vammaisyhdistyksiä ja totesivat, että tärkeimmät syyt vammaisyhdistyksen toimintaan osallistumiseen olivat vapaa-ajan vietto, halu hyötyä yhdistyksen tarjoamista palveluista (tiedotus, neuvonta tms.) ja yhdessäolo. Vammaisyhdistykset toimivat mm. vammaisten etuja ajavana edunvalvontaryhmänä ja vammaisten välisten kontaktien ylläpitäjänä. Vammaisjärjestöjen suurimmat toimintaongelmat liittyivät jäsenistön passiivisuuteen, talouteen, ohjaajien puutteeseen ja laajaan toiminta-alueeseen.

Hinkkanen ja Tiikkainen (1982, 62-64, 110-111) totesivat, että sellaisten paikallisjärjestöjen yhdistämiseen suhtauduttiin kielteisesti, jotka ajavat samantapaisen vamman tai sairauden omaavien henkilöiden etuja. Yhdistämistä puoltavat katsoivat yhdistämisen tuovan joukkovoimaa ja laskevan toimintakuluja. Vastustajien mielestä avustukset pienenisivät, yhdistyksen persoonallisuus katoaisi ja toimintaperusteissa olisi jo tutkimushetkellä liian suuret erot. Tutkimuksesta selvisi, että syyt järjestöjen toiminnan uusiutumattomuuteen ovat poliittisia, asenteellisia ja järjestöistä itsestään johtuvia. Järjestöjen kesken vallitsevat ideologiset erot, ennakkoluulot ja kilpailu avustusten saamisesta. Tarvetta paikallistason yhteistyöhön järjestöjen kesken kuitenkin on paljon. Vammaisten järjestöpohjainen liikuntaharrastus on lisääntynyt 1990-luvulla, mutta järjestöjen välinen yhteistyö on ollut vähäistä. Paikallistason vammaisyhdistys on järjestänyt liikuntaa lähinnä vain omille jäsenilleen. (Tuuli-projektin työryhmä 1995, 7.)

Portimo (1989, 25-26) kartoitti näkövammaisten paikallisyhdistysten toiminnan laajuutta, muotoja ja kehittämistarpeita kuntatasolla. Tutkimuksesta selvisi, että paikallisyhdistysten toiminnan passiivisuuden syitä olivat kuljetuspalveluiden puute, jäsenten tietämättömyys liikuntapalveluista, pitkät matkat, talous, jäsenten ikärakenteen painottuminen yli 50-vuotiaisiin, jäsenten vähäisyys ja jäsenten passiivisuus. Nuoria ei kiinnostanut tulla mukaan, koska toiminta oli kohdistettu vanhempaan ikäryhmään. Vammaisyhdistyksen toiminnan tarkoitus oli usein epäselvä vetäjillä. Työnjaosta ei ollut sopinut lähes 70 prosenttia paikallisyhdistyksistä muiden paikkakunnalla toimivien yhdistysten kanssa. Tämän vuoksi yhteistyö oli vähäistä. Portimo ehdottaa, että toimintaan tarvittaisiin tulevaisuudessa nuorempia toimintakykyisiä ja omatoimisia jäseniä. Toimintaa haluttaisiin jämäköittää ja irrottautua sitä vaivaavasta pysähtyneestä tilasta. Ongelmien ratkaisuksi ehdotettiin ohjaajien koulutusta, uusien yhteistyökumppaneiden etsintää, yhteistyön lisäämistä olemassa olevien yhteistyökumppaneiden kanssa, tiedottamalla liikuntatoiminnasta ja aktivoimalla entisiä jäseniä toimintaan paremmin mukaan.

Samansuuntaisia tuloksia on havaittavissa Suomen Erityisliikunnan Yhdistyksen tekemästä tutkimuksesta, joka kohdistui paikallisten vammais- ja kansanterveysjärjestöjen yhteistyöhön. Tutkimuksessa pyrittiin löytämään keinoja, joilla voitaisiin parantaa vammaisjärjestöjen kunto- ja harrasteliikuntaa. Yhteistyöongelmat muiden vammaisjärjestöjen kesken aiheutuivat taloudellisista tekijöistä (haluttiin turvata oma toiminta), tiedotus katkoista, asenteista, järjestöjen erilaisista liikuntaperinteistä ja tarpeista sekä termien kuntoutus-liikunta ymmärtämisestä. (Toivonen 1996, 40-41.)

Yleisimmät liikunnan järjestämisen ongelmat olivat jäsenistön passiivisuus, jäsenistön melko korkea keski-ikä, nuoren sukupolven vähäinen mukana olo, vuosien aikana muodostuneet toimintatavat, liikuntatilojen epäsopivuus ja kulkuvaikeudet. Passiivisuus yksilö- ja yhdistystasolla koettiin haittaavana tekijänä, löytämättä sen poistamiseen keinoja. Vammaisjärjestöjen yhteistyön parantamiseksi kirjattiin seuraavat toimintamuodot: liikuntavastaavien koulutus ja heidän yhteistyönsä, liikuntaryhmien yhdistäminen, liikuntamahdollisuuksien tiedotuksen lisääminen, jäsenistön liikuntatietouden lisääminen ja yhteistyön kehittäminen liikuntatoimen ja liikuntaseurojen kanssa. (Toivonen 1996, 5-6, 17-21, 34-35.)

Vuonna 1992 Keuhkovammaliitto aloitti kolmivuotisen kokeiluhankkeen, jonka tavoitteena oli selvittää toimintaverkostokokeilun toimivuutta. Siinä haluttiin tietoa, miten paikalliset keuhkovammayhdistykset pystyvät tarjoamaan palveluita asiakkailleen. Palvelut haluttiin tuoda mahdollisimman lähelle asiakasta. Paikallisen

keuhkovammayhdistyksen lisäksi asiakas sai palvelua kunnallisilta palvelujärjestelmiltä. Yhteistyö keuhkovammayhdistysten ja kunnallisen terveydenhuoltosektorin välillä on aikaisemmin ollut lähinnä yhteydenpitoa ja niinpä kokeilun avulla haluttiin lisätä konkreettista yhteistoimintaa niiden kesken. (Sonkeri & Muotka 1995, 15.)

Verkostokokeilun aikana paikallinen keuhkovammayhdistys oli yhteydessä aluekeskuksen kautta Keuhkovammaliiton keskuselimeen ja tiedotti kokeilun etenemisestä. Keuhkovammayhdistys ja kunnallinen terveydenhuoltosektori vaihtoivat tietoa keskenään. Kokeilun onnistui monilla paikkakunnilla hyvin ja esim. keuhkovammayhdistykset saivat uusia jäseniä, liikuntaryhmien toiminta aktivoitui, keuhkovammayhdistys käynnisti yhteistyön keskussairaalan hengityselinsairauksien osaston kanssa ja yhteistoiminta käynnistyi alueen muiden vammais- ja kansanterveysjärjestöjen kanssa. Toimintaverkostokokeilun hyvinä puolina mainittiin osapuolten vapaa kanssakäyminen, yhteistoiminnan joustavuus ja asiakkaiden yksilöllinen huomionti. Toimintaverkostokokeilun jälkeen on aloitettu paikallisten keuhkovammayhdistysten laatuprojekti, jossa pyritään löytämään hyvin toimivan yhdistyksen malli. (Sonkeri & Muotka 1995, 15-16, 22.) Taulukkoon 7., sivu 48 on kerätty Suomessa tehtyjen vammaisjärjestöjen toimintaa ja jäsenistön liikuntaan osallistumista kartoittavien tutkimusten tavoitteet ja tulokset.

TAULUKKO 7. Vammaisjärjestöjen toimintaa ja jäsenistön liikuntaan osallistumista tarkastelevat tutkimukset.

TUTKIMUS	TUTKIMUKSEN TAVOITE	TUTKIMUKSEN TULOKSET
Eklund 1986	Selvittää mikä on vammaisjärjestön rooli ja merkitys Suomessa vammaispolitiikan kannalta.	Vammaisjärjestöt toimivat mm. jäsenistön edunvalvojina, jäsenistön välisten kontaktien ylläpitäjinä ja keskinäisen avun yhteisöinä. Ne ovat järjestäytyneet "diagnoosikeskeisesti" ja niillä on alansa lääketieteellinen asiantuntemus.
Blom 1971	Tutkia yhteiskunnallisen aseman ja erityyppiisiin yhdistyksiin osallistumisen suhteita. Vammaisyhdistykset yhtenä tutkimusryhmänä.	Toimintaan osallistumisen syyt mm.: * yhdessäolo, sosiaalinen arvostus ja vaikuttamiskanava. Toimintaan osallistuivat keski-ikäiset ja usein vanhat miehet.
Määttä 1974	Kartoittaa Jyväskylän alueella toimivien vammaisyhdistysten toimintaa ja vammaisten täyden osallistumisen esteitä.	Vapaa-ajan harrastusten esteet * tilojen, avustajien ja kuljetuksen puute, ennakkoluulot ja tiedon liikunnan merkityksestä vammaisille. Järjestäytymättömyyden syyt * vamman vakavuus, muut harrastukset, leimautumisen pelko, halu olla vain vammattomien kanssa, tiedon puute järjestöstä
Hinkkanen & Tiikkainen 1982	Kartoittaa Tampereen seudun vammaisyhdistysten toimintaa ja tekijöitä, jotka vaikuttavat yhdistyksen toimintaan osallistumiseen.	Vammaisyhdistyksen toimintaan osallistumisen syyt * vapaa-aika, hyöty yhdistyksen palvelusta ja yhdessäolo Vammaisyhdistyksen toimintaongelmat * jäsenistön passiivisuus, ohjaajien/ rahan puute. ja laaja toiminta-alue.
Portimo 1989	Kartoittaa näkövammaisten paikallisyhdistysten toimintaa, muotoja ja kehittämistarpeita kuntatasolla.	Toiminnan ja jäsenistön passiivisuuden syyt * rahan ja kuljetuspalveluiden puute, pitkät matkat, toiminnan tarkoituksen epäselvyys ohjaajilla, jäsenistön korkea keski-ikä, passiivisuus ja vähäisyys Ongelman ratkaisu: * yhteistyö muiden vammaisyhdistysten kanssa, tiedotus, koulutus, jäsenten aktiivointi ja uusien hankinta
Toivonen 1996	Erityisliikunnan kokeiluprojekti v. 1994-1995, jonka tarkoituksena oli erityisryhmien liikunnan kehittäminen kunnissa perustue vammais- ja kansanterveysjärjestöjen yhteistyöhön.	Vammaisjärjestöjen liikuntatoiminnan passiivisuuden syyt: * jäsenistön passiivisuus ja korkea ikä, tilojen sopimattomuus, talous-, asenne- ja tiedotusongelmat, liikunta ei ole yhdistyksen keskeinen toimintamuoto tai se kattaa yhdistyksen tarpeet. Toimivat liikuntaryhmät kaikkien käyttöön ja liikuntavastavat parantamaan yhdistysten yhteistyötä. Järjestöyhteistyötä parantava toimintamalli: yhteyksien luominen, tiedotus, koulutus ja varsinainen toiminta.
Sonkeri & Muotka 1995	Keuhkovammaliiton kokeiluprojekti 1992-95, jossa selvitettiin toimintaverkoston toimivuutta. Siinä asiakas sai palvelua keuhkovammayhdistykseltä ja kunnallisilta palvelujärjestelmiltä.	Kokeilun tulokset * yhdistykset saivat uusia jäseniä, liikuntaryhmien toiminta aktivoitui, yhteistyö keskussairaalan, alueen muiden kansanterveysjärjestöjen ja terveydenhuollon sektorin kanssa lisääntyi.

2.4.3 Erityisliikunnan tutkimus Jyväskylän yliopistossa

Jyväskylän yliopiston liikuntatieteelliseen tiedekuntaan terveystieteen laitokselle perustettiin vuonna 1974 erityisliikunnan yliassistentin virka ja vuonna 1981 liikuntakasvatuksen laitokselle erityispedagogiikan lehtorin virka. Erityisliikunnan alalla terveystieteen laitoksen asiantuntemus kohdistuu terveyteen, toimintakykyyn ja kuntoutukseen ja liikuntakasvatuksen laitoksella puolestaan liikuntapedagogisiin näkökohtiin. Vuonna 1996 virkoja keskitettiin siten, että liikuntakasvatuksen laitoksella toimii tällä hetkellä erityisliikunnan apulaisprofessori ja erityisliikuntapedagogiikan lehtori. Opetuksen ja tutkimuksen alueella tiedekunnan vahvuutena on monitieteisyys, joka luo pohjan erityisliikunnan laaja-alaiselle tarkastelulle. Erityisliikunnan tutkimus on keskittynyt lähinnä kahteen edellä mainittuun laitokseen, joten liikuntabiologian ja liikunnan sosialitieteiden tulisi tulevaisuudessa panostaa voimakkaammin erityisliikunnan tutkimukseen. (Vuolle 1995, 31-32.) Tässä työssä tarkastellaan seuraavaksi Jyväskylän yliopistossa tehtyjä erityisliikunnan alaan liittyviä liseniaatin- ja väitöskirjatutkimuksia.

Rintala (1987) selvitti tehostetun liikuntaohjelman vaikutusta CP-vammaisen lapsen fyysiseen kuntoon ja tasapaino- ja pallonkäsittelytaitoihin. Liikuntaohjelma toteutettiin kahdeksalle (3 tyttöä ja 5 poikaa) 7-11-vuotiaalle lapselle yksittäistapaustutkimuksena. Fyysinen kunto mitattiin liikunta- ja aistivammaisille sovelletulla UNIQUE- kuntotestillä. Motorisen taidon mittarit oli sovellettu yksilöllisesti Stott-Moyes-Hendersonin-testistön pohjalta mittaamaan staattista ja dynaamista tasapainoa sekä pallon kiinniotto- ja tarkkuusheittotaitoa. Tuloksista voidaan havaita, että fyysisen kunnan ominaisuudet paranivat parhaiten tytöillä. Koko ryhmän fyysinen kunto verrattuna amerikkalaiseen normijoukkoon sijoittui keskitason yläpuolelle. Tasapainotaidot ja kiinniottotaito parantuivat vain yksittäisissä tapauksissa käytetyillä ohjelmilla ja harjoitusmäärillä. Tarkkuusheittotaidon muutos oli selvin kaikki koehenkilöt huomioonottaen. (Rintala 1990, 61, 72, 92-96.)

Rintalan (1990) tutkimuksen tarkoituksena oli validoida hengitys- ja verenkiertoelimistön kuntoa mittaava testi kehitysvammaisille miehille. Tutkittavana oli 19 tervettä miestä, joiden keski-ikä oli 26-vuotta ja älykkyysosamäärän keskiarvo oli 48. Jokainen tutkittava suoritti maksimaalisen kävelytestin juoksumatolla kolmen totuttautumiskerran jälkeen. Lisäksi jokainen tutkittava suoritti mailin kävelytestin kahdesti 2-4 hengen ryhmissä. Tulokset osoittavat, että koehenkilöiden hapenkulutuksen keskiarvo oli 40 ml x kg x min tai 2.59 l x min, joka on alle keskiarvon verrattuna ei-kehitysvammaisiin samanikäisiin miehiin. Rockport Fitness Walking Test (RFWT) ohjesäännön mukaan 79 prosenttia

koehenkilöistä saavutti yli kuntokeskiarvon olevia tuloksia mailin kävelytestissä verrattuna ei-kehitysvammaisiin miehiin. RFWT-kävelytestin avulla voidaan luotettavasti ja perustellusti mitata kehitysvammaisten miesten hengitys- ja verenkiertoelimistön kuntoa. Testi osoitti myös, että kehitysvammaisten miesten hengitys- ja verenkiertoelimistön kuntotaso ei ole niin alhainen kuin aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet. Tulosten poikkeavuutta voidaan selittää sillä, että osa tutkituista miehistä harrasti jonkin verran aerobista liikuntaa, enimmäkseen kävelyä. (Rintala 1990, 65-67.)

Heikinaro-Johansson (1990) tutki, miten vammaisten ja pitkäaikaissairaiden oppilaiden liikunnanopetus on järjestetty peruskoulussa ja lukiossa. Tutkimuksessa selvitettiin opettajien asennoitumista integraatioon ja vammaisten lasten opetukseen sekä sitä, miten toteutuvat liikuntatunnit, joilla on mukana vammaisen oppilas. Opettajat ilmoittivat, että heillä ei ollut riittävästi tietoa vammaisten lasten liikunnanopetuksesta. Opettajat halusivat tietoa eri liikuntamuotojen soveltamisesta vammaisille oppilaille, parannuksia opetusolosuhteisiin ja liikuntavälineisiin, pienempiä opetusryhmiä ja yhteistyön kehittämistä eri ammattiryhmien kesken.

Opettajat suhtautuivat myönteisesti siihen, että vammaisia oppilaita integroitaisiin normaaliopetukseen. Integraation onnistumisen edellytyksistä tärkeimpänä pidettiin opettajien, toisten oppilaiden, lähiympäristön ja vanhempien asenteellisia valmiuksia. Integraatioon suhtautuivat kielteisimmin ne opettajat, joilla oli opetuksessa vammaisia oppilaita. Vammaisten ja vammattomien oppilaiden toiminnassa liikuntatunnilla ei ollut eroja. Vammaiset oppilaat liikkuivat merkitsevästi vähemmän kuin vammattomat. Liikuntatunneilla käytettiin harvoin opetuksen eriyttämistä, vaikka tunnilla olisi ollut vaikeammin vammaisen oppilas. Vammaisten oppilaiden toiminnassa tai fyysisessä aktiivisuudessa eriytetyllä tai tavallisilla tunneilla ei ollut eroja. (Heikinaro-Johansson 1990, 73-79, 86, 94, 106.)

Heikinaro-Johansson (1995a) selvitti miten oppilaiden, joilla on jokin vamma tai pitkäaikaissairaus, liikunnanopetus on peruskoulussa ja lukiossa järjestetty. Kyselyyn osallistui 138 yläasteen ja lukion liikunnanopettajaa ja 169 luokanopettajaa. Tutkimuksen edistyessä ilmeni, että sekä opettajilla että oppilailta oli tarpeita ja toiveita, jonka avulla voitaisiin opettajia tukea erityisryhmiin kuuluvien oppilaiden liikunnanopetuksen järjestämisessä. Tämän mallin kehittelystä tuli tutkimusprojektin päätarkoitus. Tutkimus koostuu kolmesta peräkkäisestä vaiheesta. Vaihetta I on jo esitelty edellä Heikinaro-Johanssonin 1990 tekemässä tutkimuksessa. Tutkimuksen seuraavassa vaiheessa käytiin observoimassa kyselyyn osallistuneiden yläasteen ja lukion liikunnanopettajan liikuntatunteja, joissa tarkkailtiin yhtä vammaista oppilaista ja yhtä vammaatonta

kontrollioppilasta. Molemmat tavalliseen liikunnanopetukseen osallistuneet täyttivät tunnin lopuksi koetun fyysisen pätevyuden mittarin. (Heikinaro-Johansson 1995a, 67-70.)

Vaiheessa II vertailtavina olivat: 1) oppilaat, joilla on liikuntavamma ja jotka osallistuvat tavalliseen liikunnanopetukseen, 2) oppilaat, joilla on liikuntavamma ja, jotka ovat vapautettuja liikunnanopetuksesta, 3) vammattomat oppilaat, jotka osallistuvat normaaliin liikunnanopetukseen. Vapautetuilla ja tavalliseen liikunnanopetukseen osallistuvilla oppilailla on merkitsevästi alhaisempi koettu fyysinen kunto kuin vammattomilla oppilailla. (Heikinaro-Johansson 1995a, 67-70.)

Vaiheessa III kehitettiin kolmiportainen yhteistoimintaan perustuva konsultointimalli, jota voidaan käyttää soveltavassa liikunnanopetuksessa. Ensimmäinen vaihe on lähtötilanteen arviointi, jossa erityisliikunnanopettaja kartoittaa luokanopettajat, erityisopettajat ja liikunnanopettajat, jotka tarvitsevat apua. Tämän jälkeen kerätään tietoa opilaalta, hänen perheeltään ja hoitohenkilökunnaltaan, jotta saadaan tietoa siitä, millaista tukea liikunnanopetukseen tarvitaan. Konsultointimallin toisessa vaiheessa suunnitellaan ja toteutetaan opetusta tiiviissä yhteistyössä eri ammattiryhmien kesken. Konsultointimallin kolmannessa vaiheessa arvioidaan onnistumista ja turvataan jatkuvuus. Menetelminä toimivat observointi, päiväkirjojen analysointi ja keskustelut. (Heikinaro-Johansson 1995a, 67-70; Heikinaro-Johansson 1995b, 26-31.)

Soveltavan liikunnanopetuksen toteutus edellä kuvatun mallin mukaan osoittautui toimivaksi. Erityisliikunnan opettajan suunnitelmat yksityiskohtaiset tuntisuunnitelmat olivat hyödyllisiä. Opettajan ja koulunkäyntiavustajan mukaan ne antoivat hyviä toimintamalleja käytäntöön. Integroitu oppilas ja luokan muut oppilaat olivat tyytyväisiä liikuntatuntien sisältöihin ja olivat aktiivisia ja innostuneita tunneilla. Onnistunut integraatio vaatii aikaa ja halukkuuta eri osa puolilta paneutua liikunnanopetuksen kehittämiseen. (Heikinaro-Johansson 1995a, 70.)

Ahonen (1990) tutki lasten motorista kömpelyyttä ja siinä tapahtuvia muutoksia 5-11-ikävuoden välillä. Tutkimusaineisto, johon kuului 1138 lasta, perustuu lastenneuvoloiden viisivuotistarkastuksen kehittämistutkimukseen, jossa kehiteltiin ja kokeiltiin terveydenhoitajien käyttöön tarkoitettua lasten psyykkisen kehityksen arviointijärjestelmää. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli kehittää mittari esim. terveydenhoitajien käyttöön, jolla he voisivat seurata motorista kehitystä ja parantaa tätä kautta motorisista kehityshäiriöistä kärsivien kuntoutus mahdollisuuksia. Tutkimuksesta selvisi, että kehityksellisiä koordinaatiovaikeuksia on mahdollista havaita luotettavasti 5-vuotiaana suoritettavan seulontatutkimuksen avulla. Puolella 5-vuotiaista kömpelöiksi

arvioiduista koordinaatiovaikeudet olivat hyvin selviä vielä 11-vuotiaana. Motoristen koordinaatiovaikeuksien esiintyminen 5-vuotiaana on yhteydessä erilaisiin kouluoppimisessa esiintyneisiin vaikeuksiin kaikissa seurantavaiheissa. (Ahonen 1990, 9-11, 119-121.)

Cantell (1994, 1998) jatkoi Ahosen tutkimusta 15-17-ikävuoteen ja tutki ovatko lapsena havaitut motoriset koordinaatiohäiriöt pysyviä. Tutkimuksen mittareina olivat neuropsykologinen patteristo, kyselylomakkeet, haastattelut ja kognitiivisia taitoja mittaavat testit. Tutkimuksesta selvisi, että puolella tutkituista oli yhä 15-vuotiaana motorisia koordinaatiohäiriöitä liittyneenä oppimisvaikeuksiin. Sen sijaan toinen puoli nuorista, joilla oli enää vain lievä koordinaatiohäiriö, tai jotka olivat kasvaneet kokonaan eroon koordinaatiohäiriöistä, ei myöskään kärsinyt oppimisvaikeuksista, teki samanlaisia koulutuksellisia suunnitelmia kuin muut ikäisensä nuoret. Cantell korostaa, että koordinaatiohäiriöiden varhainen toteaminen on tärkeää, koska puolelle nuorista koordinaatiohäiriöillä on laaja-alainen, kokonaiskehitykseen vaikuttava tekijä. Taulukkoon 8., sivu 53 on koottu erityisliikunnan lisensiaatin- ja väitöskirjatutkimuksia, jotka on tehty Jyväskylän yliopistossa liikuntakasvatuksen ja psykologian laitoksella.

TAULUKKO 8. Erityisliikunnan lisensiaatin- ja väitöskirjatutkimuksia, jotka on tehty Jyväskylän yliopistossa liikuntakasvatuksen ja psykologian laitoksella.

TEKJÄ	TUTKIMUKSEN TAVOITE	TUTKIMUKSEN PÄÄTULOKSET
Rintala 1987	Selvittää tehostetun liikuntaohjelman vaikutusta CP-vammaisen lapsen fyysiseen kuntoon- ja tasapainoon sekä pallonkäsittelytaitoihin 7-11-vuotiailla lapsilla.	Fyysisen kunnon ominaisuudet paranivat vain tytöillä. Tasapainotaidot ja kiinniotto paranivat vain yksittäisissä tapauksissa käytetyillä ohjelmiilla ja harjoitusmäärillä.
Rintala 1990	Validoida hengitys- ja verenkiertoelimestön kuntoa mittaava testi kehitysvammaisille miehille.	Mailin kävelytestiä voidaan käyttää luotettavasti ja perustellusti mittaamaan kehitysvammaisten miesten hengitys- ja verenkiertoelimestön kuntoa kenttäolosuhteissa.
Heikkinen- Johansson 1990	Tutkia, miten vammaisten ja pitkäaikaisraiden oppilaiden liikunnanopetus on järjestetty peruskoulussa ja lukiossa. Selvittää opettajien asennoitumista integraatioon ja vammaisten lasten opetukseen sekä sitä, miten toteutuvat liikuntatunnit joilla on mukana vammaisen oppilas.	Opettajilla ei ollut riittävästi tietoa vammaisten lasten liikunnanopetuksesta. He halusivat tietoa eri liikuntamuotojen soveltamisesta vammaisille oppilaille, parannuksia opetusolosuhteisiin ja liikuntavälineisiin, pienempiä opetusryhmiä ja yhteistyön kehittämistä eri ammattiryhmien välille. Integraation onnistumisen edellytyksenä ovat opettajien, toisten oppilaiden ja vanhempien asenteelliset valmiudet.
Heikkinen- Johansson 1995	Luoda konsultointimalli, jota voidaan käyttää soveltavassa liikunnanopetuksessa.	Yhteistoimintaan perustuva konsultointimalli, jonka avulla voidaan tukea opettajia ja erityisryhmiin kuuluvien oppilaiden liikunnanopetuksen järjestämistä. Konsultointimallin vaiheet: I vaiheessa arvioidaan lähtötilanne. II vaiheessa suunnitellaan ja toteutetaan opetusta yhteistyössä eri ammattiryhmien kanssa. III vaiheessa arvioidaan ja onnistumista ja turtaan jatkuvuus.
Ahonen 1990; Cantell 1994 & 1998	Pitkittäistutkimus, jossa tarkastellaan motorista kehityshäiriötä 5-17-ikävuoteen. Tarkoituksena luoda mittari, jolla voitaisiin kartottaa motorisen kehityksen viivästymiä ja seurata niiden pysyvyyttä ja alaryhmiä, sekä yhteyksiä oppimisen ongelmiin, minäkäsitykseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin.	Ahosen tutkimuksesta 5-11-ikävuoden välillä selviää, että puolella tutkituista oli yhä 11-vuotiaana motoriikan- ja oppimisen ongelmia. Cantell toteaa, että vajaalla puolella tutkituista on yhä 15 ja 17-vuotiaana pysyviä koordinaatiohäiriö. Toinen puoli tutkituista nuorista on pääsyt eroon sekä motorisista että oppimisen vaikeuksista ja tekee samanlaisia ammatillisia suunnitelmia kuin muut ikäisensä nuoret.

3 ERITYISLIIKUNNAN ORGANISAATIO SUOMESSA

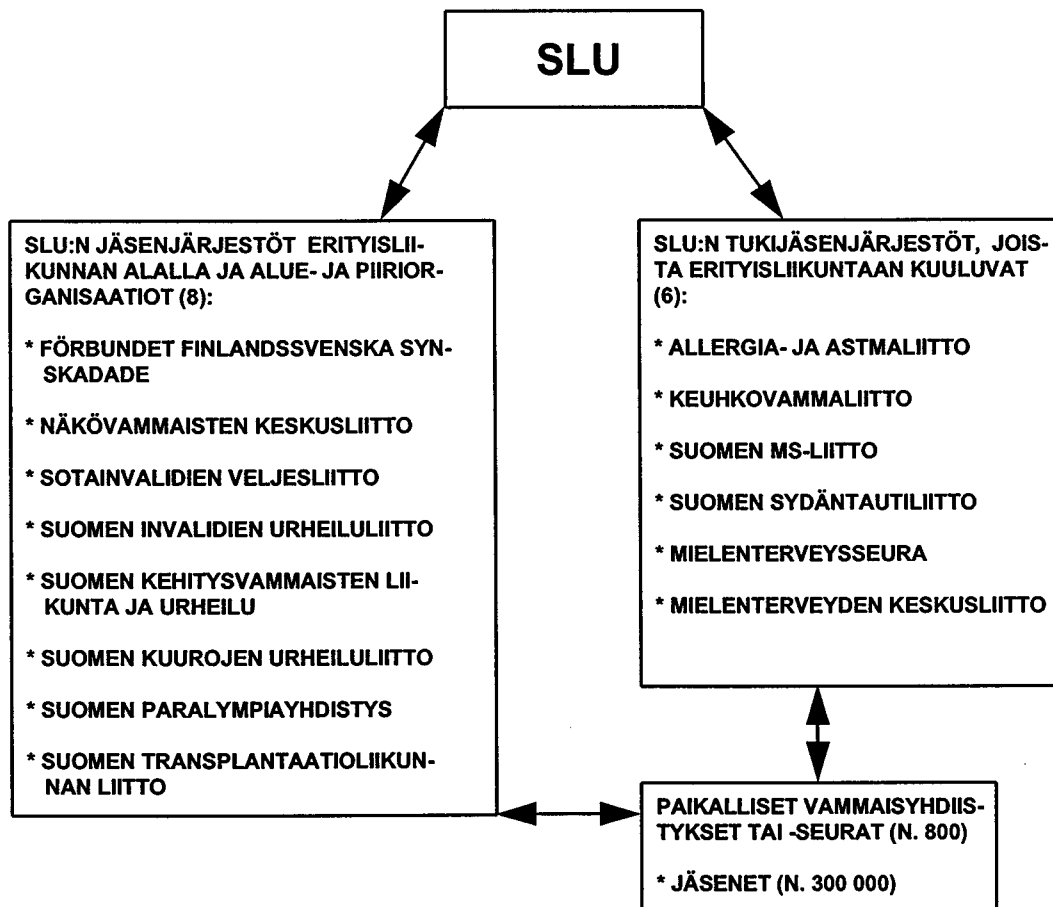
3.1 Suomen Liikunta ja Urheilu

Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU) perustettiin 1993 kaikkien liikuntajärjestöjen yhteiseksi yhteistyö-, edunvalvonta- ja palveluorganisaatioksi. Vuonna 1997 yhteisöön kuului yhteensä 118 valtakunnallista liikuntajärjestöä, joista 109 on varsinaista jäsentä ja 9 tukijäsentä. Jäsenjärjestöistä suurin ryhmä on lajiliitot (72). Lajiliittojen lisäksi jäsenjärjestöihin kuuluvat alueelliset yhteisöt (11), ruotsinkieliset järjestöt (9), erityisliikuntajärjestöt (8), koululais- ja opiskelijajärjestöt (4), kuntoliikuntajärjestöt (2), Työväen urheilujärjestöt (1), Olympiayhdistys (1), Nuori Suomi (1) sekä tukijäsenet (9). Liikuntaseurat ja niissä toimivat jäsenet kuuluvat SLU:hun jäsenjärjestöjen ja tukijäsenten kautta. Liikunta- ja urheiluseuroja on Suomessa noin 6000 ja jäseniä niissä noin 1.1 miljoonaa. (Ruuskanen & Viitanen 1997, 5-9.)

SLU:n painopistealueet ovat nuorisourheilu, kuntoliikunta, huippu-urheilu, erityisliikunta sekä koululais- ja opiskelijaliikunta. Vuonna 1996 valmistui SLU:n strategia, jonka mukaan SLU:n tavoitteena on tasa-arvoinen liikuntakulttuuri, jossa kaikilla suomalaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa, toimia ja päättää liikunnassa ja urheilussa. SLU:n tavoitteena on vahvistaa liikuntakulttuurissa modernia suomalaista kansalaistoimintaa. Strategian onnistuminen on kaikkien jäsenjärjestöjen yhteinen asia. Tulosta mitataan paikallisten yksiköiden elinvoimaisuutena. Päättävänä tavoitteena on liikuntapalveluja tarjoavan paikallisen yksikön hyvinvointi ja kyky vastata liikkuvan ihmisen muuttuviin tarpeisiin ja vaatimuksiin. SLU:n yhteiset arvot voidaan tiivistää: elämänvoimaa liikunnasta ja urheilusta, yhteistyöllä liikkujan parhaaksi ja paikallisuus lähtökohtana. (Ruuskanen ym. 1997, 9.)

Erityisliikunta on yksi SLU:n viidestä painopistealueesta ja siinä korostetaan kaikkien mahdollisuutta harrastaa haluamaansa liikuntaa omalla paikkakunnallaan ja erityisliikkujien mahdollisuuksia kehittyä kilpa- ja huippu-urheilijoina. Erityisliikunnan painopistealueen avulla pyritään tavoitteisiin yhteistyössä muiden liikuntatahojen kanssa sekä lisäämään erityisliikkujan omia mahdollisuuksia osallistua liikunnanopetukseen ja koulutukseen. SLU:n varsinaisina jäseninä on erityisliikuntajärjestöistä kahdeksan ja tukijäseninä kuusi ilman äänivaltaa. Kaikkiaan paikallisia vammaisyhdistyksiä tai -seuroja on noin 800 ja jäseniä noin 300 000 (kuvio 1., sivu 56). Erityisliikuntajärjestöjen ja SLU:n yhteistyötä halutaan parantaa mm. erityisliikunnan tiedotukseen liittyvissä asioissa sekä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten, nuorten ja naisten

harrasteliikunnassa. (Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö 1996, 77-78; Ruuskanen ym. 1997, 39-40.)



KUVIO 1. Erityisliikunnan organisaatio SLU:ssa (Ruuskanen 1997, 9, 39-40.)

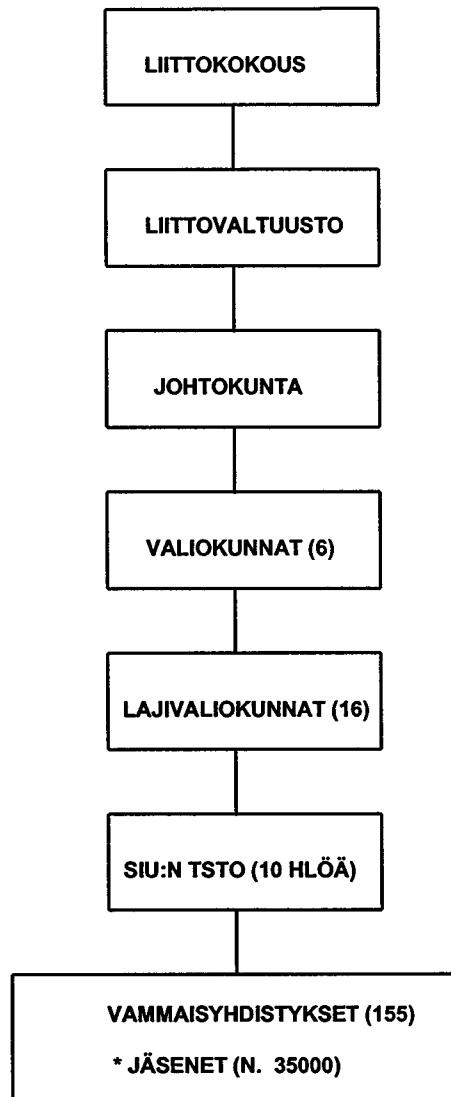
3.2 Suomen Invalidien Urheiluliitto

Työssä käsitellään seuraavaksi Suomen Invalidien Urheiluliiton (SIU) organisaatiota ja toimintaa. SIU:n perusjärjestöinä ovat Invalidiliiton jäsenyhdistykset. Tämä tarkoittaa sitä, että molemmat järjestöt toimivat itsenäisinä organisaatioina, mutta ne tekevät hyvin läheistä yhteistyötä keskenään mm. järjestö-, koulutus- ja tiedotustoiminnassa. SIU on tuki- ja liikuntaelinvammaisten ihmisten valtakunnallinen liikunta- ja urheilujärjestö. Invalidiliitto on liikunta- ja tukielinvammaisten ihmisten perustama valtakunnallinen edunvalvonnan ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Sen toiminnan tarkoituksena on mm. liikuntavammaisten ihmisten tasa-arvon turvaaminen, ihmisoikeuksien edistäminen ja

syrynnän vastustaminen sekä erityispalveluiden tuottaminen vammaisille ihmisille. (Hytönen 1998, 4; Sosiaali- ja terveystieteet Suomessa 1996, 16.)

3.2.1 SIU:n organisaatio

SIU:n organisaatioon kuuluvat (kuvio 2., sivu 57) liittokokous, liittovaltuusto, johtokunta, valiokunnat, lajivaliokunnat, toimisto ja jäsen seurat eli invalidiyhdistykset jäsenineen. **Liittokokous** käyttää korkeinta päätösvaltaa ja se kokoontuu joka kolmas vuosi. **Liittovaltuusto** on 20 jäseninen ja se käyttää liittokokousten välillä liiton korkeinta valtaa. **Johtokuntaan** kuuluvat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä yhdeksän jäsentä. **Valiokuntia** on kuusi ja ne ovat: työvaliokunta, koulutusvaliokunta, koulutustyöryhmä, lääketieteellinen valiokunta, harraste- ja kuntoliikuntatoimikunta sekä nuorisovaliokunta. **Lajivaliokuntia** on 16: alppihiihto, boccia, golf, hiihto, istumalentopalloilu, jousiammunta, purjehdus, pyörätuolikoripallo, pyörätuolitennis, pyörätuolirugby, pyörätuolitanssi, pöytätennis, uinti, urheiluammunta, voimannosto ja yleisurheilu. SIU:ssa toimivat myös seuraavat työryhmät tai toimikunnat: sähköpyörätuolisalibandytoimikunnan- ja pyörätuolisunnistuksen kehittämistyöryhmä, naisliikuntatyöryhmä ja cp-jalkapallo. **Toimistossa** työskentelee 10 henkilöä. **Jäsenseuroja** SIU:ssa oli 155 vuoden 1998 alussa. **Henkilöjäsenten** määrä oli noin 35 000, joista erityisliikuntaan osallistui noin 10 000. SIU:ssa on naisia jäseninä noin 18 000 ja miehiä noin 17 000. Jäsenseuroissa on urheilujaostoja, joissa toimii **liikuntavastaava**. Hänen tehtävänä on toimia jäsenseurojen ja SIU:n keskusorganisaation välillä sekä vammaisliikunnan organisoijana kotipaikkakunnallaan. (Hytönen 1998, 14-20; Suomen Invalidien Urheiluliitto 1997a, 10.)



KUVIO 2. SIU:n organisaatio (Hytönen 1998, 4, 4-21; Ruuskanen ym. 1997, 10.)

3.2.2 SIU:n läheisimmät järjestösuhteet

SIU tekee läheistä yhteistyötä mm. Invalidiliiton, Suomen Paralympiayhdistyksen, Suomen Liikunnan ja Urheilun, Suomen Erityisryhmien Liikunnan ja valtion liikuntaneuvoston kanssa. Invalidiliiton kanssa SIU:lla on yhteistyötä pääasiassa järjestö-, koulutus-, tiedotus- ja varainhankintatoiminnassa. Suomen vammaisjärjestöt perustivat Suomen Paralympiayhdistyksen vuonna 1994, joka on IPC:n eli kansainvälisen paralympiakomitean kansainvälinen jäsenjärjestö. Yhdistyksen jäseninä ovat: SIU, Näkövammaisten Keskusliitto, Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu, kunniajäsenenä on Sotainvalidien Veljesliitto ja läheistä yhteistyötä tehdään Olympiayhdistyksen kanssa. Paralympiayhdistys vastaa vammaisten huippu-urheilusta, vammaisten valitsemisesta ja

lähettämisestä paralympialaisiin sekä edistää vammaisurheilun tutkimusta, valmennusta ja tiedotusta. SIU on Suomen Liikunnan ja Urheilun (SLU) jäsenjärjestö ja se on ollut aktiivisesti mukana SLU:n toiminnassa. SLU:n toiminnan kautta on lisätty yhteistyötä sen toimialojen, lajiliittojen ja muiden liikuntajärjestöjen kanssa. Suomen Erityisryhmien Liikunta (SEY) on perustettu 1993 ja sen jäsenenä on tällä hetkellä 12 vammais- ja kansanterveysjärjestöä. SIU ei ole virallisesti SEY:n jäsen, mutta ne tekevät läheistä yhteistyötä keskenään. SEY painottaa toiminnassaan liikunnan yleisten mahdollisuuksien ja liikunnanharrastuksen edistämistä sekä toimii erityisliikuntaa harjoittavien järjestöjen yhteistyö- ja palveluorganisaationa. Valtion liikuntaneuvostossa on erityisliikunnan jaosto, jonka puheenjohtajana toimii Arto Tiihonen. (Hytönen 1998, 21; Ruuskanen ym. 1997, 10-11; Saarenmaa 1997.)

3.2.3 SIU:n toiminnan painopistealueet vuonna 1998

Työssä tarkastellaan SIU:n toimialueita, jotka ovat kilpa- ja huippu-urheilu, harrasteliikunta, koulutustoiminta, nuorisotoiminta ja järjestötoiminta.

1. Kilpa- ja huippu-urheilu

Kilpa- ja huippu-urheilun kansainvälisen tason tavoitteena on, että tarkoituksenmukaisella ja uudistetulla valmennus- ja kipailutoiminnalla luodaan edellytykset suomalaisten menestymiselle kansainvälisissä arvokilpailuissa. Vuoden kilpaurheilullinen kohokohta ovat Naganon talviparalympialaiset. Kilpa- ja huippu-urheilun kansallisen tason tavoitteena on, että integraatiota ja yhteistyötä toteutetaan eri lajien ja liittojen ja seurojen kanssa. Kilpailutoimintaa kehitetään nuorten, naisten ja vaikeavammaisten osalta. Kilpa- ja huippu-urheilun valmennustoiminnan tasoa kehitetään yhdessä eri lajien asiantuntijoiden kanssa. Luokittelussa siirrytään yhä lähemmäksi kansainvälisiä luokkia ja varsinkin vammakohtaisesta luokittelusta kohti toiminnallista luokittelua. Valmentajien, tuomareiden, toimitsijoiden ja luokittelijoiden työn laatua kehitetään varmistamalla, että he saavat ajankohtaisimmat tiedot kilpa- ja huippu-urheilun osa-alueista. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1997b, 4-6; Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998a, 5.)

2. Harrasteliikunta

Harrasteliikunnan tavoitteena on pyrkiä tavoittamaan jäsenistön keskuudessa yhä useampia kohderyhmiä ja nostamaan SIU:n profiilia harrasteliikunnan järjestäjänä. Liikuntatapahtumien, koulutuksen ja lajikokeilujen kautta halutaan luoda yhä useammalle

liikuntavammaiselle mahdollisuus tutustua itselleen soveltuviin liikuntamuotoihin sekä saada niissä opastusta elinikäisen harrastuksen syntyyn. Harrasteliikunnan toimialueella panostetaan erityisesti liikuntavammaisten naisten liikuntaharrastuksen lisäämiseen. Naisliikuntaprojektin avulla pyritään siihen, että naiset löytävät paikkansa SIU:n liikuntatoiminnoissa ja ovat mukana aktiivisina liikunnanharrastajina. Vuoden 1998 aikana järjestetään kuntokurssi vastavammautuneille pyörätuolinkäyttäjille, kehitetään kannustusjärjestelmiä ohjaajien ja harrastajien kuntoliikunnan innoittamiseksi ja aloitetaan ikääntyvien ihmisten kuntoliikunnan suunnittelu Invalidiliiton kanssa. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1997b, 6-8; Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998a, 5.)

3. Koulutustoiminta

Koulutustoiminnassa painotetaan jäsenyhdistysten liikuntavastaavien koulutusta yhdessä alueellisten liikuntajärjestöjen kanssa, jonka avulla edistetään paikallista liikuntatoimintaa. Tavoitteena on järjestää vammaisliikunnan peruskursseja liikunta- ja terveydenhuoltoalan opiskelijoille ja ammattilaisille. Koulutustoiminnassa kehitetään suunnistuksen, salibandyn ja jalkapallon toimintoja yhdessä kyseessä olevien lajiliittojen kanssa. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998a, 6.)

4. Nuorisotoiminta

SIU:n futuuriklubi tiedottaa, kehittää ja organisoii valtakunnallista ja paikallista toimintaa liikuntavammaisille nuorille. Futuuritoiminta pyrkii tavoittamaan yhä uusia nuoria toimintaan mukaan. Nuorisotoiminnan keskeiset alueet ovat kilpailu-, kerho-, koulutus- ja leirit toiminta. Kilpailutoiminnassa suosituimmat kilpailut ovat olleet syksyllä ja keväällä järjestettävät Futuuri Nuorisokisat. Kerhotoiminnan tavoitteena on, että toiminta laajenisi yhä useammalle paikkakunnalle. Tällä hetkellä toimintaa on 13 paikkakunnalla. Paikalliskerhojen toimintaa tuetaan mm. koulutuksella ja materiaaliavustuksella. Koulutustoimintaa on toteutettu kummiohjelman, jossa sen johtoryhmä suunnittelee ja toteuttaa kummitoimintaa, johon kuuluvat kummitapaamiset, tiedotuskirjeet, yksilöllinen toiminta tutoreiden ohjauksessa, kummitunnus ja -tuotteet sekä projektinhallintakoulutus. Nuoret kummit suunnittelevat ja toteuttavat pienimuotoisia tapahtumia, projekteja ja osallistuvat vammaisliikunnan peruskurssille kouluttajina tai kouluttajaoppilaina. Kummit toimivat apuohjaajina Futuuri-kerhoissa, kehittävät paikallista Futuuri-toimintaa sekä osallistuvat kesäleirien suunnitteluun. (Suomen In-validien Urheiluliitto 1997b, 8-10; Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998a, 6.)

5. Järjestötoiminta

Järjestötoiminnan keskeiset alueet ovat organisaatio ja hallinto, järjestösuhteet, tiedotus, erityisliikunnan suunnittelu ja talous. Organisaation ja hallinnon osalta pyritään parantamaan liiton organisaation joustavuutta ja yhteistyötä. Järjestösuhteissa jatketaan aktiivista toimintaa SLU:ssa ja muissa yhteistyöjärjestöissä vammaisten ihmisten liikuntamahdollisuuksien parantamiseksi. Tiedotuksen alueella muodostetaan pysyviä suhteita erityisesti tiedotusvälineisiin ja erityisesti televisioon. Hyödynnetään viestintäkanavia, kehitetään sisäistä viestintää ja imagomarkkinointia. Erityisliikunnan suunnittelussa jatketaan toimintaa Erityisryhmien Liikunta 2000-mietinnön ehdotusten perusteella vammaisten ihmisten ja muiden erityisryhmien liikuntaan osallistuvien liikunnan harrastusmahdollisuuksien parantamiseksi. Talouden osalta luodaan edellytyksiä valtionavun nousulle, etsitään uusia rahoituslähteitä sekä uusia toimintamalleja liiton omaan varainhankintaan. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1997b, 11-16; Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998a, 6-9.)

3.2.4 SIU:n visio ja toimintastrategia

SIU:n strategiatyö käynnistyi syksyllä 1996 ja sen tavoitteena oli määrittää ilman aikatavoitteita, minkälainen SIU haluaa tulevaisuudessa olla. Strategian mukaan SIU:n toiminnassa noudatettavat arvot ovat tasa-arvoisuus, avoimuus, yksilöllisyys-yhteisöllisyys ja tuloksellisuus. SIU haluaa harjoittaa jäsenistönsä näköistä liikuntatoimintaa, joka on ammattimaisesti järjestetty. Liitto on verkostoitunut kotimaassa ja kansainvälisesti ja toimii arvostettuna vammaisliikunnan kattojärjestönä ja palvelukeskuksena. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998b, 1-5.)

Strategiasta on poimittu tämän työn kannalta kaksi keskeistä toimialuetta harraste- ja nuorisoliikunnan toimialat, joita seuraavaksi tarkastellaan. Harrasteliikunnan toimialan kohdalla tulevaisuuden toiminnan päämääränä on, että kaikilla on iästä, sukupuolesta tai vammasta riippumatta mahdollisuus harrastaa säännöllisesti mieleistään ja itselleen soveltuvaa liikuntaa omaehtoisesti tai ohjattuna. Nuorisotoiminta pyrkii tulevaisuudessa tarjoamaan kiinnostavan ja laadukkaan osallistumisen mahdollisuuden lapsille ja nuorille, jotka vamman tai liikunnallisen kehityksen poikkeavuuden vuoksi tarvitsevat erityistä huomiota. (Suomen Invalidien Urheiluliitto 1998b, 1-5.)

3.3 Liikuntaseuran ja vammaisyhdistyksen elinkaaren yhteneväisyydet

Paikallisten vammaisyhdistysten ja liikuntaseurojen elinkaarissa on havaittavissa tiettyjä yhtymäkohtia. Molemmat toimivat jäsenistön tarpeiden mukaan. Toiminta on alussa innostunutta ja ideoita on paljon. Vähitellen toiminta löytää omat uransa, joita pitkin se etenee. Alun innostusta seuraa taantumavaihe, jossa vammaisyhdistyksen/liikuntaseuran on arvioitava toimintaansa ja päätettävä sen jatkosta, jotta se palvelisi jäsenistönsä tarpeita. Kuotolan (1981, 69-75) mukaan vammaisyhdistyksen elinkaareen kuuluu innostus-, painostus-, ammatillistumis-, kabinettipolitiikan- ja monumenttipolitiikan vaihe. Innostusvaiheessa korostuvat yhdessäolo ja kohtalotoveruus. Jäsenillä on paljon ideoita, mutta ne jäävät toteutumatta resurssien vähyyden vuoksi. Painostusvaiheessa vammaisyhdistyksen tavoitteena on parantaa vammaisten ja pitkäaikaissairaiden sosiaaliturvaa. Painostuksen avulla vedotaan omaantuntoon ja viedään asioita eteenpäin. Ammatillistumisvaiheessa ei tulla toimeen vapaaehtoistyövoimalla ja jäsenistön vaatimukset kasvavat. Palveluja on kehitettävä nopeasti. Kabinettipolitiikan avulla vammaisyhdistys luo oman suhdetoimintajärjestelmänsä, jonka avulla sen toimintaa hoidetaan. Monumenttipolitiikan vaiheessa suhdetoiminnasta tulee tärkein toiminnan tarkoitus. Tällöin vammaisyhdistyksen alkuperäinen tehtävä on hämärtynyt ja se on ajautunut harhaan toiminnassaan. Vammaisyhdistys voi olla toiminnassaan missä vaiheessa tahansa, mutta Kuotolan mukaan vammaisyhdistyksen elinkaari kulkee usein tätä rataa. Toivottavaa on, että vammaisyhdistys ei joudu monumenttipolitiikan vaiheeseen vaan se pystyy palvelemaan jäseniään niiden tarpeiden mukaan.

Quinn ja Cameron (1983, 33-51) esittävät organisaation elämänkaaresta nelivaiheisen mallin, jota voitaisiin soveltaa Kosken (1994, 66) mukaan myös liikuntaseurojen tarkasteluun. Ensimmäinen vaihe on "innostuksen vaihe" (entrepreneurial stage). Toiminta on tässä vaiheessa innostunutta. Suunnittelu on vähäistä, mutta ideoita ja tekemisen halua on paljon. Selviytyminen on tärkeintä. Toinen vaihe on "kollektiivisuuden vaihe" (collectivity stage). Jäsenistö on hyvin sitoutunut toimintaan organisaation hyväksi. Toimintaan luotetaan ja me-henki on voimakas. Organisaation rakenne on epämuodollinen eikä kommunikointi ole järjestelmällistä. Tässä vaiheessa organisaatio saattaa kasvaa ja laajentua. Kolmas vaihe on "kontrollivaihe" (control stage) tai "formalisaation vaihe" (formalization stage). Organisaation muodolliset säännöt ja vahvat rakenteet alkavat muotoutua ja niitä ruvetaan noudattamaan. Sisäinen toiminta halutaan vakiinnuttaa ja korostetaan tehokkuutta. Neljäs vaihe on "uusiutumisen tai tuhoutumisen vaihe" (elaboration of structure stage: renewal or decline). Organisaatiossa ilmenee byrokratisoitumista ja se on kasvanut. Organisaation rakennetta tulee tarkastella

kriittisesti. Ongelman ratkaisuna on käytetty toiminnan hajauttamista, toimialueen laajentamista tai ainakin jonkinlaista uusiutumista.

4 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

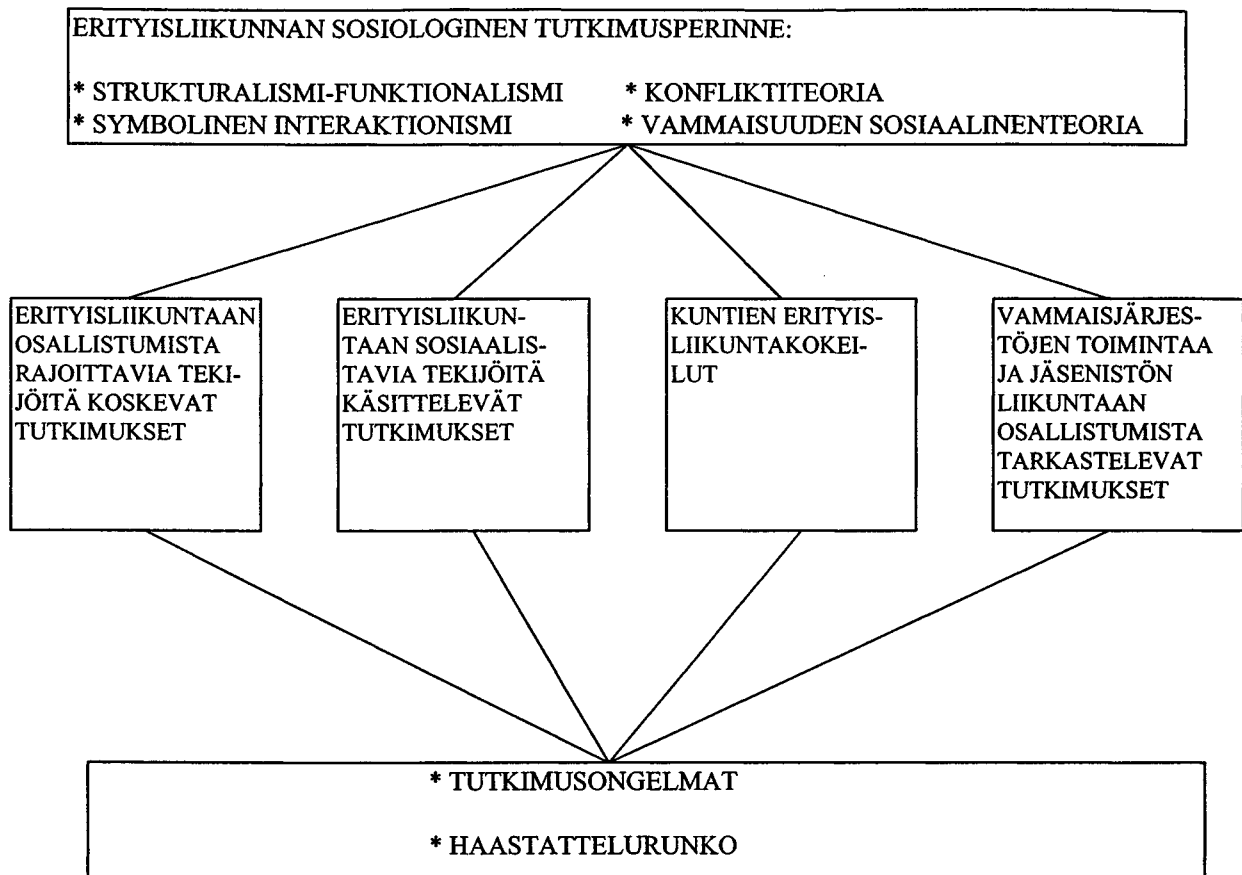
Erityisliikunnan sosiologista tarkastelua on tehty eniten seuraavien teorioiden avulla: strukturalismi-funktionalismi, symbolinen interaktionismi, konfliktiteoria ja vammaisuuden sosiaalinen teoria. Nämä teoriat pyrkivät selventämään erityisliikunnan yhteiskunnallista alkuperää, erityisliikunnan mahdollisuuksia muuttaa yhteiskunnassa vammaisia kohtaan vallitsevia ennakkoluuloja, luomaan vammaisille liikuntamahdollisuuksia heidän omista lähtökohdistaan ja kohdistamaan liikunnassa tarvittavia resursseja vammaisille. Näiden teorioiden avulla pyritään selvittämään miksi yhteiskunta toimillaan aiheuttaa vammaisuutta ja mitkä tekijät ovat yhteiskunnan toiminnan taustalla. Teorioiden avulla ymmärretään yhteiskunnassa tapahtuneita asennemuutoksia vammaisia kohtaan. Samalla ne kuvaavat, miten vammaisten liikuntaan osallistumisen mahdollisuudet ovat muuttuneet. Teoriat toimivat yhteiskunnan tasolla, mutta eivät anna konkreettista tietoa erityisliikuntaan osallistumisen syistä ja esteistä invalidiyhdistysten tasolla.

Konkreettisempaa tietoa saadaan käytännön tasolla tehdyistä erityisliikunnan tutkimuksista, jotka selvittävät vammaisten erityisliikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syitä, kuntien erityisliikuntakokeiluja sekä vammaisjärjestöjen toimintaa ja jäsenistön liikuntaan osallistumista niissä. Tutkimukset on käyty läpi tässä työssä jo aiemmin. Niiden sisällöt esitellään vielä lyhyesti, koska ne ovat tutkimuksen viitekehysten pohjana. Erityisliikuntaan osallistumista rajoittavat ei-lääketieteelliset (kuljetusongelmat, välineiden sopimattomuus, ohjaajien, avustajien puute) ja lääketieteelliset tekijät (terveyteen liittyvät). Lisäksi mainitaan syrjäinen asuinsijainti, pitkät etäisyydet, epäonnistumisen pelko, yhteiskunnan kielteiset asenteet vammaisten kilpaurheilua kohtaan, tietojen, taitojen, rahan, harjoitustilojen ja kannustuksen puute. Vammaisten naisten liikuntaan osallistumista ovat rajoittaneet harjoitusmahdollisuuksien ja rahan vähyys, kiinnostuksen, ohjaajien, roolimallien, kannustuksen ja nuoruusiän liikuntaharjoituksen puute. Vammaiset voivat myös itse luoda osallistumisen esteitä. Osallistumista voitaisiin lisätä panostamalla ohjaajien koulutukseen sekä vammaisten liikuntaan aktivointiin, jolloin liikunnasta tulisi elinikäinen harrastus. Kansalliset vammaisliikunta hankkeet ja toisten vammaisten antama liikunnallinen tuki sekä kannustus toimisivat vammaisia liikuntaan aktivoivina tekijöinä.

Erityisliikuntaan sosiaalistavina tekijöinä ovat olleet kaverit, perhe, koulu, yhteiskunnan tukijärjestelmät ja vammaisten oma aktiivisuus. Erityisliikunnan aloittamiseen ovat vaikuttaneet vammautumisaikankohta elämän aikana, vamman laatu ja sukupuoli. Vammaiset harrastavat vähemmän liikuntaa kuin vammattomat ja joillakin vammaisryhmillä ensimmäinen kosketus liikuntaan on tapahtunut myöhemmin kuin vammattomilla. Liikuntaan osallistumisen syinä mainittiin sosiaalinen kanssakäyminen ja hauskuus, kunnon ylläpito ja terveys sekä kilpailu. Kuntien erityisliikuntakokeilut toivat esiin, että erityisliikuntaa ei hoideta tasavertaisesti muun liikunnan kanssa. Erityisliikunnan järjestämistä kunnissa vaikeuttavat rahan puute, tehtäväjaon määrittelemättömyys ja erityisliikunnan asiantuntemattomuus. Erityisliikunnalle tarvitaan oma toimintamalli, ammattitaitoiset ohjaajat ja tilat. Tiedotusta ja yhteistyötä tulee lisätä eri tahojen kesken.

Vammaisjärjestöjen toiminnassa korostuu diagnoosikeskeisyys. Vammaisjärjestöjen toimintaan osallistumisen syiksi jäsenistö on ilmoittanut yhdessäolon, sosiaalisen arvostuksen ja vammaisjärjestöt on nähty vaikuttamiskanavana. Toimintaan osallistuvat keski-ikäiset ja vanhat miehet. Vammaisjärjestöjen toiminta on passiivista ja jäsenistö on ilmoittanut toimintan osallistumattomuuden syiksi mm. jäsenistön korkean iän, tilojen, avustajien ja kuljetuspalveluiden puutteen. Ennakkoluulot, leimautumisen pelko ja tiedon puute liikunnan merkityksestä ovat vähentäneet jäsenistön osallistumista vammaisjärjestöjen toimintaan. Vammaisjärjestöjen toimintaa voitaisiin elvyttää aktiivoimalla jäsenistöä, parantamalla tiedotusta ja koulutusta sekä lisäämällä järjestöyhteistyötä.

Vammaisten liikuntaan osallistumista ja osallistumattomuutta koskevat tutkimukset ovat olleet pohjana tämän tutkimuksen tutkimusongelmien ja haastattelurungon muodostamisessa. Tutkimuksessahan haluttiin selvittää miksi invalidiyhdistysten liikuntatoiminta on passiivista ja miten sitä voitaisiin kehittää aktiivisemmaksi. Kuvioon 3., sivulle 64 on koottu tutkimuksen viitekehys.



KUVIO 3. Tämän tutkimuksen viitekehys.

II TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen tavoitteet:

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miksi SIU:n paikallisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminta on passiivista ja miksi liikuntatoiminta on painottunut vanhempaan ikäluokkaan, miksi nuoret ja naiset eivät osallistu liikuntaan, miten liikuntatoimintaa voitaisiin elvyttää, millaisesta liikunnasta jäsenet ovat kiinnostuneita, millaista liikuntatoimintaa SIU vammaisliikunnan keskusorganisaationa järjestää tällä hetkellä sekä miten kuntien ja invalidiyhdistysten yhteistyö erityisliikunnan järjestämisessä toimii.

Tutkimusongelmat:

1) Miksi invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta on passiivista ?

- miksi toiminta keskittyy vanhempaan ikäluokkaan ?
- miksi jäsenet (varsinkin nuoret ja naiset) eivät osallistu liikuntatoimintaan ?
- miten kunnan järjestämä erityisliikunta vaikuttaa jäsenten osallistumiseen invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan

2) Miten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa voitaisiin kehittää aktiivisemmaksi ?

- miten passiiviset jäsenet (varsinkin nuoret ja naiset) saataisiin mukaan liikuntatoimintaan ?
- miten SIU ja paikalliset invalidiyhdistykset pyrkivät kehittämään liikuntatoimintaansa tulevaisuudessa ?
- miten kuntien ja invalidiyhdistysten yhteistyötä voitaisiin parantaa ?

III TUTKIMUSMENETELMÄT

1 TUTKIMUSJOUKON VALINTA, AINEISTON KERUU JA ANALYYSI

1.1 Tutkimusjoukko

Haastateltavina oli 16 henkilöä, kuusi naista ja kymmenen miestä. Haastateltavat olivat iältään 16-75-vuotiaita. Haastateltavista naisista kolme oli iältään 30-40-vuotiaita ja kolme 60-75-vuotiaita. Haastateltavista miehistä kaksi oli iältään 16-20-vuotiaita. Loput kahdeksan miestä olivat 40-75-vuotiaita. Haastattelut suoritettiin kolmella eri tasolla: keskusjärjestön, paikallistason -ja harrastajan tasolla. Keskusjärjestön tasolla haastateltiin SIU:n toiminnanjohtajaa, erityisliikunnan suunnittelijaa ja harrasteliikuntavastaavaa. Paikallistasolla haastattelut suoritettiin neljässä invalidiyhdistyksessä. Kolmessa invalidiyhdistyksessä haastateltiin liikuntavastaavia. Neljännessä haastateltiin sihteeriä ja varapuheenjohtajaa, koska liikunta-asioista vastaava henkilö oli estynyt osallistumasta haastatteluun. Kaksi suurempaa aktiivisesti ja passiivisesti toimivaa invalidiyhdistystä sijaitsevat Hämeen ja Keski-Suomen alueella. Kaksi pienempää aktiivisesti ja passiivisesti toimivaa invalidiyhdistystä sijaitsevat Keski-Suomen alueella. Harrastajan tasolla haastateltiin jokaisessa neljässä

invalidiyhdistyksessä yhtä liikuntatoiminnassa aktiivisesti mukana olevaa jäsentä ja yhtä passiivista jäsentä.

1.2 Teemahaastattelu

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna, koska SIU:n invalidiyhdistyksissä aikaisemmin tehtyjen lomakehaastattelututkimusten vastaukset ovat osoittaneet, että liikunta-alueen kysymyksiä ei ole ymmärretty kunnolla. Tutkittavat eivät ole vastanneet liikunta-alueen kysymyksiin tai he eivät ole pitäneet esim. kävely, sienestys tai ulkoiluharrastustaan liikuntana. Tutkittavat ovat jälkepäin kertoneet, että he olisivat kaivanneet tarkempia ohjeita lomakehaastattelututkimuksiin juuri liikunta-alueen kysymysten kohdalla. Teemahaastattelu valittiin tutkimusmenetelmäksi, koska haastattelun aikana voitiin tarkentaa ja toistaa kysymyksiä, jolloin niihin vastaamattomuus väheni. Samalla saatiin tarkempaa tietoa invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta.

Aineisto kerättiin tutkijan valmistamaa haastattelurunkoa käyttäen (liitteet 1-3). SIU:n keskusjärjestötason haastattelussa käytiin läpi SIU:n tehtäviä vammaisliikuntapalvelujen tuottajana keskusjärjestönä, SIU:n suhdetta invalidiyhdistyksiin ja jäsenistöön sekä invalidiyhdistysten ja kunnan liikuntatoimen yhteistyötä erityisliikunnan alalla. Invalidiyhdistysten liikuntavastaavien haastattelussa käytiin läpi invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaa, jäsenistön osallistumista liikuntaan, invalidiyhdistyksen suhdetta SIU:hun ja kunnan liikuntatoimeen. Invalidiyhdistysten jäsenistöltä kysyttiin heidän taustatietojaan, mielipiteitään invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnasta, osallistumisestaan invalidiyhdistyksen ja kunnan järjestämään liikuntatoimintaan. Haastateltavat kertoivat omia näkemyksiään ja ajatuksiaan haastattelualueista. Kunkin tilanteen kohdalla esitettiin lisäkysymyksiä tarpeen mukaan varoen kuitenkin liikaa johdattelua.

Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että haastattelun aihepiirit (teema-alueet) ovat tiedossa. Menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Teemahaastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan haastattelun aikana. Teemahaastattelun hyvinä puolina voidaan pitää sitä, että haastattelusta saatu tieto on suuri, koehenkilömäärä voi olla melko pieni ja kysymykset voi määritellä haastattelurungon avulla pääpiirteittäin. Huonoina puolina ovat suuri työmäärä ja suuret kustannukset mm. matkat haastattelupaikoille. Teemahaastattelussa haastateltavan tulisi pystyä kuvaamaan tutkittavan ilmiön affektiivisia, kognitiivisia ja evaluatiivisia merkityksiä. Tällöin saataisiin

mahdollisimman tarkkaa ja syvällistä tietoa aihealueesta. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 35-37.)

1.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Haastattelut suoritettiin maalisi- ja toukokuun välisenä aikana 1998. Ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista suoritettiin tammi-helmikuussa haastattelurungon esitestausta, jonka perusteella tarkennettiin ja täydennettiin haastattelurunkoa. Tutkimuksen alussa haastateltaville kerrottiin, että haastattelu liittyy tutkijan opintoihin kuuluvaan opinnäytetyöhön sekä se, että niiden avulla selvitetään invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan nykytilaa ja pyritään löytämään kehittämiskeinoja. Haastattelun alussa tutkija kysyi luvan haastattelujen nauhoittamiselle, koska näin haastattelu sujuu nopeammin kuin tutkija kirjoittaisi vastauksia ylös. Kukaan haastateltavista ei kieltänyt haastattelun nauhoittamista. Haastateltaville kerrottiin ettei heidän nimensä tule missään vaiheessa julki eikä haastattelunauhoja kuuntele kukaan muu kuin haastattelija.

Kaikki nauhoitetut haastattelut purettiin kirjoitettuun muotoon. Purkaminen tapahtui mahdollisimman sanatarkasti. Kaikkia sisällön kannalta merkityksettömiä välisanoja (esim. tota, niinkuin, hm ym.) ei kirjoitettu muistiin. Ajatuskatkoja tai muita asian ymmärtämisen kannalta turhia asioita ei kirjoitettu myöskään muistiin. Haastattelunauhojen purkamisen jälkeen haastatteluja luettiin läpi moneen kertaan ja pyrittiin löytämään vastauksia teema-alueille. Vähitellen teema-alueiden vastaukset alkoivat hahmottua täsmällisemmin. Teema-alueiden vastauksista tehtiin teema-alue kerrallaan yhteenveto, joka lähetettiin jokaiselle haastateltavalle luettavaksi ja tarkistettavaksi. Tämän toimenpiteen avulla haluttiin varmistaa, että tutkija oli ymmärtänyt haastateltavien vastaukset oikein ja haastateltavalla oli vielä mahdollisuus tarkentaa tai muuttaa vastauksiaan. Haastateltavat eivät tehneet juuri lainkaan muutoksia vastauksiinsa, mutta olivat tyytyväisiä että heillä oli mahdollisuus tarkistaa vastauksensa. Haastateltavien vastauksia luettiin jälleen läpi muodostaen luokitteluja ja kuvauksia, jotka antoivat vastauksia kysytyihin teema-alueisiin.

Kolme eri haastattelutasoa valittiin, jotta saataisiin selville miten keskusjärjestön liikuntapalveluiden tarjonta ja invalidiyhdistysten liikuntapalveluiden kysyntä kohtaavat. SIU:n keskusjärjestössä haastateltiin toiminnanjohtajaa, erityisliikunnan suunnittelijaa ja harrasteliikunta vastaavaa. Haastateltavat valittiin, koska he ovat toimenkuvansa perusteella tekemisissä paikallisten invalidiyhdistysten kanssa ja vastaavat SIU:n yhteyksistä invalidiyhdistyksiin. Haastattelut suoritettiin SIU:n toimistossa arkipäivänä. Kukin haastattelu kesti 50-60 minuuttia ja jokainen haastattelu nauhoitettiin.

Neljä invalidiyhdistystä valittiin SIU:n harrasteliikunta vastaavan avulla, koska hänellä on paras tieto yhdistysten liikuntatoiminnasta. Tutkittavat invalidiyhdistykset valittiin Hämeen- ja Keski-Suomen alueelta, jotta tutkittava alue ei laajenisi liikaa eikä tutkijan tarvitsisi matkustaa pitkiä matkoja. Tällöin säästyttäisiin suurilta matkakustannuksilta. Invalidiyhdistykset valittiin suuremmista ja pienemmistä kaupungeista, jotta saataisiin selville miten invalidiyhdistysten toiminta eroaa niissä. Ensin otettiin yhteyttä invalidiyhdistysten liikuntavastaaviin ja sovittiin heidän kanssaan haastatteluajankohdasta. Kolme haastattelua tehtiin invalidiyhdistysten kokoontumistilassa ja yksi kaupungintalolla. Kukin haastattelu kesti 50-60 minuuttia ja jokainen haastattelu nauhoitettiin. Liikuntavastaavien avulla valittiin jokaisen neljän invalidiyhdistyksen jäsenistöstä yksi liikuntatoiminnassa aktiivisesti mukana oleva jäsen ja yksi passiivinen jäsen. Liikuntavastaavat ottivat neljään jäseneen yhteyttä ja sopivat haastatteluajankohdasta. Liikuntavastaavat sanoivat voivansa sopia itse haastatteluajankohdasta, koska he tuntevat haastateltavat hyvin. Tutkija itse otti henkilökohtaisesti yhteyttä neljään jäseneen. Viisi haastattelua tapahtui yhdistysten kokoontumistiloissa ja kolme haastateltavien kotona. Kukin haastattelu kesti 50-60 minuuttia ja jokainen haastattelu nauhoitettiin.

1.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tarkasteltaessa tutkimuksen luotettavuutta otetaan huomioon sisäinen ja ulkoinen luotettavuus. Sisäinen luotettavuus kuvaa, miten oikeita ja luotettavia tutkimusotoksesta saadut tiedot ovat. Ulkoinen luotettavuus tarkoittaa sitä, kuinka hyvin otoksesta saadut tiedot kuvaavat koko perusjoukkoa. (Valkonen 1981, 77-78.) Tässä tutkimuksessa sisäiseen luotettavuuteen pyrittiin vaikuttamaan ensinnäkin muotoilemalla haastattelurungon sisältö selkeäksi, jotta kysytyihin aihealueisiin saataisiin vastauksia. Toiseksi haastattelurungon aihealueet pyrittiin laatimaan johdonmukaisiksi, jotta tarkennuksia pystyttäisiin tekemään haastattelun edetessä. Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu antaa tutkijalle mahdollisuuden tarkentaa kysymyksiä haastattelun edetessä. Kolmanneksi tutkija suoritti ja purki kaikki haastattelut itse. Yhden haastattelijan käytöllä on hyviä ja huonoja puolia. Hyvänä puolena on se, että haastattelutilanteet ovat samanlaisia, jos yksi henkilö suorittaa ne. Toisaalta useampi haastattelijaa voi saada laajempaa tietoa tutkittavista. Neljäntenä tutkija teki haastatteluista haastattelu-yhteenvetoja, jotka hän lähetti haastateltaville tarkastettavaksi. Tämän avulla haastateltavilla oli mahdollisuus tarkastaa vastauksiaan ja tutkijan tarkentaa kysymyksiään. Haastateltavat olisivat tietysti voineet muuttaa vastauksiaan, jolloin haastattelutilanteesta saatu tieto ei olisi ollut ainutkertaista. Kukaan haastatelluista ei muuttanut vastauksiaan, ainoastaan tarkensi niitä tutkijan pyytämässä kohdissa.

Tämän tutkimuksen ulkoista luotettavuutta tarkasteltaessa voidaan havaita, että invalidiyhdistyksen haastattelut keskitettiin Keski-Suomeen ja Hämeeseen, jotta matkaja haastattelukustannukset eivät kohoaisi liian suuriksi. Tutkimuksessa käytettiin laadulliselle tutkimukselle tyypillistä harkinnanvaraista otantaa, jolloin tutkimus perustuu suhteellisen pieneen tapausmäärään. (Eskola & Suoranta 1996, 33-34.) Tässä tutkimuksessa tutkittavat invalidiyhdistykset valittiin SIU:n harrasteliikuntavastaavan avulla, koska hänellä on paras tieto invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta. Tämän avulla haluttiin päästä mahdollisimman lähelle tutkittavaa joukkoa eli invalidiyhdistysten jäsenistöä ja saada tietoa jäsenistön liikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syistä. Eskola ym. (1996, 13) toteavatkin, että laadullisessa tutkimuksessa on pieni määrä tapauksia ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman tarkasti.

Tutkimuksesta voidaan havaita, että tutkittu alue oli verrattain pieni ja haastateltavia oli määrällisesti vähän, jos ajatellaan että SIU:ssa on yli 150 invalidiyhdistystä ja niissä yli 30 000 jäsentä. Tutkimuksen tuloksia ei pyritty yleistämään kaikkiin invalidiyhdistyksiin vaan kuvaamaan niitä tekijöitä, jotka ovat invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan passiivisuuden taustalla ja vaikuttavat jäsenistön liikuntaan osallistumiseen tai osallistumattomuuteen. Tutkimuksen ulkoista luotettavuutta pyrittiin vahvistamaan vielä valitsemalla tutkimukseen kooltaan isoja ja pieniä invalidiyhdistyksiä, jotka toimivat aktiivisesti ja passiivisesti.

IV TULOKSET

1 TUTKIMUSJOUKON KUVAUS

Haastateltavina oli 16 henkilöä, joista 6 oli naisia ja 10 miehiä. Haastateltavat olivat iältään 16-75-vuotiaita. Haastattelussa tarkasteltiin SIU:n paikallisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa kolmella eri tasolla: keskusjärjestön,- paikallistason- ja harrastajantasolla. Keskusjärjestön tasolla haastateltiin SIU:n toiminnanjohtajaa, erityisliikunnan suunnittelijaa ja harrasteliikuntavastaavaa. Paikallistasolla haastattelut suoritettiin neljässä invalidiyhdistyksessä. Kaksi suuremmissa kaupungeissa toimivaa invalidiyhdistystä sijaitsevat Keski-Suomen ja Hämeen alueella. Toinen yhdistys toimii aktiivisesti ja toinen passiivisesti. Kaksi pienempää invalidiyhdistystä toimii pienissä kaupungeissa Keski-Suomen alueella. Toinen yhdistys toimii aktiivisesti ja toinen passiivisesti. Kolmessa invalidiyhdistyksessä haastateltiin liikuntavastaavaa. Neljännessä invalidiyhdistyksessä haastateltiin sihteeriä sekä varapuheenjohtajaa, koska liikunta-asioista päätoimisesti vastaava henkilö oli estynyt osallistumasta haastatteluun.

Invalidiyhdistykset valittiin tutkimukseen SIU:n harrasteliikunnasta vastaavan henkilön avulla, koska hänellä on paras tieto yhdistysten liikuntatoiminnasta.

Harrastajan tasolla haastateltiin jokaisessa neljässä invalidiyhdistyksessä yhtä liikuntatoiminnassa aktiivisesti mukana olevaa jäsentä ja yhtä passiivista jäsentä. Yhdistysten toiminnassa aktiivisesti ja passiivisesti mukana olevat jäsenet valittiin invalidiyhdistysten liikuntavastaavien avulla, koska he tuntevat jäsenistön ja tietävät, miten jäsenistö osallistuu liikuntatoimintaan.

Seuraavassa käsitellään tutkimuksen tuloksia kolmella eri tasolla: Suomen Invalidien Urheiluliiton, paikallistasolla passiivisesti ja aktiivisesti toimivien invalidiyhdistysten sekä invalidiyhdistysten aktiivisten ja passiivisten jäsenten.

2 SUOMEN INVALIDIDIEN URHEILULIITTO

2.1 SIU:n ja SLU:n välinen yhteistyö

SIU toimii vammaisliikunnan keskusorganisaationa Suomessa ja se on ollut viisi vuotta Suomen Liikunnan ja Urheilun (SLU) jäsen. SLU koetaan tärkeäksi yhteistyökumppaniksi liikunnan kaikilla sektoreilla. SIU:n asema on SLU:ssa ihan hyvä, mutta erityisliikuntajärjestöt eivät ole olleet kovin paljon esillä SLU:ssa. Mitään haittaa ei ole ollut SLU:hun kuulumisesta. SIU:ssa koetaan, että SLU on enemmän niitä lajiliittoja varten, jotka ovat fyysisesti samassa talossa. SIU haluaisi enemmän yhteistyötä SLU:n muiden lajiliittojen kanssa joka olisi esim. tukea, valmennusapua ja osaamista. Koetaan, että SLU voisi toimia välittäjänä SIU:n ja lajiliittojen yhteistyötä muodostettaessa. SIU:ssa todetaan kuitenkin, että SLU:n hyödyntäminen on kiinni SIU:n omasta aktiivisuudesta.

SIU:n ja SLU:n yhteistyö on sisältänyt mm. koulutusta, materiaalista tukea esim. lasten ja nuorten liikuntaan sekä projekteja. Varsinkin nuorisoliikunnan ja koulutusasioiden sektoreilla SIU:n ja SLU:n välinen yhteistyö on ollut hyvää. SLU:n strategiatyö vuonna 1996 koettiin erittäin antoisaksi, koska strategiatyöryhmässä oli eri lajiliittojen edustajia ja yhteistyö heidän kanssaan oli opettavaista. SIU:n tekee läheistä yhteistyötä Suomen Koripalloliiton, Purjehtijainliiton, Tennisliiton ja Tanssijainliiton kanssa. SLU:n nykyinen organisaatio koetaan selkeämmäksi, koska useat lajiliitot kuuluvat SLU:hun eikä ole monia keskusjärjestöjä. Yhteistyö SIU:n ja lajiliittojen kesken vaatii kuitenkin aikaa, koska vammattomien ja vammaisten liikunnan yhteistyö on verrattain uusi asia.

SIU:n ja SLU:n alueorganisaatioiden yhteistyö on alkuvaiheessa, koska SLU:n alueorganisaatio on muuttanut muotoaan jatkuvasti. Erityisliikuntajärjestöt ovat pyrkineet siihen, että niillä olisi jokaisessa SLU:n alueorganisaatiossa hallitustasolla yksi jäsen edustamassa erityisryhmien liikuntaa. Tällä hetkellä kolmesta kuuteen alueorganisaatiossa on tällainen edustaja. Oulun ja Tampereen seudulla alueorganisaatiot ovat asettaneet erillisen työryhmän erityisliikunnan eteenpäin viemiseksi. Muilta osin toiminta on ollut hapuilevaa. Osa alueorganisaatioista on järjestänyt paikallisille invalidiyhdistyksille esim. koulutusta ja vammaiset lapset ovat osallistuneet liikuntajärjestöjen kesäleireille. Osa alueorganisaatioista ei ole tarjonnut mitään palveluja invalidiyhdistyksille. Yhteistyön taustalla on ollut SIU:n oma aktiivisuus palvelujen kysyjänä. Ongelmana on ollut se, että SLU:n alueorganisaation jäseninä ovat ensisijaisesti olleet valtakunnalliset vammaisliikuntajärjestöt eivätkä paikalliset järjestöt, kuten invalidiyhdistykset. Tämä on hidastanut tiedon kulkua ja yhteistyötä alueorganisaatioilta paikallisille vammaisyhdistyksille. SIU on aloittamassa omaa alueorganisaatio toimintaansa ja se on nimennyt aluevastaavia. Tämä merkitsee sitä, että SIU:n on tarkkaan mietittävä aluetoimintaansa jotta siitä tulee järkevä eikä toiminnoissa ole päällekkäisyyksiä esim. SLU:n ja Invalidiliiton alueorganisaatioiden kanssa. Taulukkoon 9., sivu 72 on koottu SIU:n ja SLU:n yhteistyön hyviä ja huonoja puolia sekä mahdollisuuksia parantaa yhteistyötä.

TAULUKKO 9. SIU:n ja SLU:n yhteistyön hyvät ja huonot puolet sekä mahdollisuudet parantaa yhteistyötä.

SIU:N JA SLU:N YHTEISTYÖN HYVÄT PUOLET	SIU:N JA SLU:N YHTEISTYÖN HUONOT PUOLET	SIU:N JA SLU:N YHTEISTYÖN PARANNUSEHDOTUKSET
* nuorisoliikunnan ja koulutusasioiden yhteistyö	* yhteistyön vähyys useimpien SIU:n ja SLU:n lajiliittojen ja alueorganisaatioiden välillä	* SLU välittäjäksi muodostettaessa yhteistyötä SIU:n ja lajiliittojen välille
* SLU:n strategiatyö vuonna 1996	* erityisliikunnan erillisen työryhmän puuttuminen useimmista SLU:n alueorganisaatioista	* SIU:n oman aktiivisuuden lisääminen lajiliitto yhteistyötä muodostettaessa
* vain yksi liikunnan keskusorganisaatio eli SLU	* paikalliset invalidiyhdistykset eivät ole suoraan kaikkien alueorganisaatioiden jäseniä vaan jäsenenä on SIU	* erillisten erityisliikunnan työryhmien asettaminen alueorganisaatioihin erityisliikuntaa ajamaan
* SLU:n Oulun ja Tampereen alueorganisaatiot, joissa on asetettu erillinen erityisliikunnantöryhmä		* SIU:n oman alueorganisaation kehittäminen ja yhteistyökumppaneiden löytäminen sitä kautta
* SIU:n yhteistyö Koripallo-, Purjehdus-, Tennis- ja Tanssijainliiton kanssa		* SLU:n alueorganisaation rakennekehityksen vakiintuminen ja sitä kautta yhteistyökumppaneiden löytäminen
		* paikalliset invalidiyhdistykset suoraan SLU:n alueorganisaatioiden jäseniksi, jolloin tiedonkulku ja vaikuttaminen paikallistasolla paranevat

2.2 SIU:n suhde paikallisiin invalidiyhdistyksiin ja jäsenistöön

Invalidiyhdistykset ovat SIU:n liikuntatoiminnan keskipiste. SIU järjestää invalidiyhdistyksille koulutusta, tiedotusta ja kampanjoita. SIU on saanut myönteistä palautetta toiminnastaan invalidiyhdistyksiltä järjestäessään seminaarin, joka käsitteli invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa ja aluevastaava asioita. Vastaavaa toimintaa tullaan järjestämään tulevaisuudessa. Koulutuksiin kutsutaan yleensä liikuntavastaavat. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminta vaihtelee suuresti eri paikkakunnilla. SIU lähettää vuosittain kaikille invalidiyhdistyksilleen liikuntakyselyn, jossa kartoitetaan invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa. Boccia, uinti, pallopelit ja jumppa ovat olleet suosituimpia lajeja. Kuntoliikuntaa on kilpaurheilua enemmän yhdistyksissä. Joukkuelajeja harrastetaan suurimmissa kaupungeissa, koska siellä on vammaisia riittävästi.

Jäsenistö on ilmoittanut SIU:lle, että se toivoisi tiiviimpää yhteistyötä koulutuksen ja tapahtumien järjestelyssä, tiedon jakamisessa, kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa ja

konkreettisia vinkkejä toiminnalle. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että palautetta liikuntatoiminnasta tulee vähän jäsenistöltä. SIU kaipaisi enemmän kahdensuuntaista palautetta. Tällä hetkellä SIU kouluttaa aluevastaavia, joiden tehtävänä on toimia SIU:n ja invalidiyhdistysten sekä invalidiyhdistysten ja muiden liikunnasta vastaavien tahojen välillä yhdyshenkilöinä paikallistasoilla. Aluevastaavatoimintaa on aloitettu, jotta paikallistasoille saataisiin asiantuntevia ihmisiä. He pystyisivät auttamaan paikallisia invalidiyhdistyksiä paremmin kuin Helsingissä toimiva SIU.

2.2.1 Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan järjestämisen ongelmat

Seuraavassa haastateltavat kertovat liikuntatoiminnan järjestämistä vaikeuttavista tekijöistä invalidiyhdistyksissä. Ensimmäisenä mainitaan, että liikunnan asema paikallisissa invalidiyhdistyksissä on ollut ongelma, koska invalidiyhdistykset eivät ole liikuntaseuroja. Liikunta ei ole niiden päätoimintatarkoitus. Varsinainen liikuntaa harrastava yksikkö on osa invalidiyhdistystä ja koko invalidiyhdistyksen hallitus päättää myös liikunta-asioista. Hallituksessa ei ole aina edustettuna liikuntaa harrastava yksikkö. Osassa invalidiyhdistyksiä on liikuntavastaava tai liikuntatoimikunta. Ne pyrkivät järjestämään monipuolista liikuntaa. Liikunnan asemaa voitaisiin parantaa useammassa invalidiyhdistyksessä nimeämällä liikuntavastaava tai liikuntatoimikunta, jotka huolehtisivat liikunta-asioista. Aluevastaavat voisivat myös toimia liikuntavastaavien ja -toimikuntien tukena. SIU:lla on käynnissä Itä- ja Kaakkois-Suomessa seuratoimintakoulutus, jonka toivotaan tuottavan tietoa invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan kehittämiseksi. Lisäksi liikuntavastaavia tai liikuntatoimikunnan edustajia pitäisi saada invalidiyhdistysten hallituksiin, jolloin he voisivat olla mukana vaikuttamassa liikunnan asemaan. Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa ei olla organisoimassa omaksi liikuntatoiminnakseen, koska olisi iso byrokratia organisoida yli 150 uutta yhdistystä ja saada muut vammaisliikuntajärjestöt siihen mukaan.

Toiseksi mainitaan että, SIU:lla ja invalidiyhdistyksillä on liian vähän kahdenkeskisiä tapaamisia. Tähän on syynä resurssipula. Aluevastaavista toivotaan apua tähän ongelmaan, koska aluevastaavilla on tieto mitä SIU:ssa tapahtuu ja he tuntevat myös paikallistason toiminnan parhaiten. Aluevastaavat ovat linkki SIU:n ja invalidiyhdistysten välillä. Kolmantena haastatteluissa tuli ilmi, että SIU:n ja invalidiyhdistysten vuorovaikutus on yksipuolista. SIU on lähinnä yhteydessä invalidiyhdistyksiin lähettäessään niille materiaalia. SIU toivoisi invalidiyhdistyksiltä enemmän yhteydenottoja ja jälleen mainittiin aluevastaavat mahdollisena tiedon levittäjänä ja vuorovaikutuksen parantajana. Neljäntenä liikuntatoimintaa vaikeuttavaksi tekijäksi mainittiin iäkäs jäsenistö. Jäsenet ovat olleet suurimmaksi osaksi iäkkäitä ja

toimintakulttuuri on rakentunut vanhempien ihmisten toimintatapojen ja toiveitten mukaan. Nuoret ja naiset ovat passiivisimmin liikuntaan osallistuvat ryhmät. Tähän voi yhtenä syynä olla se, että järjestö- ja yhdistystoiminta ovat Suomessa aikuisten toimintaa. Sama pätee vammais- ja kansanterveysjärjestöjen toimintaan. Ne ovat aikuisten järjestöjä ja niillä on vuosikymmenten toimintatraditio. Invalidiyhdistysten toimintaa hallitsevat ihmiset, jotka ovat olleet toiminnassa mukana vuosikymmeniä. He ovat 30-70-vuotiaita. Jäsenistön ikä ja koostumus suuntaavat jonkin verran yhdistyksen toimintaa. Naiset eivät ole mukana, koska urheilumaailma koetaan miehisenä.

Invalidiyhdistykseen tarvittaisiin uusia aktiivisia jäseniä ja uusia jäsenryhmiä, kuten nuoria ja naisia. Heidän kauttaan liikuntatoimintaa voitaisiin aktivoida ja samalla he olisivat mukana päätöksenteossa. Naisille pitäisi saada heidän omalla tyylillään ja sisällöllään järjestettyä toimintaa. Tämä on toisaalta ristiriidassa SIU:n uuden strategian kanssa, koska sen mukaan SIU järjestää jäsenistön näköistä liikuntaa. Tällä hetkellä jäsenistö on suurimmaksi osaksi ikääntynyttä ja heihin pitäisi panostaa. Toisaalta iäkkäille tarkoitettu liikunta karkottaa nuoret pois. Ratkaisuna tähän voisivat olla esim. liikuntavammaisten nuorten ja lasten futuurikerhot. Nämä kerhot voisivat toimia invalidiyhdistyksissä omina alajaostoina hallituksen luvalla. Näin liikuntatoimintaa olisi sekä nuorille että vanhoille. Naisille on myös perustettu projektiryhmiä, koska heille on monissa lajeissa vähemmän tarjontaa. Naisliikunta on kasvattanut suosiotaan, mutta se on lähtenyt liikkeelle liitto johtoisesti. Toivotaankin, että liikuntavammaiset naiset alkaisivat itse järjestää yhä enemmän heille sopivaa liikuntaa invalidiyhdistyksissä paikallistasolla. Tämä edellyttää liikuntavastaavien ja johtokuntien avarakatseisuutta, jotta toiminta olisi mahdollista. Invalidiyhdistykseen ei ole helppo tuoda uusia liikuntalajeja tai toimintamuotoja. Hyvä esimerkki on futuurikerho. Invalidiyhdistyksiä on yhteensä 155 ja futuurikerhoja 15. Toimintaa voitaisiin laajentaa paljon, sillä vasta murto-osa invalidiyhdistyksistä on aloittanut futuurikerhotoimintaa. Haastateltavat kertoivat, että kilpaurheiluun osallistuvien ja perinteisten lajien, kuten boccian asiat tulevat hyvin hoidetuiksi. Isoimmat invalidiyhdistykset ovat merkittäviä liikunnan järjestäjiä paikkakunnillaan ja niillä on palkattuja liikunnanohjaajia.

Viidentenä esiin tuli ohjaajapula. SIU on järjestänyt ohjaajakoulutusta ja siihen on osallistunut invalidiyhdistysten jäseniä. Invalidiyhdistysten toiminnassa ohjaajakoulutus ei näy, koska siellä on edelleen ohjaajapula. Sitä on yritetty ratkaista järjestämällä räätälöityä koulutusta juuri invalidiyhdistyksen tarpeisiin. Invalidiyhdistykset eivät ole aina kertoneet koulutustarpeestaan. Aluevastaavat voisivat helpottaa tätä ongelmaa, koska he voivat olla yhteydessä SIU:hun tai paikalliseen liikuntatoimeen järjestettäessä liikuntakoulutusta. Kuudentena liikunnan järjestämistä vaikeuttavana tekijänä mainitaan

liikuntatoiminnan yksipuolisuus. Pienimmissä invalidiyhdistyksissä saattaa olla vain yksi lajin harrastaja joka vie omaa lajiaan eteenpäin. Invalidiyhdistyksiin tarvittaisiin liikuntatoimikunta tai liikuntavastaava joka kartoittaisi jäsenistön liikuntatarpeet, jolloin tarjolla olisi muutakin kuin yksi laji. Tehtäviä voitaisiin jakaa useammalle henkilölle, jotta ne eivät kasaantuisi yhden harteille. Mukavuuden halu, kuljetusongelmat ja rahan puute on mainittu syiksi ettei osallistuta invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan. Nämä ovat haastateltavien mielestä tekosyitä. Oman innon puuttuminen on suurin syy liikkumattomuuteen. Liikunta-aktiivisuus lähtee jokaisesta ihmisestä itsestään.

Seitsemäntenä liikuntatoimintaa vaikeuttavana tekijänä mainitaan, että invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa leimaa passiivisuus kaikessa toiminnassa. Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaan tarvitaan osaajia ja tekijöitä invalidiyhdistyksen ulkopuolelta. Invalidiyhdistykset ovat erilaisia ja niillä on oma toimintakulttuurinsa, historiansa ja tekijänsä omalla paikkakunnallaan. Liikuntatoiminnan kehittäminen oman invalidiyhdistyksen kautta ei näytä onnistuvan. Uudet yhteistyökumppanit voisivat olla kaupungin liikuntatoimi, terveiden liikuntaseurat ja muut vammaisjärjestöt. SIU:n sääntöjen mukaan sen jäseneksi voivat liittyä liikuntaseurat, mutta yhtään liikuntaseuraa ei ole vielä liittynyt. Invalidiyhdistykset tarvitsevat liikuntatoimintansa herättämiseen innostusta esim. erilaisten tapahtumien kautta. SIU:lla on tietoa, materiaalia ja taitoa ja se voi olla paikallistasolla mukana etsimässä uusia yhteistyökumppaneita liikuntaan. Toivottavaa olisi, että näitä mahdollisuuksia käytettäisiin ja kysyttäisiin. Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavaksi tekijöiksi mainittiin lisäksi se, että toimintaympäristö missä liikuntaa järjestetään ei ole mielekäs, liikuntatoiminnasta ei informoida riittävästi, kilpailutoiminta korostuu liikaa, liikunta ei kiinnosta ja elämässä on muita kiinnostavampia tekijöitä. Taulukkoon 10., sivu 76 on koottu SIU:n työntekijöiden mielipiteitä invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan järjestämistä vaikeuttavista tekijöistä ja SIU:n mahdollisuuksia auttaa niissä.

TAULUKKO 10. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan järjestämistä vaikeuttavat tekijät ja SIU:n mahdollisuudet helpottaa niitä.

INVALIDIYHDISTYSTEN LIIKUNTATOIMINTAA VAIKEUTTAVAT TEKIJÄT	SIU:N MAHDOLLISUUDET AUTTAA INVALIDIYHDISTYKSIÄ
* liikunta ei ole invalidiyhdistysten päätoimintatarkoitus	* liikuntavastaava tai -toimikunta huolehtimaan liikunta-asioista, SIU:n aluevastaavat liikuntavastaavien ja -toimikuntien tueksi
* SIU:n ja invalidiyhdistysten molemminpuolisen vuorovaikutuksen ja palautteen vähyys	* aluevastaavat linkiksi SIU:n ja invalidiyhdistysten välille
* jäsenistö on iäkästä, nuorten ja naisten on ollut vaikea päästä mukaan liikuntaan koska se on muotoutunut vanhempien jäsenten mukaan	* SIU tiedottaa invalidiyhdistyksille uusista lajeista ja kampanjoi uusien liikuntaryhmien puolesta esim. naisliikuntaprojekti. Näiden toivotaan tuovan uusia jäseniä invalidiyhdistysten toimintaan mukaan
* invalidiyhdistysten ohjaajapula	* SIU järjestää räätälöityä ohjaajakoulutusta invalidiyhdistyksille, aluevastaavat kertomaan koulutustarpeesta ja -tarjonnan osapuolien välille
* invalidiyhdistysten liikunnan yksipuolisuus	* aluevastaavat avustavat liikuntavastavia ja -toimikuntia invalidiyhdistysten liikuntatarpeiden kartottamisessa sekä uuden lajin aloittamisessa ja järjestämisessä
* invalidiyhdistysten liikunnan passiivisuus	* SIU auttaa invalidiyhdistyksiä liikuntayhteistyökumppaneiden etsimisessä paikakunnilla

2.2.2 Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan tulevaisuus

SIU on saanut valmiiksi toimintastrategiansa ja korostaa siinä paikallisten invalidiyhdistysten merkitystä liikunnan järjestäjinä. Tulevaisuudessa mahdollisimman moni liikuntavammainen henkilö pitäisi saada harrastamaan liikuntaa. Käytännön liikuntatoiminnan, etenkin kuntoliikunnan, järjestäminen paikallistasolla erilaisille ryhmille on invalidiyhdistysten tehtävä. SIU:n rooli ei muutu mihinkään, sillä se on resurssikeskus, josta löytyy neuvontaa, koulutusta ja tietoa invalidiyhdistyksille. Yleinen mielipide erityisliikunnan harrastamiselle on myönteinen, harjoituspaikkoja, rahaa ja yhteistyökumppaneita löytyy. SIU voi olla mukana paikallistasolla etsimässä yhteistyökumppaneita ja edistämässä yhteistyötä. Kokemus on osoittanut, että osa invalidiyhdistyksistä ei pysty yksinään järjestämään liikuntatoimintaa jäsenistölleen. Ne tarvitsevat uusia kumppaneita ja aktiivisempaa vuorovaikutusta eri tahojen kesken. On tärkeää levittää tietoa laajalle aluelle, jotta tekijöitä ja osajia olisi enemmän. Kunnan

liikuntatoimea, liikuntaseuroja ja muita järjestöjä tulisi oppia käyttämään apuna liikunnan järjestämisessä. Nämä tulevat olemaan kanavia, joiden avulla paikallista liikuntatoimintaa saataisiin kehitettyä invalidiyhdistyksissä.

2.3 Paikallisten invalidiyhdistysten ja kuntien liikuntatoimen erityisliikuntapalvelut tällä hetkellä

Suomen kunnat ovat huolehtineet vaihtelevasti erityisliikuntapalveluistaan. Kaikissa kunnissa ei ole erityisliikunnanohjaajaa. Ne kunnat, joissa erityisliikunnanohjaajaa on niin hänen työnsä painottuu ikääntyneiden liikuntaan. Suomessa on 80 yli 10 000 asukkaan kuntaa, jotka ehtivät palkata erityisliikunnanohjaajan ennen 1990-luvun lamaa. Näissä kunnissa erityisliikunnan tilanne on hyvä. Alle 10 000 asukkaan kuntia Suomessa on kuitenkin enemmistö ja niissä liikuntatoimi ei ole tehnyt juuri mitään erityisliikunnan hyväksi. Pienissä kunnissa ei ole edes invalidiyhdistystä hoitamassa erityisliikuntaa. Ainoa vaihtoehto on matkustaa lähimpään isoon keskukseseen ja se vaatii paljon omaa aktiivisuutta.

Vammaisten lasten- ja nuorten liikunnasta huolehtiminen olisi tärkeää, koska heille on vähemmän liikuntamahdollisuuksia. Joissakin kouluissa liikuntavammaiset lapset on vapautettu koululiikunnasta. Tällöin olisi tärkeää, että vapaa-ajalla olisi mahdollisuus osallistua itseä kiinnostavaan liikuntaan. Paikalliset invalidiyhdistykset eivät ehkä ole osanneet vaatia kunnilta riittävästi liikuntapalveluita. Invalidiyhdistysten tulisi olla itse aktiivisia, koska kukaan ei tule tarjoamaan apua ellei sitä itse kysytä. SIU on ollut yhteydessä Kuntaliittoon ja sitä kautta kuntasektoriin ja tiedottanut toiminnastaan. Kuntasektorilla talous on heikentynyt, mutta sen ei katsota olevan perimmäinen syy invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan passiivisuudelle.

2.3.1 Kuntien liikuntatoimen ja invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan yhteistyö

Kuntien liikuntatoimen ja invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan yhteistyö vaihtelee suuresti. Kuntien erityisliikunnanohjaajat saattavat kääntyä invalidiyhdistysten liikuntavastaavien puoleen liikunta-asioissa ja löytää esim. yhteisen liikuntatilan, jossa invalidiyhdistys voi harrastaa liikuntaa. Yhteistyötä pitäisi lisätä ja löytää yhteisiä tavoitteita mielekkäälle toiminnalle. Paikkakunnat, missä yhteistyö on saatu alkuun yhteistyöstä on tiedotettu, siihen on tartuttu ja sitä on pidetty yllä molempien osapuolien taholta. Erityisliikunnanohjaajat ovat olleet tärkeitä henkilöitä invalidiyhdistysten kannalta, jos heidän tietojaan on osattu käyttää oikein. Joissakin kunnissa erityisliikunnanohjaajat järjestävät vuosittain tapaamisia kunnan vammaisliikuntajärjestöjen kanssa. Periaate on, että vammaisjärjestöt järjestävät oman osuutensa liikunnasta ja kunta

huolehtii siitä mitä invalidiyhdistykset eivät pysty järjestämään. Kunnan erityisliikunta täydentää vammaisjärjestöjen liikuntatoimintaa. Päällekkästä liikuntatoimintaa ei järjestetä. Kunta voi tukea vammaisjärjestöjä taloudellisesti, jotta sen ei tarvitse järjestää erityisliikuntaa. Kuntien yhteistyö vammattomien liikuntaseurojen kanssa on sujunut paremmin kuin vammaisjärjestöjen kanssa, koska niillä on pidempi yhteinen toimintaperinne ja toisaalta vammaisjärjestöjen järjestäytymispohja on erilainen. Liikunta ei ole vammaisjärjestöjen päätoimintakohde vaan pieni osa sitä.

2.3.2 Kuntien erityisliikuntapalveluiden ongelmat ja mahdollisuudet ratkaista ongelmia

Taloudellisten ja henkilöresurssien puute vaikeuttavat kuntien erityisliikunnan laajentamista. Rahan avulla saataisiin lisää resursseja ohjaajapuolelle. Ns. kolmannen sektorin järjestöjä voidaan ajatella käytettävän kunnissa, joissa ei ole alan asiantuntijaa. Toisena mahdollisuutena voisivat olla koulujen liikunnanopetus ja sosiaali- ja terveydenhuolto. Pienimmissä kunnissa saattaa vammaisten lasten liikunnanopetus olla ihan yhtä hyvää kuin kaupungeissa. Fysioterapeuttien vetämänä terveyspuolella on ryhmiä, jotka tulevat tavoitteiltaan lähelle erityisliikuntaa. Fysioterapeutteihin on asetettu toiveita, mutta resurssit ovat tiukassa silläkin puolella. Kolmantena mahdollisuutena invalidiyhdistysten järjestämä liikuntatoiminta voisi helpottaa kuntien erityisliikuntaongelmaa. Invalidiyhdistykset yhdessä liikuntatoimen ja liikuntaseurojen kanssa voisivat huolehtia erityisliikunnasta kunnassa. Yhteistyön vähyyden taustalla voivat olla erilainen toimintaympäristö, ei tunneta toisia eikä osata tarjota palveluja sekä invalidiyhdistysten passiivisuus jolloin ne eivät osaa tarttua tarjolla olevaan apuun.

Syksyllä 1997 alkoi projekti, jonka tarkoituksena on kehittää kuntien erityisliikuntapalveluita. Projekti on jatkoa 15 vuotta tehdylle työlle kuntien erityisliikunnan alueella. Projektin tavoitteena on saada kahden vuoden aikana toimintaa liikkeelle kuntien kanssa ja mahdollisesti erityisliikunnan ohjaaja näihin kuntiin. Tällä hetkellä luodaan yhteyksiä virkamiesten ja yhdistysaktiivien välille ja katsotaan miten kokonaisuutta saadaan eteenpäin. Projektin päättymisen jälkeen toivotaan, että projektista tehdään valtakunnallinen raportti jota levitetään, jolloin muutkin saavat tietoa kokeilusta ja sen tuloksista.

2.3.3 Erityisliikunnan tulevaisuus kunnissa ja invalidiyhdistyksissä

Vammaiskilpaurheilusta puhutaan valtakunnan tasolla oli sitten kyse SLU:sta tai lajiliitoista. Määrätynlainen integraatio on lyönyt itsensä läpi. Vammaiskilpaurheilua arvostetaan ja tunnustetaan. Se kuuluu liikuntakulttuuriin ja yleinen mielipide on tullut

myönteisemmäksi sitä kohtaan. Tätä kehitystä ovat auttaneet, että yhteiskunta on kehittynyt, SIU ja muut järjestöt ovat tehneet edunvalvontaa ja kansainväliset vammaisliikuntakilpailut ovat ylittäneet uutiskynnyksen. Valtakunnan tasolla on tahtotila, jonka mukaan erityisliikuntaa tuetaan vähän kerrallaan enemmän. Perinteisemmät alat, kuten SIU ovat koko ajan mukana ja siellä yritetään lisääntyneiden määrärahojen turvin saada esim. nuoria ja naisia liikkeelle ja uusia liikuntalajeja mukaan. Huolestuttava asia on, jos erityisliikunnan kenttä ei ole yksimielinen vaan kokevat toisensa kilpailijoina esim. raha-asioissa. Toinen asia on millaisen ymmärtämyksen erityisliikunta saa valtion liikuntapolitiikassa ja liikuntaneuvostossa eli miten saadaan ajettua erityisliikunnan kokonaisuutta suhteessa muihin liikuntakulttuurin osa-alueisiin. Ymmärtämys on lisääntynyt vähitellen, kun ihmiset näkevät enemmän vammaisia liikunnan harrastajia. Ajatellaan, että on hyvä kun liikuntakulttuuri laajenee. Tähän on auttanut se, että on saatu resursseja joilla on voitu palkata ammattimaisia työntekijöitä. Nämä saavat liikkeelle lisää aktiiviharrastajia. Voidaan tuottaa asiallista tietoa tiedotusvälineille ja saadaan julkisuutta.

Kolmantena huolena on ammattimaisten tiedottajien puuttuminen. SIU:lla on ainoana vammaisjärjestönä päätoiminen erityisliikunnan tiedottaja. Muissa vammaisjärjestöissä tiedottamisen hoitavat yleisihmiset. Muutama vuosi sitten tehdyn kyselyn perusteella useat järjestöt toivovat saavansa tiedotuksen ammattilaisen. Tulevaisuudessa palkataan muita työntekijöitä ensin ja toive kohdistuu liikunnan muihin toimittajiin ja tiedottajiin, että he omassa työssään ottavat tätä aluetta välillä huomioon. Vammaishuippu-urheilusta on tullut ohjelmia, mutta kunnissa tapahtuvasta erityisliikunnasta ei paljoa kerrota. Neljäntenä asiana huolestuttaa se, että liikunnan harrastamiselle, kuntoliikunnalle, löytyy resursseja, mutta ei harrastajia. SIU:ssa toivotaan, että erityisryhmiin kuuluvat oivaltaisivat, että liikunta sopii myös liikuntavammaisille ja eri harrastusmuotoja on olemassa paljon.

3 PASSIIVISET INVALIDIYHDISTYKSET

Tutkittuja invalidiyhdistyksiä oli neljä, kaksi passiivisesti ja kaksi aktiivisesti toimivaa. Tutkimuksessa käsitellään seuraavaksi kahta passiivisesti toimivaa invalidiyhdistystä. Invalidiyhdistyksessä A haastateltiin sihteeriä ja varapuheenjohtajaa, koska liikunta-asioista vastaava henkilö oli estynyt osallistumasta haastatteluun. Invalidiyhdistyksessä B haastateltiin liikuntavastaavaa.

3.1 Perustietoa passiivisista invalidiyhdistyksistä

Invalidiyhdistys A sijaitsee pienessä kaupungissa, jossa on 6000 asukasta. Jäseniä on 104 ja kannatusjäseniä 13. Jäsenistöstä yksi jäsen on 10-vuotias ja loput yli 50-vuotiaita. Keski-ikä on painottunut yli 60-vuotiaisiin. Naiset ovat jäsenistössä enemmistönä. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnassa ei ole kilpailutoimintaa. Aikuisten harrasteliikuntatapahtumia invalidiyhdistys ei ole järjestänyt eikä sen jäseniä ole osallistunut niihin. Aikuisten harrasteliikunnan kokoontumiskertoja on vuodessa noin 30 ja niihin on osallistunut yhteensä noin 250 henkilöä. Aikuisten liikuntalajeina ovat kuntovoimistelu ja boccia kesällä. Nuorten kuntoliikuntaa ei ole lainkaan. Liikunnanohjaajana on yksi henkilö.

Invalidiyhdistys B sijaitsee suuremmassa kaupungissa, jossa on 75000 asukasta. Jäseniä on noin 520. Alle 18-vuotiaita jäsenistössä on parikymmentä. Jäsenistön keski-ikä on noin 60-vuotta. Miehet ovat jäsenistössä enemmistönä. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnassa ei ole kilpailutoimintaa. Aikuisten harrasteliikuntatapahtumia invalidiyhdistys ei ole järjestänyt eikä sen jäseniä ole osallistunut niihin. Aikuisten harrasteliikunnan kokoontumiskertoja on noin 30 vuodessa ja niihin on osallistunut yhteensä noin 250 henkilöä. Aikuisten liikuntalajina on boccia. Nuorten kuntoliikuntaa ei ole lainkaan. Liikunnanohjaajana on yksi henkilö. Istumalentopalloa ja jousiammuntaa järjestetään vammattomien liikuntaseuran yhteydessä, mutta liikkujat ovat silti invalidiyhdistyksen jäseniä. Istumalentopallon harrastajia on 15-20 henkilöä ja jousiammuntaa harrastaa neljä henkilöä. Pyörätuolirugbyjoukkue on perustanut oman liikuntaseuran ja se pelaa SM-sarjassa. Pelaajia on 10-15 ja he ovat invalidiyhdistyksen jäseniä. Taulukossa 11., sivu 81 on perustietoa passivisten invalidiyhdistysten A ja B liikuntatoiminnasta.

TAULUKKO 11. Perustietoa passiivisten invalidiyhdistysten A ja B liikuntatoiminnasta.

YHDISTYS/ JÄSEN- MÄÄRÄ	JÄSENISTÖN SUKUPUOLI JAKAUMA	JÄSENISTÖN IKÄJAKAUMA	KILPAILU TOIMINTA	JÄRJESTETYT AIKUISTEN HARRASTELII- KUNTA TAPAHTUMAT	SÄÄNNÖLLISES- TI KOKOONTU- VAT AIKUISTEN HARRASTELII- KUNTA RYHMÄT	AIKUISTEN KUNTOLIIKUNTA LAJIT	NUORTEN KUN- TOLIIKUNTA LAJIT	LIIKUNNAN- OHJAAJEN MÄÄRÄ
			Tapahtu- mien määrä/ osallistu- jien mää- rä	Tapahtumien mää- rä/osallistujien määrä	Kokoontumiskerrat vuodessa/osallistu- jien määrä			
A/137 henkilöä	Naiset enemmistö- nä	Keski-ikä yli 60-vuot- ta	Ei ole/ Ei ole	Ei ole/ Ei ole	30 kokoontumisker- taa/250 henkilöä	Boccia, kuntovoim- istelu	Ei ole	1 henkilö
B/ 520 henkilöä	Miehet enemmistö- nä	Keski-ikä n. 60-vuot- ta	Ei ole/ Ei ole	Ei ole/ Ei ole	30 kokoontumisker- taa/250 henkilöä	Boccia*	Ei ole	1 henkilö

* Istumalentopallo ja jousiammunta toimivat vammattomien liikuntaseurojen yhteydessä. Pyörätuolirugbyjoukkue on perustanut oman liikuntaseuran. Kaikki edellä mainitut liikkujat ovat myös invalidiyhdistyksen jäseniä, vaikka liikunta tapahtuu muualla kuin invalidiyhdistyksessä.

3.2 Passiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminta

3.2.1 Passiivinen invalidiyhdistys A

Invalidiyhdistys A järjestää vain kuntoliikuntaa eikä sen liikuntatoiminnalle ole asetettu mitään kirjallisia tavoitteita invalidiyhdistyksen puitteissa. Kuntoliikuntakerhon toiminta on lähinnä tuolijumppaa. Yksi osallistujista toimii liikunnanohjaajana. Palkattua ohjaajaa ei ole. Ulkobocciaa pelataan kesäisin ulkona ja muutaman kerran on kokeiltu molkkua, joka on palikkapeli. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta on ollut vuosia vähäistä, mutta vuonna 1998 on ollut havaittavissa toiminnan aktivoitumista. Invalidiyhdistyksen varapuheenjohtaja on nimetty liikunta-asioista vastaavaksi ja hän osallistuu aluevastaavan järjestämiin liikuntakoulutuksiin tai kokouksiin. Uutena lajina ollaan aloittamassa tikanheittoa ja sisäboccian aloittamista on pohdittu myös. Invalidiyhdistyksellä on ollut sisäboccian pelaamiseen tarvittavat pallot, mutta ne ovat kadonneet.

Invalidiyhdistys A hakee vuosittain Kansan Sivistys Liitolta rahallista tukea kuntovoimistelukerholleen. Rahahakemuksessa pitää mainita mitä kuntovoimistelukerhossa tehdään, mitkä ovat menot ja ketä kuntovoimistelukerhoon osallistuu. Liikunnan harrastamisen hyvinä puolina mainitaan, että siitä tulee hyvä mieli, liikunta on terveellistä, kunto kohenee ja liikunnan parissa tapaa muita ihmisiä. Yksin ei tule liikuttua niin paljon kuin ryhmässä. Liikunta koetaan enemmän hyvänä asiana kuin huonona.

Invalidiyhdistys saa kerran viikossa käyttöönsä kerhotilan, jossa eri opintopiirit kokoontuvat mukaanlukien kuntoliikuntakerho. Yksi harjoituskerta viikossa koetaan riittäväksi. Invalidiyhdistyksen johtokunta suhtautuu myönteisesti kuntoliikuntakerhon toimintaan ja liikunnassa mukana olevat ihmiset saavat äänensä kuuluville johtokunnan kokouksissa. Johtokunta on suhtautunut myönteisesti tikanheittoon, jota suunnitellaan uudeksi lajiksi. Invalidiyhdistys A:lla on ollut yhteistyötä naapurikaupunkien invalidiyhdistysten kanssa. He ovat järjestäneet yhdessä pilkkikilpailuja, ongintaa, bocciaa ja vierailleet toistensa luona. Yhdistykset pyrkivät olemaan yhteydessä toisiinsa. Alueen invalidiyhdistykset järjestävät kesällä 1998 liikuntapäivän, jossa yhdistykset esittelevät omaa liikuntatoimintaansa. Tapahtumalta odotetaan paljon ja sen toivotaan vauhdittavan invalidiyhdistys A:n omaa liikuntatoimintaa eteenpäin. Invalidiyhdistys A esittelee omaa tikanheitto toimintaansa liikuntapäivänä. Haastateltavat mainitsevat, että ilmakivääri- ja jousiammunta olisivat toteuttamiskelpoisia lajeja ja kerhotila sopisi niiden harrastamiseen. Invalidiyhdistyksessä on havaittu, että pienikin liikunta on hyväksi ja siitä on hyvä jatkaa eteenpäin. Haastateltavat korostavat aluevastaavan tekemän liikuntatiedotuksen tärkeyttä. Invalidiyhdistyksen toimintaan on tullut mukaan uusi puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, jotka ovat saaneet invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan uutta eloa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että invalidiyhdistys A:n liikuntatoiminnasta ei ole kirjallista liikuntasuunnitelmaa invalidiyhdistyksen sisällä, mutta KSL:n rahahakemuksessa ne tulevat ilmi. Rahahakemus KSL:ltä kuvastaa, että invalidiyhdistys on aktiivisesti etsinyt yhteistyökumppania liikuntatoiminnalleen, liikunnan asemaa on mietitty ja se koetaan tärkeäksi. Invalidiyhdistyksen omaan tarkoitukseen tehty liikuntasuunnitelma voisi auttaa esim. invalidiyhdistyksen hallitusta liikuntaa koskevissa päätöksissä, koska se kertoisi että liikunnan asemaa on pohdittu ja sille on perusteluja. Invalidiyhdistyksen varapuheenjohtaja on nimetty liikunta-asioista vastaavaksi henkilöksi. Jäsenistöltä on kysytty mitä lajeja se haluaisi invalidiyhdistykseen tai mihin liikuntatoimintaan se ei ole tyytyväinen. Jäsenistö ei ole ilmaissut mielipiteitään ja se näyttää olevan tyytyväinen siihen mitä tarjotaan. Tämä kuvastaa jäsenistön passiivisuutta. Haastateltavilla oli ehdotuksia uusista liikuntalajeista, mutta niiden toteuttaminen tuntui vaikealta. Tulee mieleen, että kannattaisiko jäsenistölle tarjota eri lajeja kokeiltaviksi, jotta heillä olisi mahdollisuus tutustua niihin. Tutustuminen eri lajeihin voisi innostaa sen harrastamiseen. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta näyttää olevan aktivoitumassa uuden puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan myötä. Tämä osoittaa sitä, että ei tarvita kuin muutama aktiivinen henkilö liikuntatoiminnan elvyttämiseen.

Invalidiyhdistys on ollut aiempaa enemmän yhteydessä aluevastaavaan ja yhteistyö on lähtenyt hyvin käyntiin. Invalidiyhdistys osallistuu kesällä 1998 muiden alueella toimivien invalidiyhdistysten kanssa liikuntapäivään, jossa esitellään invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa. Liikunta koetaan positiivisena invalidiyhdistyksessä, josta esimerkkinä on tikanheiton ottaminen mukaan liikuntatoimintaan sekä yhteistyö naapurikaupunkien invalidiyhdistysten kanssa. Haastatteluista tuli kuva, että invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta olisi viriämässä ja hyviä toteuttamiskelpoisia ideoita on paljon. Ideoita ei ole uskallettu toteuttaa tai siihen ei ole löydetty apua. Aktiivisen aluevastaavan apu on ensiarvoisen tärkeää tässä vaiheessa. Uusia liikuntalajeja voisi mahdollisesti lisätä tässä vaiheessa, koska liikuntatoiminta on aktivoitumassa. Invalidiyhdistys ja jäsenistö voivat suhtautua myönteisesti uuteen liikuntalajiin innostusvaiheen aikana. Jäsenistö on iäkästä ja haastateltavilla oli huoli invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnan tulevaisuudesta. Nuoria pitäisi saada liikuntatoimintaan mukaan, mutta samalla kannattaisi yrittää aktivoida olemassa olevaa jäsenistöä mukaan liikuntaan jos mahdollista. Invalidiyhdistyksen kannattaisi olla enemmän yhteydessä kaupungin liikunta-, sosiaali- ja terveystoimeen, koska sieltä voisi löytyä yhteistyökumppaneita ja tekijöitä liikuntatoiminnalle. Tällöin vastuu ei kasaantuisi samoille henkilöille.

3.2.2 Passiivinen invalidiyhdistys B

Invalidiyhdistys B järjestää bocciaa kuntoliikuntana kerran viikossa ja siihen osallistuu 10-20 henkilöä. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta on ollut erittäin vähäistä viime vuosina johtuen tilapuutteesta ja invalidiyhdistyksen heikosta taloudesta. Tällä hetkellä invalidiyhdistyksellä on ilmaiset tilat käytettävissä tarpeen mukaan ja ne ovat hyvät. Liikuntatoiminnalle ei ole asetettu kirjallisia tavoitteita. Invalidiyhdistyksessä toimii liikuntavastaava. Boccian pelaajilla on kaksi kertaa vuodessa boccian ystävyysottelu naapuripaikkakunnan invalidiyhdistystä vastaan. Heillä on kiertopalkinto, jota he vaihtavat ja se joukkue joka on saanut enemmän nimiä kiertopalkintoon, saa sen omakseen. Boccia on monipuolinen seurapeli, siinä tapaa ystäviä, siinä voi kilpailla ja se on kevyttä liikuntaa. Huonoja puolia ei ole mainittu. Pelissä kinataan senteistä, mutta se kuuluu pelin luonteeseen. Yksi boccian pelaajista toimii liikunnanohjaajana. Palkattua ohjaajaa ei ole.

Liikuntavastaava kertoo, että hänen tehtäviinsä kuuluu harrastustoiminnan järjestäminen invalidiyhdistyksessä. Hän toimii samalla varapuheenjohtajana ja hoitaa majoitusravintolaa. Liikuntavastaava on motivoitunut toimintaansa. Töitä on paljon, mutta hän tekee sitä ilmaiseksi. Työ olisi täysipäiväistä, mutta invalidiyhdistyksellä ei ole varaa palkata työntekijää. Invalidiyhdistyksen toimintaa hoitaa pieni porukka. Liikunnan

asema on invalidiyhdistyksessä taustalla oleva. Istumalentopallo ja jousiammunta ovat ns. vammattomien liikuntaseurojen yhteydessä. Pyörätuolirugbyn pelaajat ovat perustaneet oman liikuntaseuran. Lopusta erityisliikunnasta huolehtii kaupungin liikuntavirasto.

Liikuntavastaavan mielestä vammaisten liittyminen vammattomien liikuntaseuran alaisuuteen on oikea suuntaus ja siihen tulisi pyrkiä entistä enemmän. Liikuntavastaava saa äänensä kuuluville hallituksen kokouksissa. Hallitus suhtautuu aika hyvin liikuntaan ja siitä osoituksena ovat invalidiyhdistyksen järjestämät kahdet yleisurheilukilpailut. Invalidiyhdistyksen toimintaan pitäisi saada aktiivisia jäseniä, jos jotain muuta liikuntaa kuin bocciaa haluttaisiin järjestää. Invalidiyhdistys ei pysty järjestämään kovin suurta liikuntatoimintaa, koska sen talous on heikko. Harrastajat tekevät aika paljon itse rahaa lajilleen, jotta pystyvät sitä harrastamaan.

Invalidiyhdistys B järjesti vuonna 1996 yleisurheilun sm-kilpailut, joihin osallistui noin 50 urheilijaa. Vuonna 1997 invalidiyhdistys järjesti yleisurheilun kansainväliset kilpailut. Osallistujia tuli yllättävän vähän. Tiedotus oli puutteellista ja kilpailijat kertoivat, että heillä oli vaikeuksia saada tietoa kilpailusta Suomesta. Invalidiyhdistys sai varat kilpailujen järjestämiseen tekemällä kisavihkosen ja myymällä siihen mainoksia sekä osallistumismaksuilla ja kisabuffetin myynnillä.

Invalidiyhdistys B:llä on toisen vammaisjärjestön kanssa yhteinen boccian harjoitusvuoro ja ystävyysotteluita naapuripaikkakunnan invalidiyhdistyksen kanssa. Liikuntavastaavalla ei ole tietoa, miten jäsenistö osallistuu muiden järjestöjen liikuntatoimintaan. Vammattomien liikuntaseurojen kanssa yhteistyötä on sen verran, että istumalentopallo ja jousiammunta ovat siirtyneet niiden alaisuuteen. Pyörätuolirugbyn pelaajat ovat perustaneet oman liikuntaseuran, jotta ne saisivat kaupungin liikuntaseuroille myöntämän taloudellisen tuen. Liikuntavastaavan mielestä tämä on oikea suuntaus. Liikunnan harrastajat ovat saaneet vammattomien liikuntaseurojen kautta vakituisia salivuoroja ja se helpottaa harrastamista. Tulevaisuudessa invalidiyhdistys B pyrkii järjestämään kuntoliikuntaa, sellaista liikuntaa mitä jäsenistö haluaa ja sellaista mihin invalidiyhdistyksellä on varaa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että invalidiyhdistys B:n liikuntatoiminta on ollut vähäistä viime vuosina johtuen tilaputteesta ja heikosta taloudesta. Uudet tilat ovat saaneet muutaman aktiivin liikkeelle bocciaa pelaamaan, mutta viikossa on vain yksi harjoituskerta. Mahdollisuus usempaankin olisi, mutta jäsenet kokevat yhden harjoituskerran riittäväksi. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnassa on ollut havaittavissa aktivoitumista, koska se on järjestänyt kahdet yleisurheilukilpailut perättäisinä vuosina.

Liikunnan asema on taustalla oleva, mutta liikuntavastaava kertoo saavansa äänensä kuuluville hallituksen kokouksissa. Toisaalta hän toimii myös invalidiyhdistyksen varapuheenjohtajana. Liikuntavastaava kertoo, että invalidiyhdistys haluaisi tulevaisuudessa järjestää jäsenistöä kiinnostavaa liikuntaa, jos se on taloudellisesti mahdollista. Ikuinen rahanpuute ei motivoi jäseniä liikunnan harrastamiseen ja liikunnan järjestäjiä se rajoittaa myös. Kaupungin liikuntavirasto järjestää monipuolista erityisliikuntaa ja se voi olla syynä invalidiyhdistyksen järjestämän liikunnan vähyyteen. Päällekkäistä toimintaa ei osapuolten kannata kuitenkaan järjestää, mutta lisäämällä yhteistyötä saisivat jäsenet ainakin enemmän tietoa kaupungin järjestämästä erityisliikunnasta. Yhteinen boccian salivuoro toisen vammaisjärjestön kanssa on osoittautunut hyväksi ratkaisuksi, koska silloin on pelaajia enemmän ja peli saadaan paremmin toimimaan.

Aktiivisia jäseniä pitäisi saada mukaan liikuntatoimintaan, jos haluttaisiin järjestää muutakin kuin bocciaa tai saada lisää rahaa liikuntaan. Jousiammunta ja istumalentopallo ovat ns. vammattomien liikuntaseurojen yhteydessä. Pyörätuolirugbyn pelaajat ovat perustaneet oman liikuntaseuran, jotta saisivat kaupungin liikuntaseuroille myöntämän taloudellisen tuen. Nämä ratkaisut helpottavat liikunnan harrastamista ja vammaisten integroitumista yleiseen liikuntakulttuuriin. Istumalentopallon ja pyörätuolirugbyn pelaajat sekä jousiampujat ovat näyttäneet, että passiivisenkin invalidiyhdistyksen jäsenillä on mahdollisuus harrastaa liikuntaa, kun ne itse aktiivisesti hakevat yhteistyökumppaneita toiminnalleen tai tekevät ratkaisuja, jotka helpottavat liikunnan harrastamista. Ei tarvita kuin muutama aktiivinen henkilö ja omaa aktiivisuutta niin liikuntamahdollisuuksia löytyy. Invalidiyhdistys on kannustanut jäseniään toimimaan yhä enemmän yhteistyössä vammattomien liikuntaseurojen kanssa, koska ne pystyvät tarjoamaan paremmat liikunnan harrastamisen mahdollisuudet kuin invalidiyhdistys. Liikuntavastaava kertoi haastattelussa, että invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnan tulevaisuus tulee jatkumaan samoilla linjoilla eli järjestetään sellaista liikuntatoimintaa mitä jäsenet haluavat. Toisaalta hän kokee tilanteen vaikeaksi. Jäsenistöä on vaikea saada motivoitumaan liikunnan harrastamiseen, se ei anna palautetta toiminnasta eikä aina myöskään osallistu järjestettyyn liikuntatoimintaan. Kaupungin liikuntatoimi järjestää monipuolista erityisliikuntaa eikä invalidiyhdistyksen kannata järjestää päällekkäistä toimintaa. Liikuntavastaavan mukaan boccian pelaajat jatkavat toimintaansa, mutta aktiisemmat liikkujat tullaan ohjaamaan vammattomien liikuntaseurojen pariin tai kaupungin järjestämään erityisliikuntaan. Invalidiyhdistyksellä ei ole resursseja järjestää heille liikuntaa. Taulukossa 12., sivu 86 on passiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavia tekijöitä ja keinoja aktivoida liikuntatoimintaa.

TAULUKKO 12. Passiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavia tekijöitä ja keinoja aktivoida liikuntatoimintaa.

PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN LIIKUNTATOIMINTAA VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ	KEINOJA AKTIVOIDA INVALIDIYHDISTYSTEN LIIKUNTATOIMINTAA
* liikuntatoiminnasta vastaavan henkilön puuttuminen	* liikuntavastaavan nimeäminen, aluevastaavat tukemaan liikuntavastaavia näiden tehtävissä
* liikuntatoiminnan kirjallisia tavoitteita ei ole asetettu	* tavoitteiden kirjaaminen liikunta- ja aluevastaavan kanssa, invalidiyhdistyksen johtokunnan myönteinen suhtautuminen liikuntaan
* liikuntatietouden puuttuminen	* aluevastaavat tiedottamaan liikunnan merkityksestä
* liikuntatoiminnan aaltoilevuus	* uusi aktiivinen henkilö invalidiyhdistyksen johtoon tai toimintaan mukaan, säännöllisyys ja jatkuvuus liikunnassa
* invalidiyhdistysten jäsenistö on iäkästä eikä osallistu järjestettyyn liikuntaan, jäsenistö antaa vähän palautetta järjestetystä liikunnasta	* jäsenistöä kiinnostavan liikunnan järjestäminen, uusien, nuorien sekä vanhojen jäsenien aktivoiminen liikuntaan, uusi liikuntamuoto, tutustumismahdollisuus uusiin lajeihin, ryhmäliikunta, harrastajien oma aktiivisuus
* liikuntaan tarvittavan tilan ja rahan puute	* esteettömät riittävän usein harjoituskäyttöön saatavat liikuntatilat, yhteistyökumppanit liikuntaan jotka avustavat myös talousasioissa
* tehtävien kasaantuminen samoille henkilöille	* tehtävien jakaminen useammalle henkilölle
* toteuttamiskelpoisia liikuntaideoita on paljon, mutta niiden toteuttamiseen ei ole löydetty apua tai siihen ei ole ollut rohkeutta	* invalidiyhdistykselle sopivien yhteistyökumppaneiden löytyminen esim. kunnan liikuntatoimi, muut vammaisjärjestöt tai naapuripaikkakuntien invalidiyhdistykset, oman liikuntaseuran perustaminen

3.3 Passiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välinen yhteistyö

SIU oli tuttu invalidiyhdistys A:n jäsenistölle ja he olivat osallistuneet SIU:n vuosikokouksiin. Invalidiyhdistys A on ollut yhteydessä alueellansa toimivaan aluevastaavaan ja hän on hoitanut yhteydet SIU:hun alueelta. Yhteydenpito SIU:hun hänen kauttaan koetaan hyväksi toimintatavaksi. Aluevastaava on aktiivinen henkilö ja hän tiedottaa tapahtumista. Aluevastaavan avulla invalidiyhdistys A on päässyt alkuun liikuntatoiminnassaan ja aluevastaavan tuki koetaan erittäin tärkeänä. SIU:n toimintaan liikunta-asioista vastaavana kouluttajana ja tiedottajana ollaan tyytyväisiä. Tarvetta lisäkoulutukseen ei koettu, koska invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta on pienimuotoista ja sitä ollaan aloittelemassa. Invalidiyhdistys A on saanut aluevastaavan kautta kirjallista

tietoa SIU:n toiminnasta. SIU:n liikunnan tulevaisuuden painopisteluuet eli nuoret, vanhemmat ja kuntoliikunta koettiin oikeiksi alueiksi.

Invalidiyhdistys B:n ja SIU:n yhteistyö on minimaalista. SIU:sta tulee lähinnä kirjallista materiaalia. Invalidiyhdistys B toivoo, että SIU:n edustaja kävisi useammin paikan päällä esim. pari kertaa vuodessa. Pidettäisiin esim. jäsenilta, jossa SIU:n edustaja antaisi ideoita liikuntatoimintaan ja lopuksi keskustelisi liikuntavastaavan kanssa. Tällä tavalla liikuntavastaava ja muut liikunnan parissa toimivat saisivat virikkeitä toimintaansa. SIU:n ja invalidiyhdistysten yhteisiä tapaamisia on järjestetty esim. pitämällä kokouksia ja laivaseminaareja, joissa on enemmän invalidiyhdistyksiä edustetteina. Invalidiyhdistys B haluaisi enemmän yhdistyskohtaista yhteydenpitoa. Toivotaan, että SIU:sta olisi mahdollista saada liikuntavälineitä esim. lainaksi ettei invalidiyhdistykseltä menisi omia varoja siihen. Vammaisten lasten liikuntakerho eli futuurikerho toimii paikkakunnalla erityiskoulun yhteydessä. Tiedon kulku ja katkokset koetaan ongelmaksi invalidiyhdistyksessä. Tästä esimerkkinä ovat paikkakunnalla järjestetyt vammaisten SM-hiihdot, joista ei saatu etukäteen lainkaan tietoa. Tästä johtuen ei voitu myöskään tarjoutua avuksi tapahtumajärjestelyissä, josta olisi ollut varmasti hyötyä molemmille osapuolille. Aluevastaavan kanssa invalidiyhdistys B:llä on hyvin vähän yhteistyötä.

Koulutukseen osallistuminen koetaan invalidiyhdistys B:n puolelta ongelmallisena, koska koulutuksiin kutsuttavat liikuntavastaavat saattavat vaihtua vuosittain. Koulutuksella ei ole jatkuvuutta invalidiyhdistyksissä. Tämä pitäisi tietenkin huomioida invalidiyhdistyksissä, kun ne valitsevat liikuntavastaaviaan. Henkilön, joka valitaan tehtävään, pitäisi pysyä siinä jotta tuloksia saataisiin aikaan. Invalidiyhdistyksen historiikista voi havaita, että liikuntatoiminta on ollut ajoittan hyvinkin vaihtelevaa. Toiminnan aktiivisuus on riippunut paljon siitä, kuka on ollut mukana johtotehtävissä ja invalidiyhdistyksen toiminnassa. SIU:n tulevaisuuden painopisteluuet kunto- ja nuorisoliikunta koettiin tärkeiksi. SIU:n toivottiin korostavan vielä nykyistä enemmän kuntoliikuntaa kuin kilpaurheilua.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kumpikaan passiivisista invalidiyhdistyksistä ei ole suoraan yhteydessä SIU:hun vaan SIU lähettää niille kirjallista materiaalia. Invalidiyhdistys A on ollut yhteydessä aluevastaavan kautta SIU:hun ja he ovat tyytyväisiä tähän tapaan. Invalidiyhdistys B on hyvin vähän yhteydessä aluevastaavaan. Näyttääkin siltä, että invalidiyhdistysten ja aluevastaavan yhteistyö riippuu invalidiyhdistysten omasta aktiivisuudesta ja tarpeesta. Koulutusta ei tarvittu, koska invalidiyhdistysten liikuntatoiminta on niin pienimuotoista, että se voidaan hoitaa aluevastaavan kautta. Ongelmaksi koettiin myös usein vaihtuvat liikuntavastaavat.

Invalidiyhdistysten täytyisi valita liikuntavastaavia pitkällä tähtäimellä, jotta heidän toiminnallaan olisi jatkuvuutta. SIU:n toimintaan oltiin sekä tyytyväisiä että tyytymättömiä. Tyytyväisiä oltiin SIU:n tulevaisuuden strategiaan, jossa painotetaan kuntoliikuntaa ja nuorisoa sekä aluevastaava toimintaan. Paikallisissa invalidiyhdistyksissä kuntoliikunta koettiin tärkeämmäksi kuin kilpaurheilu. Eniten tyytymättömyyttä herätti SIU:n ja invalidiyhdistyksen välisen tiedotuksen puute. Haluttaisiin esim. tietoa jos paikkakunnalla järjestetään SIU:n kisoja. SIU:lta toivottiin enemmän vierailuja invalidiyhdistyksiin. Tämä on SIU:n puolelta resurssikysymys ja saattaa olla mahdotonta toteuttaa. Aluevastaavat voisivat toimia tässä apuna ja toimia viestien välittäjänä SIU:n ja invalidiyhdistysten välillä. Taulukkoon 13. on koottu passiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välisen yhteistyön hyvät ja huonot puolet sekä yhteistyön kehittämisehdotukset.

TAULUKKO 13. Passiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välisen yhteistyön hyvät ja huonot puolet sekä yhteistyön kehittämisehdotukset.

PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N VÄLISEN YHTEISTYÖN HYVÄT PUOLET	PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N VÄLISEN YHTEISTYÖN HUONOT PUOLET	PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N VÄLISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMISEHDOTUKSET
* SIU:n antama liikuntakoulutus	* SIU:n tiedotus suoraan invalidiyhdistyksille	* aluevastaavat tiedotuslinkeiksi SIU:n ja invalidiyhdistysten välille
* aluevastaava toiminta	* SIU:n antaman taloudellisen tuen vähyys	* liikuntavälineiden lainaamismahdollisuuksien laajentaminen
* uusi strategia, joka painottaa nuoriso- ja kuntoliikuntaa	* liikuntavastaavien vaihtuvuus invalidiyhdistyksissä	* aluevastaavat tukemaan liikuntavastaavien toiminnan jatkuvuutta
	* SIU:n tekemät vähäiset invalidiyhdistyskäynnit	* invalidiyhdistyskäyntien lisääminen invalidiyhdistyksiin, yksilöllisyyden lisääminen vierailuissa, SIU:n edustaja mukaan jäseniltään, keskustelut liikuntavastaavien kanssa

3.4 Passiivisten invalidiyhdistysten jäsenistö

Invalidiyhdistys A:n jäsenistössä on naisia enemmän kuin miehiä. Ikäjakama on painottunut yli 60-vuotiaisiin ja syyksi tähän mainitaan se, että ikä tuo mukanaan tuki- ja liikuntaelimestön vammoja ja ne ilmenevät myöhemmällä iällä. Invalidiyhdistyksessä liikuntavammaiset ovat kaltaistensa seurassa. Vammattomat eivät tule liikuntavammaisten joukkoon. Haastatelluista toinen on saanut aivoverenvuodon ja sen seurauksena toispuolihalvauksen. Invalidiyhdistyksen jäsenet pyysivät häntä jäseneksi

mukaan invalidiyhdistyksen toimintaan ja haastateltu kertoo, että toiminnassa mukana olo on ollut hauskaa ja virkistävää kuin yksin kotona olo.

Invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan osallistuvat useimmiten samat henkilöt. Jäsenistöön kuuluu 137, joista 30 on mukana liikuntatoiminnassa. Se on aika pieni osuus. Kysyttäessä syytä pieneen osallistujamäärään haastateltavat sanovat, että kaikki eivät käy kuntoliikuntakerhon kokoontumispäivinä vaikka ovat invalidiyhdistyksen jäseniä ja maksavat jäsenmaksun. Retkille osallistuu jäseniä ja linja-auto on täynnä. Osallistujien puute on havaittavissa muissakin toimintapiireissä esim. lausuntapiirissä. Samat ihmiset näyttävät olevan aktiivisia eri harrastustoiminnoissa.

Osa jäsenistöstä on sairaita, huonokuntoisia ja heidän on vaikea liikkua. Osalla on taas niin pitkä matka tai heillä ei ole kulkuvälinettä. Sitten on ennakkoluuloja ja pelkoja ettei pärjää muiden mukana. Koetaan, että on hankalaa saada mukaan ihmisiä jotka eivät ole aikaisemmin harrastaneet liikuntaa. Yhtenä syynä voi olla myös, että liikuntatoiminta ei kiinnosta kaikkia. Keinoja, joilla passiivisia jäseniä saataisiin on mietitty invalidiyhdistyksessä. Sillä on paikallisen lehden järjestöpalstalla ilmoitus toiminnasta joka viikko. Uusia jäseniä kutsutaan toimintaan mukaan. Jäsenille jaetaan tietyn väliajoin informaatiolappuja invalidiyhdistyksen toiminnasta. Informaatiota jaetaan ja jäsenistön pitäisi tietää mitä invalidiyhdistyksessä tapahtuu. Ketään ei voi kuitenkaan väkisin pakottaa osallistumaan liikuntatoimintaan. Oma aktiivisuus ja halu osallistua liikuntaan ovat tärkeimmät tekijät. Osa jäsenistöstä osallistuu paikallisen terveyskeskuksen järjestämiin liikuntaryhmiin, sotaveteraanien, eläkeläisten ja muiden vammaisjärjestöjen liikuntatoimintaan.

Invalidiyhdistys saa toimintaansa varoja kaupungilta 1000 markkaa vuodessa. Kansan Sivistys Liitto tukee muutamalla sadalla markalla harrastuspiirien toimintaa, mutta tukea täytyy hakea erikseen. Invalidiyhdistys hankkii itse suurimman osan varoistaan esim. myyjäisillä, arpajaisilla ja lisäksi se saa lahjoituksia. Saatuja varoja käytetään liikuntavälineiden hankintaan. Kaupunki on luvannut hankkia kerhotilaan levyn tikkataulun taakse, jotta tikkakerho saataisiin alkuun. Invalidiyhdistys pyrkii järjestämään tulevaisuudessa monipuolisempaa liikuntatoimintaa, jotta mahdollisimman moni voisi osallistua liikuntatoimintaan. Jäsenistö ei ole ilmaissut toiveita uusien lajien suhteen. Jäsenistö on ollut tyytyväinen siihen, jos joku on ohjannut vähän liikuntaa. Mahdollisuuksia olisi harrastaa esim. jousiammuntaa ja ilmakivääriammuntaa. Hyviä ideoita on paljon, mutta niitä ei ole toteutettu. Syynä siihen voi olla, että miehiä on aika vähän mukana invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnassa. Miehet ovat olleet perinteisesti

innokkaita liikunnan harrastajia invalidiyhdistyksessä. Toisena syynä voi olla, että uusien lajien aloittaminen vaatii aktiivisen henkilön käynnistämään toimintaa.

Nuoria on hyvin vähän mukana invalidiyhdistyksen toiminnassa. Vanhempi jäsenistö enemmistönä jyrää heidän ylitseen päätöksenteossa. Invalidiyhdistyksen jäseneksi pääsee, kun on kymmenen prosenttia vamma-aste. Se ei edellytä kovin vakavaa vammaa ja liikuntaa voi harrastaa ilman invalidiyhdistystä. Nuoret vammaiset kokevat, että he eivät pärjää vanhempien vammaisten kanssa. Koetaan helposti, että huonompikuntoinen jää parempi kuntoisten jalkoihin. Toimintaan mukaan lähteminen ja ensiaskeleiden ottaminen on vaikeinta. Vähitellen huomaa, että toiminnassa pärjää muiden mukana. Nuoriso pitäisi saada innostumaan toiminnasta eli toimintaa pitäisi suunnata heille. Tärkein on kuitenkin oma aktiivisuus. Invalidiyhdistyksen sihteeri ja varapuheenjohtaja kertovat, että he kysyvät ihan henkilökohtaisesti ihmisiä mukaan invalidiyhdistyksen toimintaan. Nuorison mukaan saanti koetaan tärkeänä, jotta olisi joku jatkamassa invalidiyhdistyksen toimintaa.

Invalidiyhdistys B:n jäsenistössä on enemmän miehiä kuin naisia ja se johtuu invalidiyhdistyksen sotaveteraaniperinteestä. Jäsenistön keski-ikä on korkea noin 60-vuotta. Alle 18-vuotiaita on jäsenistössä noin 20. Liikuntavastaavan mukaan jäsenistöä on vaikea saada mukaan minkäänlaiseen invalidiyhdistyksen järjestämään toimintaan. Syitä liikuntaan osallistumattomuuteen kysyttäessä jäsenistö on ilmaissut, että he eivät tarvitse yhdistystä liikuntatoimintaan. Liikuntaa harrastetaan muualla. Invalidiyhdistyksen tehtävänä on jakaa tietoa. Se voi toimia liikuntatoiminnan alkuun panijana, mutta sen ei odoteta tarjoavan jatkuvaa liikuntatoimintaa. Suurin osa invalidiyhdistyksen jakamasta tiedosta saadaan jäsenkirjeestä tai Invalidiliiton IT-lehdestä. Ihmiset eivät tule kokous- tai harrastuspaikoille. He saavat tarvitsemansa tiedon suoraan kotiin kirjallisena. Parikymmentä vuotta sitten ihmiset menivät kokouksiin ja kerhoihin ja saivat tarvitsemansa tiedot sieltä. Tänä päivänä invalidiyhdistykseen liittymistä ei pidetä tarpeellisena.

Keinoja passiivisten jäsenten mukaansaamiseksi invalidiyhdistyksen toimintaan on mietitty. Invalidiyhdistys B on järjestänyt jäseniltoja uutena toimintana kerran kuussa, joissa esim. eri alojen asiantuntijat ovat olleet puhumassa. Osallistujia on ollut yli 30 ja se on ollut iloinen yllätys. Uusi toiminta näyttää saavan jäsenet liikkeelle. Jäsenistöltä on kysytty millaista liikuntaa he haluaisivat, mutta he eivät ole osanneet kertoa mitä haluaisivat. Boccian pelaaminen aktivoitui, kun invalidiyhdistys sai uudet harrastustilat. Invalidiyhdistyksen jäsenet rahoittavat liikuntatoimintaa pääasiassa itse. Järjestäessään yleisurheilukilpailut invalidiyhdistys sai kaupungilta pari avustajaa ja 3000 markkaa

taloudellista tukea. Kaupunki on järjestänyt eri vammaisjärjestöille toimistotilat ja liikuntasalin, jota ne saavat käyttää ilmaiseksi. Muuta tukea kaupunki ei maksa.

Invalidiyhdistys B:n liikuntatoimintaan on vaikea saada nuoria mukaan. Syynä voi olla se, että nykyajan suuntaus on se, että nuoret toimivat muiden nuorten joukossa. Ei heitä kiinnosta invalidiyhdistyksen jäseniltä tai boccian pelaaminen vanhempien ihmisten kanssa. Nuoret hakeutuvat joko vammattomien liikunnan pariin tai esim. kaupungin järjestämään erityisliikuntaan eivätkä tule invalidiyhdistysten toimintaan mukaan. Kavereilla näyttää olevan suuri merkitys ja sitä pidetään hyvänä, että vammaiset nuoret toimivat yhä enemmän ikäistensä vammattomien ja vammaisten nuorten kanssa. Invalidiyhdistykseen liittyminen ei ole muodissa ja nuoret eivät tule toimintaan mukaan, kun he tietävät että jäsenistössä on iäkkäitä ihmisiä. Vanhempi väki haluaa kuntoilua ja harrastustoimintaa. Nuoret taasen haluavat vaihtelevia ja heitä kiinnostavia lajeja. Naiset osallistuvat invalidiyhdistys B:n bocciatoimintaan aktiivisesti, joten tässä yhdistyksessä naiset ovat hyvin edustettuina liikuntatoiminnassa. Invalidiyhdistys B:n liikuntavastaava pohtii, että onko invalidiyhdistysten liikuntatoiminta lopussa ja tuleeko sen tilalle etsiä uusia toimintamuotoja. Hän jatkaa, että liikuntatoiminnasta ei haluttaisi luopua, mutta jotain uutta olisi löydettävä jotta passiiviset jäsenet saataisiin mukaan liikkumaan. Passiivisessa invalidiyhdistyksessä toimiminen ei motivoi ihmisiä. Nyt on tultu tilanteeseen, jossa päätöksiä on tehtävä. Tulevaisuuden liikuntatoiminta tulee jatkumaan kuntoliikuntana, koska jäsenistö on iäkästä. Päällekkäistä toimintaa ei järjestetä kaupungin erityisliikunta sektorin kanssa. Liikuntavastaava toivoo, että jäsenistö lähtisi aktiivisemmin mukaan toimintaan kun sitä järjestetään. Uusi, kiinnostava toiminta nähdään keinona ihmisten aktiisempaan osallistumiseen. Toiminta ei saisi olla kuitenkaan liian eriytyvää vaan sen pitäisi miellyttää kaikkia.

Passiivisten invalidiyhdistysten jäsenistöstä voidaan yhteenvetona todeta, että invalidiyhdistyksessä A on naisia enemmän kuin miehiä ja invalidiyhdistyksessä B päinvastoin. Molempien yhdistysten keski-ikä on noin 60-vuotta ja sen sanotaan johtuvan invalidiyhdistyksen sotaveteraaniperinteestä. Jäsenistön liikuntaan osallistumattomuuden syiksi ilmoitetaan iän myötä ilmenevät sairaudet, huonot kulkuyhteydet ja pitkät etäisyydet varsinkin maaseudulla, ennakkoluulot liikuntaa kohtaan tai epävarmuus omasta selviytymisestä muiden kanssa, aikaisempi liikunnan harrastamattomuus, liikunnan kiinnostamattomuus sekä invalidiyhdistyksen tehtävänä ei katsota olevan liikunnan järjestäminen vaan tiedon jakaminen. Uusien jäsenien, varsinkin vammattomien mukaan saaminen koettiin vaikeaksi, koska vammattomat eivät halua tulla liikuntavammaisten joukkoon. Invalidiyhdistyksen jäseneksi pääsee, kun on kymmenen

prosentin vamma-aste. Se ei edellytä vakavaa vammaa ja liikuntaa voi harrastaa ilman invalidiyhdistystä.

Keinoja, joilla jäsenet saataisiin aktivoitua liikuntaan olivat: tiedotus, oma aktiivisuus, henkilökohtainen kontakti jolloin invalidiyhdistyksen edustajat värväävät jäseniä liikuntaan, miesten saaminen mukaan liikuntaan niissä invalidiyhdistyksissä joissa naiset ovat enemmistönä, esteettömät liikuntatilat, aktiivinen liikunnan alkuunpanija sekä uusi toimintamuoto. Invalidiyhdistysten liikuntaan osallistuivat useimmiten samat henkilöt. Nuoria oli vähän jäsenenä invalidiyhdistyksissä ja tämä oli syynä osittain heidän liikuntaan osallistumattomuuteensa. Tämän lisäksi nuoret eivät halua tulla mukaan liikuntaan, koska jäsenistö on iäkästä, yhdistykseen ei liitytä yhtä helposti kuin ennen eli invalidiyhdistykseen liittyminen ei ole muodissa, nuorten ja vanhojen liikuntaintressit eroavat toisistaan, nuoret osallistuvat kaupungin liikuntatoimen järjestämään erityisliikuntaan tai liikkuvat kavereidensa kanssa. Nuoria voisi saada toimintaan mukaan järjestämällä nuorille omaa toimintaa, ottamalla nuoriin yhteyttä henkilökohtaisesti esim. pienellä paikkakunnalla tai nuorten täytyisi olla itse aktiivisia. Toisaalta, jos invalidiyhdistys ei pysty itse järjestämään liikuntaa nuorille on vaihtoehtona, että nuoret osallistuvat kaupungin erityisliikuntaan tai liikkuvat kavereidensa esim. vammattomien joukossa. Invalidiyhdistykset rahoittavat liikuntaansa pääasiassa itse. Kaupunki tukee invalidiyhdistyksiä antamalla niille tiloja tai muutamia tuhansia markkoja. Taulukossa 14., sivu 93 on syyt passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinot lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista.

TAULUKKO 14. Syyt passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinot lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista

SYYT PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMATTOMUUELLE	KEINOJA LISÄTÄ JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMISTA
* jäsenistön korkea ikä, sairaudet sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksien ilmeneminen myöhemmällä iällä	* vanhojen jäsenten aktivointi liikuntaan ja uusien aktiivisten jäsenien hankinta, miehiä mukaan invalidiyhdistyksen liikuntaan naisvaltaisissa yhdistyksissä ja päinvastoin
* invalidiyhdistyksen tehtävänä ei ole ensisijaisesti liikuntatoiminnan järjestäminen vaan tiedon jakaminen	* liikuntatoiminnasta tiedottamisen parantaminen, uusi liikuntalaji, esteettömät liikuntatilat ja aktiiviset ohjaajat
* huonot kulkuyhteydet ja pitkät etäisyydet varsinkin maaseudulla	* liikuntatoiminnasta tiedottamisen parantaminen
* liikuntaan liittyvät ennakkoluulot ja pelko oman kunnon riittämättömyydestä toisten liikujien joukossa	* henkilökohtainen kutsu toimintaan ja liikuntatiedottamisen parantaminen
* aikaisempi liikunnan harrastamattomuus ja oman aktiivisuuden puuttuminen	* liikuntatoiminnasta tiedottamisen parantaminen ja henkilökohtainen kutsu toimintaan, uusi liikuntalaji sekä esteettömät liikuntatilat
* liikunta ei kiinnosta kaikkia	* liikuntatoiminnasta tiedottamisen parantaminen
* järjestötoiminta ei kiinnosta nuoria ja naisia tai heille ei järjestetä heitä kiinnostavaa liikuntaa	* monipuolisen jäseniä kiinnostavan liikuntatoiminnan järjestäminen, jäsenistön antaman palautteen kuuntelu ja liikuntatoiminnan kehittäminen sen pohjalta
* 10 prosentin vamma-aste jäseneksi pääsyt ehtona on aika alhainen, jolloin liikunnan harrastamiseen ei tarvita erityisryhmiä	* liikuntatoiminnasta tiedottamisen parantaminen
* samat ihmiset ovat aktiivisia eri harrastustoimissa ja uusia jäseniä on vaikea saada liikuntatoimintaan mukaan	* aktiiviset liikunnanohjaajat ja vetäjät liikuntatoiminnan alkuunpanijoina, uusi liikuntatoiminta sekä esteettömät ja käytännölliset liikuntatilat
* uusien jäsenien hankinta on vaikeaa invalidiyhdistyksissä ja vammattomat eivät tule vammaisten joukkoon	* invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnasta tiedottamisen lisääminen

3.5 Passiivisten invalidiyhdistysten ja kaupunkien järjestämän erityisliikunnan yhteistyö

Kaupungissa, jossa invalidiyhdistys A toimii järjestävät työväenopisto ja terveyskeskus erityisryhmille jumppaa. Uimahallin vammaisjumppaan on saatu ohjaaja yhdeksi tunniksi. Kaupungin vammaisneuvosto on neuvotellut alennettuja uintikertoja vammaisille uimahalliin. Erityisliikunnanohjaajaa ei ole kaupungissa. Invalidiyhdistys A

ei tee yhteistyötä kaupungin liikuntatoimen kanssa, mutta lähipaikkakuntien invalidiyhdistysten kanssa tekee. Yhteistyö on sisältänyt vierailuja naapuripaikkakuntien invalidiyhdistysten luo. Silloin on pelattu bocciaa, järjestetty ongintakilpailuja ja heitetty tikkaa. Invalidiyhdistyksessä koetaan, että jäsenistön osallistuminen kaupungin järjestämään erityisliikuntaan ei ole syy jäsenistön osallistumattomuuteen invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan. Invalidiyhdistyksen ja kaupungin järjestämä erityisliikunta eivät ole kilpailuasetelmassa keskenään.

Invalidiyhdistys B:n kaupungissa erityisliikunta on monipuolista. Yhteistyö invalidiyhdistyksen ja kaupungin erityisliikunta sektorin kanssa ei ole ollut aktiivista. Kaupungissa on erityisliikunnanopettaja. Kaupungin järjestämän erityisliikunnan hyvinä puolina mainitaan, että siellä on ammattitaitoiset ohjaajat, hyvät tilat ja välineet. Huonoja puolia oli vaikeampi mainita. Invalidiyhdistyksen ja kaupungin järjestämän erityisliikunnan välillä ei ole kilpailuasetelmaa, mutta kaupungin erityisliikunta saattaa vaikuttaa ihmisten ihmisten invalidiyhdistyksen liikuntaan osallistumiseen. Kaupungin järjestämän erityisliikunnan tehtäväksi koetaan nuorten liikuntavammaisten saaminen liikunnan pariin, koska kaupungilla on invalidiyhdistyksiä paremmat edellytykset järjestää sitä.

Passiiviset invalidiyhdistykset ovat hyvin vähän yhteydessä kaupungin liikuntatoimeen tai erityisliikuntaa järjestävän sektorin kanssa. Naapuripaikkakuntien invalidiyhdistysten kanssa järjestetään muutaman kerran vuodessa liikuntatapahtumia. Invalidiyhdistyksen ja kaupungin järjestämän erityisliikunnan välillä ei ole kilpailuasetelmaa jäsenistä. Invalidiyhdistys B:ssä toivotaan, että kaupunki järjestäisi varsinkin liikuntavammaisille nuorille liikuntaan, koska sillä on edellytykset siihen. Molemmat invalidiyhdistykset näyttävät järjestävän liikuntaan yksin omalle jäsenistölleen. Yhteistyö kaupungin liikuntatoimen tai muiden vammaisjärjestöjen kanssa voisi elävöittää liikuntatoimintaa ja saada siihen uutta energiaa.

4 AKTIIVISET INVALIDIYHDISTYKSET

Tutkimuksessa käsitellään seuraavaksi kahta aktiivisesti toimivaa invalidiyhdistystä. Invalidiyhdistyksissä C ja D haastateltiin liikuntavastaavia.

4.1 Perustietoa aktiivisista invalidiyhdistyksistä

Invalidiyhdistys C toimii kaupungissa, jossa on noin 11000 asukasta. Jäseniä invalidiyhdistyksessä on 128. Alle 18-vuotiaita jäsenistössä on parikymmentä ja keski-ikä on noin 60-vuotta. Miehiä ja naisia on jäsenenä lähes yhtä paljon. Kilpailutoimintaan osallistuu seitsemästä kahdeksaan yleisurheilijaa, mutta invalidiyhdistys ei ole järjestänyt vuoden aikana kilpailutapahtumia. Muualla järjestettyyn aikuisten harrasteliikuntatapahtumaan on osallistunut yksi jäsen, mutta vastaavia tapahtumia invalidiyhdistys ei ole järjestänyt. Aikuisten harrasteliikunnan ryhmät ovat kokoontuneet vuoden aikana 32 kertaa ja niihin on osallistunut yhteensä 96 henkilöä. Aikuisten liikuntalajeina ovat boccia, uinti ja jumppa. Nuorille järjestetään futuurikerho, jossa pelataan erilaisia pelejä ja harjoitellaan kädentaitoja. Liikunnanohjaajia invalidiyhdistyksessä on viisi.

Invalidiyhdistys D toimii kaupungissa, jossa on 182 000 asukasta. Jäseniä invalidiyhdistyksessä on 1239. Alle 18-vuotiaita on jäsenistössä noin 20-30 henkilöä ja keski-ikä on noin 60-vuotta. Miehiä on jäsenistössä naisia enemmän. Kilpailutapahtumia invalidiyhdistys on järjestänyt vuoden aikana 49 ja niihin on osallistunut yhteensä 530 henkilöä. Aikuisten harrasteliikuntatapahtumia on järjestetty 4 ja niihin on osallistunut 60 henkilöä. Aikuisten harrasteliikunnan ryhmät ovat kokoontuneet vuoden aikana 600 kertaa ja niihin on osallistunut yhteensä 7200 henkilöä. Aikuisten liikuntalajeina ovat pyörätolikoripallo, boccia, tanssi, voimanosto, uinti, hiihto, yleisurheilu ja istumentopallo. Alle 18-vuotiaille järjestetään mm. bocciaa, uintia ja pyörätuolikoripalloa. Liikunnanohjaajia invalidiyhdistyksessä on 30. Taulukossa 15., sivu 96 on perustietoa aktiivisten invalidiyhdistysten C ja D liikuntatoiminnasta.

TAULUKKO 15. Perustietoa aktiivisten invalidiyhdistysten C ja D liikuntatoiminnasta.

YHDISTYS/ JÄSEN- MÄÄRÄ	JÄSENISTÖN SUKUPUOLI JAKAUMA	JÄSENISTÖN IKÄJA- KAUMA	KILPAILU TOIMINTA	JÄRJESTETYT AIKUISTEN HARRASTELI- KUNTA TAPAHTUMAT	SÄÄNNÖLLISES- TI KOKOONTU- VAT AIKUISTEN HARRASTELI- KUNTA RYHMÄT	AIKUISTEN KUNTOLI- KUNTA LAJIT	NUORTEN KUN- TOLIIKUNTA LAJIT	LIIKUNNAN- OHJAAJIEN MÄÄRÄ
			Tapahtu- mien määrä/ osallistu- jien mää- rää	Tapahtumien mää- rää/osallistujien määrä	Kokoontumiskerrat vuodessa/osallistu- jien määrä			
C/128	Yhtä paljon miehiä ja naisia	Keski-ikä n. 60-vuot- ta	Ei ole/ 7-8 hen- kilöä	Ei ole/ 1 henkilö	32 kokoontumisker- taa/96 henkilöä	Boccia, uinti ja jumppa*	Futuurikerho (sali- bandy)	5 henkilöä
D/1239	Miehet enemmi- tönä	Keski-ikä n. 60-vuot- ta	49 tapah- tumaa/ 530 hen- kilöä	4 tapahtumaa/ 60 henkilöä	600 kokoontumis- kertaa/7200 henki- löä	Pyörätuolikoripallo, boccia, tanssi, uin- ti, voimanno, hiih- to, yleisurheilu ja istumalentopallo**	Boccia, uinti ja pyörätuolikoripallo	30 henki- löä

* Aikuisten kilpaurheilulajina on invalidiyhdistys C:ssä yleisurheilu.

** Aikuisten kunto- ja kilpaurheilulajit ovat samat invalidiyhdistys D:ssä.

4.2 Aktiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminta

4.2.1 Aktiivinen invalidiyhdistys C

Invalidiyhdistys C järjestää aikuisjäsenilleen bocciaa ja uintia. Jumppaa järjestetään yhteistyössä paikallisen liikuntayrittäjän kanssa siten, että invalidiyhdistyksen jäsenet pääsevät sinne halvemmalla hinnalla. Nuorten futuurikerhossa pelataan pelejä ja harjoitellaan kädentaitoja. Suunnitteilla on rakentaa stuntrata nuorille. Liikunta on pääosin kuntoliikuntaa, mutta yleisurheilijat ovat mukana kilpailutoiminnassa. Tavoitteena olisi saada kaikki jäsenet liikkumaan heille sopivalla tavalla, mutta se on suuri tavoite. Liikunnan hyvinä puolina mainitaan, että saadaan ihmiset liikkumaan ja viedään liikuntatietoutta eteenpäin.

Huonoja puolia on vammaisliikunnan arvostuksen vähyys, liikunnan harrastajien, liikuntainformaation, rahan, ohjaajien koulutuksen ja itse ohjaajien puute. Aikuisten liikunnassa aloitetaan usein liian kovalla intensiteetillä ja motivaatio laskee, kun lihakset kipeytyvät. Lisäksi vammaisten lasten vanhemmat eivät tiedä liikuntamahdollisuuksista ja heillä saattaa olla kielteisiä asenteita liikuntaa kohtaan. Liikuntamahdollisuuksista tulisi tiedottaa vielä paremmin. Siihen toivotaan apua aluevastaavalta, vaikka tämä on hyvin kiireinen ja tarvitsisi apulaisen jakamaan tehtäviään. Liikuntavastaava haluaisi saada nuoret ja naiset mukaan liikuntaan. Liikuntavastaavan mukaan liikuntaa tulisi kohdentaa tähän ryhmään tehokkaammin ja saada naisille naisvetäjä. Liikunnanohjaajien

tulisi omalla aktiivisuudellaan innostaa muita liikkumaan. Uusien rahoituskanavien löytyminen yhteistyökumppaneiden kautta loisi mahdollisuuksia laajentaa liikuntatoimintaa ja kouluttaa ohjaajia.

Invalidiyhdistys C on saanut seurakunnalta ilmaiseksi harjoitustilat käyttöönsä ja saa tarpeen mukaan lisää harjoitusvuoroja. Suihkutilat ovat huonot eivätkä sovellu liikuntavammaisille. Paikkakunnalle tarvittaisiin liikuntahalli, jonne liikuntavammaiset pääsisivät. Tällä hetkellä paikkakunnan urheiluhalli ei sovellu liikuntavammaisille ja se on kallis. Invalidiyhdistys ei saa suoraan liikuntatoimintaansa taloudellista tukea kaupungilta. Invalidiyhdistyksen päävarainhankinta keino on myyntitoiminta erilaisissa tapahtumissa. Kesällä 1998 järjestettävään boccia-turnaukseen on tulossa pientä tukea. Invalidiyhdistys saa kaupungilta kokoustilat, valokopiot ja tarvittaessa ohjaajia ryhmille, koska ei pysty itse huolehtimaan kaikista ryhmistä. Ohjaajia tarvittaisiin lisää. Invalidiyhdistys laatia vuosittain liikuntasuunnitelman. Haastateltu liikuntavastaava toimii invalidiyhdistyksessä myös liikunnanohjaajana, puheenjohtajana ja taloudenhoitajana. Lisäksi hän on aluevastaavan apulainen ja kouluttaja. Liikuntaan suhtaudutaan invalidiyhdistyksessä hyvin, vaikka liikunta ei ole sen päätoiminta.

Invalidiyhdistys on tehnyt vähän yhteistyötä paikkakunnan muiden vammaisjärjestöjen kanssa. Kesällä 1998 paikkakunnalla järjestetään järjestömessut, johon osallistuvat kaikki 80 kaupungin järjestöä. Messujen tavoitteena on saada järjestöt tekemään yhteistyötä. Invalidiyhdistys järjestää pari kertaa vuodessa naapuripaikkakuntien invalidiyhdistysten kanssa bocciakilpailuja. Suunnitelmissa on järjestää paikkakunnalla kesällä 1998 valtakunnallinen boccia-open kilpailu. Kolmantena suunnitelmana on järjestää alueen muiden invalidiyhdistysten kanssa liikuntapäivä, jossa alueen yhdistykset esittelevät omaa liikuntatoimintaansa. Kaupungissa toimii erityisliikunnanohjaaja ja invalidiyhdistys aikoo lisätä yhteistyötään hänen kanssaan. Liikuntavastaava on auttanut erityisliikunnanohjaajaa eläkeläisryhmien vetämisessä ja tulevaisuudessa kartoitetaan eläkeläisjärjestöjen liikunnantarve. Liikuntavastaava on saanut terveyskeskuksen fysioterapeuteilta tietoa erityisliikunnasta ja fysioterapiasta. Hänen oma ohjaajakoulutuksensa riittää vammattomien liikunnanohjaukseen. Ohjaajakoulutusta tulisi lisätä ja löytää sinne halukkaita henkilöitä. Tehtäviä tulisi hajauttaa etteivät ne kasaudu samalle ihmiselle. Invalidiyhdistyksen sisällä liikuntasuunnitelmat kohdistuvat kuntoliikunnan kehittämiseen. Jäsenistö vanhenee ja liikuntaa tulee suunnata sinne. Toisaalta keski-ikäiset ja lapset jäävät silloin syrjään.

Yhteenvetona voidaan todeta, että invalidiyhdistys C:n liikunta on monipuolista ja liikuntavastaava erittäin aktiivinen. Tulevaisuuden suunnitelmat kohdistuvat oman

invalidiyhdistyksen kuntoliikunnan kehittämiseen. Tämän lisäksi paikkakunnalla halutaan parantaa eri järjestöjen yhteistyötä. Liikuntavastaava tekee yhteistyötä paikkakunnan erityisliikunnanohjaajan kanssa ja aikoo kartottaa eläkeläisjärjestöjen liikuntatoimintaa. Liikuntavastaava toimii esimerkillisesti yli järjestörajojen ja auttaa muita. Hän on myös aluevastaavan apuna, toimii kouluttajana ja tekee yhteistyötä naapuripaikkakuntien invalidiyhdistysten kanssa. Kaikki nämä asiat osoittavat, että yksi aktiivinen henkilö saa paljon aikaan. Tulevaisuudessa liikuntavastaavalle olisi saatava apua, jotta tehtävät eivät kasaudu liikaa hänelle.

Invalidiyhdistyksen liikuntaa vaikeuttavina tekijöinä mainitaan liikunnanharrastajien vähyys, rahan ja informaation puute, liikuntavammaisten lasten vanhempien kielteiset asenteet liikuntaa kohtaan, ohjaajien koulutuksen ja vammaisliikunnan arvostuksen puute, liian kova harjoitusintensiivisyys, huonot liikuntatilat sekä liikuntayhteistyön puute toisten vammaisjärjestöjen kanssa. Liikuntatoimintaa voitaisiin aktivoida tiedottamalla paremmin liikuntamahdollisuuksista, kouluttamalla ohjaajia, kohdentamalla liikuntaa tiettyihin ryhmiin esim. nuoriin ja naisiin sekä lisäämällä naisohjaajien määrää. Uudet rahoituskanavat auttaisivat liikunnan järjestämisessä ja ohjaajien palkkauksessa.

4.2.2 Aktiivinen invalidiyhdistys D

Invalidiyhdistys D järjestää pyörätuolikoripalloa, bocciaa, tanssia, voimanostoa, uintia, hiihtoa, yleisurheilua ja istumalentopalloa. Pääliikuntalajit ovat boccia, pyörätuolikoripallo ja kuntouinti. Kuntouintiin osallistuvat pääsevät paikalliseen kylpylään halvemmalla hinnalla ja boccian sekä pyörätuolikoripallon pelaajat ovat saaneet hyvin harjoitusaikoja toimintoihinsa kaupungilta. Invalidiyhdistys saa kaupungilta tukea 30 000 markkaa vuodessa. Invalidiyhdistyksellä ja kaupungilla on ns. kierrätysysteemi eli invalidiyhdistys maksaa kaupungille saman summan takaisin mm. tilavuokrana. Invalidiyhdistys tukee jäsenistönsä liikuntatoimintaa siten, että pääajit saavat avustusta salivuoroihin. Suomen mestaruus kilpailuihin on pyritty maksamaan kulukorvausta, mutta se on anottava etukäteen. Liikuntatoiminnan tavoitteita ei ole kirjattu, mutta on pyritty että jokaisessa lajissa olisi kunto- ja kilpailutoimintaa. Uusiin lajeihin pitäisi saada mukaan ne henkilöt, jotka ovat aktiivisesti mukana muissa lajeissa. Tällä tavalla uusi laji saataisiin toimimaan.

Suurimpana ongelmana ovat passiiviset jäsenet, joita ei ole saatu mukaan mihinkään lajiin. Useat eri vammaryhmät vaikeuttavat sopivien liikuntalajien aloittamista. Liikuntavastaavan mukaan invalidiyhdistys on valinnut tulevaisuuden teemakseen nuorten liikunnan. Invalidiyhdistyksen jäsen on lupautunut vetämään tätä toimintaa ja se

aloitetaan kartoittamalla invalidiyhdistyksen nuorisojäsenten vammoja, tapaamalla lasten vanhempia ja tiedustelemalla heidän mielipidettään. Tämän jälkeen pyritään löytämään liikuntalajit, joihin mahdollisimman moni nuori voi osallistua.

Liikuntavastaava on toiminut tehtävässään kolme vuotta. Hän kuuluu invalidiyhdistyksen hallitukseen ja kertoo, että liikunta-asiat saa hyvin esille kunhan ne on perusteltu. Liikuntavastaavan apuna on jokaisessa lajissa lajivastaava, joka on päävastuussa lajistaan ja sen kehittämisestä. Liikunta- ja lajivastaavat kokoontuvat pari kertaa vuodessa tai tarvittaessa useamminkin, jolloin käydään läpi lajeja koskevat asiat. Liikuntavastaavan tärkeimmät tehtävät ovat yhteydenpito kaupunkiin, salivuorohakemusten jättäminen ajallaan, määräraahakemusten vastaanottaminen ja toimittaminen hallitukselle sekä lajivastaavien avustaminen kansallisten ja kansainvälisten kilpailujen hakuprosessissa.

Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta on lähtenyt harrastajien tarpeista ja invalidiyhdistyksellä on valmiudet kehittää toimintaa eteenpäin. Boccia, kuntouinti ja pyörätuolikoripallo ovat menneet koko ajan eteenpäin, kun esim. penkkipunnerruksessa ja pyörätuolitanssissa on ollut aaltoliikettä. Pyörätuolikoripallo, ilma-aseammunta ja penkkipunnerrus ovat integroituneet vammattomien liikuntaseuraan. Yhteistyö koetaan tärkeäksi ja tätä kautta invalidiyhdistys on päässyt mukaan SLU:n alueorganisaation toimintaan. Kaupungissa, jossa invalidiyhdistys sijaitsee ollaan aloittelemassa vammaisjärjestöjen ja SLU:n alueorganisaation liikuntayhteistyötä. Liikuntavastaavan mukaan liikuntatoiminnan, varsinkin kuntoliikunnan, järjestämistä ovat vaikeuttaneet vamma ryhmien ja ikärakenteen laajuus. Invalidiyhdistyksessä on kokeiltu yhteistä kävely- ja hölkkäpiiriä sekä ulkoliikuntatapahtumia, mutta niihin ei ole saatu väkeä. Invalidiyhdistyksellä on ohjaajista pula ja uusia ohjaajia etsitään koko ajan. Omista aktiiviharrastajista on jouduttu kouluttamaan ohjaajia. Liikuntavastaavan mukaan ulkopuoliset ohjaajat voisivat tuoda invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan uusia lajeja. Uusilla ohjaajilla olisi uusia ajatuksia ja samalla voitaisiin edistää vammattomien ja vammaisten liikunnan yhteistyötä. Harjoitustiloja löytyy tiettyihin lajeihin, mutta on huomioitava että kaupungissa toimii noin 200 liikuntaseuraa. Liikuntavastaavan mukaan kaupungin kanssa tehtävä liikuntayhteistyö on perusta invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnan kehittämiseksi. Se vaatii molemminpuolista aktiivisuutta. Invalidiyhdistyksen on itse aktiivisesti haettava salivuoroja harjoitteluun. Kaupunki taasen seuraa, miten invalidiyhdistys käyttää sille annettuja salivuoroja.

Liikuntavastaavan mukaan invalidiyhdistyksen ja muiden vammaisjärjestöjen liikuntayhteistyö on vaikeata, koska järjestöt ajattelevat vain omaa parastaan. Ilman yhteistyötä ei kuitenkaan pärjätä, koska vammaisilla on kaikin tavoin tiukkaa.

Liikunnallinen yhteistyö voisi olla alku muullekin yhteistyölle. Vammaisjärjestöjen liikuntayhteistyötä kuvastaa mm. se, että kun on järjestetty talkoolla kilpailut niin yht'äkkiä kysellään kenelle mikäkin markka kuuluu. Yhteistyövaikeudet johtuvat liikuntavastaavan mielestä asenteista. Toinen vammaisen katsoo toista vammaista ihan yhtä pitkään kuin vammaton vammaista. Asenteet ovat parantuneet asennekasvatuksen, vammaisten näkyvyyden ja liikunta-aktiivisuuden lisääntymisen myötä.

Invalidiyhdistys D:n liikuntavastaava on erittäin aktiivinen ja koko liikuntatoiminta on osattu hajauttaa näinkin isossa invalidiyhdistyksessä useamman henkilön harteille. Liikuntatoiminta on hyvin organisoitua. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnassa on kilpaurheilua ja kuntoliikuntaa. Liikuntavastaava on jatkuvasti yhteydessä kaupungin liikuntatoimeen. Invalidiyhdistyksessä on havaittu kaupungin liikuntatoimen kanssa tehtävän yhteistyön merkitys sen liikuntatoiminnalle. Liikuntatoiminta on integroitunut muutamassa lajissa vammattomien liikuntaseuraan ja yhteistyö koetaan tärkeäksi. Vammaisjärjestöjen ja SLU:n alueorganisaation liikuntayhteistyö on valtakunnallisesti uutta ja osapuolet toimivat yhteistyömuodon edelläkävijöinä. Tämän kautta voidaan lisätä myös invalidiyhdistyksen ja vammattomien liikuntaseuran yhteistyötä. Invalidiyhdistys D:ssä on havaittu ongelmaksi jäsenistön passiivisuus liikuntatoimintaan. Invalidiyhdistys on ottanut nuorisoliikunnan tulevaisuuden tavoitteekseen ja toiminnalle on löytynyt oma vetäjä invalidiyhdistyksen sisältä. Invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaa viedään jatkuvasti eteenpäin, ongelmiin tartutaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja paikallisen avun turvin. Taulukossa 16., sivu 101 on yhteenveto aktiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavista tekijöistä ja keinoja aktivoida liikuntatoimintaa.

TAULUKKO 16. Aktiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavia tekijöitä ja keinoja aktivoida liikuntatoimintaa.

AKTIIVISTEN INVALIDIYHDITYSTEN LIIKUNTATOIMINTAA VAIKEUTTAVIA TEKIJÖITÄ	KEINOJA AKTIVOIDA AKTIIVISTEN INVALIDI- YHDITYSTEN LIIKUNTATOIMINTAA
* informaation puute liikuntamahdollisuuksista	* liikuntamahdollisuuksista tiedottamisen lisääminen esim. aluevastaavan avulla
* ohjaajien, rahan, liikunnan harrastajien ja ohjaajakoulutuksen puute, puutteelliset ja kalliit liikuntatilat	* ohjaajakoulutuksen lisääminen, uusien ohjaajien löytäminen, ulkopuolisten ohjaajien käyttäminen jolloin heidän kauttaan tulee uusia ideoita, aktiivinen ohjaaja, liikkujien palkitseminen ja invalidiyhdistyksen houkuttelevuuden lisääminen, uusien rahoituskanavien etsiminen
* ohjaajatehtävien kasaantuminen samoille henkilöille	* tehtävien hajauttaminen useammalle henkilölle
* yhteistyön puute toisten vammaisjärjestöjen ja liikuntasuorajien kanssa, asenteet ovat usein taustalla	* invalidiyhdistyksen avoimuuden lisääminen ja halu tehdä yhteistyötä mm. kaupungin liikuntatoimen, toisten vammaisjärjestöjen tai SLU:n alueorganisaation kanssa, ulkopuoliset ohjaajat voisivat tuoda uusia ideoita ja ja heidän kauttaan voitaisiin lisätä liikunnan integraatiota ja asennekasvatusta
* nuoriso- ja naisliikuntaharrastajien puute	* toiminnan kohdentaminen näihin ryhmiin ja esim. naisliikuntaprojektin käynnistäminen, naisohjaaja naisille
* vammaisten lasten vanhempien kielteiset asenteet liikuntaa kohtaan	* liikuntamahdollisuuksista tiedottamisen lisääminen
* vammaisliikunnan arvostuksen puute	* vammaisliikunnasta tiedottamisen lisääminen, yhteistyö toisten liikuntajärjestöjen kanssa
* useat vammaisryhmät vaikeuttavat liikuntalajien järjestämistä, johon kaikki voivat osallistua	* lajivastaavat liikuntavastaavien avuksi
* liikunta aloitetaan liian kovalla intensiteetillä	* ohjaajan tehtävä jarrutella liikkujien innostusta

4.3 Aktiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välinen yhteistyö

Invalidiyhdistys C:n liikuntavastaava on aktiivisesti yhteydessä SIU:hun puhelimitse tai kirjeitse ja on tyytyväinen yhteistyöhön varsinkin harrasteliikunnan vastaavan kanssa. Ainoa kielteinen puoli on se, että koulutustapahtumat järjestetään liikuntavastaavan mielestä liikaa Etelä-Suomessa. Kauempana toimiville yhdistyksille tulee kalliit matkakustannukset. Lisäksi SIU:lta toivottiin varoja invalidiyhdistysten

liikuntatoimintaan, vaikka tiedetään että SIU ei vammaisliikunnan keskusjärjestönä voi antaa taloudellista apua. Liikuntavastaava on osallistunut SIU:n järjestämään koulutukseen ja toivoisi, että muitakin jäseniä saataisiin mukaan varsinkin ohjaajakoulutukseen. Koulutuksiin osallistuminen on invalidiyhdistyksille rahakysymys ja kovin moneen koulutukseen niillä ei ole taloudellisesti mahdollista osallistua. Liikuntavastaava kertoo saaneensa SIU:lta mahdollisuuden kouluttaa ohjaajia ja apuohjaajia, mutta halukkaita ei ole ilmaantunut. Ihmiset ovat kertoneet, että tehtävä sitoo liiaksi. Liikuntavastaava on ollut laatimassa SIU:n kanssa valtakunnallista kerho-ohjaajien opasta. SIU:n laatimaan liikunnan toimintastrategiaan ollaan tyytyväisiä.

Invalidiyhdistys C:n alueella toimii aktiivinen aluevastaava, jonka kanssa liikuntavastaava on yhteistyössä. Jatkossa aluevastaavalle toivotaan apulaisia, koska aktiivisimmat invalidiyhdistykset ovat oppineet käyttämään hänen apuaan ja aluevastaavaan työt ovat lisääntyneet paljon. SIU:lta toivotaankin enemmän resursseja aluevastaava toimintaan niille alueille, jossa toiminta on lähtenyt hyvin käyntiin. SIU:lta toivotaan myös aktiivisempaa kontaktia paikallisiin invalidiyhdistyksiin, koska tämän toivotaan parantavan SIU:n tietämystä siitä millaista paikallisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminta on. Invalidiyhdistysten asema SLU:n alueorganisaatioissa on huono liikuntavastaavan mukaan. Vammaisuutta ei arvosteta. Invalidiyhdistysten, liikunta- ja aluevastaavien on tehtävä paljon työtä asenteiden muuttamiseksi. SIU:lta toivotaan apua myös tälle saralle. Aluevastaavat voisivat toimia invalidiyhdistysten ja alueorganisaatioiden välillä ja informoida päätöksistä. SIU voisi tukea aluevastaavia näiden toiminnoissa. Liikuntavastaavan mukaan invalidiyhdistystä huolettaa, jos valtiovalta vähentää vammaisliikunnan rahoitusta. Tämän seurauksena SIU:n koulutusta ja informaatiota joudutaan karsimaan. SIU:n keskusorganisaation mukaan erityisliikunnan rahoitus on kasvanut koko ajan ja yleinen mielipide erityisliikuntaan kohtaan on myönteinen.

Invalidiyhdistys D:n liikuntavastaava on aktiivisesti yhteydessä SIU:n lajipäälliköiden kanssa. Liikuntavastaava kertoo, että SIU lähettää materiaalia ja sen edustaja tulee vierailulle invalidiyhdistykseen, jos pyytää. SIU järjestää kilpailuja ja antaa koulutusta paikallisesti. Invalidiyhdistysten täytyy olla aktiivisia ja kysyä koulutusta SIU:sta. Liikuntavastaava on itse osallistunut koulutuksiin ja invalidiyhdistyksen ongelmana on ollut ettei sillä ole halukkaita koulutukseen osallistujia. Liikuntavastaava toivoo, että nuorisoliikunnan hanke etenee ja nuoret osallistuvat koulutukseen. Uhkana on, että SIU:lla ei ole koulutustoimintaa, jos kukaan ei sitä hae. Liikuntavastaavan mukaan SIU:n ongelmana on se, että sillä on paljon lajeja, mutta vähän lajipäälliköitä. Liikuntatoiminnan järjestäminen on invalidiyhdistysten tehtävä. Näinhän se

todellisuudessa onkin. SIU on vammaisliikunnan keskusorganisaatio, mutta invalidiyhdistykset huolehtivat käytännön liikuntatoiminnan järjestämisestä. Liikuntavastaavan mukaan yhteistyö sujuu parhaiten SIU:n tiedottajan ja lajipäälliköiden kanssa. SIU:n tiedottajaan luotetaan ja asiat hoituvat hänen kauttaan. SIU:n tiedotustoimintaa suoraan invalidiyhdistyksille haluttaisiin saada tehokkaammaksi. SIU:n tulevaisuuden strategia koetaan tärkeäksi, mutta liikuntavastaava haluaa korostaa että tarvitaan sekä kilpaurheilua että kuntoliikuntaa. Kilpaurheilun pariin hakeutuvat kilpailusta kiinnostuneet ja kuntoliikunta liikuttaa suuria massoja.

Invalidiyhdistys D:n liikuntavastaavan mukaan boccia ja pyörätuolikoripallo on hoidettu hyvin SIU:ssa ja se johtuu siitä, että niillä on aktiiviset lajivaliokunnat. Yksittäinen lajipäällikkö ei pysty viemään lajia eteenpäin, koska hänellä on monta lajia vastuullaan. Liikuntavastaavan mielestä paine SIU:ssa kohdistuu liikaa lajivastaaviin. Parhaimmat urheilijat kilpailevat yhä korkeammalla tasolla kansainvälisissä kilpailuissa ja SIU:n tulisikin tukea ja kehittää tätä osa-aluetta. SIU:n tulisi pystyä tukemaan myös kansallisen tason kilpa-urheilua, koska on oltava pohjaa mistä nostetaan kansainvälisen tason huippuja tulevaisuudessa. Kansallisen tason urheilijoiden tukeminen nähdään paikallisten invalidiyhdistysten tehtäväksi, koska SIU:n resurssit eivät riitä sinne. SIU:lta kaivattaisiin neuvoja invalidiyhdistyksiin mm. seuraavissa asioissa miten rahoitusta voitaisiin parantaa paikallistasolla, miten kansallisia tai kansainvälisiä kilpailuja käytännössä järjestetään ja miten invalidiyhdistykset voisivat viedä liikuntatoimintaansa eteenpäin. Liikuntavastaava toimii aluevastaavana. Toiminta on uutta ja tietoa aluevastaavatoiminnasta on levitetty paikallisen SLU:n alueorganisaation kautta. Tiedotus on onnistunut hyvin tätä kautta ja sitä tullaan jatkamaan.

Liikuntavastaavan mielestä SIU voisi tehostaa toimintaansa seuraavin keinoin. Lajivaliokuntien toimintaan pitäisi saada aktiivisia henkilöitä, jotta eri lajien toiminta aktivoituisi invalidiyhdistyksissä. Lajivaliokunnat yhdessä lajipäälliköiden kanssa voisivat olla yhteydessä aluevastaavien kautta invalidiyhdistyksiin. Näin saataisiin aktivoitua sekä harraste- että kilpaurheilua. Eri lajeja voitaisiin järjestää enemmän samoissa kilpailuissa, sillä ei tarvita joka vammalle omia SM, EM ja MM kilpailuja. Eri vammaisjärjestöt voisivat järjestää yhdessä isoja kilpailuja, joiden pääorganisaattorina toimisi SIU. Paralympiayhdistys toimii aktiivisesti tällä hetkellä ja sen yhteyteen voitaisiin ottaa EM ja MM kilpailuja. Paralympiayhdistys on tehnyt itseään tunnetuksi ja sen avulla olisi helpompi hakea sponsoreita ja taloudellista tukea vammaiskilpaurheilulle. Näin olisi helpompi perustella tuen tarvetta. Liikuntavastaavan mielestä vammaisurheiluun kuuluu kilpailu. Se on sen suola. Lajit tulevat lisääntymään koko ajan ja pian vammaisilla on samat lajit kuin vammattomilla. Kansallisen kilpaurheilun

rahoittavat kilpailijat itse ja, jos kyseessä on nuori urheilija niin rahat ovat tiukassa. SIU tarvitsisi ehkä projektien keulakuvaksi tunnetun henkilön, jonka avulla lisättäisiin vammaisurheilun tunnettavuutta. Kaikkia edellä mainittuja asioita voidaan soveltaa myös harrasteliikuntaan.

Invalidiyhdistys D on ollut yhteistyössä SLU:n paikallisen alueorganisaation kanssa ja pystynyt parantamaan omaa tiedonsaantiaan. Paikkakunnan vammaisjärjestöt ja alueorganisaatio ovat aloittamassa yhteistyötään. Istumalentopallo on yhtenä kokeilulajina. Siinä on tavoitteena yhdistää eri harjoitusvuoroja, jotta mahdollisimman moni pääsisi harjoittelemaan. Tämä edellyttää, että eri vammaisjärjestöillä on lajiin soveltuvia harrastajia. Vammaisjärjestöjen ongelmana on ollut, että harjoitusvuoroilla ei käy riittävästi harrastajia tai harjoitusvuoroissa on päällekkäisyyksiä. SLU:n paikallisesta alueorganisaatiosta toivotaan pääjärjestöä, johon vammaisjärjestöt liittyisivät, koska heillä on markkinakanavia paikallistasolle. Tieto on keskitetty yhteen paikkaan, josta esim. invalidiyhdistys sen saa. Alueorganisaatio on kiinnostunut erityisliikunnasta ja sillä on hyvät mahdollisuudet toimia alueellisena kattojärjestönä, jos vammaisjärjestöt ovat aktiivisesti yhteydessä alueorganisaatioon ja kertovat mitä heillä tapahtuu. Taulukkoon 17., sivu 105 on koottu aktiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välisen yhteistyön hyvät ja huonot puolet sekä yhteistyön kehittämisehdotukset.

TAULUKKO 17. Aktiivisten invalidiyhdistysten ja SIU:n välisen yhteistyön hyvät ja huonot puolet sekä yhteistyön kehittämissuhteudet

YHTEISTYÖN HYVÄT PUOLET	YHTEISTYÖN HUONOT PUOLET	YHTEISTYÖN KEHITTÄMIS- EHDOTUKSET
* liikuntavastaavien mahdollisuus osallistua kerho-ohjaajien oppaan laadintaan ja kouluttaa uusia ohjaajia	* koulutusta liikaa Etelä-Suomessa, jolloin koulutuskustannukset kohoavat Helsingistä kaukana sijaitsevilla invalidiyhdistyksillä	* aluevastaavat hoitamaan koulutusta ja heille lisää apulaisia aluetoimintaan, SIU tukemaan aluevastaavaa toimintaa yhä enemmän
* SIU:n uusi toimintastrategia koettiin hyväksi	* paljon lajeja, mutta vähän lajipäälliköitä	* lajivaliokuntien toiminnan tehostaminen, aluevastaavat mukaan toimintaan ja tukemaan invalidiyhdistyksiä
* aktiiviset aluevastaavat	* SIU:n tiedotustoiminta on puutteellista suoraan invalidiyhdistyksille	* SIU:n suoran tiedotustoiminnan parantaminen invalidiyhdistyksille, useammin käyntejä invalidiyhdistyksiin
* SIU:n ammattitaitoinen tiedottaja, harrasteliikuntavastaava, lajipäälliköt sekä boccian ja pyörätuolikoripallon lajivaliokunnat	* SIU:n vähäinen tuki invalidiyhdistyksille liikuntatoiminnan järjestämiseen * SIU:n invalidiyhdistyksille antama kansallinen kunto- ja kilpaurheilun tuki on pieni	* SIU:lta konkreettisia neuvoja invalidiyhdistyksille paikallisen liikuntatoiminnan rahoituksen parantamiseen ja kilpailujen järjestämiseen * Paralympiayhdistyksen kontaktien hyödyntäminen etsittäessä SIU:lle taloudellisia tukijoita. Tämän kautta voitaisiin löytää invalidiyhdistyksille uusia yhteistyökumppaneita ja rahoituskanavia paikallistasolle * invalidiyhdistysten aseman parantaminen SLU:n alueorganisaatiossa, aluevastaavien hyödyntäminen tässä prosessissa * tunnettu henkilö SIU:n projektien johtoon, jotta SIU:n näkyvyys parane * eri lajeja enemmän samoihin kilpailuihin, eri vammaisjärjestöjen kuntoliikunnan ja kilpailutoiminnan yhteistyön tehostaminen

4.4 Aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenistö

Invalidiyhdistys C:n jäsenistön keski-ikä on noin 60-vuotta. Miehiä ja naisia on jäseninä lähes yhtä paljon. Jäsenistön ikä on painottunut vanhempiin, koska invalidiyhdistyksellä on tietty toimintaperinne ja samat jäsenet ovat olleet toiminnassa kauan mukana. Jäsenistön korkea ikä ja iän myötä ilmenevät sairaudet ovat rajoittaneet jäsenistön liikuntaan osallistumista. Invalidiyhdistys on saanut 28 uutta jäsentä aloitettuaan ilmaiskotipalvelutoiminnan. Siinä työvoimatoimisto ja kela yhdessä maksavat kahden

työntekijän palkan puoliksi. Nämä työntekijät auttavat liikuntavammaisia heidän kotonaan. Liikuntavammaisille kotipalvelu on maksutonta, jos he ovat invalidiyhdistyksen jäseniä. Kotipalvelutoiminnan avulla liikuntavammaiset pystyvät olemaan kauemmin kotona. Toiminta on lähtenyt erittäin hyvin käyntiin ja saanut myönteistä palautetta. Kotipalvelutoiminta ei liity suoraan liikuntatoimintaan, mutta liikuntavastaava halusi kertoa kuinka uusi toiminta on lisännyt jäsenistön aktiivisuutta. Samalla hän toteaa, että uusi liikuntalaji voisi lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista.

Liikuntaan osallistuvat miehet ja naiset, mutta lajeittain on vaihteluja. Esim. miehiä osallistuu enemmän bocciaan ja naisia jumppaan ja uintiin. Naisvetäjien vähyys on ollut ongelmana ja naisohjaajat esimerkillään voisivat innostaa naisia vielä enemmän liikunnan pariin. Kokonaisuudessa jäsenistö ei osallistu liikuntaan aktiivisesti. Passiivisuuden syynä saattaa olla, että liikunnan merkitystä ei ymmärretä. Liikuntavammaisten lasten vanhemmat saattavat ajatella, että he eivät harrastaneet nuoruudessaan liikuntaa, nyt ei tarvitse heidän lastenkaan harrastaa liikuntaa. Liikuntaa ei ole nähty tärkeänä, vaikka terveydelliset perusteet sanovat toista. Opetuksen ja informaation avulla pitäisi ihmisille kertoa liikunnan tärkeydestä, mutta on vaikea kertoa kun ei saada ihmisiä edes opetustilaisuuksiin. Liikuntavastaavan kertoo, että ajoittain tulee ilmi, että ihmiset eivät tiedä mitä liikunnalla tarkoitetaan. Liikuntavastaavan mukaan liikuntatiedotusta pitäisi viedä jäsenistön luo esimerkiksi invalidiyhdistyksen vuosikokouksiin tai retkien yhteyteen, joissa käy enemmän jäseniä kerralla.

Bocciapalloja on hankittu terveyskeskukseen ja vanhainkotiin. Niiden avulla on yritetty saada vanhuksat kiinnostumaan pelistä, sillä se tarjoaa samaan aikaan seuranpitoa, liikuntaa ja viihtymistä. Liikuntaan osallistumista on pyritty lisäämään liikunnanohjaajan omalla esimerkillä ja yhteistoiminnalla. Liikunnanohjaajan täytyy olla aktiivinen ja sisällyttää huumoria liikuntaan. Erilainen palkitseminen ja invalidiyhdistyksen houkuttelevuuden lisääminen saattaisivat lisätä liikunnanharrastajia. Liikuntatoiminnan tulee olla aktiivista ulospäin ja sitä pitää kohdentaa tiettyihin ryhmiin. Invalidiyhdistys C:ssä ne ovat iäkkäät ja nuoret.

Invalidiyhdistyksen tulevaisuuden katsotaan olevan nuorissa, koska heidät on saatu pienestä pitäen liikkeelle ja he suhtautuvat liikuntaan myönteisesti. Liikuntaan osallistuvat kertovat, että liikunta lisää virkeyttä, antaa elämänhalua esim. vammautumisen jälkeen ja siinä saa sosiaalisia kontakteja. Invalidiyhdistyksen jäsenet osallistuvat 4-5 järjestön liikuntaan. Ensimmäin katsotaan mikä järjestö sopii henkilölle parhaiten. On olemassa pientä järjestökilpailua. Suosituimmat järjestöt ovat olleet eläkeläisjärjestöt, liikuntaseurat, 4H ja invalidiyhdistys on neljäntenä. Varsinkin nuori

jäsen katsoo tarkkaan millaista liikuntaa järjestöt tarjoavat ja valitsee järjestön sen perusteella. Eri järjestöjen pitää olla houkuttelevia, mutta vaarana on että pienimmät järjestöt kärsivät kilpailusta. Liikuntavammaiset olivat osallistumassa vammattomien liikuntaseurojen toimintaan lähinnä peleihin, mutta heitä ei haluttukaan mukaan sinne. Syynä olivat asenteet. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnassa on mukana terveitä lapsia ja se on koettu hyväksi asiaksi. Invalidiyhdistys maksaa urheilijoiden matkakustannuksia, hankkii tarvikkeita ja pyrkii palkitsemaan menestyneitä urheilijoita.

Invalidiyhdistys D:n keski-ikä on noin 60-vuotta ja miehet ovat jäsenistössä enemmistönä. Tämän katsotaan johtuvan siitä, että invalidiyhdistyksellä on sotaveteraaniperinne. Alle 18-vuotiaita on hyvin pieni osa vain 20-30 henkilöä. Invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan on ollut vaikea saada nuoria ja naisia. Liikuntavastaavan mielestä tämä johtuu siitä, että iäkkäät jäsenet ovat tehneet liikuntaa koskevia päätöksiä ja uusien jäsenien on ollut vaikea päästä mukaan toimintaan. Nuoriin jäseniin suhtaudutaan varauksella. Jos he tekevät muutoksia tiettyihin kaavoihin, joiden mukaan on toimittu, niin uuteen sopeutuminen ei ole helppoa. Vanhemmat jäsenet saattavat tuntea pelkoa ja miettiä paljonko muutokset aiheuttavat heille lisätyötä. Invalidiyhdistys D:n hallituksen toimintaan on tullut yksi nuori jäsen vuodessa ja näin nuorten asioihin on pystytty vaikuttamaan vähitellen. Liikuntavastaavan mukaan invalidiyhdistys tarvitsisi henkilön, jolla on kokemusta järjestötoiminnasta tai kiinnostusta sitä kohtaan. Nykyisellä puheenjohtajalla ja varapuheenjohtajalla on järjestötoiminnan tietämystä, mutta ei tiedetä kauanko he jaksavat tehtävissään. Esimerkiksi SIU:n kokouksissa valitaan henkilöitä eri tehtäviin. Jos invalidiyhdistys haluaa olla mukana vaikuttamassa asioihin, tulee sillä olla pätevä ehdokas. Naisia liikuntatoimintaan voitaisiin saada enemmän mukaan, jos heille järjestettäisiin mielekästä liikuntaa. Liikuntaa harrastavat naiset toimisivat muille naisille esimerkkinä.

Jäsenistön liikuntaan osallistumattomuuteen vaikuttaa myös se, että invalidiyhdistyksen ikärakenne on laaja ja eri tyyppisiä vammoja on paljon eikä jäsenistölle ole löydetty liikuntalajia joka kiinnostaisi kaikkia. Invalidiyhdistyksen uudet jäsenet on pyritty ohjaamaan välittömästi mukaan liikuntatoimintaan, jos heillä on vähänkin kiinnostusta liikuntaa kohtaan. Lisäksi tehtäviä on pyritty jakamaan, jotta tehtävien hoitoon saataisiin vaihtuvuutta. Jäsenistöä kannustetaan osallistumaan muiden järjestöjen liikuntatoimintaan ja paikallinen SLU:n alueorganisaatio on hoitanut liikuntatapahtumien tiedotusta. Tulevaisuudessa liikuntatiedotus pyritään ohjaamaan sen kautta. Invalidiyhdistys pyrkii tulevaisuudessa panostamaan nuorten liikuntatoimintaan, koska sen kautta on mahdollisuutta saada jatkuvuutta yhdistyksen liikuntatoimintaan. Liikuntavastaava toivoo jäsenistöltä aktiivisuutta ja sitä, että he otettaisivat yhteyttä ja kertoisivat millaista

liikuntaa he haluavat. Taulukossa 18. on syyt aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinoja lisätä heidän liikuntaan osallistumistaan.

TAULUKKO 18. Syyt aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista.

SYYT AKTIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMATTOMUUELLE	KEINOJA LISÄTÄ JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMISTA
* jäsenistön korkea ikä ja iän myötä ilmevät sairaudet	* liikuntatiedotuksen lisääminen ja liikuntainformaation vieminen tilaisuuksiin, joihin invalidiyhdistysten jäsenistö tulee, tiedotuksen kohdentaminen nuoriin
* naisohjaajien vähyyys	* naisohjaaja vetämään liikuntaa naisille, jolloin hän voisi omalla esimerkillään aktivoida naisia liikkumaan
* liikunnan merkitystä ei ymmärretä	* liikuntatiedotuksen lisääminen ja vieminen tilaisuuksiin, joihin jäsenistö tulee, tiedotuksen kohdentaminen nuoriin
* jäsenistöä vaikea saada edes informaatio- ja opetustilaisuuksiin	* jäsenistön aktiivisuutta voisivat lisätä: uusi liikuntalaji, ohjaajan oma aktiivinen esimerkki ja huumori, liikunnan kohdentaminen valittuihin ryhmiin, liikkujien palkitseminen, invalidiyhdistysten houkuttelevuuden lisääminen ja näkyvyyden lisääminen, vammattomat mukaan invalidiyhdistysten liikuntaan
* samat jäsenet tehneet vuosia heitä kiinnostavan liikunnan päätöksiä, uusien jäsenten on vaikea päästä mukaan liikunnan päätöksentekoon	* nuoria invalidiyhdistysten hallitukseen ja mukaan päätöksentekoon
* puute liikunnan järjestötoiminnan kokemusta omaavista henkilöistä	* invalidiyhdistysten toimintaan mukaan henkilö, jolla on kokemusta järjestötoiminnasta tai kiinnostusta sitä kohtaan
* laaja ikärakenne ja vammatyypit	* liikuntayhteistyön laajentaminen, jolloin saadaan lisää harrastajia, ohjaajia ja lajeja
* tehtävien kasaantumien muutamalle henkilölle	* tehtävien jakaminen useammalle henkilölle

4.5 Aktiivisten invalidiyhdistysten ja kaupungin järjestämän erityisliikunnan yhteistyö

Invalidiyhdistys C:n kaupunki järjestää uintia ja voimistelua vammaisille. Kaupungin järjestämän erityisliikunnan huonoina puolina on ammattitaitoisten ohjaajien puute ja erityisliikunnan painottuminen iäkkäisiin ihmisiin. Erityisliikunnan ohjaajan aika menee lähes kokonaan tämän ryhmän ohjaamiseen, sillä paikkakunnalla on paljon iäkkäitä ihmisiä. Erityisliikunnanohjaajan työn pitäisi painottua tasaisemmin kaikkiin ikäryhmiin. Koulutusyhteistyötä tulisi lisätä kaupungin erityisliikunnanohjaajan ja invalidiyhdistyksen välillä, sillä liikuntavastaavan ammattitaito ei riitä liikuntavammaisten ryhmien ohjaamiseen. Invalidiyhdistyksen jäsenet eivät osallistu kaupungin erityisliikuntaan kovin aktiivisesti. Invalidiyhdistyksen ja kaupungin yhteistyö on hyvää ja molemmat ilmoittavat toistensa liikuntamahdollisuuksista. Suunnitteilla olevan järjestöyhteistyön toivotaan helpottavan esim. ohjaajapulaa. Vaikka vammattomien liikuntaseuroja ei saataisi heti mukaan toimintaan niin vammaisjärjestöyhteistyön toivotaan alkavan mahdollisimman pian.

Invalidiyhdistys D:n kaupungissa toimii erityisliikunnanohjaaja, mutta liikuntavastaava on enemmän yhteydessä muihin liikuntatoimen henkilöihin. Kaupunki järjestää erityisliikuntaa vaikeavammaisille, lähinnä lapsille. Tätä pidetään hyvänä asiana, koska invalidiyhdistyksen henkilöresurssit ja taidot eivät riitä tämän ryhmän liikunnan järjestämiseen. Kaupunki pystyy järjestämään vaikeavammaisille turvallista liikuntaa, jossa on ammattitaitoiset ohjaajat. Liikuntavastaavan mielestä uusien lajien saaminen kaupungin erityisliikuntaan on ollut vaikeaa. Sama piirre on ollut havaittavissa invalidiyhdistyksessä. Syynä tähän voi olla se, että uusi laji voi viedä osallistujia toisista lajeista. Invalidiyhdistyksen jäsenistö ei osallistu kaupungin erityisliikuntaan, koska se on pääasiassa tarkoitettu vaikeavammaisille nuorille. Invalidiyhdistyksen ja kaupungin liikuntatoimen yhteistyö toimii hyvin ja kaupunki ohjaa liikuntavammaisia invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnan pariin. Mitään kilpailuasetelmaa niiden välillä ei ole. Kaupungin liikuntatoimella on erityismäärärahoja erilaisiin liikuntatapahtumiin., joita myös vammaisjärjestöt voivat hakea. Määrärahat on anottava erikseen ja perusteltava tarkasti. Määrärahoja on myönnetty kansainvälisiin kilpailuihin ja koulutukseen.

5 PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JÄSENET

5.1 Haastateltujen jäsenten mielipiteet passiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta

Invalidiyhdistys A:n aktiivinen ja passiivinen jäsen ovat olleet invalidiyhdistyksen jäsenenä vuodesta 1984, jolloin yhdistys on perustettu. Syynä toimintaan mukaan tuloon oli aktiivisella jäsenellä se, että invalidiyhdistyksessä voi harrastaa liikuntaa. Passiivinen jäsen taas halusi auttaa toisia ihmisiä. Hänen mielestään invalidiyhdistyksen toiminta on ollut aika rajoitettua eikä ole vastannut odotuksia. Hän maksaa tällä hetkellä jäsenmaksun ja toimii kannatusjäsenenä. Passiivinen jäsen kertoo osallistuneensa vain invalidiyhdistyksen myyjäisiin. Passiivisella jäsenellä ei ollut tietoa invalidiyhdistyksen liikuntalajeista. Kun hän sai kuulla niistä, ne olivat hänen mielestään monipuolisia. Passiivinen jäsen saa kerran vuodessa fysikaalista hoitoa terveyskeskuksessa ja siihen kuuluu yksi 15 hoitokerran jakso. Passiivinen jäsen ei osallistu liikuntaan sairautensa vuoksi. Toiseksi syyksi hän mainitsee apuvälineensä, koska ei varsinkaan alussa halunnut mennä sen kanssa muiden ihmisten joukkoon. Tällä hetkellä liikkuminen sujuu ongelmitta rollaattorin kanssa, vaikka kaupungilla on monin paikoin rakenteellisia esteitä liikuntavammaisille. Kolmantena passiivinen jäsen kertoo saaneensa kielteisen kuvan liikunnasta työskennellessään koululla siivoajana. Työ oli raskasta ja tuki- ja liikuntaelinsairaudet ovat peräisin siitä.

Aktiivinen jäsen kertoo harrastavansa liikuntaa, koska siitä tulee hyvä mieli ja se virkistää. Invalidiyhdistyksen kuntoliikunnan lisäksi hän harrastaa kävelyä ja sienestystä. Aktiivinen jäsen on tyytyväinen invalidiyhdistys A:n liikuntatoimintaan ja -tiloihin. Hänen mielestään yksi kerta viikossa riittää liikunnan harrastamiseen ja yksi liikunnanohjaaja on riittävästi. Passiivisen jäsenen mielestä on hyvä, kun liikuntavammaisille järjestetään kuntoliikuntaa, siinä saa olla yhdessä, kerhotilat ovat hyvät, koska ne sijaitsevat keskeisellä paikalla ja liikuntavammaisten etuja valvotaan. Hän toivoisi, että voisi itse liikkua paremmin esimerkiksi ulkona. Aktiivisen jäsenen mielestä liikunnalla ei ole huonoja puolia. Passiivisen jäsenen mielestä liikuntatiedotusta on liikaa. Kuntoliikunta on hyvä asia, mutta kilpaurheilu on hänen mielestään inhottavinta mitä hän tietää. Hänen mielestään kilpaurheilua harrastavat lapset ovat levottomia ja kilpailu ei sovellu lapsille.

Invalidiyhdistys B:n aktiivinen jäsen on ollut invalidiyhdistyksen jäsenenä vuodesta 1986 ja passiivinen jäsen vuodesta 1974. Syynä toimintaan mukaan tuloon oli aktiivisella jäsenellä halu osallistua yhdistystoimintaan ja vaikuttaa vammaisten asioihin. Passiivinen jäsen tuli toimintaan mukaan liikunnan ja virikkeiden vuoksi sekä halusi työskennellä vammaisten asioiden hyväksi. Passiivinen jäsen kertoo aikoinaan osallistuneensa

invalidiyhdistyksen järjestämään hiihtoon ja yleisurheiluun sekä kaupungin järjestämään istumalentopalloon. Tällä hetkellä hän ei ehdi harrastaa liikuntaa työnsä vuoksi, mutta pyrkii tekemään kaksi tai kolme kertaa viikossa kävelylenkin. Aktiivisen jäsenen mielestä liikunta antaa sosiaalisia kontakteja, onnistumisen kokemuksia, fyysinen kunto kohenee, on tavoite mihin pyrkiä ja sitä voi harrastaa vanhempanakin. Aktiivinen jäsen on kilpaillut pöytätenniksessä, pelannut istumalentopalloa ja tällä hetkellä hän pelaa pyörätuolirugbya. Kesäisin hän ulkoiluttaa koiraansa pyörätuolia kelailleen. Passiivisen jäsenen mielestä liikunta on terveydelle hyväksi. Kummankaan jäsenen mielestä liikunnalla ei ole huonoja puolia.

Aktiivisen jäsenen pyörätuolirugbyjoukkue on perustanut oman liikuntaseuran, mutta jäsenet ovat myös invalidiyhdistyksen jäseniä. Oma liikuntaseura perustettiin, jotta se saisi kaupungilta taloudellista tukea toimintaansa. Pelimatkat ovat pitkiä, jolloin tarvitaan invatakseja ja välineet ovat kalliita. Pyörätuolirugbyn SM-sarjaa pelataan turnausluontoisesti, koska ei ole taloudellisesti mahdollista matkustaa joka viikonloppu peleihin ympäri Suomen. Aktiivinen jäsen kertoo, että hän on tyytyväinen pyörätuolirugbyjoukkueen harjoituskertoihin ja -oloihin. Joukkueella on vakituinen valmentaja, joka toimii vapaaehtoisesti. Kaupunki on palkannut joukkueella avustajan, joka on mukana harjoituksissa ja turnauksissa. Avustajina toimivat myös pelaajien kaverit.

5.2 Syyt jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista

Aktiivinen jäsen kertoo, että jäsenistö ei osallistu invalidiyhdistys A:n liikuntaan, koska he harrastavat liikuntaa kotona tai esim. uimahallilla. Toiseksi he eivät halua sitoutua jonkun tietyn järjestön liikuntatoimintaan. Kolmanneksi nuoremmat henkilöt eivät halua tulla vanhempien ihmisten joukkoon. Keinoja millä passiiviset jäsenet saataisiin mukaan liikuntaan ei aktiivinen jäsen osaa sanoa, mutta toimintaa voisi virkistää uusi nuori ohjaaja. Se voisi vetää nuoria liikuntatoimintaan. Naisia on poikkeuksellisesti enemmän kuin miehiä invalidiyhdistys A:n jäseninä. Tämä johtuu siitä, että miehet ovat kuolleet. Passiivisen jäsenen mielestä nuoret eivät osallistu invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan, koska he eivät halua tulla vanhojen sairaiden ihmisten joukkoon. Toiseksi nuorisoa ei kiinnosta yhdistystoiminta. Kolmanneksi koko liikuntatoiminta on passiivista. Passiivinen jäsen kertoo ihmettelevänsä miksi invalidiyhdistyksellä on vain kerran viikossa liikuntatoimintaa, vaikka eläkeläisillä on aikaa. Tämän lisäksi seuraava ryhmä on tulossa kerhotilaan heti invalidiyhdistyksen jälkeen. Passiivisen jäsenen mielestä invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnan pitäisi olla monipuolisempaa ja sisältää uutta

toimintaa mm. kävelyä ja tanssia. Invalidiyhdistys voisi järjestää sairaille siivouspalvelua ja kodinhoitoa. Samalle se pystyisi parantamaan omaa taloudellista tilaansa ja hankkimaan varoja myös liikuntatoimintaansa. Liikunnasta pitäisi tiedottaa enemmän ja liikuntatoiminnan vetäjät voisivat tulla henkilökohtaisesti käymään jäsenten luona, jotka eivät pääse aina kokouksiin. Liikuntavammaisten liikunnasta pitäisi kertoa päättäjille, jotta he ymmärtäisivät liikunnan tärkeyden liikuntavammaisille ja voisivat vaikuttaa siihen esimerkiksi parantamalla invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan toimintaedellytyksiä. Passiivinen jäsen mainitsee, että invalidiyhdistyksen sisänpäinlämpenevyyttä pitäisi vähentää ja saada ihmisten välille enemmän yhteistyötä. Nuoria pitäisi saada liikuntaan mukaan, jotta toimintaa saataisiin aktivoitua. Nuoret voisivat esim. vetää liikuntaa vanhemmille.

Invalidiyhdistys B:n jäsenet kertovat, että invalidiyhdistys on saanut hyvät liikuntatilat käyttöönsä. Kaikki liikuntatoiminta tapahtuu invalidiyhdistyksessä vapaaehtoisvoimin ja toimivia jäseniä on vähän. Invalidiyhdistyksen aktiivisen jäsenen mielestä invalidiyhdistyksen talous on heikko ja tämä on yksi tekijä mikä vaikeuttaa jäsenistön osallistumista liikuntaan. Toisena syynä liikuntaan osallistumista voi rajoittaa se, että invalidiyhdistyksen jäseneksi pääsee, kun on 10 prosentin vamma-aste eikä se edellytä liikunnan harrastamiseen erityisryhmiä. On huomioitava, että osa jäsenistä harrastaa kotona yksin liikuntaa eikä invalidiyhdistyksessä tiedetä heistä. Kolmantena liikuntaan osallistumista vähentää jäsenistön korkea ikä. Liikuntatoiminta heikkenee, kun nuoria ei tule mukaan toimintaan. Tällä hetkellä nuorimmat boccian pelaajat ovat 25-30-vuotiaita ja vanhimmat 65-70-vuotiaita. Pelaajat ovat sekä miehiä että naisia. Istumalentopallo ja pyörätuolirugby ovat nuorten miesten lajeja. Naisten osallistumista pyörätuolirugbyyn vähentää mm. se, että selkäydinvammaisia naisia on määrällisesti vähemmän kuin miehiä. Naisille tulisi löytää liikuntalaji, johon heitä on määrällisesti riittävästi ja voidaan muodostaa esimerkiksi bocciajoukkue. Pyörätuolirugby on kontaktilaji ja naisten inkontinenssiongelma voi rajoittaa osallistumista siihen. Naisille tulisi löytää laji, johon osallistumisen esteenä ei ole fyysinen kunto. Pyörätuolirugby on nuorten selkäydinvammaisten miesten laji ja naisten on vaikeampi päästä peliin mukaan. Lajikulttuuri suosii nuoria miehiä. Naisille pitäisi löytää heitä kiinnostava laji, jotta he eivät jäisi sivuun. Nuoret ovat kertoneet, että he eivät halua leimautua ja sitoutua invalidiyhdistykseen. He haluavat liikkua vammattomien kanssa niin paljon kuin mahdollista. Toisaalta vammattomien parissa oleminen ei ole sujunut ongelmitta.

Neljäntenä mainitaan, että yhdistystoiminta ei ole suosittua nykyään ja osa vammaisten oikeuksista ovat lainsuomia esimerkiksi vammaisplavelulaki. Ei tarvitse kuulua invalidiyhdistykseen, jotta saisi etuja. Aktiivinen jäsen kertoo kuinka hän vuosia sitten

etsi invalidiyhdistyksen jäsenrekisteristä kaikki alle 20-vuotiaat ja lähetti heille kutsun, jotta he tulisivat toimintaan mukaan. Myöhemmin aktiivinen jäsen vielä soitti jokaiselle nuorelle henkilökohtaisesti. Sovittuun tapaamiseen tuli vain muutama nuori. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta ei näyttänyt kiinnostavan nuoria. Viidentenä invalidiyhdistyksen liikuntaan osallistumista vähentää vammaisten parantuneet liikuntamahdollisuudet yleisissä liikuntatiloissa, joihin voi mennä yksin. Invalidiyhdistystä ei tarvita liikuntaharrastuksen aloittamiseen ja, jos ei kuulu invalidiyhdistykseen ei myöskään ajaudu sen pariin. Taulukkoon 19. on koottu passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet nuorten ja naisten liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja aktivoida heidän liikuntaan osallistumistaan.

TAULUKKO 19. Passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet nuorten ja naisten liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja lisätä heidän liikuntaan osallistumistaan.

SYYT NUORTEN JA NAISTEN LIIKUNTAAN OSALLISTUMATTOMUUELLE	KEINOJA LISÄTÄ NUORTEN JA NAISTEN LIIKUNTAAN OSALLISTUMISTA
* nuoret eivät halua tulla vanhojen jäsenten joukkoon ja yhdistystoiminta ei kiinnosta nuoria	* nuorille pitäisi järjestää heitä kiinnostavaa liikuntaa, ongelmana on ollut ettei nuoria saada edes suunnitelluilaisuuksiin
* yhdistysten liikuntatoiminta on passiivista eikä se anna nuorille mitään, nuoret eivät halua leimautua invalidiyhdistyksiin	* toimintaa voisi aktivoida nuori ohjaaja tai integroituminen yleiseen liikuntaan, oma aktiivisuus on kuitenkin tärkein
* tiettyjä vammoja esim. selkäydinvammoja naisilla on määrällisesti vähemmän kuin miehillä ja naisista ei saada joukkuetta	* naisille tulisi löytää laji, johon heitä on määrällisesti riittävästi ja voidaan muodostaa joukkue esim. boccia
* selkäydinvammaisilla naisilla voi olla inkontinenssiongelma, joka vaikeuttaa tiettyihin lajeihin osallistumista	* naisille tulisi löytää laji, johon fyysinen kunto ei ole osallistumisen esteenä
* lajikulttuuri esim. pyörätuolirugbyssa suosii miehiä, jolloin naiset jäävät sivuun	* naisille naisia kiinnostavia lajeja

Kuudentena mainitaan vammaisten tietämättömyys liikunnan merkityksestä. Osa vammaisista haluaa esimerkiksi fysioterapiaa kunnan tai Kansaneläkelaitoksen korvaamana ja luulevat, että se riittää kunnan ylläpitämiseen. Seitsemäntenä mainitaan harrastajien voimavarojen ja ajan puute. Vapaaehtoistyöntekijöiden jaksaminen on rajallista. Aktiivisen jäsenen mielestä invalidiyhdistys B:n liikuntatapahtumista pitäisi tiedottaa esim. jäsenkirjeessä vielä tehokkaammin. Toiseksi voitaisiin järjestää kampanjointi tilaisuuksia, näytöksiä, tietoisuuksia joissa kerrottaisiin eri lajeista ja

annettaisiin ihmisten kokeilla niitä. Eri liikuntalajeja pitäisi tuoda esiin ja kertoa niiden hyvistä puolista. Yhdistystasolla yksi aktiivinen ihminen voi saada paljon aikaan. Liikunnan profiilia pitäisi kohottaa yhdistyksissä, sillä onhan liikunta tärkeää myös vammaisille. Aktiivisen jäsenen mielestä liikuntavammaisten tulisi integroitua enemmän yleiseen liikuntakulttuuriin. Tätä kautta lisääntyisivät liikuntavammaisten liikuntamahdollisuudet. Invalidiyhdistykset voisivat toimia myös asenteen muokkaajina, jotta tietoisuus liikuntavammaisten liikunnasta leviäisi vammattomien joukkoon.

Passiivisen jäsenen mielestä invalidiyhdistys B:n liikuntatoimintaa on yritetty lisätä ja järjestää jäsenistöä kiinnostavaa liikuntaa. Aktiivisia liikkujia on kuitenkin vain parikymmentä. Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnasta ja kaupungin järjestämästä erityisliikunnasta tiedotetaan jatkuvasti. Kaupungin erityisliikuntaryhmiä on perustettu jäsenten toiveiden mukaan, jotta ne helpottaisivat liikuntaharrastuksen aloittamista. Nämäkään toimenpiteet eivät ole tuoneet toivottua tulosta. Ihmisten oma motivaatio ratkaisee lopulta harrastavatko he liikuntaa vai eivät. Passiivinen jäsen kertoo, että he ovat saaneet yhteistyötarjouksia paikallisilta liikuntaseuroilta ja työlinikalta. Liikuntaseurat olivat valmiita tekemään yhteistyötä tietyissä lajeissa. Työlinna tarjosi omia tilojaan liikuntaharrastuksille. Näistä vaihtoehdoista on ilmoitettu jäsenistölle jäsenkirjeessä, mutta aktiivisia liikunnan harrastajia ei ole ilmestynyt. Toisena mainitaan invalidiyhdistyksen rahan puute, jolloin jäsenistölle ei pystytä järjestämään liikuntaa ja he joutuvat itse maksamaan liikunnasta aiheutuneet kustannuksista. Kolmantena mainitaan kuljetuspalveluiden puute harrastuspaikoille. Passiivisen jäsenen mielestä liikkujien oma motivaatio on tärkein liikuntaharrastuksen aloittamisessa. Kaikilla pitäisi olla mahdollisuus kokeilla liikuntaa, joten mahdollisuuksia kokeiluun pitäisi järjestää. Liikunta ei saisi olla liian kilpailullista. Rakennusten fyysisiä esteitä tulisi poistaa, jotta liikuntavammaiset pääsisivät liikuntatiloihin. Taulukossa 20., sivu 115 on passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja lisätä heidän liikuntaan osallistumistaan.

TAULUKKO 20. Passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista.

SYYT JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMATTOMUUELLE	KEINOJA LISÄTÄ JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMISTA
* apuvälineet ja esteet liikuntapaikoilla	* esteettömät liikuntatilat
* invalidiyhdistyksen liikunta ei vastaa jäsenen odotuksia, työkiireet, ajanpuute ja sairaudet, kuljetuspalveluiden puute, kielteinen kuva liikunnasta	* liikuntatiedotuksen parantaminen esim. jäsenkirjeiden avulla tai henkilökohtaisen kontaktin kautta, invalidiyhdistysten avoimuuden lisääminen, liika kilpailullisuus pois ja mahdollisuus kuntoiluun
* 10 prosentin vamma-aste ei edellytä liikkunnan harrastamiselle erityisryhmiä, jolloin jäsenistö voi harrastaa liikuntaa itsenäisesti	* jäsenistöä voi aktivoida toimintaan uusi/nuori ohjaaja, uusi liikuntalaji, lajien kokeilumahdollisuus, liikuntatiedotuksen lisääminen, monipuolinen liikunta
* jäsenistö ei halua sitoutua tietyn järjestön toimintaan, vammaisten liikuntamahdollisuudet ovat parantuneet yleisissä liikuntatiloissa joihin voi mennä itsenäisesti	* liikuntavammaisten integroituminen yleiseen liikuntakulttuuriin, liikuntatiedotuksen lisääminen invalidiyhdistysten sisällä ja ulospäin esim. kunnan päättäjille, invalidiyhdistyksen avoimuuden lisääminen
* yhdistystoiminta ei kiinnosta nuoria	* nuoria voisi aktivoida mukaan toimintaan uusi/nuori ohjaaja, monipuolinen liikunta, uudet lajit ja niiden kokeilumahdollisuus
* invalidiyhdistyksen toiminta on passiivista	* uusi toimintamuoto ja nuoria uusia jäseniä mukaan toimintaan, uudet yhteistyökumppanit mm. liikuntaseurat, työklinit ja niiden liikuntatilat
* tehtävät kasaantuvat liikaa samoille henkilöille	* tehtävien jako ja aktiivisten jäsenten saaminen mukaan toimintaan, yhteistyön lisääminen ihmisten kesken
* invalidiyhdistyksen heikko talous	* uusi toimintamuoto, jonka avulla hankittaisiin rahaa liikuntatoimintaan
* yhdistystoiminta ei ole suosittua ja vammaispalvelulaki takaa lailliset oikeudet vammaisille monissa asioissa	* liikuntavammaisia pitää kannustaa integroitumaan yleiseen liikuntakulttuuriin

5.3 SIU:n tehtävät jäsenten mielestä

Invalidiyhdistys A:n aktiivinen jäsen tiesi mikä SIU on, mutta passiivinen jäsen ei tiennyt. Kummallakaan ei ollut tietoa millaista yhteistyötä heidän invalidiyhdistyksensä ja SIU tekevät. Kerrottaessa jäsenistölle mikä SIU on ja kysyttäessä mitä mieltä jäsenet ovat SIU:n tulevaisuuden liikuntastrategiasta, kun siinä painotetaan nuoriso- ja kuntoliikuntaa jäsenistö kertoi, että strategiassa painotetaan oikeita asioita. Samalla he

epäilivät, että onko heidän invalidiyhdistyksellään mahdollisuutta saada neuvoja SIU:lta nuoriso- tai kuntoliikunnan kehittämiseen, koska invalidiyhdistys on verrattain kaukana Helsingistä.

Invalidiyhdistys B:n molemmat jäsenet tiesivät mikä SIU on. Invalidiyhdistys ja SIU ovat olleet eniten yhteydessä toisiinsa yleisurheilu kilpailujen aikaan. Tämän lisäksi SIU on lainannut invalidiyhdistykselle lasketteluvälineitä ja muita liikkumisen apuvälineitä, joita liikkujat ovat saaneet kokeilla talviliikuntatapahtuman yhteydessä. Tämä tapahtuma on vetänyt osallistujia mukavasti. Yhteistyö on ollut ihan hyvää ja siihen ovat osallistuneet halukkaat. Muuten yhteyttä on pidetty eniten jäsenkirjeiden välityksellä. Jäsenistö on ollut tyytyväinen SIU:n toimintaan eivätkä he ole esittäneet toiveita. Suurin ongelma on ollut saada jäsenistö liikkumaan. Aktiivinen jäsen korostaa, että jos ihmisiä haluttaisiin saada harrastamaan liikuntaa enemmän, olisi SIU:n ja invalidiyhdistyksen yhteistyötä lisättävä. Hän huomauttaa kuitenkin, että SIU ei voi olla kaikkiin invalidiyhdistyksiin yhteydessä, koska niitä on yli 150. Aktiivisen jäsenen mielestä SIU:n tehtävä on tiedottaa liikunnan vaikutuksista ja liikuntalajeista. Passiivisen jäsenen mielestä SIU:n tehtävä on tiedottaa vammaisliikunnasta vammattomille ja vammaisille. SIU painottaa hieman liikaa kilpaurheilua ja tämän vuoksi haluttaisiin parantaa kuntoliikunnan asemaa, koska se liikuttaa suuria massoja. Passiivisen jäsenen mielestä SIU voisi antaa invalidiyhdistyksille neuvoja ja koulutusta, miten jäsenistö saataisiin liikkumaan. Eniten SIU nähdään taustatukena, jossa on vammaisliikunnan tieto-taito. Molempien jäsenten mielestä SIU:n tulevaisuuden strategia on hyvä. Taulukossa 21., sivu 117 on passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet invalidiyhdistysten ja SIU:n yhteistyön hyvistä ja huonoista puolista sekä yhteistyön kehittämis ehdotukset.

TAULUKKO 21. Passiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet invalidiyhdistysten ja SIU:n yhteistyön hyvistä ja huonoista puolista sekä yhteistyön kehittämiss ehdotukset.

PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N YHTEISTYÖN HYVÄT PUOLET	PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N YHTEISTYÖN HUONOT PUOLET	PASSIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N YHTEISTYÖN KEHITTÄMISEHDOTUKSET
* SIU:n strategia	* SIU tekee liian vähän invalidiyhdistyskäyntejä	* SIU:n invalidiyhdistyskäyntejä olisi lisättävä
* SIU:n liikuntavälinelaina invalidiyhdistyksille	* SIU painottaa liikaa kilpaurheilua	* kuntoliikunnan aseman parantaminen
* SIU:n tieto-taito liikuntavammaisten liikunnassa		* SIU:n ja invalidiyhdistysten yhteistyön lisääminen, jos halutaan lisätä jäsenistön liikuntaharrastusta
* SIU:n tekemä vammaisliikuntatiedotus vammattomille		* SIU kouluttamaan ja neuvomaan invalidiyhdistyksiä sekä antamaan käytännön ohjeita jäsenistön liikunta-aktiivisuuden lisäämiseksi
* liikuntavammaisten liikunnan keskusjärjestö koetaan tärkeäksi		

5.4 Kunta erityisliikuntapalveluiden järjestäjänä

Invalidiyhdistys A:n aktiivinen jäsen kertoo kuulleensa, että terveyskeskuksessa järjestetään kuntoliikuntaa liikuntavammaisille, mutta ei ole itse osallistunut siihen. Passiivisella jäsenellä ei ole tietoa kaupungin järjestämästä erityisliikunnasta. Invalidiyhdistys B:n kaupunki järjestää erittäin monipuolista erityisliikuntaa ja molemmat jäsenet olivat tietoisia siitä. Kaupungin erityisliikunta on painottunut kuntoliikuntaan. Invalidiyhdistys ja kaupungin liikuntatoimi pyrkivät tekemään yhteistyötä keskenään esim. muodostaessaan liikuntavammaisten liikuntaryhmiä. Ne eivät järjestä päällekkäistä toimintaa eikä niiden välillä ole kilpailuasetelmaa.

6 AKTIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JÄSENET

Tutkimuksessa käsitellään seuraavaksi aktiivisten invalidiyhdistysten C:n ja D:n jäsenten mielipiteitä invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta. Haastattelun kohteena olivat aktiiviset ja passiiviset jäsenet. Invalidiyhdistys C:n aktiivinen jäsen ei sairautensa vuoksi osannut vastata kaikkiin kysymyksiin, jonka takia invalidiyhdistyksen liikuntavastaava auttoi häntä kysymyksissä ja tarkensi haastateltavan vastauksia muutamassa kohdassa.

Saman invalidiyhdistyksen passiivinen jäsen osoittautui varsin aktiiviseksi bocciaan osallistujaksi haastattelun aikana, vaikka hänen piti olla passiivinen liikkuja. Haastattelun aikana todettiin kuitenkin, että hän ei voi osallistua kovin monipuoliseen liikuntaan tuki- ja liikuntaelinvaivojensa vuoksi ja tämän takia hänen vastauksensa käsitellään passiivisen jäsenen näkökulmasta.

6.1 Haastateltujen jäsenten mielipiteet aktiivisten invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta

Aktiivinen jäsen on ollut invaliyhdistys C:n jäsenenä kolme vuotta ja passiivinen jäsen yhden vuoden. Syynä toimintaan mukaan tuloon oli aktiivisella jäsenellä se, että hänen kaverinsa olivat jäseninä ja hän halusi harrastaa liikuntaa. Passiivinen jäsen liittyi jäseneksi, koska halusi pelata bocciaa. Jäseneksi hänet sai liittymään eräs tuttava. Aktiivinen jäsen on mukana futuurikerhossa, joka kokoontuu kerran viikossa. Siellä pelataan salibandya ja harjoitetaan kädentaitoja, kuten savi- ja puutöitä. Hänen mielestään liikunnan harjoitustilat ja ohjaaja ovat hyvät. Harjoituskertoja saisi olla hänen mielestään useammin. Aktiivinen jäsen on kokeillut koulussa jääkiekkoa ja haluaisi pelata sitä myös futuurikerhossa. Jääkiekko on hänen mielestään mukava peli, koska siinä pelataan joukkueena ja pelaajilla on tietty rooli. Aktiivinen jäsen on hyökkääjä sekä salibandyssä että jääkiekossa. Aktiivinen jäsen seuraa vapaa-ajallaan tv:stä jääkiekkoa ja kuuntelee musiikkia. Aktiivisen jäsenen mielestä parasta futuurikerhossa ovat olleet kaverit ja se, että on saanut pelata salibandya. Liikuntavastaavan mukaan aktiivinen jäsen harrastaa vain yhtä lajia, koska mielenkiinto loppahtaa, jos tulee liikaa vaihtoehtoja.

Passiivinen jäsen osallistuu invalidiyhdistyksen järjestämään bocciaan kerran viikossa. Hän on ollut tyytyväinen bocciaan ja sen ohjaajaan, mutta haluaisi harjoitusvuoroja lisää. Harjoitustilat ovat hänen mielestään hyvät. Kielteisenä puolena on se, että harrastajat vähenevät ikääntymisen myötä. Boccian lisäksi hän harrastaa kansantansseja, joita järjestää kaupungin liikuntatoimi. Hän on hiihtänyt ja kävellyt ennen, mutta selkä ja jalka ovat kipeytyneet eikä hän pysty harrastamaan kyseisiä lajeja enää. Aikoinaan hän oli mukana tikkakerhossa ja kaupungin järjestämässä kuntovoimistelussa. Siitä hän luopui, koska oli ainoa miesosallistuja naisten joukossa. Kerran vuodessa passiivinen jäsen on ollut laituskuntoutusjaksolla neljä viikkoa. Passiivisen jäsenen mielestä liikunta lisää reippautta, fyysinen kunto kohenee ja antaa sosiaalisia kontakteja. Kummankaan jäsenen mielestä liikunnalla ei ole huonoja puolia.

Invalidiyhdistys D:n aktiivinen jäsen on ollut invalidiyhdistyksen toiminnassa mukana kymmenen vuotta ja passiivinen jäsen 20 vuotta. Syynä toimintaan mukaan tuloon oli aktiivisella jäsenellä se, että hän halusi harrastaa liikuntaa. Hän sai tietoa

invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnasta paikallisesta lehdestä ja kuuli siitä kavereilta. Passiivinen jäsen tuli invalidiyhdistyksen toimintaan mukaan, koska halusi ajaa liikuntavammaisten asioita ja vaikuttaa niihin, etenkin järjestötoiminnan kautta. Invalidiyhdistyksen toiminnasta hän sai tietoa muuttaessaan Invalidiliiton palvelutaloon asumaan. Aktiivinen jäsen on pelannut kahdeksan vuotta bocciaa kilpailutasolla. Pyörätuolikoripalloa hän on pelannut viisi vuotta ja se on harrastus. Aikaisemmin hän oli mukana kaupungin liikuntatoimen järjestämässä uinnissa kymmenen vuotta, mutta lopetti sen harjoituspaikan ja -ajan vaihduttua sekä toiminnan muututtua liian kilpailulliseksi.

Pyörätuolikoripalloa aktiivinen jäsen pelaa kaksi kertaa viikossa ja bocciaa neljä tai viisi kertaa viikossa. Harjoituspaikat, välineet ja ohjaajat ovat hänen mielestään hyvät. Harjoituskertoja on molemmissa lajeissa hänen mielestään riittävästi, mutta boccian ja pyörätuolikoripalloan harjoitusajat menevät joinakin päivinä päällekkäin. Tämä on aktiivisen jäsenen mielestä huono asia. Harjoituspaikoille hän kulkee omalla autollaan. Vapaa-aikanaan hän seuraa aktiivisesti tv:stä jääkiekkoa, jalkapalloa ja autourheilua. Jäähallissa hän käy seuraamassa jääkiekko-otteluita. Tärkeimmät syyt liikuntaan osallistumiseen hänellä on se, että liikunta on hyvä harrastus, kunto kohenee ja tapaa kavereita. Passiivinen jäsen ei voi liikkua vaikean sairautensa vuoksi eikä invalidiyhdistyksessä ole hänelle soveltuvaa liikuntalajia. Hän on mukana pyörätuolikoripallossa toimitsijana. Hän on hoitanut otteluissa kuulutuksia ja pelipöytäkirjaa, maksanut toimitsijoiden palkkioita ja huolehtinut että toimitsijat saapuvat ajoissa paikalle. Hän toimii invalidiyhdistyksen lisäksi Vammaisurheilun Tuki ry:ssä ja vammaisten etuja ajavassa Kynnys ry järjestössä. Hän on osallistunut Invalidiliiton yksivuotiselle kurssille, joka käsitteli EU-tietoutta ja antoi valmiuksia toimia projektivastaavana sosiaalialan projekteissa yhteistyössä eri maiden kanssa. Passiivinen jäsen saa kaksi kertaa viikossa fysioterapiaa, joka on pääasissa lihasten vahvistamista ja liikeratojen ylläpitoa. Neljä vuotta sitten hän kävi fysioterapeuttinsa kanssa uimassa palvelutalon uima-altaassa ja koki vesiliikunnan erittäin tärkeäksi. Uima-allas on ollut rikki viimeiset neljä vuotta eikä sen korjaamiseen löydetty varoja. Syksyllä 1998 se korjattiin jälleen käyttöön. Palvelutalon henkilökunta ja asukkaat tekivät useita vetoamuksia uima-altaan puolesta neljän vuoden aikana. Passiivinen jäsen kertoo, että osallistuminen eri toimitsijatehtäviin omien voimien mukaan on ollut tärkeää, koska hän kaipaa tekemistä.

6.2 Syyt jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudelle ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista

Invalidiyhdistys C:n aktiivisen jäsenen mielestä suurin syy muiden nuorten liikuntaan osallistumattomuudelle ovat kuljetusongelmat maaseudulla. Futuurikerhossa oli mukana yksi tyttö, mutta hän jäi pois kuljetusongelmien vuoksi. Invalidiyhdistys ei pysty järjestämään kuljetusta vaan siitä huolehtivat jäsenet itse. Futuurikerhon toiminnasta on annettu informaatiota vanhemmille, mutta sitä pitäisi parantaa jotta saataisiin enemmän liikkujia toimintaan mukaan. Liikuntatoiminta ei ole invalidiyhdistysten päätoimintatarkoitus, jolloin liikunnan asemaa pitäisi selkeyttää invalidiyhdistyksissä. Passiivisen jäsenen mielestä ihmiset harrastavat vähän liikuntaa. Liikunnan lopettaneet ovat kertoneet passiiviselle jäsenelle, että he voimistelevat kotona tai kun he ovat työssäkäyviä niin heidän ei tarvitse liikkua. Vanhemmilla henkilöillä liikkumista vaikeuttavat sairaudet. Passiivinen jäsen kertoo, kuinka boccia peliä on pidetty turhanpäiväisenä ja katsottu, että se ei sovellu vanhemmille ihmisille. Tärkein syy liikuntaan osallistumattomuuteen on passiivisen jäsenen mielestä se, että jos ei ole harrastanut nuoremmalla iällä liikuntaan niin vanhempana on vaikea motivoitua liikkumaan, koska ei ole tottunut siihen. Naisia on vähän invalidiyhdistyksen liikunnassa mukana. Tämä johtuu passiivisen jäsenen mielestä siitä, että naiset jäävät helposti kotiin tekemään kotitöitä. Heillä voi olla sairauksia ja ikääntyminen on suurin syy. Passiivisen jäsenen mielestä miesten pitäisi aktivoida naisia mukaan liikuntaan enemmän. Naapuripaikkakuntien invalidiyhdistyksissä naiset osallistuvat aktiivisesti bocciaan.

Invalidiyhdistys C:n passiivisen jäsenen mielestä passiivisia jäseniä saataisiin ehkä liikkumaan enemmän, jos invalidiyhdistyksen johtohenkilöt näyttäisivät esimerkkiä. Ihmisiä voitaisiin pyytää henkilökohtaisesti mukaan toimintaan esim. pienellä paikkakunnalla. Ihmisillä pitäisi olla kuitenkin omaa aktiivisuutta ja halua tulla toimintaan mukaan. Liikuntaryhmiä voitaisiin yhdistää, jotta toiminnasta saataisiin aktiivisempaa. Passiivinen jäsen kertoo, että paikkakunnalla ovat bocciaa järjestäneet erikseen siviili-invalidit ja sotaveteraanit. Näiden toimintojen yhdistämistä on vaikeuttanut erilainen toimintaperinne ja järjestöjen taustat. Tällä hetkellä järjestöt pelaavat kesäisin yhdessä bocciaa ja se on onnistunut hyvin. Pelaajia on nyt riittävästi. Uudet lajit, kuten senioritanssit, voimistelu ja lentopallo voisivat saada jäseniä liikkeelle. Niitä tulisi harrastaa kuitenkin rauhallisella intensiteetillä, jotta kaikki jaksaisivat mukana. Useampi harjoituskerta esim. bocciaa voisi tuoda lisää harrastajia. Haastattelun aikana selvisi, että invalidiyhdistyksen puitteissa on mahdollista pelata bocciaa kolme tai neljä kertaa viikossa. Harrastusmahdollisuudesta on ilmoitettu

paikallisessa lehdessä, mutta tieto ei ole tavoittanut kaikkia jäseniä. Liikuntamahdollisuuksista tiedottamista pitäisi tehostaa.

Invalidiyhdistys D:n aktiivinen jäsen ei osaa suoraan kertoa miksi nuoret eivät osallistu invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan. Itse hän kertoo lopettaneensa uintiharrastuksen, koska siitä tuli liian kilpailupainotteista ja harjoituspaikka ja -aika muuttuivat. Uintia järjesti kaupungin liikuntatoimi eikä invalidiyhdistys, mutta aktiivisen jäsenen mielestä liikunnan tavoitteiden ristiriitaisuus voi passivoida liikkujia. Bocciaan osallistuu vain muutama alle 20-vuotias, mutta pyörätuolikoripallossa heitä on aika paljon. Aktiivisen jäsenen mielestä nuoret harrastajat houkuttelevat mukaan toisia nuoria. Naiset ovat vähemmistönä molemmissa lajeissa. Bocciaassa naisille on omat sarjat. Pyörätuolikoripalloon osallistuu vain yksi nainen ja hän pärjää harjoituksissa hyvin miesten kanssa. Naisten vähäisen liikuntaan osallistumisen taustalla saattaa olla rohkeuden puute tai ennakkoluuloja siitä että ei pärjää mukana eli fyysinen kunto ei riitä. Aktiivisen jäsenen mielestä naisia saataisiin enemmän mukaan, jos heille järjestettäisiin heitä kiinnostavia lajeja. Naisten täytyisi myös itse aktiivisemmin ottaa selvää millaisia lajeja on mahdollisuus harrastaa. Sama asia koskee nuoria. Heidän tulisi mennä rohkeammin mukaan toimintaan ja ottaa itse selvää. Aktiivinen jäsen haluaisi itse kokeilla esimerkiksi kelkkajääkiekkoa ja kuntosaliharjoittelua. Aktiivinen jäsen kertoo, että hänen kotikaupungissaan ei ole liikuntavammaisille soveltuvaa kuntosalia vaan laitteet on tarkoitettu vammattomille. Pienillä muutostöillä voisivat liikuntavammaiset käyttää kaupungin ylläpitämää kuntosalia ja harrastaa vammattomien joukossa. Uusi laji, johon osallistuisi myös nuoria saattaisi lisätä harrastajia. Nuoria tarvittaisiin mukaan järjestötyöhön, mutta aktiivinen jäsen kertoo liikkuvansa itse mieluummin kuin osallistuvansa järjestötyöhön. Invalidiyhdistyksen tehtävä olisi tiedottaa paremmin liikuntatarjonnastaan.

Passiivinen jäsen kertoo, että hän ei ole voinut harrastaa vesiliikuntaa muualla, koska hänellä ei ole omaa autoa. Taksikyyteihin olisi pitänyt anoa erikseen avustusta. Hän olisi tarvinnut avustajan mukaansa vaikean sairautensa vuoksi ja se olisi maksanut tuplahinnan. Passiivisen jäsenen mielestä invalidiyhdistys D:n lajivalikoima on aika laaja ja tarjontaa on yritetty lisätä. Jäsenistön passiivisuutta kuvaa se, että invalidiyhdistys yritti koota pyörätuolirugbyjoukkuetta kokoon, mutta aktiivisia harrastajia ei löytynyt vaikka kaupunki on iso ja sitä ympäröi laaja maakunta, josta olisi pitänyt löytyä harrastajia. Suurimmat syyt liikuntaan osallistumattomuudelle ovat tiedon puute, liikunta ei kiinnosta kaikkia, yhdistystoiminnan sulkeutuneisuus jolloin toimintaan on vaikea päästä mukaan, huonot kulkuyhteydet ja avustajien puute. Vammautumisajankohta ja henkilön aikaisemmat liikuntatottumukset voivat vaikuttaa liikuntaan osallistumattomuuteen. Jos

henkilö on harrastanut liikuntaa ennen vammautumistaan, saattaa hänen olla helpompi jatkaa liikunnan harrastamista edelleen, koska hänelle on syntynyt liikunnasta myönteinen kuva. Henkilön, joka ei ole harrastanut liikuntaa ennen vammautumistaan saattaa olla vaikea motivoitua liikunnan harrastajaksi vammautumisen jälkeen. Passiivisia ihmisiä voitaisiin saada liikkumaan innostavan vetäjän avulla, joka omalla persoonallisella tyyllillään motivoisi muita liikkumaan. Liikuntatoiminnan pitäisi olla avointa, mielekästä ja sinne pitäisi olla mukava tulla. Invalidiyhdistyksen ja liikkujan oman taloudellisen tilanteen pitäisi olla kunnossa eikä liikuntatiloihin saisi olla fyysisiä esteitä.

Passiivisen jäsenen mielestä nuoria pitäisi saada enemmän invalidiyhdistyksen toimintaan mukaan, koska heissä on tulevaisuus. Heidän pitäisi olla tekemässä liikuntaa koskevia päätöksiä invalidiyhdistyksissä. Nuorilta pitäisi konkreettisesti kysyä millaista liikuntaa he haluavat harrastaa. Naisia on aika vähän mukana invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnassa ja syynä siihen voivat olla käytännön syyt, kuten kotityöt ja perhe. Naisten tulisi ponnistella ja hakea tietoa liikuntamahdollisuuksista. Liikunnan harrastaminen riippuu paljolti omasta aktiivisuudesta. Invalidiyhdistyksen tehtävä olisi tarjota liikuntamahdollisuuksia ja tiedottaa niistä. Liikuntaa harrastavat naiset voisivat toimia toisilleen esimerkkeinä. Liikunta ei ole invalidiyhdistyksen pääasiallinen toimi ja liikuntaan osallistujat eivät välttämättä osallistu muuhun invalidiyhdistyksen toimintaan. Passiivinen jäsen on huomannut, että liikuntaan osallistujat ovat aktiivisia henkilöitä ja heitä pitäisi hyödyntää enemmän liikuntatoiminnan kehittämisessä ja eteenpäin viemisessä. Passiivisen jäsenen mielestä jäsenistön passiivisuudesta ei voi pelkästään syyttää jäseniä. Invalidiyhdistykset voivat omilla toimillaan tukahduttaa jäsenistön aktiivisuutta. Passiivinen jäsen kertoo esimerkin kuinka hän ystävättärensä kanssa osallistui Invalidiliiton vuoden kestäväälle EU-kurssille. He hakivat invalidiyhdistykseltä taloudellista tukea kurssille ja saivat sitä. Jäsenet olivat valmistautuneet kertomaan invalidiyhdistykselle kurssin sisällöstä ja jakamaan tietoa eteenpäin, koska invalidiyhdistys oli luvannut kutsua heidät kertomaan kurssista. Sen päättymisestä on kulunut kaksi vuotta, mutta palautetilaisuutta ei ole vielä järjestetty. Taulukkoon 22., sivu 123 on koottu aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja lisätä liikuntaan osallistumista. Taulukossa 23., sivu 124 on aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet naisten ja nuorten liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja lisätä heidän liikuntaan osallistumistaan.

TAULUKKO 22. Aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet jäsenistön liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja lisätä liikuntaan osallistumista.

SYYT JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMATTOMUUELLE	KEINOJA LISÄTÄ JÄSENISTÖN LIIKUNTAAN OSALLISTUMISTA
* invalidiyhdistys voi omilla toimillaan tukahduttaa jäsenistön aktiivisuuden	* liikuntatoiminnan avoimuus ja mielekkyys
* liikunta ei ole invalidiyhdistyksen päätösmintarkoituksena	* liikuntatoiminnan selkeyttäminen invalidiyhdistyksessä
* ihmiset harrastavat vähän liikuntaa, sairaudet, aikaisempi liikunnan harrastamattomuus, liikunta ei kiinnosta kaikkia ja kielteiset asenteet esim. bocciaa kohtaan	* liikuntatiedotuksen lisääminen, invalidiyhdistyksen johtohenkilöt näyttävät esimerkkiä omalla liikuntaaktiivisuudellaan, ihmisten oma aktiivisuus on tärkein tekijä
* avustajien, tiedon ja rahan puute, kuljetusongelmat	* liikuntatilojen esteettömyys, liikuntatoiminnan avoimuus ja mielekkyys, liikuntaryhmien yhdistäminen, uudet lajit, rauhallinen intensiteetti liikunnassa, useampi harjoituskerta, aktiivinen/innostava ohjaaja, invalidiyhdistyksen johtohenkilöt näyttävät esimerkkiä omalla liikunta-aktiivisuudellaan, invalidiyhdistyksen ja liikkujan oma talous ovat kunnossa
* vammautumisaikankohta ja sitä edeltänyt liikunnan harrastaminen	* liikuntatiedotuksen lisääminen, liikuntatilojen esteettömyys, liikuntatoiminnan avoimuus ja mielekkyys, henkilökohtainen kutsu toimintaan mukaan pienellä paikkakunnalla
* yhdistystoiminnan sulkeutuneisuus	* liikuntatoiminnan avoimuus ja mielekkyys
* eri järjestöjen liikuntayhteistyön vähyyden taustalla ovat erilaiset toimintaperinteet	* liikuntatiedotuksen lisääminen, henkilökohtainen kutsu toimintaan mukaan pienellä paikkakunnalla
* nuoremmat jäsenet ovat kertoneet, että kotona jumppaaminen riittää tai jos he ovat työssä niin heidän ei tarvitse liikkua	* liikuntatiedotuksen lisääminen

TAULUKKO 23. Aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet nuorten ja naisten liikuntaan osallistumattomuudesta ja keinoja lisätä heidän liikuntaan osallistumistaan.

SYYT NUORTEN JA NAISTEN LIIKUNTAAN OSALLISTUMATTOMUUDELLE	KEINOJA LISÄTÄ NUORTEN JA NAISTEN LIIKUNTAAN OSALLISTUMISTA
* naisilla kotityöt, perhe	* liikuntainformaation tehostaminen, liikuntaa harrastavat naiset esimerkkeinä, aviomiesten motivoitava vaimoja liikkumaan, uudet lajit, liikkujien oma aktiivisuus, naisilta pitäisi kysyä millaista liikuntaa he haluavat harrastaa
* kuljetusongelmat maaseudulla, harjoituspaikan ja -ajan muutos	* liikuntainformaation tehostaminen
* vammaisten lasten vanhemmilla on tiedon puute liikuntamahdollisuuksista	* liikuntainformaation tehostaminen
* kilpailupainotteisuus	* mahdollisuus harrastaa lajia omien tavoitteiden mukaan
* liikuntatavoitteiden ristiriitaisuus ohjaajan ja harrastajan välillä	* mahdollisuus harrastaa lajia omien tavoitteiden mukaan
* invalidiyhdistyksen jäsenistö on iäkästä	* kullekin ikäryhmälle suunnattu laji
* ennakkoluulot omasta pärjäämisestä eli pelko, että fyysinen kunto ei riitä	* liikuntaa harrastavat naiset esimerkkinä vammaisille naisille, liikuntatiedotuksen tehostaminen, harrastajien samankaltaisuus, kullekin ryhmälle suunnattu laji, harrastajalta pitää kysyä millaista liikuntaa hän haluaa
* esteelliset liikuntatilat	* esteettömät liikuntatilat

6.3 SIU:n tehtävät jäsenten mielestä

SIU oli molemmille invalidiyhdistys C:n jäsenille aluksi outo, mutta kun heille kerrottiin mikä se on niin molemmat kertoivat osallistuneensa sen järjestämään toimintaan. Aktiivinen jäsen oli osallistunut nuorille tarkoitettulle liikuntaleirille ja passiivinen jäsen boccian sääntökoulutukseen. Kumpikaan jäsenistä ei osannut kertoa millaista yhteistyötä heidän invalidiyhdistyksensä tekee SIU:n kanssa tai millaista yhteistyötä on suunnitteilla. Jäsenille kerrottiin SIU:n tulevaisuuden liikuntatoiminnan painottotuvan nuoriin- ja kuntoliikuntaan. Passiivisen jäsenen mielestä se on oikea suuntaus, koska liikunta on tärkeää kaiken ikäisille. Aktiivinen jäsen ei ymmärtänyt kysymystä eikä vastannut siihen.

Invalidiyhdistys D:n molemmat jäsenet tiesivät mikä SIU on ja kertoivat esimerkkejä SIU:n ja oman invalidiyhdistyksensä tekemästä yhteistyöstä. Passiivinen jäsen kertoi, että liikuntavastaavien- ja jaostojen SIU:n kanssa tekemä yhteistyö on paljolti kiinni niistä ihmisistä, jotka siellä vaikuttavat. SIU:n järjestämät koulutukset ja leirit nähtiin tärkeinä, koska SIU:ssa on liikuntavammaisia ja heidän lajejaan koskeva tieto. SIU:n toiminnan kielteisenä puolena passiivinen jäsen mainitsee taloudellisen tuen vähyyden, jolloin kilpailijat muutama vuosi sitten joutuivat maksamaan osan matkakustannuksistaan itse. Kysyttäessä millaisia palveluja jäsenistö haluaisi SIU:n kohdistavan invalidiyhdistyksen kautta jäsenistöön passiivinen jäsen kertoi, että hän haluaisi olla mukana järjestämässä koulutusta, toimitsija -tai järjestelytehtävissä. Hän toivoisi, että invalidiyhdistykset käyttäisivät jäsenistöään hyödyksi, joka ei voi osallistua liikuntaan jostain syystä. Passiivinen jäsen kertoo, että hän haluaisi tuntea itsensä hyödylliseksi ja antaa panoksensa invalidiyhdistyksen toimintaan. SIU voisi järjestää invalidiyhdistyksille koulutusta tai neuvontaa, miten hyödyntää jäsenistön tietoja ja taitoja eri tehtävissä. Molempien jäsenten mielestä SIU:n tulevaisuuden toimintastrategia on hyvä, koska siinä paneudutaan nuorten liikuntaan aktivoimiseen ja kuntoliikunnan aseman parantamiseen. Aktiivisen jäsenen mielestä nuorisoliikunta on erittäin tärkeää, koska se tarjoaa nuorille järkevää ajankäyttömahdollisuutta. Lisäksi toivottiin, että SIU:n, invalidiyhdistyksen ja jäsenistön yhteistyö olisi läheisempää ja osapuolet pystyisivät lähestymään toisiaan paremmin. Koko invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan pitäisi saada uutta aktiivisuutta ja voimaa, jotta toiminnalla olisi tulevaisuutta. Taulukossa 24., sivu 126 on aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet invalidiyhdistysten ja SIU:n yhteistyön hyvistä ja huonoista puolista sekä yhteistyön kehittämisehdotukset.

TAULUKKO 24. Aktiivisten invalidiyhdistysten jäsenten mielipiteet invalidiyhdistysten ja SIU:n yhteistyön hyvistä ja huonoista puolista sekä yhteistyön kehittämisehdotukset.

AKTIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N YHTEISTYÖN HYVÄT PUOLET	AKTIIVISTEN INVALIDIYHDISTYEN JA SIU:N YHTEISTYÖN HUONOT PUOLET	AKTIIVISTEN INVALIDIYHDISTYSTEN JA SIU:N YHTEISTYÖN KEHITTÄMISEHDOTUKSET
* SIU:n nuoriso- ja harrasteliikuntaa painottava strategia * SIU:n koulutus ja leirit	* SIU:n antaman taloudellisen tuen vähyys	* SIU voisi järjestää invalidiyhdistyksille koulutusta tai neuvontaa, miten hyödyntää jäsenistön taitoja/tietoja eri tehtävissä * SIU:n ja invalidiyhdistyksen jäsenistön yhteistyön läheisyyden parantaminen, jotta invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnalla olisi tulevaisuutta

6.4 Kunta erityisliikuntapalveluiden järjestäjänä

Invalidiyhdistys C:n aktiivinen jäsen ei tiennyt kaupungin järjestämästä erityisliikunnasta. Passiivinen jäsen tiesi, että hän voisi osallistua esim. voimisteluun ja uintiin. Tällä hetkellä hän on mukana kansantanssissa. Hänen mukaansa kaupungin järjestämä erityisliikunta on kuntoliikuntaa. Kaupungin järjestämä erityisliikunta ja invalidiyhdistyksen liikunta eivät kilpaile keskenään vaan kaikki halukkaat pääsevät mukaan. Passiivinen jäsen ihmetteli miksi niin harva osallistuu invalidiyhdistyksen tai kaupungin järjestämään erityisliikuntaan vaikka mahdollisuuksia on paljon.

Invalidiyhdistys D:n jäsenet tiesivät mitä liikuntaa kaupungin liikuntatoimi järjestää liikuntavammaisille. Aktiivinen jäsen on osallistunut liikuntatoimen järjestämään uintiin, mutta lopettanut sen pari vuotta sitten. Passiivinen jäsen ei ole osallistunut kaupungin järjestämään erityisliikuntaan. Kumpikaan jäsenistä ei tiennyt millaista yhteistyötä kaupungin liikuntatoimi ja invalidiyhdistys tekevät.

7 YHTEENVETO TULOKSISTA

7.1 SIU:n ja SLU:n välinen liikuntayhteistyö

SIU:n ja SLU:n yhteistyön hyvinä puolina mainittiin SLU:n strategiatyö vuonna 1996 sekä nuoriso- ja koulutusasioiden yhteistyö. SIU:ssa koettiin tärkeänä että Suomessa on vain yksi liikunnan keskusorganisaatio tällä hetkellä. Yhteistyön huonoina puolina mainittiin yhteistyön vähyys useimpien invalidiyhdistysten ja SLU:n alueorganisaatioiden sekä lajiliittojen kesken. Erityisliikunnan erillinen työryhmä puuttuu useimmista SLU:n alueorganisaatioista. Paikalliset invalidiyhdistykset eivät ole suoraan alueorganisaatioiden jäseniä vaan jäsenenä on SIU. Tutkimuksesta selvisi, että SIU haluaisi enemmän yhteistyötä SLU:n lajiliittojen kanssa. Yhteistyön toivottiin sisältävän valmennusapua ja osaamista. SLU:n toivottiin toimivan välittäjänä yhteistyötä muodostettaessa. Tällä hetkellä SIU tekee eniten yhteistyötä Tennis,- Tanssijain,- Purjehtijain- ja Koripalloliiton kanssa. SLU:n alueorganisaatioihin tarvittaisiin erillinen erityisliikunnan työryhmä erityisliikuntaa ajamaan. Paikallisilla invalidiyhdistyksillä tulisi olla mahdollisuus liittyä suoraan SLU:n alueorganisaatioiden jäseneksi, jolloin tiedonkulku ja vaikuttaminen paranisivat paikallistasolla.

7.2 SIU:n ja invalidiyhdistysten liikuntayhteistyö

Tutkittujen invalidiyhdistysten liikuntavastaavat kertoivat, että SIU:n ja invalidiyhdistysten yhteistyön hyvinä puolina ovat olleet aluevastaava toiminta, uusi strategia nuoriso- ja harrasteliikunnan osalta, SIU:n antama koulutus, ammattitaitoinen tiedottaja, harrasteliikunnan vastaava, lajipäälliköt sekä boccian ja pyörätuolikoripallon toimivat lajivaliokunnat. SIU:n tieto-taito vammaisliikunta-asioissa ja SIU vammaisliikunnan keskusorganisaationa koettiin tärkeäksi. SIU on tehnyt jatkuvasti arvokasta vammaisliikunnan tiedotustyötä vammattomille. SIU:n ja invalidiyhdistysten yhteistyön ongelmiksi mainittiin SIU:n puutteellinen tiedotus suoraan invalidiyhdistyksille, koulutusta järjestetään liikaa Etelä-Suomessa, lajipäälliköillä on liikaa lajeja hoidettavanaan, SIU:n tekemät vähäiset invalidiyhdistyskäynnit ja SIU:n antaman taloudellisen tuen vähyys sekä liikuntavastaavien nopea vaihtuvuus invalidiyhdistyksissä. Yhteistyötä voitaisiin parantaa asettamalla aluevastaavia tiedotuslinkeiksi invalidiyhdistysten ja SIU:n välille. Aluevastaavat voisivat auttaa liikuntavastaavia näiden tehtävissä ja tukea liikuntavastaavien toiminnan jatkuvuutta. Samalla toivottiin, että SIU tukisi ja kouluttaisi aluevastaavia heidän työssään ja panostaisi aluevastaava toimintaan enemmän. Liikuntavälinelainaa haluttiin laajentaa. Invalidiyhdistykset toivoivat, että SIU:n edustaja vierailisi useammin

invalidiyhdistyksissä ja osallistuisi esim. jäseniltoihin. SIU:lta toivottiin konkreettisia neuvoja invalidiyhdistysten paikallisen rahoituksen parantamiseen ja kilpailujen järjestämiseen.

Liikuntavastaavat ehdottivat, että paralympiyhdistyksen kontakteja tulisi hyödyntää etsittäessä SIU:lle taloudellisia tukijoita. Tämän kautta voitaisiin löytää invalidiyhdistyksille uusia yhteistyökumppaneita ja rahoituskanavia paikallistasolle. Invalidiyhdistysten asemaa toivottiin parannettavan SLU:n alueorganisaatioissa. Samalla toivottiin, että aluevastaavien tietoja käytettäisiin hyväksi SLU:n alueorganisaatioiden ja invalidiyhdistysten yhteistyötä muodostettaessa. SIU:n projektien johtoon pitäisi saada tunnettu henkilö, jonka avulla SIU:n näkyvyyttä voitaisiin parantaa. Eri lajeja voitaisiin järjestää samoissa kilpailuissa, koska kaikille vammatyypeille ei tarvita omia kilpailuja. Liikuntavastaavat toivoivat, että eri vammaisjärjestöjen kuntoliikunnan ja kilpailutoiminnan yhteistyötä voitaisiin parantaa ja näin viedä yhteistä asiaa eteenpäin.

7.3 Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavat tekijät ja keinoja aktivoida liikuntatoimintaa

Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa vaikeuttavina tekijöinä mainittiin jäsenistön korkea ikä, liikuntatoiminnasta vastaavan henkilön, liikuntasuunnitelman ja liikuntatietouden puuttuminen. Liikuntatoiminta oli aaltoilevaa, tehtävät kasaantuivat muutamalle henkilölle ja kuljetusongelmat korostuivat varsinkin maaseudulla. Liikuntaideoiden toteuttamiseen ei ollut rohkeutta, liikuntatilat olivat puutteelliset, rahaa ja ohjaajia ei ollut riittävästi. Huolestuttavaa invalidiyhdistyksissä oli se, että jäsenistö ei ilmaissut liikuntatoiveita tai antanut palautetta liikuntatoiminnasta. Liikunta ei ollut invalidiyhdistysten päätoimintatarkoitus vaan tiedon jakaminen. Jäsenistö on kertonut liikuntavastaaville, että se ei tarvitse invalidiyhdistystä, koska se saa tarvitsemansa tiedot Invalidiliiton IT-lehdestä tai kotiin tulevasta jäsenkirjeestä. Invalidiyhdistysten kokouksiin ei osallistuta yhtä innokkaasti kuin ennen. Haastateltavat kertoivat, että useat eri vammaryhmät vaikeuttavat kaikille sopivien liikuntalajien järjestämistä. Vammaisliikuntaa arvostetaan vähän ja vammaisten lasten vanhemmilla on puutteellisia tietoja liikuntavammaisten lasten liikuntamahdollisuuksista. Nuoriso- ja naisliikunnan harrastajia on vähän, koska invalidiyhdistysten jäsenistö on pääasiassa miehiä. Lisäksi vammais- ja kansanterveysjärjestöt ovat olleet perinteisesti aikuisten järjestöjä, joissa nuoria ei ole ollut mukana. Invalidiyhdistykset ovat tehneet vähän yhteistyötä toisten järjestöjen kanssa ja taustalla ovat olleet asenteet. Liikuntaan osallistumista on vähentänyt se, että liikunta on aloitettu liian kovalla intensiteetillä, mistä on seurannut liikuntamotivaation lasku.

Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan aktivoiminnin perustana on invalidiyhdistysten hallitusten myönteinen suhtautuminen liikuntaan. Tämän jälkeen nimetään liikuntavastaava ja tarvittaessa lajivastaava hänen tuekseen vastaamaan liikunnasta. Aluevastaava voi tukea liikunta- ja lajivastaavaa näiden tehtävissä varsinkin alkuvaiheessa. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnalle tarvitaan liikuntasuunnitelma ja aktiivisia henkilöitä mukaan liikuntaan. Liikuntatoiminnan tulee olla turvallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Jäsenistöä voi aktivoida liikuntaan jäsenistöä kiinnostavan liikunnan järjestäminen, uudet liikuntalajit ja niiden kokeilumahdollisuus sekä aktiiviset ohjaajat. Liikuntatilojen tulee olla esteettömät ja tehtäviä voidaan jakaa useammalle henkilölle. Liikkujien palkitseminen, invalidiyhdistysten houkuttelevuuden lisääminen, uudet rahoituskavat ja panostaminen tiettyihin ryhmiin esim. nuorisoliikuntaan voivat elvyttää invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa. Liikkujien oma aktiivisuus ja motivaatio ovat kuitenkin kaiken taustalla. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan yhteistyökumppaneita voivat olla muut invalidiyhdistykset ja vammaisjärjestöt tai kunnan liikuntatoimi. Oman liikuntaseuran perustaminen voi olla myös yhtenä vaihtoehtona.

7.4 Invalidiyhdistysten jäsenistön liikuntaan osallistumista vaikeuttavat tekijät ja keinoja lisätä jäsenistön liikuntaan osallistumista

Jäsenistön liikuntaan osallistumattomuuden syinä tuli esiin jäsenistön korkea ikä ja sairaudet, huonot kulkuyhteydet varsinkin maaseudulla, liikuntaan liittyvät ennakkoluulot ja pelko oman kunnan riittämättömyydestä varsinkin toisten liikkujien joukossa. Haastateltavat kertoivat, että liikunnan aikaisempi harrastamattomuus ja oman kiinnostuksen puuttuminen vähentävät jäsenistön liikuntaan osallistumista. Liikunta ja varsinkaan järjestötoiminta eivät kiinnosta kaikkia tai jäsenistö ei halua sitoutua liiaksi tietyn järjestön toimintaan. Osa haastatelluista ilmoitti, että heillä on työkiireitä ja ajan puute osallistua invalidiyhdistysten liikuntatoimintaan. Yhdistystoiminta ei ole suosittua ja vammaispalvelulaki takaa monet oikeudet eikä se edellytä kuulumista järjestöihin. Haastatellut ilmoittivat, että vammaisten liikuntamahdollisuudet ovat parantuneet yleisissä liikuntatiloissa ja lievemmin liikuntavammaisen voi mennä näihin tiloihin harrastamaan liikuntaa itsenäisesti.

Vammautumisajankohta elämänkaaren aikana ja sitä edeltänyt liikunta-aktiivisuus sekä apuvälineet vaikuttavat liikuntaan osallistumiseen. Henkilön, joka on harrastanut liikuntaa ennen vammautumistaan saattaa olla helpompi osallistua liikuntaan kuin sellaisen joka ei ole ollut kiinnostunut liikunnasta missään elämänsä vaiheessa. Toisaalta henkilö, joka on ollut vammaisen syntymästään saakka voi oppia liikunta-aktiivisuuden jo pienenä ja jatkaa sitä läpi elämän. Apuvälinettä käyttävä henkilö voi jäädä pois

liikuntatilaisuuksista, jos liikuntapaikalla on esteitä jotka vaikeuttavat hänen liikkumistaan. Haastatellut kertoivat, että samat henkilöt näyttävät olevan aktiivisia eri harrastustoimissa ja uusia jäseniä on vaikea saada liikuntatoimintaan mukaan. Lisäksi vammattomat eivät tule vammaisten joukkoon. Liikunnan merkitystä ei aina ymmärretä ja liikuntatiedotusta on vaikea viedä eteenpäin koska jäsenistö ei tule edes informaatio- ja opetustilaisuuksiin.

Samat jäsenet ovat tehneet vuosia liikunnan päätöksiä, jolloin uusien jäsenien on vaikea vaikuttaa niihin. Invalidiyhdistyksissä on ollut puutetta järjestötoiminnan kokemusta omaavista henkilöstä tai henkilöistä, joilla olisi kiinnostusta sitä kohtaan. Heitä tarvittaisiin varsinkin kokouksissa, joissa käsitellään invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa. Invalidiyhdistysten tehtävänä ei ole ensisijaisesti liikuntatoiminnan järjestäminen vaan tiedon jakaminen. Invalidiyhdistysten jäseneksi pääsy edellyttää 10 prosentin vamma-astetta. Se on aika pieni eikä edellytä liikunnan harrastamiselle erityisryhmiä. Liikuntaa voi harrastaa itsenäisesti tai vammattomien joukossa. Haastatellut kertoivat, että invalidiyhdistykset voivat omilla toimillaan tukahduttaa jäsenistön aktiivisuuden. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan passiivisuus ei ole pelkästään jäsenistön osallistumattomuudesta kiinni.

Tutkimuksesta selvisi, että jäsenistön liikuntaan osallistumista voisivat lisätä vanhojen jäsenten aktivointi liikuntaan ja uusien hankinta. Liikuntatoiminnasta tulisi tiedottaa paremmin päättäjille ja jäsenille esim. paikallislehtien, jäsenkirjeiden, liikuntakalenterien ja henkilökohtaisten kontaktien avulla. Liikuntatiedotusta voitaisiin kohdentaa vielä nuoriin jäseniin, jotta he saisivat mahdollisimman paljon tietoa liikunnan harrastusmahdollisuuksista. Uusi liikuntalaji ja sen kokeilumahdollisuus käytännössä voisivat lisätä jäsenistön liikuntainnostusta. Liikuntatilojen tulisi olla esteettömät, jotta sinne pääsisi apuvälineillä. Invalidiyhdistysten talouden pitäisi olla kunnossa, jotta liikunnan harrastaminen olisi mahdollista. Jatkuva rahapula tai rahan kerääminen ei motivoi jäsenistöä liikkumaan. Jäsenistöltä tulisi kysyä millaista liikuntaa se haluaa harrastaa ja sen jälkeen järjestää jäsenistöä kiinnostavaa liikuntaa. Jäsenistön liikuntapalaute on tärkeää, koska liikuntatoimintaa voidaan kehittää sen pohjalta. Aktiiviset ja ja huumorintajuiset liikunnanohjaajat koettiin tarpeellisiksi varsinkin iäkkäiden liikunnan ohjauksessa. Liikunnanohjaajan tehtävä on myös jarrutella liikkujien innostusta, jotta lihakset eivät kipeydy liaksi ensimmäisillä harjoituskerroilla. Vammattomat lapset voisivat tulla mukaan esim. futuurikerhoihin, jolloin he tutustuisivat vammaisiin lapsiin jo nuorena. Nuoria tarvittaisiin invalidiyhdistysten hallitukseen ja päätöksentekoon, jotta liikuntatoiminnassa huomioitaisiin heitä kiinnostavia asioita.

Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan tulisi olla avointa ja mielekästä, jolloin sinne olisi mukava tulla. Invalidiyhdistysten johtohenkilöt voisivat näyttää omalla liikuntaaktiivisuudellaan mallia muille, jolloin se vetäisi jäseniä liikkeelle. Tehtävien jakaminen useammalle henkilölle helpottaisi kaikkien toimimista invalidiyhdistyksissä. Yhteistyö eri tahojen kanssa helpottaisi invalidiyhdistysten toimintaa ja sitä kautta olisi mahdollista saada liikunnanohjaajia ja liikuntatiloja. Uuden toimintamuodon kautta voisivat invalidiyhdistykset parantaa taloudellista tilaansa ja hankkia varoja myös liikuntatoiminnalle. Haastateltavat kertoivat, että naisvaltaisiin invalidiyhdistyksiin pitäisi saada miehiä mukaan, koska miehet ovat olleet perinteisesti aktiivisempia liikkujia kuin naiset.

Nuorten ja naisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaan osallistumattomuuden syiksi mainittiin mm., että yhdistystoiminta ei kiinnosta heitä ja he eivät halua tulla vanhojen jäsenten joukkon. Nuoret eivät halua leimautua invalidiyhdistyksiin vaan he haluavat olla vammattomien joukossa tai ikäistensä vammaisten kanssa. Naisilla kotityöt ja perhe vaikeuttavat liikuntaan osallistumista. Kuljetusongelmat, harjoituspaikan ja -ajan muutos, liika kilpailupainotteisuus sekä liikuntatavoitteiden ristiriitaisuus ohjaajan ja harrastajan välillä ovat vähentäneet nuorten ja naisten liikuntaan osallistumista. Tiettyjä vammoja esim. selkädynvammoja on naisilla vähemmän kuin miehillä ja naisista ei saada joukkuetta. Selkädynvammaisilla naisilla voi olla inkontinenssiongelma, joka vaikeuttaa tiettyihin lajeihin osallistumista. Ennakkoluulot omasta pärjäämisestä eli pelko fyysisen kunnan riittämättömyydestä vähentää nuorten ja naisten liikuntaan osallistumista. Liikuntatilat saattavat olla esteelliset ja paikkakunnalla ei järjestetä kiinnostavaa liikuntaa. Lajikulttuuri esim. pyörätuolirugbyssä suosii miehiä ja naiset voivat jäädä sivuun.

Nuorten ja naisten liikuntaan osallistumista voidaan lisätä parantamalla liikuntainformaatiota, kysymällä millaista liikuntaa he haluavat harrastaa ja järjestämällä heitä kiinnostavaa liikuntaa. Haastateltujen mielestä aviomiesten tehtävänä on aktivoida vaimojaan liikkumaan. Integroituminen yleisen liikuntaan voi olla toinen vaihtoehto lisätä nuorten ja naisten osallistumista. Naisille voidaan järjestää omia lajeja ja naisohjaaja voi toimia esimerkkinä. Fyysinen kunto ei saisi olla osallistumisen esteenä. Oma aktiivisuus on kuitenkin tärkeää. Liikkujilla pitää olla mahdollisuus harrastaa liikuntaa omien tavoitteiden mukaan. Kullekin ikäryhmälle pitää suunnata heitä kiinnostavaa liikuntaa, jota he voivat harrastaa esteettömissä liikuntatiloissa.

7.5 Invalidiyhdistysten ja kuntien liikuntatoimen välinen yhteistyö

Suomessa kunnat ovat huolehtineet vaihtelevasti erityisliikuntapalveluistaan. Kaikissa kunnissa ei ole erityisliikunnanohjaajaa. Ne kunnat, joissa erityisliikunnanohjaaja on, niin hänen työnsä painottuu ikääntyneiden liikuntaan. Alle 10 000 asukkaan kuntia on Suomessa enemmistö ja niissä liikuntatoimi ei ole tehnyt juuri mitään erityisliikunnan hyväksi. Pienissä kunnissa ei ole edes invalidiyhdistystä hoitamassa erityisliikuntaa. Tutkimuksesta selvisi, että taloudellisten ja henkilöresurssien puute ovat pahimmat tekijät, jotka vaikeuttavat kuntien erityisliikunnan laajentamista. Rahan avulla saataisiin lisää resursseja ohjaajapuolelle. Ns. kolmannen sektorin järjestöjä voidaan ajatella käytettävän kunnissa, joissa ei ole alan asiantuntijaa. Toisena mahdollisuutena voisivat olla koulujen liikunnanopetus sekä sosiaali- ja terveydenhuolto. Pienimmissä kunnissa saattaa vammaisten lasten liikunnanopetus olla ihan yhtä hyvää kuin kaupungeissa. Fysioterapeuttien vetämänä terveyspuolelle on ryhmiä, jotka tulevat tavoitteiltaan lähelle erityisliikuntaa. Fysioterapeutteihin on asetettu toiveita, mutta resurssit ovat tiukassa sielläkin. Kolmantena on invalidiyhdistysten järjestämä liikuntatoiminta, joka voisi helpottaa kuntien erityisliikunnan järjestämiseen liittyvää ongelmaa.

Tutkitut invalidiyhdistykset sijaitsevat neljässä kaupungissa. Kolmessa kaupungissa oli erityisliikunnanohjaaja. Kahdella aktiivisesti toimivalla invalidiyhdistyksellä oli yhteistyötä erityisliikunnanohjaajan tai kaupungin liikuntatoimen kanssa. Yhteistyö sisälsi koulutusta, ohjaajayhteistyötä sekä neuvottelua liikuntatiloista ja kilpailuaukatauluista. Invalidiyhdistysten ja kaupungin erityisliikunta eivät olleet kilpailuasetelmassa keskenään ja molemmat tiedottivat omasta liikunnastaan toiselle. Kaupungit järjestivät eniten erityisliikuntaa iäkkäille ja vaikeavammaisille lapsille. Invalidiyhdistysten mukaan kaupungilla on paras ammattitaito ja tilat järjestää vaikeavammaisten liikuntaa. Invalidiyhdistys C:n liikuntavastaava kertoo, että erityisliikunnanohjaajan työaika menee iäkkäiden liikunnan ohjaamiseen, koska paikkakunnan väestö on ikääntynyt. Toisaalta invalidiyhdistyksen tarvitsisi erityisliikunnanohjaajan ammattitaitoa liikunnan ohjauksessa. Invalidiyhdistys D tekee yhteistyötä liikuntatoimen kanssa. Kaupungin järjestämän erityisliikunnan ongelmana on ollut, että sinne ei saada uusia lajeja. Syynä voi olla se, että uusi laji voi viedä osallistujia toisista lajeista. Invalidiyhdistys D:n liikuntavastaava kertoo, että kaupungin liikuntatoimella on erityismäärärahoja erilaisiin liikuntapahtumiin, joita myös vammaisjärjestöt voivat hakea. Määrärahat on anottava erikseen ja perusteltava tarkasti. Määrärahoja on myönnetty kansainvälisiin kilpailuihin ja koulutukseen. Vaikka aktiivisilla invalidiyhdistyksillä oli yhteistyötä kaupungin liikuntatoimen kanssa, tekivät ne eniten liikuntayhteistyötä toisten invalidiyhdistysten kanssa.

Passiivisesti toimivan invalidiyhdistys A:n paikkakunnalla ei ole erityisliikunnanohjaajaa eikä invalidiyhdistys tee yhteistyötä liikuntatoimen kanssa. Invalidiyhdistys B:n paikkakunnalla oli aktiivinen erityisliikunnanopettaja ja monipuolista liikuntaa vammaisille. Passiiviset invalidiyhdistykset tekivät eniten yhteistyötä naapuripaikkakuntien invalidiyhdistysten kanssa. Passiivisten invalidiyhdistysten liikuntavastaavat eivät tienneet millaista liikuntaa kaupungin liikuntatoimi järjestää liikuntavammaisille eikä heillä ollut tietoa kaupungissa tapahtuvasta erityisliikunnasta. Passiiviset invalidiyhdistykset toivoivat, että kaupungin liikuntatoimi järjestäisi liikuntaa liikuntavammaisille nuorille, koska sillä on paremmat edellytykset siihen kuin invalidiyhdistyksillä.

V POHDINTA

1 TUTKIMUSONGELMIEN JA -MENETELMIEN ARVIOINTIA

1.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Suomen Invalidien Urheiluliiton (SIU) paikallisten invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan ongelmina ovat olleet passiiviset jäsenet ja vain vanhemmat ikäluokat ovat osallistuneet toimintaan. Tutkimuksen avulla pyrittiin löytämään keinoja, joilla liikuntatoimintaa saataisiin aktiivisemmaksi ja, joilla nuoria ja naisia saataisiin mukaan liikuntatoimintaan. Tutkimuksessa selvitettiin invalidiyhdistysten ja SIU:n sekä invalidiyhdistysten ja kunnan liikuntayhteistyötä sekä pyrittiin löytämään keinoja liikuntatoiminnan kehittämiseen. Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa tarkasteltiin kolmella eri tasolla: keskusjärjestö-, paikallis- ja harrastajantasolla.

Tutkimuksen tulokset osoittavat keskusjärjestötasolla, että SIU haluaisi enemmän yhteistyötä Suomen Liikunta ja Urheilun lajiliittojen kanssa. Lajiliitoilta toivottiin valmennusapua, tiedollista ja taidollista tukea. SIU:n puolelta todettiin, että yhteistyön muodostaminen vie aikansa ja siihen tarvitaan SIU:n omaa aktiivisuutta. SIU:n toivottiin olevan välittäjä yhteistyötä muodostettaessa. SIU:n jokaiseen alueorganisaatioon tarvittaisiin erityisliikunnan edustaja, jotta tiedonkulku ja yhteistyö nopeutuisivat. Tähän asti SIU on ollut alueorganisaatioiden jäsenenä ja tieto on kulkenut sen kautta paikallistasolle. SIU:n aluevastaava toiminta on käynnistynyt muutamalla paikkakunnalla hyvin. Aktiiviset aluevastaavat ovat toimineet invalidiyhdistysten liikuntavastaavien tukena. SIU aikoo jatkaa aluevastaavien koulutusta ja toimii edelleen vammaisliikunnan

resurssikeskuksena. SIU kokee, että se voisi auttaa invalidiyhdistyksiä löytämään paikallistasolla liikuntayhteistyökumppaneita esim. kunnan liikuntatoimesta, liikuntaseuroista ja toisista vammaisjärjestöistä.

Pohdinnassa käsitellään ensin invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan passiivisuuden syitä ja sen jälkeen keinoja, joilla liikuntatoimintaa voitaisiin aktivoita. Paikallistasolla passiivisten ja aktiivisten invalidiyhdistysten passiivisuuden sekä jäsenistön liikuntaan osallistumattomuuden syitä olivat iäkäs jäsenistö, joka ei jaksanut osallistua toimintaan esim. sairautensa vuoksi (Blom 1971; Ferrara ym. 1994). Iäkkäät henkilöt haluavat vetäytyä toiminnasta sivuun ja ongelmana on ollut, että tilalle ei saada uusia jäseniä. Invalidiyhdistyksistä puuttui aktiivinen liikunnan järjestäjä ja ohjaaja. Järjestettyihin liikunnan koulutuksiin ei saatu osallistujia. Liikunta aloitettiin liian kovalla intensiteetillä, joka johti liikkumishalun vähenemiseen lihasten kipeytyttyä. Invalidiyhdistysten jäsenillä oli hyvin erilaisia vammoja ja ikärakenne oli laaja, joten kaikille sopivien lajien löytäminen oli vaikeaa. Invalidiyhdistysten talous oli heikko, liikuntatilat ja liikuntatietous olivat puutteelliset, invalidiyhdistyksillä ei ollut kirjallista liikuntasuunnitelmaa, liikuntatoiminta oli aaltoilevaa, tehtävät kasaantuivat samoille henkilöille tai niihin ei haluttu sitoutua. Jäsenistöllä oli työkiireitä, apuvälineet vaikeuttivat liikkumista liikuntapaikoille, kulkuyhteydet olivat huonot varsinkin maaseudulla, jäsenistö ei ollut harrastanut liikuntaa aikaisemmin tai liikunta ei kiinnostanut heitä. Samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet DePauw ym. 1995; Ferrara ym. 1994; Hinkkanen ym. 1983, Koivumäki ym. 1987; Määttä 1984; Portimo 1989; Toivonen 1996.

Liikunta ei ole invalidiyhdistysten päätoimintatarkoitus vaan tiedon jakaminen (Toivonen 1996). Invalidiyhdistysten ei odoteta tarjoavan liikuntaa jatkuvasti vaan se voi olla toiminnan käynnistäjä. Invalidiyhdistysten jäseneksi pääsee, kun on kymmenen prosentin vamma-aste. Se on aika lievä eikä edellytä liikunnan harrastamiselle erityisryhmiä vaan liikuntaa voi harrastaa itsenäisesti. Erityisliikunnan paikallistason järjestöyhteistyö on ollut vähäistä ja sitä ovat vaikeuttaneet asenteet (Toivonen 1996).

Invalidiyhdistysten liikuntatoiminta keskittyy vanhempaan ikäluokkaan, koska invalidiyhdistyksillä on sotaveteraaniperinne. Nuoria on hyvin vähän mukana invalidiyhdistysten toiminnassa. Syynä tähän voi olla se, että nuoret eivät halua liittyä invalidiyhdistyksiin yhtä helposti kuin ennen. Aikaisemmin ihmiset liittyivät aika herkästi erilaisiin yhdistyksiin. Järjestökulttuuri on voinut muuttua vuosien aikana. Jäsenistö on vanhaa ja nuoret eivät halua tulla mukaan toimintaan, jossa ei ole tekemistä heitä varten tai he eivät voi vaikuttaa päätöksentekoon. Nuoret eivät halua leimautua

vammaisiin vaan liikkuvat ikäistensä vammattomien tai vammaisten nuorten kanssa. Nuoret ovat kertoneet ettei järjestötoiminta kiinnosta heitä. Invalidiyhdistyksiin kuuluvilla on useita vammoja (Hinkkanen ym. 1982) ja kaikille sopivia lajeja on ollut vaikea löytää. Nuoret ja naiset eivät ole osallistuneet liikuntaan, koska invalidiyhdistyksissä ei järjestetä heitä kiinnostavaa liikuntaa (Grimes ym. 1987; Longmuir ym. 1994). Liikunta on ollut liian kilpailupainotteista tai harjoituspaikka ja -aika ovat vaihtuneet. Nuoret ja naiset eivät ole voineet osallistua invalidiyhdistysten päätöksentekoon, koska vanhemmat ihmiset ovat enemmistönä ja päätökset tehdään heidän mukaansa. Nuorten ja naisten liikuntaan osallistumista ovat vähentäneet sairaudet, liikunnan kielteinen kuva ja heillä on ollut ennakkoluuloja oman fyysisen kunnan riittämättömyydestä (DePauw 1997; Grimes ym. 1987; Hanna ym. 1991; Määttä 1984). Naisia saattaa olla määrällisesti vähemmän kuin miehiä esim. joukkuelajeihin eikä heistä saada muodostettua joukkuetta. Vammojen liitännäisoireet ja miehinen lajikulttuuri saattavat myös vähentää naisten liikuntaan osallistumista (Thierfeld ym. 1986).

Kunnan järjestämän erityisliikunnan ja invalidiyhdistysten liikunnan välillä ei esiintynyt kilpailua. Kaupungissa, jossa oli monipuolista erityisliikuntaa, saattoi se vähentää osallistujia invalidiyhdistysten liikuntaan. Invalidiyhdistysten jäsenten osallistuminen kunnan järjestämään erityisliikuntaan vaihteli hyvin vähäisestä aktiiviseen osallistumiseen. Aktiivisemmat osallistujat olivat vaikeavammaiset ja eläkeläiset. Kunnan ja invalidiyhdistysten liikuntayhteistyö sisälsi eniten ohjaaja- ja koulutusapua sekä taloudellista tukea. Kunnat saattoivat tukea invalidiyhdistyksiä liikuntatilojen käyttömaksuissa.

Invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa ja jäsenistön liikuntaan osallistumista voidaan kehittää aktiivisemmaksi, kun invalidiyhdistysten hallitus tai johtokunta suhtautuvat liikuntaan myönteisesti ja invalidiyhdistyksellä on liikuntasuunnitelma. Invalidiyhdistyksiin tarvitaan aktiivisia liikuntaihmissiä, liikuntavastaava tai lajivastaava ja aluevastaava heidän tuekseen, jotta tehtäviä voidaan jakaa useammalle henkilölle (Toivonen 1996). Ennen liikuntatoiminnan aloittamista on kartoitettava liikunnan tarve. Liikuntatoimintaa helpottaa esim. kunnan liikuntatoimen, SLU:n alueorganisaation, liikuntaseurojen, toisten vammaisjärjestöjen ja invalidiyhdistysten kanssa tehtävä yhteistyö. Liikunnan yhteistyökumppanit voivat auttaa invalidiyhdistyksiä löytämään uusia rahoituskanavia liikuntatoiminnan rahoittamiseen ja liikuntatoiminnan järjestämiseen (Koivumäki ym. 1980; Portimo 1989; Sonkeri ym. 1995; Toivonen 1996).

Keinoja, joilla liikuntatoimintaa voidaan elävöittää ovat uusi liikuntalaji tai tutustumismahdollisuus uusiin lajeihin, monipuolinen jäsenistöä kiinnostava liikunta tai

keskittyminen tiettyihin alueisiin esim. nuorisoliikuntaan, riittävät liikuntatilat, liikuntatiedotus ja -koulutus tai liikkujien henkilökohtainen kutsuminen mukaan toimintaan sekä liikkujien oma aktiivisuus (Ferrara ym. 1994; Koivumäki ym. 1987; Portimo; Sonkeri ym. 1995; Toivonen 1996). Hirvensalo (1998) toteaa, että iäkkäillä henkilöillä, jotka harrastavat aktiivisesti liikuntaa on monipuolinen motivaatioperusta liikunnan harrastamiselle. Samasta tutkimuksesta selviää, että jos iäkäs ihminen toimintakykyvaikeuksista huolimatta jaksaa harrastaa liikuntaa, hänen avuntarpeensa on vähäisempää kuin liikuntaa harrastamattoman ikätoverin. Aktiivisen liikuntaharrastuksen on todettu olevan yhteydessä alhaisempaan kuolleisuusriskiin ja vähäisempään avuntarpeeseen erityisesti niiden henkilöiden keskuudessa, joilla on liikkumisvaikeuksia.

Ohjaajien oma esimerkki, huumori ja liikkujien palkitseminen ovat kannustaneet jäsenistöä liikkumaan (DePauw ym. 1995; Hanna ym. 1991). Kaverit ja tuttavat olivat ne henkilöt, jotka houkuttelivat jäseniä mukaan invalidiyhdistysten toimintaan (Hopper 1982; Kolkka ym. 1997; Sherrill ym. 1984; Sherrill ym. 1986; Stewart ym. 1991). Invalidiyhdistysten liikuntatoiminta on aktivoitunut, kun toimintaan on tullut mukaan järjestötoiminnan kokemusta omaava henkilö tai naisvaltaisiin yhdistyksiin miesjäseniä. Invalidiyhdistykset voivat aktivoida jäseniään hakemaan liikuntamahdollisuuksia invalidiyhdistysten ulkopuolelta, jos ne eivät itse pysty sitä järjestämään. Yleisimmät liikuntaan osallistumisen syyt olivat liikunnan kiinnostavuus, halu huolehtia omasta kunnostaan ja tavata toisia ihmisiä sekä mahdollisuus vaikuttaa vammaisten asioihin (Blom 1971; Brasile 1988; Brasile ym. 1991; Eklund 1986; Hinkkanen ym. 1982; Kolkka ym. 1997).

Nuoria ja naisia saataisiin mukaan liikuntaan kysymällä heiltä millaista liikuntaa he haluavat harrastaa, järjestämällä heitä kiinnostavaa liikuntaa, kokoamalla tasavertaisia liikuntaryhmiä, ottamalla heidät mukaan liikunnanpäättökseen ja valitsemalla nuorille nuoria ohjaajia ja naisille naisohjaajia (Thierfeld ym. 1986). Paikalliset invalidiyhdistykset ja SIU pyrkivät panostamaan tulevaisuudessa aluevastaaviin, liikuntavälineläisiin sekä liikuntatiedotukseen ja -koulutukseen. Invalidiyhdistykset toivovat, että SIU antaisi niille enemmän käytännön ohjeita jäsenistöä kiinnostavan liikunnan ja kilpailujen järjestämisestä sekä rahanhankinta mahdollisuuksista. Invalidiyhdistykset toivovat myös, että SIU:n lajipäälliköt, lajivaliokunnat ja aluevastaavat tekevät tulevaisuudessa enemmän yhteistyötä invalidiyhdistysten kanssa. SIU:n toivotaan auttavan invalidiyhdistyksiä muodostettaessa yhteistyötä SLU:n alueorganisaatioiden ja invalidiyhdistysten välille. SIU:n projekteille tarvittaisiin julkisuuden henkilö keulakuvaksi, jotta erityisliikunnan julkisuus lisääntyisi. Eri vammaryhmien kilpailuja voitaisiin yhdistää, jolloin lisättäisiin liikunnan integraatiota ja

yhdistettäisiin olemassa olevia resursseja. SIU:n toivottiin olevan pääkoordinaattori näissä kilpailuissa ja paralympiayhdistyksen toivottiin olevan mukana EM ja MM-kilpailuissa, koska sillä on sponsori- ja rahoituskanavat valmiina.

Kuntien ja invalidiyhdistysten liikuntayhteistyön toivottiin sisältävän koulutus- ja ohjaajayhteistyötä, mahdollisuuksia saada liikuntatilat riittävän usein käyttöön ja liikunnan järjestämistä liikuntavammaisille lapsille. Koivumäki & Rajala (1998, 6) totevat, että kuntien erityisliikunnan ulkopuolelle jäävät eniten vammaiset lapset ja nuoret. Koivumäen ym. (1998, 5) tutkimuksen mukaan kunnat tekevät eniten erityisliikunnan yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Toiseksi eniten yhteistyötä tehdään vammaisjärjestöjen kanssa. Samasta tutkimuksesta selviää, että järjestöjen kautta ei kyetä varsinkaan paikallistasolla järjestämään säännöllistä kuntoliikuntaa, kun vammaisyhdistyksillä ei ole tarpeeksi rahallista tukea rekrytoida ammattiohjaajia. Tämä on kuitenkin erityisliikunnan toiminnan tärkeä edellytys. Yhteistyömahdollisuuksia on olemassa, kun osapuolet vain löytävät niille sopivan tavan tehdä liikuntayhteistyötä paikallistasolla (Koivumäki ym. 1980; Koivumäki 1987; Portimo 1989).

Arkela-Kautiainen (1999, 16-17) kartoitti Keski-Suomen alueella perusterveydenhuollon ja liikuntatoimen välistä terveystoimintayhteistyötä. Tutkimuksesta selvisi, että kunnan asukkaille on tärkeää kertoa kunnan liikuntamahdollisuuksista esim. liikuntakalenterin avulla ja aktivoida heitä omatoimiseen liikuntaan. Ryhmäliikuntaa voidaan toteuttaa esim. tuki- ja liikuntaelin sairausryhmien kohdalla henkilöille, joiden omatoiminen liikunnan harrastaminen on vaikeaa. Tällöin mahdollisimman monilla on mahdollisuus osallistua liikuntaan. Arkela- Kautiainen kertoo, että tutkimuksen aikana on päästy pois siitä, että pelkästään erityisliikuntapuoli järjestää erityisryhmille liikuntaa. Tällä hetkellä liikuntatoimi on koordinaattori ja linkki liikuntaa järjestävien tahojen välillä. Ihmiset voivat siirtyä oman kuntonsa mukaisiin ryhmiin esim. yksilöllisyyttä korostavista ryhmistä toiminnallisesti vaativimpiin ryhmiin ja sama mahdollisuus on päinvastoin toimintarajoitteisuuden lisääntyessä. Toiminnan aikana havaittiin, että ihmiset ihmiset viihtyvät liikuntaryhmissä, osallistujien vaihtuvuus on vähäistä ja he kokevat saavansa tarpeittensa mukaista liikuntaa. Ikääntyneet henkilöt eivät osallistu liikuntaan, mutta hyötyisivät liikunnasta. Liikuntaan osallistumattomuuden syinä olivat kuljetuspalveluiden puute ja liikuntatilojen huono sijainti. Ryhmiin on ollut tulijoita enemmän kuin tilat ovat antaneet periksi. Tutkimuksen havaittiin, että terveydenhuollon henkilöstö ei ehdi motivoida ihmisiä tai motivointi ei ole riittävän systemaattista.

1.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastattelu sopi hyvin tutkimusmenetelmäksi, koska sen avulla tutkijalla oli mahdollisuus päästä lähelle invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa ja saada konkreettinen kuva invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta. Invalidiyhdistysten liikuntavastaavat valitsivat haastattelun passiiviset ja aktiiviset jäsenet. Yksi jäsen osoittautui verrattain aktiiviseksi liikkujaksi, mutta haastattelun aikana selvisi, että tuki- ja liikuntaelinvaivat estävät monipuolisen liikkumisen ja hänen vastauksensa käsiteltiin passiivisen liikkujan kannalta, kuten alussa oli suunniteltu. Toinen haastateltava ei sairautensa vuoksi ymmärtänyt kaikkia esitettyjä kysymyksiä ja liikuntavastaava auttoi häntä muutamissa kysymyksessä. Jatkossa olisi parempi, että haastattelijalla itse valitsee haastateltavat invalidiyhdistyksen jäsenet, jotta hän pystyy varmistamaan haastateltavien sopivuuden.

Kokonaisuudessaan haastateltavia oli riittävästi ja heidän valintansa onnistui hyvin paria tapausta lukuunottamatta. Tutkimuksen aikana haastateltaville lähetettiin haastatteluyhteenvedot takaisin, jotta heillä oli mahdollisuus täsmentää vastauksiaan ja samalla tutkija pystyi tarkentamaan kysymyksiään. Haastatteluyhteenvedojen lähettäminen haastateltaville oli hyvä ratkaisu, mutta toisaalta se saattoi vähentää haastattelutilanteen ainutkertaisuutta. Haastateltavat olisivat saattaneet muuttaa mielipiteitään, jotka heillä oli haastattelutilanteessa. Kukaan haastateltavista ei muuttanut vastauksiensa sisältöjä. He täsmensivät niitä tutkijan pyytämässä kohdissa, jolloin tutkija sai tarkennusta kysymyksiinsä. Haastatelluista 16 henkilöstä yksi haastateltava ei palauttanut haastatteluyhteenvetoaan.

1.3 Aineiston koko, edustavuus ja tulosten yleistettävyyden

Eskolan ym. (1996, 34-35) mukaan tutkimuksen aineistoa on riittävästi, kun uudet tapaukset eivät tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Eskola ym. toteavat, että yksi tällainen tapa on aineiston kylläntyminen eli saturaatio. Tällä tarkoitetaan, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esiin sen teoreettisen peruskuvion, mikä tutkimuskohteesta on mahdollista saada. Lisäaineiston kerääminen ei tuota kohteesta uutta tietoa ja tietyt perusasiat alkavat toistua. Tässä tutkimuksessa haastateltavien lukumäärää olisi voitu rajoittaa kylläntymismenetelmän avulla, mutta sitä tutkija ei tehnyt koska koki sen vaikeaksi. Haastattelumateriaalista voidaan havaita, että niissä alkoivat toistua tiedot miksi invalidiyhdistysten liikuntatoiminta on passiivista, miksi jäsenistö ei osallistu tai osallistuu invalidiyhdistysten liikuntatoimintaan. Haastatteluaineisto osoitti, että kylläntymistä tapahtui, jolloin kylläntymismenetelmän käyttö olisi siis ollut mahdollista.

Tarkasteltaessa tutkimuksen edustavuutta peruskysymys on, että edustaako tutkimuksen aineisto perusjoukkoa. Tässä tutkimuksessa sillä tarkoitetaan, että edustavatko tutkitut invalidiyhdistykset kaikkia SIU:n invalidiyhdistyksiä. Eskolan ym. (1996,37) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan tarkastella teoreettisen edustavuuden kautta. Teoreettisen edustavuuden perusidea onkin nähdä tutkittu tapaus esimerkkinä yleisestä. Aineiston keruuta ohjaa koko tutkimusprosessin ajan tutkimuksen viitekehys. Tässä tutkimuksessa haastateltavana oli kuusi naista ja kymmenen miestä. Haastateltavat olivat iältään 16-75-vuotiaita. Haastateltavista naisista kolme oli iältään 30-40-vuotiaita ja kolme 40-75-vuotiaita. Nuoria tyttöjä olisi saanut olla haastateltavana, jotta heidänkin mielipiteensä olisi saatu esille. Haastateltavista miehistä kaksi oli nuorta poikaa iältään 16-20-vuotta. Loput kahdeksan miestä olivat 40-75-vuotiaita. Nuoria olisi saanut olla haastateltavana enemmän, jolloin olisi saatu edustavampi tieto heidän liikuntaan osallistumattomuuden syistään. Tutkijan olisi pitänyt huomata viitekehysten pohjalta, että nuoria ja varsinkin tyttöjä olisi saanut olla haastateltavina enemmän, koska he ovat osallistuneet vähän invalidiyhdistysten liikuntatoimintaan. Tutkimuksen osallistuneiden nuorten vähyden vuoksi saatuja tuloksia ei voida yleistää toisten invalidiyhdistysten nuorisojäseniin. Tuloksia voidaan käyttää apuna kartoitettaessa invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa ja kehitettäessä nuorten liikuntatoimintaa.

Eskolan ym. (1996, 38) mukaan laadulliset tutkimukset ovat hyvin usein tapaustutkimuksia. Niiden pohjalta ei ole tarkoitus tehdä yleistäviä päätelmiä kuin esim. tilastollisista tutkimuksista. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa saatiin tietoa invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan passiivisuuden sekä jäsenistön liikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syistä. Saatuja tuloksia voidaan käyttää apuna kehitettäessä invalidiyhdistysten liikuntatoimintaa, koska tutkimukseen valittiin kooltaan isoja ja pieniä invalidiyhdistyksiä, jotka toimivat aktiivisesti ja passiivisesti. Tutkimuksen haastattelut suoritettiin keskujärjestö-, paikallis- ja harrastajantasolla, joten invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta saatiin tietoa eri näkökulmista ja laajalta alueelta.

1.4 Yhteenveto tutkimuksen viitekehystä

Tutkimuksen viitekehysten taustalla oli neljä teoriaa strukturalismi-funktionalismi, symbolinen interaktionismi, konfliktiteoria ja vammaisuuden sosiaalinen teoria. Teorioiden avulla on tehty erityisliikunnan sosiaalista tarkastelua, selvitetty erityisliikunnan yhteiskunnallista alkuperää ja syitä miksi yhteiskunta toimillaan

aiheuttaa vammaisuutta. Teoriat pyrkivät selventämään yhteiskunnan kehityksessä esim. vallitsevissa asenteissa tapahtuneita muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet vammaisten liikuntaan osallistumisen mahdollisuuksiin. Teoriat eivät anna kuitenkaan kovin konkreettista tietoa vammaisten erityisliikuntaan osallistumisen syistä ja esteistä esim. invalidiyhdistysten tasolla.

Konkreettisempaa tietoa saatiin käytännön tasolla tehdyistä erityisliikunnan tutkimuksista, jotka selvittävät erityisliikuntaan osallistumisen ja osallistumattomuuden syitä, kuntien erityisliikuntakokeiluja sekä vammaisjärjestöjen toimintaa ja jäsenistön liikuntaan osallistumista niissä. Yllä mainitun neljän teorian ja käytännön tasolla tehtyjen erityisliikuntatutkimusten avulla muodostettiin tutkimusongelmat ja haastattelurunko. Teoriat ja aikaisemmat tutkimukset auttoivat tutkijaa rajaamaan tutkimusaluetta ja antoivat arvokasta tietoa tutkimuksista, jotka olivat käsitelleet vammaisten liikuntaan osallistumattomuuden ja osallistumisen syitä. Eri teorioiden ja aikaisempien tutkimusten avulla tutkija sai verrattain laajan kuvan tutkittavasta alueesta ja hänen oli esim. helppo tehdä haastattelutilanteessa tarkentavia kysymyksiä haastateltaville. Tutkimuksen aikana asetettuihin tutkimusongelmiin aatiin vastauksia ja viitekehys ohjasi tutkijan työtä läpi tutkimuksen.

2 MITEN INVALIDIYHDISTYSTEN LIIKUNTATOIMINTAA VOITAIISIIN KEHITTÄÄ

Tutkimuksesta nousi esiin kahdeksan vaiheinen invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan kehittämisenmalli. Ensimmäisessä vaiheessa tulee invalidiyhdistysten hallitusten suhtautua myönteisesti liikuntatoimintaan ja valita invalidiyhdistyksille liikuntavastaava hoitamaan liikunta-asioita. Aluevastaava voi tukea häntä tehtävässään jo tässä vaiheessa, jos on tarvetta. Toisessa vaiheessa invalidiyhdistysten liikuntavastaava tai liikuntatoiminnasta kiinnostunut henkilö kartottaa jäsenistön liikuntatarpeet joko yksin tai yhdessä aluevastaavan kanssa. Tämän jälkeen he yhdessä miettivät millaisia resursseja ja mahdollisuuksia invalidiyhdistyksillä on järjestää jäsenistön toivomia lajeja. Tämän jälkeen tehdään liikuntasuunnitelma. Kolmannessa vaiheessa laajennetaan yhteistyöverkostoa invalidiyhdistysten ulkopuolelle ja tiedustellaan millaisia liikunnan yhteistyömahdollisuuksia invalidiyhdistyksillä olisi kunnan liikuntatoimen, liikuntaseurojen, toisten vammaisjärjestöjen tai invalidiyhdistysten kanssa. Samalla selvitetään millaisia mahdollisuuksia paikkakunnalla on järjestää suunniteltuja lajeja, millaista yhteistyötä eri osapuolet voivat tehdä ja ketkä haluavat osallistua liikuntayhteistyöhön. Invalidiyhdistysten ulkopuolisten voimien kautta pyritään

liikuntaan saamaan enemmän osaajia ja uusia ideoita. Tässä vaiheessa on hyvä sopia tehtäväjaosta, jotta työt eivät kasaudu samoille henkilöille.

Neljännessä vaiheessa osapuolet yhdessä suunnittelevat liikuntayhteistyötä ja tekevät päätöksiä aloitettavasta liikuntatoiminnasta. Yhteistyöstä kannattaa tehdä kirjallinen sopimus. Liikuntatoiminnassa on huomioitava liikunnan monipuolisuus, koska liikkujilla on hyvin erilaisia vammoja. Liikunnan tulee olla turvallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Liikuntatilojen tulee olla esteettömät ja ohjaajien ammattitaitoisia. Viidennessä vaiheessa tiedotetaan aloitettavasta liikuntatoiminnasta jäsenille ja muille liikkujille esim. jäsenkirjeiden, liikuntakalenterin, paikallisten lehtien ja henkilökohtaisten kontaktien kautta.

Kuudennessä vaiheessa liikuntaa harrastetaan konkreettisesti. Seitsemännessä vaiheessa pyydetään liikkujilta palautetta järjestetystä liikuntatoiminnasta. Palautetta käsittelevät liikuntavastaava ja liikunnan yhteistyötahot yhdessä. Kahdeksannessa vaiheessa liikuntatoimintaa pyritään parantamaan liikkujilta saadun palautteen mukaan ja suuntaamaan sitä heidän toiveittensa pohjalta. Jos liikuntatoiminta laajenee ja uusia liikuntalajeja tulee paljon, voidaan liikuntavastaavien tueksi nimetä lajivastaavia. Tämän avulla jaetaan tehtäviä ja varmistetaan, että jokaisella liikuntalajilla on siitä vastaava henkilö. Koko toiminnan aikana aluevastaavat ovat invalidiyhdistysten liikuntavastaavien tukena. SIU kouluttaa aluevastaavia, jotka taasen vievät tietoa paikallistasolle. Invalidiyhdistys, aluevastaava ja liikunnan yhteistyötahot tekevät yhteistyötä ja tiedottavat toisilleen tekemisistään. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan kehittämisessä korostuvat eri osapuolien yhteistyö paikallistasolla olemassa olevien ja uusien resurssien pohjalta sekä koulutus ja tiedotus. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan kahdeksan vaiheinen kehittämisen malli on kuvattu kuviossa 4., sivu 142.

1. vaihe

- invalidiyhdistysten hallitusten myönteinen suhtautuminen liikuntaan
- liikuntavastaavan valinta ja aluevastaava hänen tuekseen, jos tarvetta

2. vaihe

- liikunta- ja aluevastaava kartottavat yhdessä jäsenistön liikuntatarpeet ja invalidiyhdistysten edellytykset järjestää liikuntaa
- liikuntasuunnitelman teko

3. vaihe

- liikuntayhteistyöverkoston laajentaminen esim. liikuntaseuroihin, kaupungin liikuntatoimeen, toisiin invalidiyhdistyksiin tai vammaisjärjestöihin ja em. tahojen liikunta yhteistyöhalukkuuden selvittäminen
- paikkakunnan liikuntamahdollisuuksien kartotus

4. vaihe

- liikuntayhteistyöstä sopiminen osapuolien välille kirjallisesti ja tehtävien jako
- liikunnan järjestämiseen vaikuttavien tekijöiden huomioiminen esim. tilat, ohjaajat, turvallisuus

5. vaihe

- liikuntatoiminnasta tiedottaminen jäsenille ja muille liikkujille esim. jäsenkirjeiden, paikallislehtien, liikuntakalenterin, henkilökohtaisten kontaktien avulla

6. vaihe

- liikuntatoiminta käytännössä

7. vaihe

- liikkujien palaute järjestetystä liikuntatoiminnasta

8. vaihe

- liikuntatoiminnan kehittäminen ja suuntaaminen jäsenistöltä saadun palautteen pohjalta

KUVIO 4. Invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan kehittämisen malli.

3 TUTKIMUKSEN MERKITYS

Tämä tutkimus oli yksittäistapaustutkimus yhdestä vammaisryhmästä ja sen liikuntatoiminnasta. Tuloksia ja liikuntatoiminnan kehittämismallia voidaan soveltaa osittain toisten vammaisjärjestöjen liikuntatoiminnan kehittämiseen, koska niiden toimintaperiaatteet ja toimintamallit ovat lähellä toisiaan. Muissa vammaisjärjestöissä voitaisiin tehdä samalla tutkimusmenetelmällä liikuntatoiminnan kartoitus, koska haastattelututkimus antoi syvällistä tietoa SIU:n invalidiyhdistysten liikuntatoiminnasta ja sopi tutkimusmenetelmäksi. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää, miten tutkimuksen pohjalta syntynyt liikuntatoiminnan kehittämismalli toimisi tutkituissa varsinkin passiivisissa invalidiyhdistyksissä, joissa liikunta on ollut vähäistä. SIU on aloittamassa Yhdessä potkua liikuntaan-projektia, jonka aikana SIU:lla on tarkoitus jalkautua eri puolelle Suomea esittelemään vammaisurheilua ja -liikuntaa, hankkimaan uusia urheilijoita ja kertomaan erityisesti nuorille liikuntamahdollisuuksista. Projektiin kuuluu myös lajioppaiden tekeminen ja nuorten integraatioleirin tukeminen. Tässä tutkimuksesta saatuja tuloksia voitaisiin ehkä osittain soveltaa SIU:n tulevaan projektiin.

Tutkimuksen tekijän mielenkiinto kohdistui aluksi vammattomien liikuntaseurojen toimintaan ja jäsenistön asemaan niissä. Tutkimuksen tavoitteena ei ollut selvittää, millaisia yhtymäkohtia on havaittavissa invalidiyhdistysten ja liikuntaseurojen elinkaarissa. Quinn ym. (1983, 33-51) esittivät organisaation elämänkaaresta nelivaiheisen mallin, jota voidaan Kosken (1994, 66) mukaan soveltaa liikuntaseurojen tarkasteluun. Nämä vaiheet ovat innostuksen-, kollektiivisuuden-, kontrollin- ja uusiutumisen vaihe. Kuotola (1981, 69-75) tutki vammaisjärjestöjen elinkaaria ja löysi vammaisjärjestöjen elinkaarista innostus-, painostus-, ammatillistumis-, kabinettipolitiikan- ja monumenttipolitiikan vaiheet. Kosken ja Kuotolan tutkimuksien pohjalta on liikuntaseurojen ja vammaisjärjestöjen elinkaarissa havaittavissa yhtäläisyyksiä. Tätä vahvistaa invalidiyhdistysten liikuntatoiminnan tutkimus.

Tutkitut invalidiyhdistykset elivät eri vaiheissa, mutta esim. passiivisen invalidiyhdistys A:n toiminta oli aktivoitumassa, uusia ideoita oli paljon ja se oli innostusvaiheessa. Passiivinen invalidiyhdistys B oli taantuma- ja osittain painostusvaiheessa, koska sen on arvioitava toimintaansa ja päätettävä jatkosta. Toisaalta sen toimintaa halutaan jatkaa ja päätöksiä viedään eteenpäin invalidiyhdistyksen selviämisen toivossa. Aktiiviset invalidiyhdistykset C ja D ovat ammatillistumisvaiheessa, koska ne luovat yhteyksiä toisiin liikuntajärjestöihin, palveluja pyritään kehittämään nopeasti ja toiminta ei pyöri pelkästään vapaaehtoisvoimin vaan niillä on palkattuja ohjaajia. Invalidiyhdistys D on melkein kabinettipolitiikan vaiheessa, koska se luo uusia ennen kokeilemattomia

yhteyksiä SLU:n alueorganisaatioon, jonka toivotaan tuovan invalidiyhdistys D:lle uusia yhteistyömahdollisuuksia. Viimeissä monumenttipolitiikan vaiheessa suhdetoiminnasta on tullut vammaisjärjestön tai invalidiyhdistyksen päätoimintatarkoitus eivätkä ne pysty toimimaan jäsenistön tarpeiden mukaan. Mikään tutkituista invalidiyhdistyksistä ei ole tässä vaiheessa eikä toivottavasti ajaudu siihen. Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia yhtäläisyyksiä on mm. liikuntaseurojen ja invalidiyhdistysten toimintaideologioissa, toimintaohjelmissa, hallinnoissa ja taloudessa.

LÄHTEET

- Aarnio, E.J. & Pekkanen, P. (1981) Liikuntalaki selityksineen. Vaasa: Kunnallispaino.
- Abberley, P. (1987) The concept of oppression and the development of a social theory of disability. *Disability, Handicap & Society*, 2(1), 5-19.
- Ahonen, T. (1990) Lasten motoriset koordinaatiohäiriöt. *Jyväskylä studies in education, Psychology and Social Research* 78. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto monistekeskus ja Sisäsuomi Oy.
- Arkela-Kautiainen, M. (1999) Terveysliikunta Äänesseudun perusterveydenhuollossa. Vahvuutena yhteistyö liikuntatoimen kanssa. *Fysioterapia*, 1(46), 16-17.
- Blom, R. (1971) Yhdistykset ja osallistujat. Tampereen yliopiston tutkimuslaitos. D-sarja. N:o 48.
- Brasile, F.D. (1988) Psychological factors that influence participation in wheelchair sports. *Palaestra*, 4(3), 16-19, 25-27.
- Brasile, F.D. & Hedrick, B.N. (1991) A comparison of participation incentives between adult and youth wheelchair basketball players. *Palaestra*, 7(4), 40-46.
- Cameron, K.S. & Whetten, D.A. (toim.) (1983a) *Organizational effectiveness: A comparison of multiple models*. London: Academic Press.
- Cameron, K.S. & Whetten, D.A. (1983b) *Organizational effectiveness: One model or several?* Teoksessa Cameron, K.S. & Whetten, D.A. (toim.) *Organizational effectiveness: A comparison of multiple models*. London: Academic Press, 1-24.
- Cantell, M. (1994) Clumsiness in Adolescence: Educational, Motor, and Social Outcomes of Motor Delay Detected at 5 years. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 11(2), 115-129.
- Cantell, M. (1998) Developmental coordination disorder in adolescence: Perceptual-motor, academic and social outcomes of early motor delay. *Likes-liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja*, 112.
- DePauw, K.P. (1986) Research on sport for athletes with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 3(3), 292-299.
- DePauw, K.P. (1997) Liikunta vammaisten naisten elämässä. *Liikunta & Tiede*, 4(36), 14-16.
- DePauw, K.P. & Gavron, S. (1995) *Disability and Sport*. Champaign Illinois: Human Kinetics.
- Eklund, R. (1984) *Liikuntavammaisen nuori*. Invalidiliiton julkaisusarja C6.

- Eklund, K. (1986) Vammaispolitiikka Suomessa. Vammaishuollon ja vammaisten järjestötoiminnan tarkastelua. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntapoliikan laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Erityisryhmien eurooppalainen peruskirja (1987) Länsi-Euroopan urheilusta vastaavien ministereiden 5. konferenssi Dublinissa 30.9.-2.10.1986. Helsinki. Opetusministeriö.
- Erityisryhmien liikunnan ja sen rahoituksen kehittäminen: Vammais-, kansanterveys- ja eläkeläisjärjestöjen asema liikuntakulttuurissa (1992). Opetusministeriön työryhmien muistioita 50. Helsinki: Opetusministeriö.
- Erityisryhmien Liikuntatoimikunnan mietintö: Komiteamietintö 1981:44. Helsinki: Opetusministeriö.
- Erityisryhmien Liikunta 2000-toimikunnan mietintö: Komiteamietintö 1996:15. Helsinki: Oy Edita AB, Opetusministeriö.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1996) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopisto. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Ferrara, M.S., Dattilo, J. & Dattilo, A.M. (1994) A cross-disability analysis of programming needs for athletes with disabilities. *Palaestra*, 11(1), 32-42.
- Finkelstein, V. (1993) The commonality of disability. Teoksessa Swain, J., Finkelstein, V., French, S. & Oliver, M. (toim.) *Disabling barriers- Enabling environments*. London: Sage Publications, 9-16.
- Grimes, P.S. & French, L. (1987) Barriers to disabled women's participation in sports. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 58(3), 24-27.
- Guttmann, L. (1976) *Textbook of sport for disabled*. Oxford: HM + M Publishers.
- Hanna, W.J. & Rogovsky, B. (1991) Women with disabilities: two handicap plus. *Disability, Handicap & Society*, 6(1), 49-61.
- Heikinaro-Johansson, P. (1990) Vammaisten ja pikäaikaissairaiden oppilaiden liikunnanopetus peruskouluissa ja lukiossa. Liikuntapedagogiikan lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto.
- Heikinaro-Johansson, P. (1995a) Including students with special needs in physical education. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 39. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Heikinaro-Johansson, P. (1995b) Koulu tarjosi Samille soveltavaa liikunnanopetusta. *Liikunta & Tiede*, 2(32), 26-31.

Heliövaara, M., Mäkelä, M., Sievers, K., Melkas, T., Ahomaa, A., Knekt, P., Impivaara, O., Aho, K. & Isomäki, H. (1993) Tuki- ja liikuntaelinsairaudet Suomessa. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja. AL:35. Tutkimus- ja kehitysyksikkö.

Hinkkanen, M. & Tiikkainen, R. (1982) Vapaaehtoisten järjestötoiminta vammaishuollossa ja järjestöjen sosiaalipoliittinen rooli. Tampereen yliopisto. Sosiaalipoliittikka, yleinen linja. Pro gradu-tutkielma.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (1991) Teemahaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirvensalo, M. (1998) Iäkkäiden henkilöiden liikuntaharrastus sekä liikkumiskyvyn ja liikuntaharrastuksen yhteys kuolleisuuteen ja avuntarpeeseen kahdeksan vuoden seurannan aikana. Liikuntapedagogiikan lisensiaatintyö. Jyväskylä yliopisto.

Honkala, J. (1997) Tietosanakirja. Porvoo: Wsoy.

Hopper, C.A. (1982) Socialization of wheelchair athletes in sports. Dissertation Abstracts International, 43(6), 1876-A.

Hytönen, J. (1998) SIU Sporttikalenteri. Tapahtumat ja yhteystiedot. Helsinki: Suomen Invalidien Urheiluliitto.

Hytönen, J. (1998) Vammaisurheilussa junioripula. SIU-Sportti. Vammaisurheilun erikoislehti 1, 9.

Iso-Ahola, S.E. & Hatfield, B. (1986) Psychology of sports: a social psychological approach. Dubuque: Wm.C.Braun.

Jarva, V. (1992) Vammaisten rooli etsii uutta sisältöä. Kynnys 3, 6-7.

Kannelsuo, S. (1991) Erityisryhmien liikunnanohjaajat-kuntien tärkeä voimavara. Teoksessa Koivumäki, K. & Pyykkönen, T. (toim.) Erityisryhmien liikunta 1990-luvulla. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 126. Helsinki:Hakapaino Oy, 24-27.

Koivumäki, K. (1993) Soveltavan liikunnan järjestäjät. Teoksessa Mälkiä, E. (toim.) Erityisliikunta I. Soveltavan liikunnan perusteet. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 127. Jyväskylä: Gummerus, 252-262.

Koivumäki, K. (1994a) Liikunnan erityismerkitys erityisryhmille. Teoksessa Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Likes. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, 63-66.

Koivumäki, K. & Palosuo, M. (1980) Erityisryhmien liikunta kokeilu- ja tutkimusprojekti 1976-79. Loppuraportti. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no 74. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

- Koivumäki, K. (toim.) & Vilhu, S. (1987) Kunnat erityisryhmien liikunnan kehittäjinä. Erityisryhmien liikuntakokeilun 1984-86 loppuraportti. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja no 110. Lappeenranta: Etelä-Saimaa.
- Koivumäki, K. & Rajala K. (1998) Kuntien erityisliikuntatoiminnan tulokset v. 1998. Valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto. Helsinki.
- Kolkka, T. & Williams, T. (1997) Pyörätuolikoripalloa miesten ehdoilla. Liikunta & Tiede, 4(34), 17-18.
- Koski, P. (1994) Liikuntaseura toimintaympäristössään. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kuotola, U. (1981) Vammaiset ja yhteiskunta. Teoksessa Sosiaalihuollon näköaloja. Reino Salon juhlaKirja. Tampereen yliopisto, 53-75.
- Kämäräinen, K. (1996) Vammaisliikunnan perusteet. Orivesi: Oriveden kirjapaino. Suomen Invalidien Urheiluliitto.
- Lehtonen, V. (1993) Kuulonäkövammaisuus. Teoksessa Mälkiä, E. (toim.) Erityisliikunta I. Soveltavan liikunnan perusteet. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja n:o 127. Jyväskylä: Gummerus. 127-130.
- Lloyd, M. (1992) Does she boil eggs? Towards a feminist model of disability. Disability, Handicap & Society, 7(3), 207-221.
- Longmuir, P. & Bar-Or, O. (1994) Physical activity of children and adolescents with disability: Methodology and effects of age and gender. Pediatric Exercise Science, 6, 168-177.
- Loy, J.W. & Ingham, A.G. (1973) Play, games and sport in the psychological development of children and youth. Teoksessa Rarick, G.L. (toim.) Physical activity: Human growth and development. New York: Academic Press, 257-302.
- Myllykoski, M. & Vasara, V. (1989) Suomen Invalidien Urheiluliitto 1964-1989. Helsinki: Suomen Invalidien Urheiluliitto.
- Mälkiä, E. (1993) Soveltavan liikunnan perusteet. Teoksessa Mälkiä, E. (toim.) Erityisliikunta I. Soveltavan liikunnan perusteet. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja n:o 127. Jyväskylä: Gummerus, 116-126.
- Määttä, P. (1974) Jyväskylän vammaisten elinolosuhteet ja yhteiskunnan palvelujen saavutettavuus. Jyväskylän kaupungin tutkimuksia 25.
- Määttä, P. (1981) Vammaiset-suuri vähemmistö. Jyväskylä: Gummerus.
- Nieminen, L. (1998) Piikkarit SIU:n naisliikunnalle. Liikunta & Tiede, 1(35), 30.

- Nissinen, S. (1993) Kuulovammaisuus. Teoksessa Mälkiä, E. (toim.) Erityisliikunta I. Soveltavan liikunnan perusteet. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja n:o 127. Jyväskylä: Gummerus, 116-126.
- Nygård, T. (1998) Erialaisten historia. Marginaaliryhmät Suomessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Jyväskylä: Gummerus.
- Oliver, M. (1986) Social policy and disability: some theoretical issues. *Disability, Handicap & Society*, 1(1), 5-17.
- Oliver, M. (1990) *The politics of disablement*. London: Macmillan Education.
- Palo, J. (1994) Kehityshäiriöt. Teoksessa Palo, J. (toim.) *Suomalainen lääkärikirja*. 2.painos. Porvoo: Wsoy, 214-219.
- Ponsi, V. (1998) Fysioterapeutteja tarvitaan kuntien erityisliikunnan kehittämisessä. *Fysioterapia*, 45(1), 17-19.
- Portimo, M. (1989) Tutkimusraportti näkövammaisten paikallisyhdistysten toiminnasta. Näkövammaisten Keskusliitto ry.
- Puskala, P. (1996) Liikunnan ja urheilun sporttilinjat. *Suomen Liikunta ja Urheilu*. Joensuu: Painotalo PunaMusta.
- Pätiälä, H. (1990) Tuki- ja liikuntaelinten tutkiminen, ortopediset hoitomuodot ja sairaudet. Teoksessa Simonen, O. (toim.) *Suomalainen lääkärikeskus 3*. Espoo: Weilin & Göös, 46.
- Quinn, R-E. & Cameron, K. (1983) Organizational life cycles and shifting criteria of effectiveness: some preliminary evidence. *Management Science*, 29, 33-51.
- Rantanen, T. (1994) Liikunnan merkitys iäkkäille. Teoksessa *Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90*. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, 77-81.
- Reinikka, R. & Anttila, R. (1997) Erityisliikuntapalveluiden taloudellinen arviointi Kajaanissa, Raumalla, Tampereella ja Turussa. *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 104*. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy.
- Rintala, P. (1987) Tehostetun liikuntaohjelman vaikutus CP-lapsen fyysiseen kuntoon ja motoriseen taitoon. *Liikuntapedagogiikan lisensiaatintutkimus*. Jyväskylän yliopisto.
- Rintala, P. (1990) Validation of a cardiorespiratory fitness test for men with mental retardation. A thesis submitted to Oregon University in partial fulfillment of the requirements for the degree of the Doctor of Philosophy.
- Ruuskanen, E. & Viitanen, M. (1997) *Suomen Liikunta ja Urheilu vuosikertomus 1996*. Forssa: Forssan Kirjapaino.

- Saarenmaa, P. (1997) Muutoksissa on aina mahdollisuus. *Erityisryhmät liikkuvat*, 1, 3.
- Sherrill, C. & Rainbolt, W. (1986) Sociological perspectives of cerebral palsy sports. *Palaestra*, 2(4), 21-26.
- Sherrill, C., Rainbolt, W., Montelione, T. & Pope, C. (1984) Sport socialization of blind and cerebral palsied elite athletes. Teoksessa Sherrill, C. (toim.) *Sport and Disabled athletes. The Olympic scientific Congress Proceedings*. Champaign Illinois: Human Kinetics Publishers Inc. 9, 189-194.
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (1996) *Sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyöyhdistys YTY ry*. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.
- Sulkunen, P. (1987) *Johdatus sosiologiaan*. Juva: Wsoy.
- Suominen, H. (1993) Ikääntyneet. Teoksessa Mälkiä, E. (toim.) *Erityisliikunta I. Soveltavan liikunnan perusteet*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja n:o 127. Jyväskylä: Gummerus, 229-234.
- Suomen Invalidien Urheiluliitto (1997a) *SIU toimintakertomus 1996*. Helsinki: SLU-paino.
- Suutama, T. (1997) Suomen Gerontologian Tutkimuskeskus 10 vuotta. *Gerontologia* 11(1), 84-85.
- Thierfeld, J. & Gibbons, B. (1986) From access to equality: opening doors for women athletes. *Sports'n Spokes*, 12(1), 21-23.
- Toivonen, L. (1993) Asukasmäärältään pienten kuntien erityisliikunta. *Kokeilututkimus 1989-90. Liikunnan- ja kansanterveyden julkaisuja 91*. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy.
- Toivonen, L. (1996) Erityisliikunnan kehittäminen järjestöyhteistyöllä. Tuuli-projektin: Turun, Tuusulan ja Tuupovaaran erityisliikuntajärjestöjen paikallisyhteisöjen kokeilu vuosina 1994-95. Suomen Erityisliikunnan Yhdistys. Helsinki: Näkövammaisten Keskusliiton Kirjapaino.
- Vaarnas, K. (1974) *Otavan Iso Fokus. Osa 2*. Helsinki: Otava.
- Valkonen, T. (1981) Kysely- ja haastatteluaineiston analyysi sosiaalitutkimuksessa. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Valkonen, T. (1985) Kuolleisuuden ja ikärakenteen kehitysnäkymät Suomessa. Teoksessa Heinonen, O.P., Aromaa, A., Heikkinen, E., Klaukka, T., Rimpelä, M., Tuomisto, J. Rajjas, T. (toim.) *Tutkimus- ja kansanterveys 1980-luvulla. KELA:n julkaisuja. M:58*. Helsinki, 11-27.

Vilhu, S. (1989) Kouluikäisten lasten yleisimmät vammat/pitkäaikaissairaudet. Teoksessa Vilhu, S. (toim.) Soveltava liikunnanopetus-opas vammaisten ja pitkäaikaisesti sairaitten lasten liikuntaan. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 15-33.

Wang, W. & DePauw, K. (1995) Early sport socialization of elite chinese athletes with physical and sensory disabilities. *Palaestra*, 11(2), 41-46.

Watkinson, E.J. & Calzonetti, K. (1989) Physical activity patterns of physically disabled women in Canada. *Cahper Journal*, 55(6), 21-26.

Williams, T. (1993) Sociological aspects of sport and disability: Current and future perspectives. Second European Forum for the Network of Sport and Sciences in Higher Education, Köln.

Williams, T. (1994a) Disability sport socialization and identity construction. *Adapted Physical activity Quarterly*, 11(1), 14-31.

Williams, T. (1994b) Sociological perspectives on sport and disability: structural-functionalism. *Physical Education Review Volume*, 17(1), 14-24.

Vuolle, P. (1995) Erityisliikunnan asema vahvistunut Jyväskylän yliopistossa. *Liikunta & Tiede*, 2(32), 31-33.

Zoerink, D.A. (1992) Exploring sport socialization environments of persons with orthopedic disabilities. *Palaestra*, 8(3), 38-44.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Koivumäki, K. (1994b) Erityisliikunnan tutkimus Suomessa. Lyhennelmä esitelmästä Lahdessa 23.3.94.

Koivumäki, K. (1998) Moniste Erityisliikuntajärjestöjen valtionavusta 1998. 20.3.1998.

Suomen Invalidien Urheiluliitto (1996) Aija Saaren raportti seurakoulutuksesta Itä- ja Kaakkois-Suomessa 14.3.1998.

Suomen Invalidien Urheiluliitto (1997b) Toimintasuunnitelma ja talousarvio 1997. Suomen Invalidien Urheiluliitto.

Suomen Invalidien Urheiluliitto (1997c) Jäsenyhdistysten liikuntatoiminta 1997. Yhteenveto lomake SIU:n jäsenyhdistysten liikuntalomakkeen palauttaneista.

Suomen Invalidien Urheiluliitto (1998a) Toimintasuunnitelma 1998.

Suomen Invalidien Urheiluliitto (1998b) Visio ja toimintastrategia. Tuuli-projektin työryhmä (1995) Toimivassa liikuntaseurassa kaikki voivat harrastaa liikuntaa. Teoksessa

Toivonen, L. Vammais- ja kansanterveysjärjestöjen yhteistyökokeilu erityisliikunnan alalla. Koulutuspaketti seuroille.

Liite 1

Haastattelurunko (SIU):

1) SIU:n tehtävät vammaisliikuntapalvelujen tuottajana Suomessa

- Millaista yhteistyötä SIU:lla on SLU:n kanssa
- Millaista yhteistyötä haluaisitte SLU:n kanssa
- Millaista yhteistyötä SIU:lla on SLU:n alueorganisaation kanssa paikallistasolla nuoriso- ja kuntoliikunnan alalla

2) SIU:n suhde invalidiyhdistyksiin

- Millaisia yhteistyömuotoja on SIU:n ja invalidiyhdistysten välillä
- > toiminnan hyvät ja huonot puolet
- Millaisia yhteistyöongelmia on liikuntatoiminnan järjestämisessä invalidiyhdistysten kanssa vai onko niitä
- Mikä on invalidiyhdistysten merkitys liikuntatoiminnan järjestäjänä
- Mitkä ryhmät ovat olleet passiivisimmin mukana invalidiyhdistysten liikunnassa, miten heidät saataisiin mukaan liikuntaan
- Millaisia liikuntapalveluita SIU aikoo tarjota tulevaisuudessa

3) SIU:n suhde jäsenistöön

- Miten invalidiyhdistyksiä pitäisi aktivoida uudistamaan toimintaansa, SIU:n rooli tässä tapahtumassa
- Invalidiyhdistysten toiminnan tavoitteet tulevaisuudessa, SIU:n rooli muutosprosessissa

4) Kunta erityisliikuntapalveluiden järjestäjänä

- Miten kunnat ovat huolehtineet erityisliikuntapalveluistaan
- Mitkä ovat suurimmat ongelmat, miten toimintaa tulisi kehittää
- Millainen on kuntien ja invalidiyhdistysten liikuntayhteistyö
- Millaista tarvetta on yhteistyöhön
- Miten toiminta on järjestetty
- Onko toiminta ollut onnistunutta
- Millaista toimintaa haluaisitte tulevaisuudessa

Liite 2

Haastattelurunko (invalidiyhdistysten liikuntavastaavat):

1) Taustatiedot invalidiyhdistyksestä

- Yhdistyksen nimi, jäsenmäärä, kilpailutoiminta, aikuisten harrasteliikunta, nuorten harrasteliikunta, säännöllisesti kokoontuvien ryhmien määrät, liikunnanohjaajien määrät ja liikuntalajit

2) Invalidiyhdistyksen liikuntatoiminta

- Millaisia liikuntapalveluja yhdistys järjestää
- Mitkä ovat liikuntatoiminnan tavoitteet
- Mitä mieltä omasta liikuntatoiminnasta
- > hyvät ja huonot puolet
- Miten liikuntatoimintaa on suunniteltu
- Millaista yhteistyötä invalidiyhdistys tekee toisten järjestöjen kanssa
- Mitkä ovat liikuntatoiminnan tulevaisuuden suunnitelmat

3) Invalidiyhdistyksen suhde SIU:hun

- Miten yhteistyö pelaa SIU:n kanssa, millaista yhteistyö on
- Mitä mieltä on SIU:n tarjoamista palveluista
- > hyvät ja huonot puolet
- > mitkä ovat yhteistyön tavoitteet tulevaisuudessa
- Mitkä ovat SIU:n tehtävät invalidiyhdistyksen mielestä
- Ovatko tyytyväisiä SIU:n painopistealueisiin, onko suhde hyvä

4) Kunta erityisliikuntapalveluiden järjestäjänä

- Osallistuvatko kunnan järjestämiin erityisliikuntapalveluihin
- Millaista liikuntaa kunta järjestää liikuntavammaisille
- Mitä mieltä ovat kunnan erityisliikuntapalveluista
- > hyvät ja huonot puolet
- Millaista yhteistyötä kunta ja invalidiyhdistys tekevät
- Onko osallistuminen kunnan järjestämiin liikuntapalveluihin syy jäsenistön invalidiyhdistyksen liikuntaan osallistumattomuuteen/osallistumiseen

5) Invalidiyhdistys ja jäsenistö

- Millainen on invalidiyhdistyksen jäsenistö
- > miesten, naisten määrä, ikäjakauma
- Syyt tiettyyn ikäjakaumaan

- Miten jäsenistö osallistuu invalidiyhdistyksen liikuntaan
- Miten nuoret ja naiset osallistuvat invalidiyhdistyksen liikuntatoimintaan
- Miten passiivisia jäseniä saataisiin mukaan liikuntaan
- Miten yhdistys tukee jäsenistönsä liikuntaa
- Millaisia suunnitelmia yhdistyksellä on jäsenistön suhteen tulevaisuudessa
- Mihin suuntaan invalidiyhdistys haluaisi kehittää liikuntatoimintaansa tulevaisuudessa

Liite 3

Haastattelurunko (aktiivinen/passiivinen invalidiyhdistyksen jäsen):

1) Taustiedot invalidiyhdistyksen jäsenestä

- Mitkä olivat syyt aikoinaan toimintaan mukaan tuloon
- Kuinka kauan on ollut jäsenenä
- Miten jäsen tuli mukaan toimintaan, kuka houkutteli

2) Invalidiyhdistyksen liikuntapalvelut

- Millaista on oma liikuntasi
- Millaisia liikuntapalveluja jäsen on saanut
- Millaisia liikuntapalveluja jäsen haluaisi
- Miksi passiiviset jäsenet eivät osallistu liikuntaan
- Millä keinoin heidät saataisiin houkuteltua mukaan liikuntaan
- Mihin liikuntalajiin jäsen on osallistunut ja kuinka usein osallistuu, palaute toiminnasta, hyvät ja huonot puolet
- Miksi jäsen osallistuu liikuntaan/ei osallistu enää liikuntaan
- Onko jäsen mukana toisten järjestöjen liikuntatoiminnassa
- Mitä mieltä jäsen on invalidiyhdistyksen liikuntatoiminnasta, ovatko tilat, ohjaajat, harjoituskerrat riittävät
- Miten nuoret ja naiset osallistuvat invalidiyhdistyksen liikuntaan

3) SIU:n tehtävät jäsenen näkökulmasta

- Tietääkö jäsen mikä on SIU
- Mitkä ovat SIU:n tehtävät jäsenen mielestä
- Millaista yhteistyötä SIU ja invalidiyhdistys tekevät, onko se onnistunut, mitä pitäisi parantaa
- Millaisia palveluja jäsen haluaisi SIU:n järjestävän invalidiyhdistyksille ja sitä kautta jäsenille
- SIU painottaa tulevaisuudessa harraste- ja nuorisoliikuntaa, ovatko nämä oikeat jäsenen mielestä

4) Kunta erityisliikuntapalveluiden järjestäjänä

- Tietääkö jäsen järjestääkö kunta liikuntaa, johon hän voisi osallistua
- Osallistuuko kunnan järjestämään erityisliikuntaan
- Millaisia liikuntapalveluita haluaisi kunnan järjestävän
- Millaiset liikkujat osallistuvat kunnan erityisliikuntaan
- Vaikuttaako kunnan erityisliikuntaan osallistuminen invalidiyhdistyksen toimintana osallistumiseen